

מהדורה רביעית

דבר
סתר

דבר סתר

בירור מקצת הלכות צניעות
ומחשבת הצניעות

תשע"ג

לנשואים בלבד

כל הזכויות שמורות

©

אין להדפיס למטרות רווח

עיצוב עטיפה - אורי בראון ; 052-6303326

מהדורה ראשונה - כ"ט שבט תשע"א (תחת שם 'קדושת אמת' ואין חסרון קדושה בדבר)

מהדורה שנייה - ו' אדר א' תשע"א (תחת שם 'קדושת אמת' ואין חסרון קדושה בדבר)

מהדורה שלישית (תחת שם 'דבר סתר') - תשע"ג

מהדורה רביעית (תחת שם 'דבר סתר') - טבת תשע"ג

תגובתך חשובה לי

megiv32@gmail.com

בעזרת השם

לקוראים הנכבדים,

חיבור זה, "דבר סתר", עוסק בענייני צניעות שבין איש לאשתו. ברוך השם המהדורה הראשונה התקבלה בשמחה בקרב הקוראים, ועל כך ניתן להתרשם בחלק ו' של החיבור הקרוי 'תגובות הקוראים'.

הערות ספורות:

- א. החוברת מיועדת עבור זוגות נשואים (או חתן וכלה סמוך לחתונתם, על פי שיקול דעתו של המפנה).
- ב. אשמח אם תעבירו הלאה חוברת זו למכרכם. כמובן, לאותם אלו שרלוונטי לשלוח להם, וכבר אמרו חז"ל (יבמות סה ב) "כשם שמצווה על אדם לומר דבר הנשמע כך מצוה על אדם שלא לומר דבר שאינו נשמע". שליחת החוברת לאלו שעלולים לעשות לעג וקלס ממנה עלולה להביא לחילול השם.
- ג. אשמח לענות לכל שאלות והערות הקוראים (כתובת הדוא"ל: megiv32@gmail.com] השם "יוסף חי" בדוא"ל הוא כינוי).
- ד. הערות הסיום במאמר "ואין חסרון קדושה בדבר" הם חלק עיקרי ממנו וחשוב לקראם.

למהדורה החדשה:

- ה. בשו"ת קדושת אמת נוסף סימן הדין בתשמיש דרך איברים (סימן יב). כמו כן, חידושי רבי רפאל ברדוגו והרב שמואל קדר, זכרונם לברכה, שנוספו כנספחים במהדורה הראשונה, שובצו בגוף השו"ת במקומות הרלוונטיים.
- ו. במהדורה החדשה השמטתי כמה מקורות שציטטתי במהדורה הראשונה של המאמר "ואין חסרון קדושה בדבר" שבמחשבה שנייה ראיתם כלא מתאימים לחוברת, והוספתי מקורות חדשים. כמו כן, באי-אלו מקומות עידנתי את הלשון החריפה שנקטתי לעיתים במהדורה הראשונה.
- ז. בסוף החלק ההלכתי, מצורף סיכום ההלכות למעשה, לנוחות ותועלת הקוראים. כמו כן מצורפים שלושה שו"תים קצרים בענייני הלכה, גוף ונפש.

למהדורה הרביעית

- ח. נוספו מספר מקורות לסימן יב.
- ט. תוקנו ההפניות המוטעות שנגרמו עקב הוספת השינויים בין המהדורה השנייה לשלישית ושעויות דפוס.

בברכה,
העורך

...כך הקדוש ברוך הוא - מפקידין לו הבריות טיפה של לכלוכית בחשאי, והקדוש ברוך הוא מחזיר להם נפשות משובחות שלמות בפרהסיא.

ויקרא רבה יד ב.

דע, כי חיבור זה הוא עניין קדוש ונקי כשיהיה הדבר כפי מה שראוי ובזמן הראוי ובכוונה הנכונה. ואל יחשוב אדם כי בחיבור הראוי יש גנאי וכיעור חס וחלילה. אבל כל בעלי התורה מאמינים שהשם ברא את הכל כפי מה שגזרה חכמתו, ולא ברא דבר שיהיה גנאי או כיעור, שאם יאמר שהחיבור הוא דבר של גנאי, הגה כלי המשגל הם כלי הגנות, והרי השם יתברך בראם במאמרו...

אלא פעולותיו של הקדוש ברוך הוא תמימות שנאמר (דברים לב ד) "הצור תמים פעלו"...

כאשר הידיים בעת שכותבין ספר תורה בטהרה הם מכובדות ומשובחות וכשגונבות או עושות דבר מגונה הם מגונות, כך הם כלי המשגל לאדם ולאשתו קודם שחטאו. וכמו שיש בכל אבר ואבר מהאברים מהלל ושבח בעשות הטוב וגנאי בעשות הרע, כך היה לאדם הראשון בכלי המשגל.

הרמב"ן, אגרת הקודש, פרק ב.

וכתב שם הרב יצחק דמן עכו ע"ה, במעשיות הפרושים, שמי שלא חשק לאישה הוא דומה לחמור ופחות ממנו. והטעם, כי מהמורגש צריך שיבחין העבודה האלוהית. רבי אליהו די יודאש, ראשית חכמה, שער האהבה, פרק ד.

ולכן כל תיקוני העולמות נקרא בזוהר וכתבי האר"י ז"ל בשם זיוונים. ולכאורה יפלא שהיא מודעת שהוא רק משל על חיבור עניינים רוחניים כעניין אדם המחבר תחילה בשכלו שתי סברות בשכל ומחיבור שתי הסברות נולד לו סברא חדשה על פי הקדמת שתי הסברות הראשונות. ומה הביאם לקדושי עליון להמשיל דבר רוחני במשל גשמי כזה? אך העניין הוא לסכור פי הדוברים ומרחיבים פה ולשון וממלאים פיהם שחוק על שלומי אמוני ישראל, שאומרים שכל מעשי המצוות שעושה האדם למטה גורמים תיקונים גדולים בעולמות עליונים. ולכן הראו דוגמא שכמו שלא נוכל להשכיל ולהבין איך שממנעשה שפלה כעניין זיווג נוצר מטיפה סרוחה בריה נפלאה וקומה שלימה מלא שכל רוחני להשיג עניינים נפלאים רוחניים וקדושים, כן לא נוכל להבין שורש אמיתת תיקוני העולמות והכוונות עליונים המשתלבים באורות רוחניים על ידי מעשי המצוות שהאדם עושה למטה בזה העולם השפל כפי שציוונו ה' יתברך שמו.

נפש החיים, הג"ה מהר"ן לשער א.

תוכן עניינים כללי

הסכמות.....ז

חלק א

"קדושת אמת" - שו"ת הלכתי.....יג

חלק ב

"ואין חסרון קדושה בדבר" - מאמר מחשבתי.....קג

חלק ג

שאלות ותשובות קצרות בתחום ההלכתי.....קמט

חלק ד

שאלות ותשובות קצרות בתחום הנפשי.....קנא

חלק ה

שאלות ותשובות קצרות בתחום הגופני.....קנז

חלק ו

תגובות הקוראים.....קסה

ההלכות המובאות בחיבור היו לנגד עיני תלמיד חכם חשוב שאישר שאכן הדברים נכונים. והוסיף ואמר, כי לגבי חלק מההלכות שנכתבו בשולחן ערוך בסימן ר"מ נקט מרן המחבר לשון "איסור" למרות שאינן איסור מוחלט לכוף עלמא, וזאת, כדי לקרב את ישראל אל הקדושה ולא להתיר את הרצועה.

ברכת הרב כפיר ברוך מבורך דדון שליט"א
לחיבור "קדושת אמת"

ב"ה, י"ד אייר זיו, פסח שני התש"ע

דברי ברכה, כשמש נסוכה.

כבוד מעלת ידידי היקר ונעלה. לשם טוב ותהילה. אשר נודע שמו בשערים. בחיבוריו המאירים. ללקוט בתר האומרים והמחברים. הרב..., ישמרהו צורו ויחיהו, וכרצון ברכה תעטרהו.

ראה ראיתי את קונטרסו הזה, אשר מחזה שדי יחזה. בנושא צניעות בינו לבינה, ובדור זה אשר הפרוץ מרובה על העומד, ודאי שאין מקום להחמיר בעניינים אלו, וכבר הליץ הרומז ברמז' הרומז' את הפסוק (מלכים ב' ז') "כי אם הסוס אסור והחמור אסור", שהמחמיר בלבד דומה לסוס וחמור אשר ללא דעת להבין ולהבחין. ואישר חייליה של המחבר אשר הואיל באר היטב בדברים אלו. ואמרתיו הוסיפה כהנה לך דברים להאיר, כמה גרגרים בראש אמיר.

בעניין תשמיש בבית אפל, האם מותר לכתחילה, יעויין בשו"ת נחלת הלוי (סימן ב') שהאריך לבאר טובא שהוא לכתחילה, וכל זה קדושה יתירה. עיין שם ויעויין עוד בספר שמע שלמה ח"ג (סימן ט'). בעניין תשמיש לאור הנר יעויין בשו"ת מים חיים ח"א (סימן צ"ז), שהתיר בזה, והעיר על דבריו בשו"ת יביע אומר ח"י (האו"ח סימן נ"ד). בדין עונת תלמיד חכם יעויין בשו"ת נחלת לוי סימנים ט' וי', שהאריך באורך וברוחב. בענין זיווג בליל פסח, יעויין בשו"ת מים חיים (סימן ר"ב) שהוא ממידת חסידות בלבד, יעויין שם, וראה עוד בשו"ת עמק יהושע ח"ב (האו"ח סימן ל"ח), ובשו"ת שמש ומגן ח"א (סימן מ"ג).

וברכתי לכת"ר שימשיך בכוחו זה כפליים לתושיה, לחבר עוד חיבורים נפלאים, בכריאות ונהורא מעליא, ושלמא רבה מן שמיא, בברכה רבה,

כפיר ברוך מבורך דדון

ברכת הרב כפיר ברוך מבורך דדון שליט"א לחיבור "ואין חסרון קדושה בדבר"

בעזרת ה' יתברך, שבט התשע"א

כבוד ידידי, זה רעי וזה דודי, המלמד אצבעותיו לכבודה של תורה, גליה לדרועיה ונפל נהורא,
חובר חיבורים מאירים, לארץ ולדרים,
הרב... הי"ו.
רוב שלום טובה וברכה,

נתבקשתי מכת"ר להוסיף מדילי ממה שכתב בקונטרסו בעניין תוספת קדושה בינו לבניה, ומה לי להוסיף אחר שהדברים מבוארים, באר לחי ראי בקונטרסו הנפלא, אשר אסף איש טהור מדברי הפוסקים חדשים גם ישנים, כלים מכלים שונים.

ורק אוסיף מעט מזער ממה שראתה עיני, דהנה דורנו דור שהפרוץ מרובה על העומד, ואם אדם לא ישמש כדי צורכו עם אשתו בהיתר, יבא חס ושלום לאיסורים קשים.

והן בקודש חזיתי למוריני ורבינו, צדיק יסוד עולם, רבי יעקב אבוחצירא זצוק"ל בספרו גנוזי המלך (פרק מ"א) וזו לשונו: וממה שיקדש עצמו בשעת תשמיש, מזה תמשך לו קדושה וטהרה ולא יוכל יצר הרע להסיתו על אישה אחרת, דבבואו להסיתו על איסור ידיחנו בשתי ידיים וככה יאמר לו, ומה בהיתר איני ממלא תאוותי, באיסור לא כל שכן!! ולפיכך אמר (משלי ג') "בכל דרכך דעהו" אפילו בשעת תשמיש, וממילא "הוא יישר אורחותיך", חדא, דלא תבוא להרהר באישה אחרת, ועוד, דבניך יהיו זרע כשר, אבל אם יהיה להוט אחר אשתו ועושה מעשה כבהמה, מזה ימשך לאיסור, והבנים לא יהיו כראוי, ובא הרמז על נכון דרפואת ברית ימעט תאוותו שעם אשתו וזיה תשרה עליו קדושה וטהרה. עד כאן לשון קודשו.

ונראה שעל יצר הרע של דורו דיבר, ויצר הרע כידוע בכל דור פושט צורה, וכמו שכתוב בספר הברית (חלק ב. מאמר י"ב דרך הקודש פרק ט), שאין יצר הרע של היום דומה לשל מחר, ואין טבעו של האדם היום, דומה לטבע של מחר. עיין שם עוד בדבריו. ועל

אחת כמה וכמה יצר הרע של דורנו שקשה כפליים לתושייה, שאף הנשוי יש לו בעיות קשות בטהרת המחשבה ושמירת העיניים והקדושה, ואם לא ישמש כדי צורכו יפול במראות אסורים ונוראים ומי ישורנו סופו, אשר רבים חללים הפיל. ואם כן, רבינו יעקב אבוחצירא זצ"ל, לבני דורו דיבר.

וצא ולמד ממה שכתב הנאמ"ן ס"ט בהקדמתו, קדמ'ת אשור לספר פטיש החזק (אודות אביו הרב מצליח מאוזו זצ"ל הי"ד), "שלהיות כמו הצדיקים, כמותם ממש אי אפשר, ולפעמים החיקוי מוביל לתוצאה הפוכה, וכמו שקרה לצדיק אחד (בן דורו של הגר"א) שרצה לחקות את מנהגו של הגר"א לבלוע מאכלו מדי יום ביומו בלי ללעוס, וחלה בדלקת הגרון וסבל מחלות שונות ונפטר בקיצור שנים רחמנא לצלן. או אדם שיתחקה אחרי מנהגו של הגאון מווילנא לישון אך שעתיים ביממה, בלי ספק תוך כמה חודשים יובל לאשפוז בבית החולים ושם יישן שעות הרבה, "כן יתן לידידו שנה". ושמעתי מידידנו ר' יעקב אסוייד הי"ו שהרב יחזקאל אברמסקי זצ"ל אמר לנכדו: רצונך להיות יחזקאל אברמסקי? תישן תשע שעות ביממה. כששאלו לפשר דבריו השיב שהוא מוכרח לפי בריאות גופו לישון תשע שעות, כי סבל הרבה בהיותו בגלות בסיביר ומצב בריאותו רופף מאד. ובכל זאת זכה למה שזכה בהיותו שומר על ט"ו שעותיו הנשארות כבבת עין, לבל יאָבֵד מהן אף דקה אחת..." יעויין שם בדבריו הערבים.

ואם כן כל אחד לפי כוחות נפשו, ואל יתחסד בחסידויות שאינן מתאימות לרוחו, ובפרט בענייני תשמיש המיטה, אשר לא כל הרוצה ליטול את השם יבא ויטול.

ומי לנו גדול מיצחק אבינו אשר ביקש (בראשית כז ד) "ועשה לי מטעמים כאשר אהבתי", וביאר רבנו בחיי (שם) כי "אין כוונת יצחק בשאלת המטעמים בתענוג הגוף וחוש הטעם, אלא כדי שתהיה נפשו שמחה ומתענגת, כי בהתחזק כוחות הגוף, יתעוררו כוחות הנפש, ומתוך שמחת הנפש תחול עליו רוח הקודש".

ואסיים בדברי רבי ברוך בן רבי אברהם מקוסוב, היה תלמידו המובהק של רבי מנחם מנדל מפרמישלין, וזו לשונו ("עמוד העבודה", טשרנוביץ תר"ד וירושלים תשכ"ח), "שמעתי פעם מאיש צנוע, שהיה מצטער על מה שהוטבע הטבע שעל ידי תשמיש המיטה ימשך עונג גשמי לאדם, והיה חפץ יותר שלא ימשך עונג גשמי כלל, כדי שישמש המיטה רק (כדי) לקיים מצוות בוראו... וחשבתי בדעתי שעניין הקידוש [בשעת הזיווג] הוא שיקדש מחשבתו, להוציא ממחשבתו כוונת הרגשת עונג הגשמי שלו, ויצטער על מה שהוטבע במעשה הזאת הרגשת עונג גשמי, ו(יחשוב ש)הלוואי שלא

היה הדבר כן. ואחר זמן חנני ה' חסד חינם, וזיכני להבין אמיתת עניין הקידוש בשעת תשמיש, ודווקא עניין הקידוש נמשך על ידי הרגשת עונג גשמי, והוא סוד נפלא ועמוק נורא".

וה' יערה עלינו רוח ממרומים, להחיות נפשות עגומים, לטהר ולקדש אורחותינו והליכותינו, וברכתי לידידי מחבר הקונטרס היקר שימשיך להוציא עוד ספרים וחיבורים מאירים, בבריאות ושמחה וחיים עד העולם, כה דברי ידידו עבד לאל אדון,

כפיר ברוך מבורך דדון ס"ט

מודעה מאת אחד מהמשגיחים המפורסמים באחת הישיבות
בארץ הקודש, החפץ בעילום שמו, בעניין חיבור "קדושת
אמת"

קונטרס זה נשלח אלי על ידי תלמיד חכם מובהק שאני מכיר בו קדושת כוונותיו להועיל לדור. לצערנו הנורא התרבו מקרים של גירושין בדור זה, גם בין בני תורה. ויש עוד תופעות רבות, הנודעות לרבנים המשמשים בצרכי ציבור, של ריחוק והתנגדות זה לזה בין בני הזוג, אף על פי שאינם מגיעים לידי גירושין (מפני שחוששים לטובת הילדים וכיוצא בזה) אבל ניכור ביניהם יש. ועל חכמי הדור לתת את דעתם מה יש לעשות כדי לתקן את המצב.

חלק מהקלקול הוא מפני שאינם יודעים מה מותר ומה אסור, ומתוך רצון לנהוג חסידות - מקצרים בחובתם איש לאשתו. במיוחד בדורנו שהפריצות ברחובות מתרבה במידה חצופה, ה' ירחם, יש צורך להפיס דעת האישה הצנועה והכשרה, ויש גם צורך שהאיש יבוא על סיפוקו לבל ייכשל בהרהורים אסורים. והנה גדול עולם הרב משה פיינשטיין שם לב לבעיה כאובה זו והביא דברי "פתחי תשובה" להתיר עונה ב' פעמים בשבוע, אפילו לתלמידי חכמים, מפני פריצות הדור וקנאת אישה ירך חברתה, שבאות מזה לתשוקה ותאוה יותר מפעם אחת בשבוע (שו"ת אגרות משה, אבן העזר ח"ג סוף סי' כח, דף תנו). כלומר, הבעיה נהייתה קשה יותר ככל שנשים צנועות רואות אצל החילוניות מתירנות גדולה. ולכן הבא להרבות בהגבלות וצמצומים, עלול להיות בא לתקן ונמצא מקלקל חס וחלילה, וגורם לחוסר שלום בית.

ואמנם הלב מהסס אם מותר להודיע ברבים על נושא זה, שמא הבחורים הרווקים יקראו בו ויטמאו את מחשבותיהם. אבל בדבר הדומה כתב רמח"ל שמותר לפרסם לצדיקים, אף על פי שגם הרשעים ייקחו משם ויכשלו (אדיר במרום, דף עג). ויש לכך ראייה מדברי ר' יוחנן בן זכאי (בבא בתרא פט ע"ב) שהחליט כן לפרסם כי "ישרים דרכי ה', וצדיקים ילכו בם ופושעים יכשלו בם" (הושע יד ז). והנה, עוד לפני דורות רבים, רבי יעקב עמדין פרסם ברבים התנהגות ליל הזיווג (בסידורו, עניני ליל שבת) וכן ראב"ד כתב די הרבה בסוף "בעלי הנפש". וקרוב לדורנו הרב יעקב ישראל קנייבסקי ("סטייפלר") כתב אגרת בפרוטרוט כיצד חתן יתנהג בליל החופה, והעתק המכתב הועבר בידיעותו

והסכמתו להרבה חתנים לפני חופתם, ולא חש למלעיזים, כי ראה קלקול היוצא מאלו שאינם יודעים כיצד להתנהג.

וכבר אמרו חז"ל על "פרשיותיה של תורה, אף על פי שנראות כאילו הן כעורות ושחורות לאומרן ברבים, כגון הלכות זיבות ונגעים נדה ויולדת, אמר הקדוש ברוך הוא הרי הן עריבות עלי" (מדרש ויקרא רבה יט, ג). לכן, כמו שלומדים כל חלקי התורה, כך יש ללמוד סוגיא זו. עברתי על דברי הקונטרס, וכל יסודותיו בנויים על דברי רבנים מפורסמים, גדולי תורה ויראה, והעורך רק אוסף דברי הפוסקים ולא מציע דבר חדש מדעתו.

לכן אני מודיע שיש לפרסם דברים אלו בין בני תורה, המבקשים קירבת ה'. ניסיונות החיים קשים הם, במיוחד בדור שהפריצות החילונית פושה מאוד. והקדוש ברוך הוא נותן בתורה עצות טובות להועיל ולהציל. אותם דברי החסידות שהיו נהוגים בדורות קודמים, שאז הצניעות הייתה נחלת העם, לא כולם ראויים לנהוג בהם היום. וכל ירא שמים יעשה בחכמה ובתבונה כדי ליצור בינו לבינה "אהבה ואחוה שלום ורעות".

"יהי רצון מלפניך ה' אלוהי שלא יארע דבר תקלה על ידי ולא אכשל בדבר הלכה" (ברכות כה ב)

הקדמה

מתוך החובה הקדושה לדעת מהו דין ומהי חומרא, מהו עיקר הדין ומהי מידת חסידות; מתוך המצב אותו תיאר הרב הרצל יהודה הנקין¹ וכתב² "הלכות תשמיש המיטה עומדות ברומו של עולם אבל רבה העזובה בקרב הארץ ומעטים מתעמקים בהלכות אלה, ואינן עולות לדיון על שולחן מלכים", ומתוך שכתב³ "כי אין למהר לחדש איסורים בדברים שבין בעל לאשתו"- באתי לברר מקצת הלכות צניעות⁴.

לא טוב לאדם, אפילו הראוי להנהגות חסידות, לנהוג בהן באופן בלתי מודע, וקל וחומר שלא טוב לאדם לנהוג בהנהגות חסידות כשאינו במדרגה הראויה להן, וכבר כתב הרב שלום משאש⁵:

"צריך להתרגל ולדעת שיש חסידות ויש משפט, ואף שהמשפט הוא היפך החסידות אין לנו רשות להעלים את המשפט כאילו הוא דבר תמוה, וצריך להגיד את דבר המשפט ומי שירצה להתחסד אין מי שיאמר לו מה תעשה, אבל העיקר הוא המשפט, ובפרט כאשר הוא עניין של ציבור"⁶.

¹ לשעבר רב אזורי של בקעת בית שאן ודרום הגולן. נכד הרב יוסף אליהו הנקין זצ"ל.

² שו"ת בני בנים, ד טז.

³ שו"ת בני בנים ד יח אות ב.

⁴ אמר ליה, יאות הוא, אבל מילה שמענא מבתר כותלא, ומסתפינא לגלאה, אמרו ליה רבי חייה ורבי יוסי, אימא מילך, דאורייתא לאו איהו ירותא לאתר חד [כי התורה אינו ירושה למקום אחד, כלומר, לא לך לבדך נאמר, אלא כדי לגלותו גם לאחרים]. מתוק מדבש]. זוהר ויקרא כא א.

⁵ 'אורה של ירושלים', אודות הרב יוסף משאש, עמוד 348.

⁶ "על אף שורת הדין, ראוי לבעל נפש השואף אל הקודש להתרחק לכתחילה מהספק (כמו בכל התורה כולה) במקום שנחלקו הפוסקים ובודאי בספק תורה. מאידך גיסא היודע גדרי הלכה וקדושה, ודאי יידע לחשב חשבונו של עולם בשעת הצורך ובשעת הדחק, ויבחין בין אסור למותר, בין מותר לקדושה, ובין חומרא הראויה לחומרא המביאה לידי קולא". קדושת האוהל, הרב שמואל קדר ז"ל, עמ' מ [בעל סדרת

על סוף דבריו "עניין של ציבור" נרחיב מדברי הרב יהודה ליאון אשכנזי⁷:
 "התורה צריכה להיות מופנית לכלל ישראל, לא למגזר זה או אחר. אחרת,
 היא לא מתקיימת. אנחנו חיים היום את הבעיה הזו במלוא חריפותה. העולם
 היהודי נחלק ל"שיטות", ובתוכן השיטה "החילונית", והסכנה האורבת לנו
 היא הסכנה של פסילה הדדית. מכאן חשיבות לימוד ספרי המהר"ל ודברי
 הרב קוק בדורנו. הרב קוק מתייחס לכלל ישראל החוזר לארצו, הבונה את
 מדינתו, המחייה את החיים העבריים במלוא מובן המילה. הוא מתייחס
 לכלל, לציבור כולו, והציבור הזה מורכב מצדיקים, מבינוניים ומרשעים -
 ראשי תיבות ציבור, והרב יודע זאת. הוא אינו דואג למגזר מסוים, ל"אנשי
 שלומנו" אלא לכלל ישראל. אחרי מאות שנים של חיים קהילתיים בלבד,
 אנחנו צריכים לדעת איך לבנות את תורת הכלל בחזרה. זה מה שהרב
 התחיל לעשות ואנחנו ממשיכים זאת תוך חבלי לידה קשים ביותר".

מאידך, יש לשמור עליה מבלי לרמות את עצמנו, כפי שכתב⁸:
 "...הוא [משה] הצליח לשים בצד את האני שלו כדי להגיע למדרגה של
 מקבל התורה. המאמץ אינו נגמר במשה רבינו. אותו מאמץ של שמירה על
 התורה נדרש בכל דור ודור, כפי ששומרים על חלב שלא יהפוך לגבינה, על
 יין שלא יהפוך לחומץ. צריכה להיווצר התאמה מלאה בכל דור ודור, מחדש,
 בין התורה למקבליה. בלי השמירה הזו נשארת התורה פגיעה. לכן אנחנו
 מתפללים בכל בוקר "שתרגילנו בתורתך"."

אודות הלכות צניעות שבין איש לאשתו, כתב הרב יצחק רצאבי⁹:
 "גם מצד ההלכה למעלה ישנם הרבה דברים סתומים שאינם מפורשים, כפי
 הנראה לכאורה מהרבה שאלות המתעוררות חדשים לבקרים בפרטי דינים
 אלו כידוע למורים הוראות בישראל, שכמעט אין פותר אותם בעליל לדעת

שו"ת 'היכל שלמה' ועו"ס]. הערה: ספר "קדושת האוהל" עדיין לא יצא לאור, והוא נמסר לי באדיבותם של משפחת הרב זיכרוננו לברכה, להם התודה.

⁷ סוד מדרש התולדות, הרב יהודה ליאון אשכנזי, כרך ד עמ' 384.

⁸ שם, עמ' 379.

⁹ בהסכמתו לאגרת הקודש המבוארת (מהדורת תשס"ו).

מה אסור ומה מותר, מהי חומרא ומהי חסידות, ודברים אלו גורמים מבוכה וערעור שלום בית רחמנא ליצלן ואחריתה מי ישורנה"¹⁰.

בדומה לכך, כתב הרב חיים רבי¹¹:

"...ומאידיך בין בעל ואשתו שצריך להקל עד כמה שאפשר כדי לקרב ביניהם ולא לרחק, כדי להקל עליהם להתפרק בקדושה, ודווקא כאן מחמירים עליהם, אם זה בדיני טהרה - חומרות כאלו שמורי הוראה אחרים מקלים בהם בשופי וגם השואל לא שייך כלל ועיקר לחוג של המחמירים ועם כל זה הנשאל עונה לפי אותו גדול פלוני שמחמיר ושלום על ישראל, ואם השואל היה יודע שחכם פלוני מיקל בזה, היה שש לקראתו. וכן בדיני אישות ופרטים של סימן ר"מ, מסתברא שהמחמיר לשואל כשיש מקום להקל להנאתם ולטובתם עושה שלא כדיון. ואם רבינו החתם סופר אמר על המערב קבלה והלכה עובר משום זורע כלאים, אותו דבר: המערב דברי מוסר והלכה. וגם אסור לעשות כן מצד בין אדם לחבירו".

לכן, נזכיר את מה שכתב הרב הרצל יהודה הנקין¹²:

"כיון שהתשמיש הוא עניין של קדושה יתירה, כמו שהאריך בזה בספר בעלי הנפש בשער הקדושה ובטור¹³ ושל"ה¹⁴ וספר חרדים¹⁵ ושאר מחברים, ומי

¹⁰ המשך ההערה: הלכך צד המחשבה והקדושה רב חלקו וגדולה תועלתו שלא לתור אחרי היתרים... ולאידך גיסא יש לתת את הדעת שאל יגרום זה לנוק [כמו שכתב במקום אחר (שו"ת עולת יצחק סימן רמב עמוד תיב) בשם החזון אי"ש "וכעין דבריו באגרת ג' מהחזו"א (ונדפסה באגרות קודש בשנת תשמ"ו)... והפרישות, הוא גם כן גורם להגברת ההרהור"], כפי הנראה מתוך עצבים - "נערויים" בלע"ז - וכגון מה שנסאלתי מאברך אחד שנוות ביתו קראה את אגרת הקודש על קדושת המחשבה... ברם דווקא זה גרם לה מאז, שנכנס לה מחשבה באותו זמן על איזו שטות, שאינה יכולה להשתחרר ממנה בשעת המצווה, האם הוא צריך להפסיק בגלל זאת. והשבתי, בסיעתא דשמיא, שבוודאי לא יפרוש אז אם ייתכן שייגרם לו מכשול וזע לבטלה, אך כיוון שעל כל פנים הוא אינו מוטור או בכגון דא, על כן יסיח דעתה מזה על ידי אמירת דברים המשמחים ומעניינים אותה, באופן שממילא לא תחשוב אז על כך".

¹¹ בהסכמתו לספר קדושת משה; הרב יצחק משה, בני ברק תשס"ט, עמ' 8.

¹² ראה הערה 2.

¹³ סימן רמ.

¹⁴ שער האותיות, עמק ברכה.

¹⁵ פרק נא; פרק סט אות צט.

ירצה להצטייר כמי שממעיט בקדושה? יש מרחק רב בין מה שנכתב בספרים לבין מה שמצוי אצל רוב העם, והמורה נדרש לתפוס בכמה קולות או להעלים עין ולכן רבים נמנעים מלהתעסק בהלכות אלה, והם את נפשם הצילו".

וכן כתב הדיין הרב חנן אפללו, וזו לשונו:

"...ואין צורך להצטדק ולנסות להשפיע על כל קורא או לומד, כל שכן בן תורה ותלמיד חכם שאכן בימינו ובזמנינו יש ליתן הסבר ודרכים על פי ההלכה בדרך של קולא מקצה אל הקצה, ולהשען על כל קול של פוסק מאן דהוא, בכל הדורות, ולא להחמיר, שכאן ללא צד של ספק חומרא המביאה לידי קולא או איסור שאין הדעת יכולה להבין סופו, ויש להחמיר בשמירת עיניים וכל שכן במגע בנשים אחרות, ולא להחמיר באשתו המותרת לו בטהרת הבית אחר טבילה כדת וכדין"¹⁶.

השאלה 'האם אני הפרטי ראוי להנהגות חסידות' - שאלה חשובה היא, אך לא נדון בה בחיבור זה. בחיבור זה נתמקד בהצעת עיקרי דיני הצניעות הנהוגים בין איש לאשתו, שהרי, להנהגות החסידות, הפרישות והקדושה לא חסרו ספרים הנותנים להן במה ופרסום.

לכן, זאת יש להודיע: כל מי ששואל את עצמו מה הן הנהגות החסידות, החומרות והמקובלים בנושא זה - לא ימצא לכך תשובה מסודרת בחיבור זה מפאת שזו לא הייתה מגמתנו. מתוך ידיעת שורת הדין יכול האדם לבחור באמת האם ביכולתו וברצונו להתקדש ולהתעלות.

¹⁶ שו"ת אשר חנן חלק ו-ז, חלק אבן העזר, סימן סו, עמ' שצד. ונשלים כאן את המשך דבריו: "ודי לנו לנסות ולתפוס את המעט בדורנו שלא יכשלו הגברים החשופים לרוח הזמן באיסור נידה או פנויה, כל שכן באשת איש רח"ל, שכידוע ברחוב החילוני הכל מותר אין שום סייג או גבול להנאת תאוות המשגל אלא הכל מותר, הכל נפרץ, ועדיף שיקיימו דברי רבותינו חכמי ישראל בגמרא נדרים (כ). ובמסקנא שם שאמרו חכמים אין הלכה כיוחנן בן דהבאי אלא כל מה שאדם רוצה לעשות באשתו עושה, משל לבשר וכו', וכן דג הבא מבית הצייד עיין שם. ומתוכן דבריהם הכל מותר והוא עיקר הדין ולא כמש"כ דסחו לי מלאכי השרת הויין בנים חיגרים וכיו"ב, שאין זה אלא צד החסידות שבדבר, וכתב כן להלכה ברמב"ם (איסורי ביאה כא ט) וסיעתו".

אמנם, אני יכול להניח שרוב ככל הבקאים בדינים אלו, ירגישו קושי מסוים וזעזוע בראותם פתאום כיצד מתערערות ההלכות שהיו ברורות מאלהן עבורם ופשוטות לאיסור, אלא, שלא מליבי בדיתי את הדברים - כפי שיראה הלומד. מלבד מה שייכתן וחיבור זה פחות ישמש את מי שהורגל להלכות המובאות בשולחן ערוך אלא את מי שלא הורגל מימיו וכדומה, והמבין יבין.

עוד יש לציין, כי כאשר כתבתי "מותר" או "אין איסור" - בדווקא כתבתי, כדי להסיר צל צילו של ספק שאיני עוסק בחיבור זה בדברים שיש עניין או חובה לעשותם אלא בדברים שמותר לעשותם ואין בהם איסור¹⁷, ובכגון זה נאמר¹⁸ "יודע צדיק נפש בהמתו".

ונפרט ונסביר¹⁹, כי על מנת שהחיבור בין איש לאשתו יהיה פורה ומרומם, מענג ומשמח, אין הכרח ליישם את ההלכות 'המקלות' שבחיבור. שכן, בראש ובראשונה הצלחת החיבור תלויה בתקשורת בריאה, פתוחה, מחבבת ואוהבת בין שני בני הזוג וכן בהבנה שכל מה שרואים באמצעי התקשורת בנוגע ליחסים בין בני זוג הנם מצגות שווא ופנטזיות שאין להם על מה להיסמך (מלבד הכסף שמכניסות לבעליהן). לכן, כל עוד תחסר תקשורת אוהבת, תומכת ומקבלת בין בני זוג, וכל עוד אחד מבני הזוג, או שניהם, מצפים לאהבה לווהטת ולהתלהבות אין קץ בכל פעם ופעם שהם מתחברים זה לזו - ציפייה שאינה ריאלית המאפיינת את תעשיות הסרטים הגויית שאחריה סבל איום ונורא - לא יעזרו כל ההלכות 'המקלות'. כל זוג חווה עליות ומורדות בחיי האישות, זה נורמאלי. שינוי נסיבות חיים, שינויים הקשורים בגיל וסיבות רבות אחרות מחייבות כל זוג לבצע בדיקה של המתאים והראוי להם. בחינה משותפת של יחסי האישות מומלצת כל חצי שנה או לאחר שינוי משמעותי בתנאי החיים. כל זאת מתוך ידיעה שגם זוגות שמדווחים על חיי אישות מספקים לאורך זמן מתארים טווח גדול של איכות חיי האישות שלהם.

¹⁷ אינני מכחיש שישנן דעות רבניות החולקות על הדעות המתירות המוצגות בחיבור. אמנם, המעיין בחיבור יראה כי בנושא הלכתי זה ישנם הטוענים כי גם לשון האיסור של השולחן ערוך בסוגיות אלו אינה בדווקא.

¹⁸ משלי י ב.

¹⁹ מבוסס על שיחה עם היועץ ליחסים ואינטימיות נחשון דוד כרמי הי"ו.

כן ניתן להשתמש בצורה מגוונת בהלכות שבחיבור לאלו שרוצים לחזק לרענן ולחדש את אופי החיבור שלהם, ולכן, לא שייכים כאן מושגים של "חובה" או "רשות", שכן, הכל נתון להרגשה האישית של בני הזוג. על פי זה, אם בני הזוג מרוצים מחיי האישות שלהם הגם שאינם מגוונים וסוערים - הם בסדר גמור. המטרה היא אחת: איחוד הנשמות והגופים עד כמה שניתן, ויכולות להיות מספר דרכים להשגת מטרה זו.

מבוא

בטרם נביא את פרטי ההלכות, נקדים את יסודות הלכות צניעות על פיהן כתבנו את החיבור.

היסוד הראשון הינו מה שכתב הרמב"ם²⁰ "אשתו של אדם מותרת היא לו, לפיכך, כל מה שאדם רוצה לעשות באשתו עושה"²¹. מלבד כמה דברים האסורים בצורה חריגה, הנוגעים לצניעות בני הזוג בפני אנשים אחרים, או לאיסור הוצאת זרע לבטלה²², נקודת המוצא היא שאין דברים אותם אסור לבני זוג לעשות. התורה ציוותנו "פרו ורבו" ועל הלכות צניעות לסייע שה"פרו ורבו" ייעשה בצורה הכי אינטימית ובאהבה גדולה. מתוך כך אנו מגיעים ליסוד השני בחיבורנו, והוא "ההסכמה", וכלשונו של הרמב"ם²³: "ברצון שניהם ובשמחתם", או כלשונו של רבי יהודה החסיד²⁴ "ורק שיהיה רצון האישה". תשמיש המיטה אינו מעשה חד צדדי, אלא זוגי, לכן מוצאים אנו בהלכה²⁵ כי

²⁰ הלכות איסורי ביאה כא ט. והר"ן כתב במסכת נדרים (כ ב) בדיבור המתחיל 'התורה התירתיך': דכתיב (דברים כד א) "כי יקח איש אישה" - שהיא לקוחה לו לעשות בה כל חפצו.

²¹ "ונראה, דמה שהתירו לעשות כל מה שרוצה הוא משום ההבנה דהאישה תתרצה לבעלה". קדושת האוהל, עמ' ה הע' ב, הרב שמואל קדר.

²² "אם אדם מכיר את עצמו שעל ידי חיבוק ונישוק הוא מוציא זרע לבטלה לפעמים, אינו צריך להימנע מזה כיוון שזה דרך חיבת אישות, לכן אין זה נחשב לבטלה". שמעתי מפי הגאון רבי שלמה זלמן אוירבעך. עצם מעצמי, הרב שלמה אבינר בשם הרב אביגדור הלוי נבנצל, עמ' 109.

"אם חש החתן שאינו יכול יותר לשלוט בעצמו לפני שכלתו מוכנה, ישתדל לקרב את האיבר אל פתח הנרתיק ולהוציא שם את הזרע, אף מבלי לחדור לתוך הנרתיק. עצה זו ראויה מבחינה הלכתית, אך לא תמיד ישימה ברגעי התרגשות אלה". עת דודים, הרב יחיאל פאוסט, עמ' 27.

²³ הלכות דעות ה ד.

²⁴ ספר חסידים סימן תקט. וכנראה שמתבסס על לשון הרמב"ם - עיין עוד בספר חסידים סימן יד ובהערה ד בפירוש מקור חסד לרב ראובן מרגליות, שמפנה לדבריו בחיבורו שם עולם פרק ג הערה ב, שם כתב: "ראוי להעיר כי אחרי אשר התרגלו רבותינו האחרונים ללמוד מתוך הספר ונתפשטו העתקות ספרי חכמי לב עד שלא היה לחשוש כי ישכח מקור דעה מקובלת, הרשו לעצמם חכמי ימי הביניים להביא לפעמים דברי מי שקדם להם בסתם". עיין שם.

²⁵ שולחן ערוך אורח חיים רמ ג.

אין לשמש המיטה כשאין רצונו של אחד מבני הזוג בכך [יסודות נוספים, ראה: סימן ז אות ו דברי הרמב"ם בפירוש המשניות; סימן ח אות ב דברי הבאר משה; סימן יא אות ג דברי הראב"ד; סימן יז אות א (כולה) ואות ב שם דברי הערוך לנר; שם אות ה דברי בעל סדר היום והרב שלמה עמאר].

מפאת חיבתי לדברי הרב שמואל קדר, זכרונו לברכה, אביא את יסודותיו, שזכיתי לכוון להם, וכה כתב בחיבורו "קדושת האוהל"²⁶:

"סיכום גדר ישראל קדושים: התבאר דהרמב"ם סבירא ליה דמעיקר הדין מותר לאדם לעשות באשתו כל מה שרוצה, ובלבד שלא יעשה כן אלא אם מפייסה לכך. עוד התבאר דהיסוד לדרך הקודש הוא שמשמשין ברצון שניהם ובשמחתם ושלא יעשה מעשים שכל כוונתם לתכלית תענוג, ונראה שזו אף כוונת הגר"א בפירושו לתיקוני זוהר סוף תיקון נג, שכתב דמה שכתוב "קדושים תהיו" וכן מה שאמרו כל המקדש עצמו בשעת תשמיש הויין לו בנים זכרים שנאמר "והתקדשתם והייתם קדושים" (שבועות יח ב), עיקרו קאי על בני ט' מידות. ומהראב"ד נראה שיש איסורים בין איש ואשתו שעניינם צניעות כלפי שמיא, ולכן אסור להסתכל ולנשק באותו מקום אף אם יעשה הדבר ברצון שניהם ובשמחתם.

המחבר נקט כשיטת הראב"ד ואף הוסיף להחמיר עליו. ואילו הרמ"א נקט שעיקר הדין כהרמב"ם והוסיף שכל המקדש עצמו מותר לו קדוש יאמרו לו, ונראה שקדושה זו עניינה היסודי - רצון שניהם ושמחתם, ומעלין בקודש על דרך השולחן ערוך, ופרטי הפרישות והחסידות בזה, מסורים לשיקול הדעת הנובע מטבעם ומדרגתם של שני בני הזוג, עיין מסילת ישרים סוף פרק יג בעניין הפרישות, ובפרק כ לעניין החסידות. ושמא אף המחבר מודה לרמ"א, רק שהראה את המסילה בה יעלו במעלות הקודש יראי ה' וחושבי שמו".

אמרו חז"ל²⁷ "דברי תורה עניים במקומן ועשירים במקום אחר". על כן, המלצתי ללומד היא, שלא ישלול הדברים בחופזה לפני שיקרא את כל החיבור, לפי שיסודות ההלכות יונקים אלו מאלו.

²⁶ עמוד לז.

²⁷ ירושלמי, ראש השנה הלכה ה.

בכל הנוגע לעניין השיטה ההלכתית בחיבור זה, סמוכים אנו על דברי רבי חיים מוולוז'ין, זכר צדיק לברכה, שכתב, "וכבר הוזהרתי בזה מפי מורי קדוש ישראל, רבינו הגאון החסיד מורנו הרב אליהו, נשמתו עדן, מוילנא, שלא לישא פנים בהוראה אף להכרעת רבותינו בעלי השולחן ערוך"²⁸; וסמוכים אנו על דברי החזון אי"ש, זכר צדיק לברכה, שכתב, "אף שאנו נוהגים על פי השולחן ערוך, מכל מקום אנו רגילים לנטות מהשולחן ערוך מחמת שנטו אחרונים זיכרונם לברכה בראיות נכונות לדעת חכמי דור ודור, ובכל הלכה אנו מוכרחים לעיין בהכרעת אחרונים, כי החכמה היא המכריעה בכל. אלא כשהדבר שקול אנו נוטים אחרי מי שגדול ובוה קבלנו הכרעת בית יוסף והרמ"א"²⁹. וכתב בספר חיי משה³⁰: "ויש אומרים שדבר שאינו אסור לכולי עלמא - אין למחות במי שמקל בו כיון שיכול לסמוך על דעת המקילים". שני יסודות נוספים היו לי למורי דרך, ואלו הם: הראשון, "וידועים דברי הגאון בית מאיר באו"ח"³¹ "שטוב ללמוד מסתימתן של ראשונים יותר מפירושן של האחרונים"³². והשני, מה שראיתי כתוב בשם הרב זלמן נחמיה גולדברג שליט"א הרגיל לומר שכאשר פוסק אומר על משהו שהוא מותר בשעת הדחק או לצורכי רבים/שבת הכוונה בעצם שזה מותר לגמרי ומומלץ להחמיר, כי לא יכול להיות שיתירו את האסור לצורך³³.

ואירך זיל גמור.

²⁸ שו"ת חוט המשולש ח"א סימן ט. ישנן מהדורות מאוחרות ש"צנורו" משפט זה, וד"ל.

²⁹ חזון אי"ש, חושן משפט ליקוטים סימן א.

³⁰ על שולחן ערוך יורה דעה, כללי פסק והלכה ה א; לרב משה מנדל שקלארש. ומקורו: מ"ב סי' מט ס"ק ב בשם רדב"ז. וכתב הרא"ה קוק (משפט כהן, סי' פא): "ומה שכתב ידידי לתמוה, על מה שכתבתי דמצרפין לספק ספיקא ספק השנה בשמיטה, מהא דכתב התומים וחזונו יאיר דאין לומר קיימא לי מדעה שלא הוזכרה בבית יוסף ורמ"א, תמיהני שלא ראה דברי האחרונים בנוגע ביהודה (אבן העזר סימן מז) וביד אברהם (סימן ק) דשפיר תמהו על זה, ובאמת אין לדברים כאלה מטבע קבוע, והכל הוא לפי ראות עיני הדיין ושעת הדחק וריבוי הצירופים".

³¹ סי' תמג ס"ב בד"ה ואולם בעיקר.

³² קדושת משה, עמ' עו סימן ה.

³³ יש לסייג כי את דברי הגרז"ן אין להחיל על כל המקרים של ההיתרים שנאמרו בשעת הדחק. מכל מקום, נלענ"ד בברור כי בהלכות תשמיש המיטה דבריו אכן רלוונטיים.

תוכן העניינים

כללים

- סימן א: ימים המותרים בתשמיש..... עמוד כג
 סימן ב: תדירות התשמיש..... עמוד כד
 סימן ג: הנאה בתשמיש המיטה..... עמוד כז
 סימן ד: הימנעות מתשמיש המיטה בגלל אי-אפשרות לטבול למחרת..... עמוד לא

פרטים

- סימן ה: הסתכלות באותו המקום - עבור הגבר..... עמוד לב
 סימן ו: הסתכלות ונישוק באותו המקום - עבור האישה..... עמוד לז
 סימן ז: נישוק באותו המקום..... עמוד לט
 סימן ח: משמוש באותו המקום..... עמוד מט
 סימן ט: "הוא למטה והיא למעלה"..... עמוד נא
 סימן י: תשמיש המיטה בשובע או ברעב..... עמוד נד
 סימן יא: שיחה בשעת תשמיש..... עמוד נה
 סימן יב: תשמיש דרך איברים..... עמוד נז

תנאי המקום והזמן

- סימן יג: תשמיש בחדר עם ספרי קודש..... עמוד עז
 סימן יד: תשמיש בתחילת או סוף הלילה..... עמוד עח
 סימן טו: הסתכלות והתכנסות לפני תשמיש..... עמוד פ
 סימן טז: התכנסות בשעת תשמיש..... עמוד פב
 סימן יז: תשמיש ביום בחדר השוך..... עמוד פז
 סימן יח: נטילת ידיים לאחר תשמיש..... עמוד צד
 סימן יט: תשמיש לאור הנר ולאור החשמל..... עמוד צו

- אוסף מסקנות הסימנים..... עמוד קא

כללים

סימן א

ימים המותרים בתשמיש

הרב זכריה זרמתי, עמוד 143 סעיף קטז):
 "הזיווג בליל ראשון דפסח מדינא
 מותר, והוא הדין בליל שמיני עצרת
 וליל שבועות - רק על פי הסוד
 והוראות האר"י ז"ל יש בעיקר
 למצניעים ולחסידים להימנע (אם לא
 בליל טבילתה כמו שכתב הבאר היטב
 [אורה חיים רמ ד]) אף שעל פי הפשט -
 הדבר בכלל שמחת יום טוב הוא,
 בפרט בליל א' דפסח, שגזרו המצרים
 כעינוי על פרישות דרך ארץ, ובני
 חורין אנו בליל זה".

**למסקנה: אין איסור לשמש בכל יום
 ויום בשנה מלבד תשעה באב ויום
 הכיפורים (וימי אבלות שלו ושלה).**

א. כתב האדמו"ר מקומרנא בשולחן
 הטהור (סימן רמא עמוד קט אות ב)
 "אסור לשמש בשני לילות של ראש
 השנה [אם בליל טבילה - יקדש
 עצמו (בתשמיש. הע' העורך) מאוד
 ויטבול בבוקר], ואסור בלילות
 הראשונים של פסח כו' ובלילות של
 חג השבועות אסור, ונכון ליזהר בט'
 ימים של אב שהן ימי הרעה, ובשמיני
 של חג איסור גדול יש, ויש ליזהר אף
 בליל טבילה". והנה, כתב ערוך
 השולחן (רמ ו) לגבי ימים אלו "וכל זה
 אינו מדינא, דמדינא אין איסור -
 [אלא] רק בתשעה באב ויום
 הכיפורים". וכן כתב הרב יוסף משאש
 (הוד יוסף חי, אוצר פסקי הרב יוסף משאש,

סימן ב תדירות התשמיש

קדש עצמך במותר לך ובכלל זה להימנע מלשמש עם אשתו יותר מדי, הנה בזמן הזה בעוונותינו הרבים פשתה המספחת בחוסר צניעות וריבוי פריצות, ופרוץ מרובה על העומד והסטרא אחרא מתגברת ורבות המכשלות, לכן יש לאדם לתת לאשתו כל רצונה בפיוס ובעונה. ואיננו מדברים על דברים שאסורים מעיקר הדין, דזה ודאי שאסור. אלא על מילי דחסידות ופרישות שרוצה האדם להנהיג על עצמו, ידע שהכל לפי מה שרואה שאשתו ראויה, וכמה פעמים שמענו ובאזנינו גילו דבר בעלי המעשה שנכשלו בעבירות חמורות ואמרו שהיא אמרה להם שהיא עושה כן משום שבעלה מונע ממנה מה שהיא רוצה, ובלשונם: הוא לא "מספק אותה", ואוזניים יחדו מלשמוע דבר זה, על כן מי ירצה להחמיר על חשבון אשתו ואחר כך יבוא הדבר על חשבוננו, השם יצילנו. ולכן אפילו אם תרצה אשתו יום אחר יום - ייתן לה ולא יעשה חשבונות שמים ולמצווה תחשב לו ובלבד שיכווין לשם שמיים... ולכן אף שבספרנו כמה פעמים הבאנו הלכות

א. כתב הרב יוסף חיים זוננפלד (הנהגות ופסקים, עמ' 190; שלמת חיים הנדפס מחדש סימן רכ"ח), "כל היודע באשתו שהיא יראת שמיים ומכיר שיהיה לה לנחת, אפילו שאינה משדלתו - גם כן צריך לפקדה". נוסף לכך את דברי 'הסטייפלער' שכתב ב'אגרות קודש' "על דבר אי מי שנפל במרה שחורה... אולי ללמד לאשתו שתגיד לו דברי ידידות וקירוב, והנה אולי הוא נוהג בעניין מצוות עונה בצמצום ובאמת זהו רפואתו כמו שכתוב בסידור היעב"ץ. ואצלי היה אחד שנפל לדכאון גדול, ומתוך הדברים התברר שמתוך לימוד בספרי מוסר אינו מקיים מצוות עונה אלא פעם אחת בשבת וגם זה מתוך הרבה הכנות, ודווקא בדיוק בחצות ובמהירות וכו'. ואמרת לי שירבה במצוות עונה אפילו ג' וד' פעמים בשבוע, ואפילו יותר, ובקירוב חיבוק ונישוק וכו', ותודה לאל יתברך הוא חזר ונעשה בריא גמור".

ב. עוד כתב הרב יצחק משה (ספר קדושת משה, בני ברק תשס"ט, עמ' קז סי' א): "ראוי לעורר שאף שחז"ל אמרו

בתכיפות גדולה מן הרגיל, אל לו לחוש שהוא פוגע בקדושה).

ג. דברים חריפים בעניין זה כתב הדיין הרב חנן אפללו (שו"ת אשר חנן, חלק ו-ז, ס' עב, עמ' תיד-תטז): "כי בזמנינו הפרישות מן האישה בימי החול, ולהילחם ביצר הרע בהרהורים רעים ולהמתין עד ליל שבת הוי כחומץ לשיניים ועשן לעיניים אצל הרבה מתלמידי חכמים בדורנו, כי רוח התאוה ותשוקת המשגל נמצא בכל מחנה, ואיזה הוא בעל נפש שיכול לומר גיבור אני כנגד זרם זה, ולעצור עצמו ולהמתין שבוע מפקידה לפקידה, והלא כוח המחשבה וההרהור קשה מכל דבר וגם אלו המבקשים לדחותו ולקיים דברי השולחן ערוך לשמש פעם אחת בשבוע, אזי פוגע אצלו בשקידת התורה... וקיימא לן כל הנהגה טובה שבאה בכתובים יכולה להשתנות ואין זה כחוקה ברורה כך שאם יש תלמידי חכמים שרוצים לשמש מיטתם ביום אחר אין מניעה ואין איסור, כל שכן (ו)אם האישה חפצה בימים אחרים, אזי הוא קיום חלק מעונתה, והרבה פעמים מתלוננים לפנינו שהנשים אינן אוהבות בכלל לשמש בליל שבת בפרט בחורף שקשה אחר כך להתרחץ במים קרים, ואף שמעתי

שהם חומרות, אם בגלל זה יופר שלום הבית ח"ו אז אין להשגיח בחומרות אלו".

כתב הרב שמואל אריאל (מאמר 'קדושה בחיי האישות', צוהר, גיליון 20, עמ' 75): "אמנם יכולים אנו ללמוד מתוך גדרי העונה המשפטיים גם קנה מידה מסוים לגבי הגדר הערכי. שכן מסתבר, שחכמים לא יחייבו אדם בחיוב משפטי, כאשר מבחינה ערכית אין הדבר ראוי. וממילא, יכולים אנו ללמוד מגדרי העונה קנה מידה מסוים על גדר הקדושה, שכל מה שחייבו חכמים ודאי אינו מנוגד לקדושה. כידוע, חיובם של הטיילים הוא לקיים חיי אישות בכל יום; ומכאן, שאפילו שיעור כזה איננו בגדר "נבל ברשות התורה", שהרי לא ייתכן שחכמים יחייבו אדם להיות נבל ולעבור על מצוות "קדושים תהיו" (להבהרה - אין כוונתי להמליץ לנהוג כמנהג הטיילים, וודאי שבמקרים רבים הנהגה כזו תהיה מוגזמת מבחינה פיסית ונפשית, ותביא לירידה רוחנית. אך אנו רואים, שאפילו גדר כזה אינו בגדר "נבל ברשות התורה", וחכמים העריכו שיש אנשים שזהו הצורך הטבעי שלהם; ואם זוג מרגיש בתקופה מסוימת צורך בחיי אישות

הזמנים עד השינה מקדישים לעזרה לאישה בבית וכיוצא בזה כי רובן הגדול עובדות ומצפות לעזרה".

למסקנה: כל ערום יעשה בדעת בעניין תדירות העונה, ואין להימנע כאשר שניהם חפצים בדבר רק משום שאין זה תואם את העונות אותן קבעו חז"ל על פי מצב דורם.

שיש כאלו שאינן טובלות בליל שבת באישור בעליהן ודוחים הטבילה למוצ"ש מהאי טעמא... ובעוונותינו הרבים בימינו הדעת מורה שתלמידי חכמים אין מותרים מכוח תורתם, שברובם הגדול אינם בדיוק שוקדים על התורה ימים ולילות עד עילפון, ואם יש כאלו הרי שהינם יחידי סגולה ובעלי הוראה. וברובם לומדים ביום בכולל ואולי גם מעט בערב אך שאר

סימן ג

הנאה בתשמיש המיטה

יהיה קץ בתשמיש זה, על כן מותר לו לדבר בשיחה ושחוק עמה כדי לעורר תאוה ורצון בלבו אם יודע שבזה תתעורר התאוה ויהיה לו רצון וכן איתא בגמרא (ברכות סב א) דרב כהנא גני תותי פוריה דרב, שמע דשח ושחק ושמשי; וכוונת רב, עליו השלום, הייתה בעבור לעורר התאוה שלו כדי שיהיה לו רצון לתשמיש ולא יהיה קץ בה חס ושלום, כי האדם, אף על פי שצריך לכוון לעשות מצוות ה' - צריך שיהיה לו בזה תאוה ורצון בכל לבו". עכ"ל. ונוסיף לדברים אלו את דברי הרב יצחק רצאבי (שו"ת עולת יצחק ב רמב עמוד תיב) שהביא את דברי בעל הרוקח בהלכות תשובה סימן יד "...ולאחר טבילתה ישמחנה ויחבקנה וינשקנה, ויקדש עצמו בתשמיש המיטה, ולא ינבל פיו ולא יראה בה דבר מגונה. אך ישעשע במשמושים ובכל מיני חיבוק למלאות תאוותו ותאוותה ולא ירהרר באחרת כי אם עליה, כי היא אשת חיקו, ויראה לה חיבות ואהבות. עכ"ל. וכל שכן בדורנו זה שרבתה הפריצות, ממילא גדלה התאוה והאוויר מזוהם רחמנא לצלן, ומאוד מאוד צריך לזהר מכל מכשול

א. כתב רבי יוסף חיים מבגדד (שו"ת תורה לשמה, סימן עב) בנוגע לשאלה בעניין "איש שהוא צריך לשמש מיטתו בהכרח, כגון ליל טבילה, וכאשר קם משנתו בחצי הלילה, לשמש לא היה לו רצון לתאוות תשמיש וכמעט שהוא קץ בו - אם טוב לדבר עם אשתו אותה שעה דברי שחוק וכיוצא כדי לעורר רצון לתאוותו ואז ישמש ברצון וריבוי תאוה או דווקא אדרבה - עדיף טפי למהר לשמש בעוד שאין לו רצון וריבוי תאוה כל כך כדי שיהא משמש משום מצוות עונה כאדם הפורע חובו", והשיב - "אין טוב לשמש בלא רצון אלא אדרבה - צריך שיהיה לו רצון ותאוה מצד עצמו דהכי איתא בגמרא דנידה (יז א), דאי סלקא דעתך משמשין מזכירין אותן לשבח? אין הכי נמי דאגב דאיכא אונס שינה מגניא באפיה. ופירש רש"י 'אונס שינה': מתוך שהוא נאנס בשינה אינו מתאוה לה כל כך ומשמש לקיום מצווה בעלמא או לרצותה ולבו קץ בה, והוא מבני תשע מדות. עד כאן לשונו, עיין שם. נמצא, דיותר טוב לעורר רצון ותאוה ולא

טעם הדבר שלא ייתן דעתו באשה אחרת, שהרי אפשר דאי אזלינן בתר טעמא - אדם המכיר שאינו חושש שיהרהר באשה אחרת אינו צריך לחוש לזה... וביותר אפשר שיש אשר יבקש לקדש עצמו כבעל נפש ודווקא קיצור המעשה יביאנו להרהר אחר נשים אחרות... עוד צריך ביאור למה השמיט המחבר מה שכתב הראב"ד דכל המעשים שהם לשם שמים טובים הם ויש המשגיח עצמן הזוכין לבנים זכרים. ונראה שאף בזה המחבר לשיטתו להוסיף חומרא על חומרא. וכן כתב הרב רפאל בירדוגו זצ"ל (ספר תורות אמת, חלק אבן העזר סימן כה) על לשון השולחן ערוך "ואף כשישמש בשעת העונה לא יכון להנאתו" (סעיף ב), וזו לשונו: "יש לתמוה, איך יהיה זה? "אם יהלך איש על הגחלים ורגליו לא תכוונה" (משלי ו כח) והרי רב, שהיה מלאך ה' צבאות, שחק ועשה צרכיו להרבות תאוותו (ברכות סב א), ומלכנו דוד המלך עליו השלום בא אל בת שבע בימי זקנתו בלא טעם כי אם לחפצו ולהנאתו, ומי לנו גדול מחסידותו שקרא עצמו חסיד? ושלמה המלך עליו השלום נשא אלף נשים, איך יתנהג עם אלף נשים בכל החסידות היתירה הזאת? ולמה לו לישא כל הנשים הללו? אבל נראה אמת ואמונה שמה שהתירה

האורב בכל מקום, וכל ערום יעשה בדעת והבא ליטהר מסייעים אותו". עכ"ל הרב יצחק רצבאי.

ב. כתב הרב יהודה גרינוולד (לדעת בארץ דרכך, עמוד 229) "הרצון להתרחק מהכיעור של העולם המתבטא בפריצות, גסות ובהמיות, עלול להעביר אותנו לקצה השני... ואם יקשו עליך דברי השולחן ערוך (אורה חיים רמ ח) אשר מביא את מעשה רבי אליעזר הגדול ("שהיה מגלה טפח ומכסה טפח ודומה כמי שכפאו שד"), הרי כתבו האחרונים (ראה מגן אברהם ס"ק כא) כי העיקר הוא כפירוש הראשון (המובא בשו"ע), שמדובר בכוונה בשעת המעשה, שלא תהיה תכליתו להנאת עצמו אלא לשם מצווה ולמלא את חובו כלפי אשתו, ואין הכוונה שיגרע או יצמצם במעשה המצווה (משכן ישראל, עמוד סד-סה); והביא (שם בהערה 60) דברי הגאון רבי יוסף שלום אלישיב שליט"א (זצ"ל) כי האיש אשר יעשה את המעשה באופן שכזה, הרי האישה תהיה אנוסה, הוולד פגום והאיש ייחשב כפושע". ועל שיטת השולחן ערוך בעניין זה ובכלל בסימן ר"מ, העיר הרב שמואל קדר (קדושת האוהל, עמ' כז), וצריך ביאור מה ראה המחבר לכתוב הדרכה זו של ר' אליעזר לרבים בלא לציין את

שהבן הנולד או הבת הנולדת יהיו צדיקים, ודאי מחשבה טהורה וקדושה היא, אבל המחשבה הפשוטה לעשות חסד לאדם שאתו כרתת ברית חיים - קודמת".

ג. כתב רבי צבי אלימלך שפירא, האדמו"ר ממונקאטש, בעל ה'בני יששכר' (דרך פקודיך מצוות עשה א חלק הדיבור אות ו), וזו לשונו: הגם דאסור ליהנות מהעולם הזה בלא ברכה, עם כל זה לא תקנו ברכה על הנאה זו (של תשמיש), נראה לי הטעם דלא נתנה להנאה - רק למצווה... ואף על פי כן כתב מחו' הרב החסיד המקובל מהרצ"ה הנ"ל, הגם שלא תקנו שום ברכה על המצווה ועל ההנאה, אף על פי כן ירא שמיים ישבח ויודה בכל לשון על ההנאה כיוון דבעל כורחו נהנה ייתן הודאה לשמו יתברך על ההנאה בכדי שלא יינה מן העולם הזה בלא ברכה ותהילה, ואז תחזור ההנאה לבעליה ולא ימעול בקודש.

ד. לעניין עצם ההנאה מהסתכלות באשתו, ראוי לציין את דברי הרב יצחק רצאבי בשו"ת עולת יצחק (חלק ב סימן רמב עמוד תיב) שכתב, "עוד כתוב שם בטהרת ישראל אות כג שלא יסתכל [רצה לומר, בהתבוננות] שלא בליל תשמיש על אשתו שישנה

תורה מותר גמור הוא ואין בו שום נדנוד איסור, אין כל זה כי אם חסידות גדולה, ומן התורה אפילו להנאתו ולחפצו יבעול ואין בו שום גנאי ודופי".

ויש לצרף לדברים אלו את מה שכתב רבי צבי הירש מזידיטשוב (סור מרע ועשה טוב, ח"א סור מרע ד"ה שישית, עמוד לו), "ושמעתי ממורי דעיקר קדושת הזיווג הוא קודם הזיווג, לדבק במחשבתו ולקשר עצמו בבורא יתברך ברוך הוא וברוך שמו יתברך ויתרומם ויתנשא, כמבואר בספרי קדושה, אבל בשעת הזיווג אי אפשר שלא יינה". ובספר חסידים (סי' ססב) מסופר על אנשים שאמרו לחסיד שהיה מנשק את בניו רק כשהיה שמח בדבר מצווה, "לפי דבריך, תהרהר ביראת שמים בשעת ביאה שיהיו בניך צדיקים! אמר להם: ברבות התאוה יהיו הבנים צדיקים, לפי שהרהור התורה מבטלת התאוה". ולכן היה מכוון לפני הביאה ולא בשעתה, וכן כתב הרמב"ן (אגרת הקודש פרק ו'): "אותו החיבור, אם אינו נעשה ברוב חשק אהבה ורצון, אין השכינה שורה בו". בדומה לכך, כתב הרב שלמה אבינר בתשובה לאישה (עצם מעצמי עמ' 115), "ומה שאת מהרהרת בזמן הזיווג על צדיקים כדי

לפי מדרגתו ומידתו, דרך הקודש יקרא לה אם כך ואם כך, והמבין יבין".

למסקנה: יש חשיבות בהנאה מתשמיש המיטה ולא לעשותו כמי שכפאו שד, אלא כלשונו של הרב יצחק משה (קדושת משה, בני ברק תשס"ט, עמ' ז): "...ומכל מקום אין לעשות המצווה בצורה מהירה וחפזה שאין ממנה הנאה לאישה, אלא אדרבה, הז"ל ציוו שצריך לקיים הזיווג דווקא עם פיוס בשמחה וריבוי תאוה".

אז במיטה האחרת (כתב הרב יצחק משה "ובזמננו אין ראוי לישן במיטה בפני עצמה כלל, וכמה משפחות נהרסו מחסידות יתירה זו" [קדושת משה, עמ' נז סעיף עה]) כדי ליהנות בזה ואף שהיא טהורה, כי יבוא על ידי זה להרהור. עיין שם. והנהגה זו אינה אלא ליחידי סגולה. וכבר שמענו מאדם אחד שתמה, בנשים אחרות אסור, ואם באשתו גם אסור, הא כיצד?! ודי למבין...ועיין תענית (כד ב) עובדא דאבא חלקיה שהייתה אשתו יוצאת לקראתו מקושטת כדי שלא ייתן עיניו באחרת. שמע מיניה דהכל

סימן ד

הימנעות מתשמיש המיטה בגלל אי-אפשרות לטבול למחרת

תשמיש (הובא ב'תחומין' כרך א עמ' 10):
 "אלא דבמקום שאין סרך מצווה יש
 לומר חזקה שמקפדת... שאם
 האישה מקפדת - הבעל אינו יכול
 להחמיר משום מידת חסידות...
 ובחובת הלבבות (שער ט פרק ה):
 "אשרי מי שפירש מן העולם ולא
 הייתה פרישתו משא על אוהביו".

למסקנה: אסור לאדם להימנע
 מלשמש אם זה מטעם שלא יוכל
 לטבול למחרת כשהאישה אינה
 מוחלת.

א. בנוגע לנוהג להחמיר ולחוש
 לתקנת עזרא שתיקן טבילה לבעלי
 קרי (שו"ע או"ח פח א - "ואחר כך בטלו
 אותה תקנה"), כתב רבי יחיאל מיכל
 עפשטיין (ערוך השולחן או"ח רמ"ו) בשם
 האריז"ל "ומי ששומר עצמו לטבול
 לקירוי ובימי החורף קשה לו
 הטבילה... - צריך מחילתה, ובאם לאו
 - מחויב לקיים העונה אף אם אינו
 יכול לטבול".

ב. בדומה לכך יש להביא את מה
 שכתב הראי"ה קוק בענייני מניעת

פרטים

סימן ה

הסתכלות באותו המקום - עבור הגבר

למיטה ואינה נתבעת לו. ר' יהושע אומר: מפני שאומרת לו בשעת תשמיש אנוסה אני. ור' עקיבא אומר: מפני שמספרים בשנאת חינם. כו' והוא דמעברא בהאי ביאה". והסביר טעם דבר זה הרב שמואל קדר [קדושת האוהל, עמ' כב]: "מסתברא שזהו כנגד טענת רבי יוחנן בן דהבאי שהמומין נגרמים מאותם ד' דברים". לפי זה, נראה לומר שההסתכלות שנאסרה היא זו הנעשית מתוך הפקרות ועזות, מתוך אווירה לא ניוונה ונעימה, אך אם בני הזוג מרגישים שדבר זה מרבה קרבה ביניהם וההסתכלות לא נעשית מתוך אווירה של הוללות אלא מתוך הסכמה - מעתה יהיה מותר, וכמו שכתב הרב שמואל קדר בדעת הרא"ם (תוספת אוהל, עמ' כ), "בשיטה מקובצת בנדרים דף כ, בד"ה כל מה שרוצה לעשות עושה, הביא פירוש אחד בלבד, והוא בשם הרא"ם, וזו לשונו: ואין בזה חסרון קדושה. עד כאן. וצריך לומר דעל כורחך מיירי רק כשעושה כן ברצון אשתו. ומסתמא סבירא ליה דהופכין שולחנם היינו היא למעלה והוא למטה, דגבי ביאה

א. כתב הראב"ד שטעם ההוראה שלא להסתכל באותו המקום הינו משום "שנהג בה מנהג הפקר" (בעלי הנפש, שער הקדושה, הוצאת מוסד הרב קוק, עמ' קכב). הגמרא (נדרים כב) אמרה שאין הלכה כרבי יוחנן בן דהבאי שאמר שאסור להסתכל באותו המקום. אמנם הראב"ד הבין שמה שהגמרא אמרה שאין הלכה כרבי יוחנן בן דהבאי, היא התכוונה רק לעניין 'הפיכת השולחן' - שהותרה - אך לעניין שאר הדברים - נשאו באיסורם, ובכללם - ההסתכלות באותו המקום (ולא זכיתי להבין מדוע לשיטת הראב"ד, בעקבות דברי הגמרא, רק הפיכת שולחן מותרת ולא שאר הדברים, הרי הראב"ד בעצמו כתב שעל אף שבהפיכת שולחן "נוהגין בה" - באישה - "כמעשה בהמה" מותר הדבר, ואם כן, מדוע אותו טעם ישמש לאסור ההסתכלות באותו מקום משום ש"נהג בה מנהג הפקר"? בפרט, שבמסכת כלה רתבי (בפרק הראשון)[השובאו מדבריה בסיומן רמ סעיף ה] מובאות דעות אחרות לכך שהילדים נולדים סומין או אלמין וכו', כמו שכתוב שם: "הגרים סומין אלמין חרשין מפני מה? ר' אליעזר אומר מפני שתבעה

שיש בזה צד תועלת ידיעה, ומכל מקום באותו מקום יש להיזהר ביותר. עד כאן לשון ה'עזר מקודש'. בדומה לכך, אם לרופא מותר להסתכל באותו מקום לצורך רפואה מדוע ייאסר לבעל להסתכל לצורך הרגשת אחדות וריבוי אהבה בצירוף הסכמת האישה ורצון? [שמחתי עד למאוד לראות שכיוונתי לסברת הרב משה שטרן, שכתב (שו"ת באר משה ג קנב עמ' רז) בדומה לכך בעניין הכנסת אצבע לאותו מקום, וזו לשונו "וראיה מזמנינו אנו, שכל הנשים עם מיחוש קצת באותו מקום הולכים לרופאים זרים, והוא בודק אותן באצבע או במכשירים שונים... - הרי דלשום צורך מניחין לתחוב מאיש זר אצבעו, ואם כן, מה הביזיון ומה זרות איכא אם הבעל עושה כן כדי לברר אם היא בתולה ולא בעולה, שגם היא רוצה שבעלה ידע שהיא בתולה ולא בעולה ותהיה חביבה על בעלה"] וראיה לדברינו, שהרי נראה, שגם לשיטת הראב"ד 'הסיפור' שנאסר בשעת תשמיש הכוונה לסיפור של ניבול פה ושיחה בענייני העולם, אך 'סיפור' כזה המקרב בין בני הזוג לא אסרו רבי יוחנן בן דהבאי כפי שיתבאר בסימן יא לקמן. מעתה, נראה לכאורה לומר שכל יסוד האיסורים של רבי יוחנן בן דהבאי - והראב"ד בעקבותיו - חל רק כאשר הדברים נעשים מתוך קלות ראש וזנות, וכשלא נעשה מתוך כך, לא

שלא כדרכה תמוה לומר דאין בזה חסרון קדושה". עד כאן דבריו. אך בשאר הדברים, ברצון האישה, לא תמוה לומר שיהיה בזה חסרון קדושה. ובדומה לכך כתב הרב שלמה אבינר (רעים אהובים, עמ' 191) "...כך, אם אדם אוהב את אשתו ואינו מכבדה, יש בכך השפלה, כאילו היא צעצוע שלו. הכבוד שאנו מדברים בו, אין פירושו, כמובן, גינוני כבוד חיצוניים, אלא הערכה אמיתית, בלב ובשכל, שבאה לידי ביטוי גם בהתנהגות מעשית". להבדיל מהספרות הכתובה לספרות הממוחשבת - מצאתי לי סיוע בדברי הרב מאיר גד שמחוני, שכתב, "ומה פירוש 'מסתכל במקום'? - נועץ עיניו במקום הצנעה. מבט ממושך שגורם לאישה תחושה לא נעימה. אין הדבר מתייחס להסתכלות מהירה, למבט חטוף, אלא לנעיצת עיניים כאילו וזה הציור המשונה ביותר שראה מימיו" (וכפי היסוד הראשון שכתבנו במבוא). והקדימו ה'עזר מקודש' על שולחן ערוך סימן כה, שכתב, וזו לשונו: אין גדר הסתכלות כי אם במעיין ותוקע דעתו בזה, מה שאין כן דרך העברה בעלמא אין שום קפיידא בכל מילי שאמרו חז"ל שלא להסתכל. ובשבת (פב א) גבי טייעא דהוה שפיך כקדירה וכו' משמע שגם נתן עינו לראות בזה כיון

ג. כתב רבי יצחק אבוהב במנורת המאור (נר ג כלל ו חלק ה פרק ג) כי הדברים שאמר ר' יוחנן בן דהבאי לעניין הפיכת שולחן, הסתכלות, סיפור בשעת תשמיש ונישוק נאמרו רק בביאה המסוגלת להריון, וזו לשונו: "והני מילי כדמעברא בהיא ביאה", ועדיין מסגנון לשון בעל מנורת המאור נראה שלמסקנה הסיק כהרמב"ם, וזו לשונו "ואף על פי שאמרו חכמים עלה 'אין הלכה כרבי יוחנן בן דהבאי' - מודים שהצניעות הוא קדושה וטהרה". אם כן אומר בעל מנורת המאור במילים אחרות, כי הלכה כחכמים ועדיף להחמיר כרבי יוחנן בן דהבאי אפילו לשיטת חכמים, אך אין זה מעיקר הדין.

ד. נמצאנו למדים, שיש לכאורה מקום לומר שגם הראב"ד יודה שבאופן מסוים יהיה מותר להסתכל. וכי הרמב"ם ובעל מנורת המאור מתירים להסתכל; וכן ניתן למנות את שאר הראשונים המתירים לנשק באותו מקום, אותם מנינו בסימן ז בד"ה נמצאנו למדים [כתוב בגמרא (שבת קמ ב) "נקיט מרגניתא בחדא ידיה, וכורא בחדא ידיה. מרגניתא - אחוי להו, וכורא לא אחוי להו, עד דמיצטערן, והדר אחוי להו". כידוע, בכל הש"ס פירוש המילה "אחוי" הוא להראות.

יהיה במ איסור. מכל מקום, לא על חילוק זה אנו סומכים להתיר.

ב. דעת הרמב"ם, כפי שיתבאר בסימן ז (אות ג), היא, שמה שאמרו בגמרא "אין הלכה כרבי יוחנן בן דהבאי" הכוונה לכל הדברים שמנה - ובכללם - גם ההסתכלות באותו המקום, וכפי שכתב שם (הלכות איסורי ביאה כא ט) המגיד משנה שהרמב"ם "פסק כחכמים", וכן יוצא מפורש מפיו של הרמב"ם בפירושו למשנה (סנהדרין ז ד) "ומותר לאיש שיבוא על אשתו שלא כדרכה ודרך אברים וכפי מה שירצה, וכך השיב אחד מן החכמים לאישה ששאלה לו על זה ואמר לה 'התורה התירה לו', וקצת חכמים רצו לגזור שיהיה דבר זה מרוחק ומתועב, כלומר שלא יעשה האיש עם אשתו כמעשים האלה כו', כמו שזכרנו ממשכב הפוך ונשיקת מקומות מן הגוף, וכו' וחכמים אומרים 'כל מה שאדם רוצה לעשות באשתו עושה', ופסק התלמוד בזה הלכה כחכמים". והעיר בפשטות על כך הדיין הרב חנן אפללו (שו"ת אשר חנן, חלק ו-ז, סי' סח, חלק אבן העזר, עמ' תו): "הא קמון שאפילו נישוק או הסתכלות באותו מקום מותר מעיקר הדין על פי חכמים אך היות טוב להתרחק מזה".

רש"י פירש כאן "תמציא לוי". ויכולים להיות לכך שני הסברים: או תמציא לו - תני לו שיראה, או - בדווקא תמציא לו שימשש בגלל הגמרא דנדרים, ועדיין, הפשט במילה 'אחוי' הוא הסתכלות. כתב הרב שמואל קדר (תוספת אוהל הע' טז עמ' כ), וזו לשונו: אפשר שכשיטת הרא"ם (שאין חסרון קדושה לנוהג כחכמים ודלא כר' יוחנן בן דהבאי) כך היא גם שיטת רש"י בביאורו להדרכת רב חסדא לבנותיו בשבת דף קמ ב, אם המילה אחוי מתפרשת בלשון הראי (כפי שפירושה כל המפרשים אף שחלקו על רש"י...), ראה בביאור המהדיר לערוך השלם ערך בזר (ושם ציין לנוסח מפורש בכ"י הנמצא בדקדוקי סופרים על הגמרא שם אות ע). אבל ודאי שאין הדבר כן על פי הביאור לרש"י כמובא בדרכי טהרה בפרק הכנות לתשמיש (עמ' קפח).

ה. בחתימת דברים נוסף את ניתוחו ההלכתי של הרב שמואל קדר (קדושת האוהל): "ומעתה צריך עיון בדעת הראב"ד, דהנה עולה מדבריו דחכמים התירו ביאה שלא כדרכה, אם עושה כן מדעתה ומפיסה, אבל מאידך סבירא ליה לראב"ד דחכמים אסרו בכל עניין להסתכל באותו מקום ולנשק ולספר, ואף כשמפיסה ומדעתה (שהרי חילק בין ג' דברים אלו שאסרו חכמים אף שהקלו בעונש לבין ביאה שלא כדרכה). וזה תימה גדול, דאיך אפשר שמעשה כזה שאינו על פי טבע רוב בני האדם, יהיה קל יותר מהסתכלות בעלמא או

מנישוק וסיפור" (עמ' טז). "ואין לומר דאף בג' דברים הנ"ל לא אסרו אלא משום שנוהג בה מנהג הפקר (הסתכלות ונישוק) או מפני שנותן דעתו באישה אחרת, וכדכתב הראב"ד שם גבי ר' יוחנן בן דהבאי, אבל אם עושה כן מדעתה ומפיסה שרי, דאם כן מה החילוק שמצא הראב"ד בין ג' הדברים הללו לבין ביאה שלא כדרכה. ועל כורחך יש לומר דסבירא ליה דג' דברים הללו אסורים איסור עצמי ואף אם עושה כן מדעתה ומפיסה, ואפילו אם עושה כן לבקשתה. לכאורה יש מקום לחלק בין הסתכלות ונישוק שהוא חסרון בעיקר בבעל, מה שאין כן הפיכת השולחן שבעיקר (שעיקרה צ"ל. הע' העורך) פגיעה באישה ועל כן תלוי במחילתה. אלא שנראה שחילוק זה קשה, דאף שהאישה באמת מוחלת, מכל מקום ודאי גנות וחסרון גדול הוא לאדם לעשות מעשה בהמה. ראה של"ה שער האותיות עמ' עא עמודה ג. מסתבר שגם מחילת האישה לדבר זה לעולם אינה אמיתית" (הע' יג שם). "ח. סיכום שיטת הראב"ד: נמצא דהראב"ד בהלכות איסורי ביאה נקט בפשטות כהרמב"ם דמעיקר הדין אין לחוש לאיסורים של ר' יוחנן בן דהבאי, וכן הביא שיטה זו גם בשער הפרישה.

ספר חסידים, כנ"ל), ובצירוף העזר מקודש שראייה בעלמא אינה הסתכלות וממילא אף ראייה במעט אור אינה חשובה הסתכלות (וביותר כשמקום הערווה מכוסה בשיער). ובוודאי שאין לעשות כן שלא ברצון אשתו ובשמחתה. ויש לדון שמא ראוי להחמיר אפילו בכהאי גוונא (אור מועט) ובתשמיש הראוי להריון, ומה טוב שלא ירגיל עצמו בכך. ומסתברא שהאוחזים במעלות הקודש, אינם נדרשים להכניס ראשם לפירצה דחוקה זו, וכדברי הרמ"א באבן העזר כה ב: ואף על פי שמוותר בכל אלה כל המקדש עצמו במותר לו קדוש יאמרו לו" (עמ' לה, הע' כב שם).

למסקנה: המסתכל באותו המקום אצל אשתו יש לו על מה לסמוך (והרב שריה דבליצקי שליט"א השיב לי בלשון "לא ראוי", ולא אסר).

אולם שם בשער הפרישה כתב להחמיר ולאסור הסתכלות. ובשער הקדושה כתב שמודים חכמים לר' יוחנן בן דהבאי בגוף האיסור של ג' דברים והם נישוק הסתכלות וסיפור, רק שחולקים עליו לעניין העונש, ובאשר להפיכת השולחן מתירין לכתחילה ובלבד שמרצה תחילה את אשתו ומפייסה. והתבאר דאין הכרח להבין את הסוגיות כשיטת הראב"ד, ואפשר שאף פשטן אינו כן. וביותר צריך ביאור איך אסר ג' דברים אלו שהם לכאורה קלים והתיר לכתחילה דבר שהוא הפך הטבע כהפיכת השולחן שהוא מעשה בהמה (והיינו ביאה שלא כדרכה), וכלשונו שם גבי ר' יוחנן בן דהבאי, אם לא שנתרץ דהפיכת השולחן אינו ביאה שלא כדרכה וכנ"ל" (עמ' יח). "ויש לדון, שמא בכהאי גוונא יש צד להקל אף לכתחילה במקום הצורך בצירוף שיטת המתירין להסתכל באותו מקום (ה"ה בדעת הרמב"ם) ואף במעלות הקודש (רא"ם, ואפשר שאף

סימן ו

הסתכלות ונישוק באותו המקום - עבור האישה

א. כתב הרב בנימין יהושע זילבר בשו"ת אז נדברו (חלק יג סוף סימן סא עמוד קכא) וזו לשונו: "אבל הסתכלות במקום ערווה דאסור גם באשתו טהורה כמבואר באורח חיים (רמ ד), ולפי הטעם הראשון, הוא משום יְקָאָהּ ובושה והצנע לכת - גם בנשים שייך זה במסתכלת לשם הסתכלות, ויש לומר דגם ראייה (הכוונה, ראייה חטופה. הערת העורך) בכלל זה". עיין במה שכתבתי בסימן דלעיל שהסתכלות באשתו מותרת, ועל פי הטעמים שהובאו לכך - גם לאישה היא מותר להסתכל באותם אופנים, וכלשונו של הרב הרצל יהודה הנקין בעניינים אלו (שו"ת בני בנים ד יז) "הבו דלא נוסיק באיסורים". והבן. ובצורה מפורשת כתב הרב חיים רבי (בהערותיו לספר קדושת משה לרב יצחק משה, בני ברק תשס"ט, סי' ה עמ' עו): "ומדברי השו"ע שפסק אסור לאיש להסתכל ולנשק באותו מקום, משמע ששאר מקומות הכל מותר. ומשמע גם שלאישה בכל מקום מותר הכל. והעיקר שיזהרו מאוד מאוד שלא יבואו לידי שכבת זרע לבטלה".

ב. לעניין נגיעה ונישוק באותו המקום של בעלה במשנתו ההלכתית של הדיין הרב חנן אפללו נביא את דבריו הבאים (שו"ת אשר חנן, חלק ו-ז, סי' עו, עמ' תכב-תכג): "...חדא מזה ששתקו, אפשר שהכל מותר אצלה ולא כהאיש, וכל מה שחלק מן הפוסקים אסרו בשבילו, יתירו בשבילה וכגון נישוק ונגיעה וכיוצא בזה באותו מקום שלו... אך למעשה לפענ"ד נראה יותר כסברא ראשונה דילמא ולכולי עלמא נמי להראב"ד והשו"ע היא מקום להקל לאישה לנשק או להסתכל במקומו של האיש, מזה דסתמו דייקא על האיש ולא על האישה, טעמא דמסתבר הוא שלא שייך בה הרהור, וקל וחומר אם בשבילה אין זה משוקץ היא מותר... אבל מכאן ועד לאסור עליה רצונה לנשק או לגעת ולהסתכל שם בשעת תשמיש המיטה לא שייך, ואם זה רצונה העז הרי שהוא חלק מהפיוס וחובת עונה... כך שאם רעיון הנישוק והנגיעה של אשתו באותו מקום דיליה היא שמחה לה, והרי שהוא נמי חלק מעונתה ואין טעם למונעה מזה, רק ודאי שצריך ליזהר שלא יוציא

פשוט הוא שאם היא אינה חפצה לכך מכמה טעמים והוא מכריחה בעל כורחה, הרי שהוא אף ברגלים וחוטא".

למסקנה: המסתכלת והמנשקת באותו המקום אצל בעלה, יש לה על מה לסמוך.

זרע לבטלה על ידי חימום ונמי מהאי טעמא שמותר לו לנשק באותו מקום הוא הדין לגביה קל וחומר, שאם הוא רוצה בזה והיא אינה מתנגדת דשרי לפי חכמים משום שכן משעבדא לי לתשיש וכו', והוא רוצה בזה הרי, ואם כן הוא הדין בנידון דידן דאף שמשתמש בה מכל מקום הרי זה יותר פונה לחלקו מחלקה אמנם

סימן ז

נישוק באותו המקום

'קדוש' יאמר לו. למעשה, מצטטים האחרונים את דברי השולחן ערוך באורח חיים ואוסרים את שני הדברים הללו - ההסתכלות ואת הנישוק באותו המקום".

ב. הראיה השנייה למה שכתבנו בסימן זה היא מכורח העובדה שמה שנתבאר בגמרא לעניין הסתכלות-נישוק-סיפור, נאמר בחדא מחתא, וכאשר רואים התייחסות - אפילו לדבר אחד מן הדברים הנ"ל - שאינו איסור גמור, מוכח שכן הוא היחס לכל שלושת העניינים שנמנו כאחד, וכמו שנתבאר בסימן ה לעניין הסתכלות באותו המקום (וכמו שכתב הלחם יהודה באות ג לקמן).

ג. כתב הרב יהודה עייאש, אב"ד אברגיל, בפירושו 'לחם יהודה' על הרמב"ם (הלכות דעות ה ד):

"ואגב יש לדקדק על מה שכתב מרן הבית יוסף סימן כה בטור אבן העזר על מה שכתב הטור דלא קאי "אין הלכה כיוחנן בן דהבאי" אלא אהפרכת שולחן, דאין נראה כן מדברי הרמב"ם דכתב "ומנשק בכל איבר שירצה" דמשמע - אפילו באותו מקום יעשה; אלמא דקאי 'אין הלכה' אכולהו מילי,

א. כתב הרמ"א בשולחן ערוך (אבן העזר כה ב) "ויכול לעשות עם אשתו מה שירצה, כו' ומנשק בכל איבר שירצה". ופשטות הלשון "בכל איבר שירצה" כוללת גם את אותו המקום, ללא חילוק. זוהי הראיה הפשוטה הראשונה (כמו שכתב הלחם יהודה באות ג לקמן. וכתב הרב הרצל יהודה הנקין [שו"ת בני בנים ד טז], כי העובדה שהרמ"א לא הגיה הלכה זו בסימן ר"מ הייתה משום "שסמך על מה שכתב באבן העזר סימן כה סעיף ב שיכול לעשות באשתו מה שירצה". ובדומה לכך כתב הרב אלישיב קנוהל [עת דודים, עמ' 40 הע' 52]: "בשולחן ערוך אבן העזר סימן כה סעיף ב מצטט הרמ"א את דברי הרמב"ם - שהכל מותר, ובסוף מסיים "ואף על פי שמוותר בכל אלה, כל המקדש עצמו במוותר לו, 'קדוש' יאמר לו". השולחן ערוך עצמו לא מתייחס כלל לשאלה זו באבן העזר. לעומת זאת, באורח חיים פסק השולחן ערוך כראב"ד שאסור להסתכל ולנשק שם, והרמ"א לא מגיב על דברי השולחן ערוך שם כלל. נראה שצריך לפרש זאת כך: באורח חיים, השולחן ערוך כתב את מידות החסידות, כפי שנראה שם גם מסעיפים אחרים, ועל כן הרמ"א לא נחלק עליו שם. לעומת זאת, באבן העזר עוסק השולחן ערוך בעיקר בשורת הדין. על כן, לא ציין איסור זה, והרמ"א ראה לנכון לציין את דעתו של הרמב"ם שהיא שורת הדין לדעתו, אלא שהוא מציין שכל המקדש עצמו במוותר לו

כו' ולעניין הלכה לא פליגי אלא משמעות דורשין איכא בינייהו וכן נראה מלשון הראב"ד שהביא בית יוסף בטור (או"ח) (אה"ע סימן רמ אות ד ד"ה וכתב הראב"ד) וזו לשונו אהא דאמרי רבנן כל המסתכל וכו': "מהא שמענו שאסור להסתכל במקום הטינופת כלל אפילו באשתו" וכו' עד כאן. וכל זה להראב"ד אבל להרמב"ם כפי מ"ש הרה"מ דאפילו אשתו נידה דווקא מקום הטינופת אם כן מוכח דבטהורה מותר אפילו באותו מקום. וזה ראייה ברורה דרבינו מתיר להסתכל, והוא הדין נמי נושק כפי משמעות דבריו דכתב ומנשק בכל איבר שירצה והשולחן ערוך פסק להחמיר כהראב"ד בין בדין אשתו טהורה בין באשתו נידה ביורה דעה סימן קצח, דשני הפסקים בשתי המקומות דלא כהרמב"ם והטור בא"ה (באבן העזר) דסתם דברי הרב בריש הסימן צ"ל דסמך עצמו על סוף הסימן דיבאר שם דעתו. אמנם דעת ההג"ה לא יכולתי להולמה דלא כתב ויש אומרים דמנשק בכל איבר שירצה ושמא יש לומר דבאשגרת לישן נקטה כדי ללמוד ממנה הך דבא עליה בין כדרכה בין שלא כדרכה והעתיק לשון הרמב"ם בשלימות ודו"ק. עכ"ל הרב יהודה עייאש.

דאין לומר דאפילו לרבינו לא קאי אלא אמילי דמעשה כגון נשיקה והפיכת שולחן אבל בהסתכלות וסיפור מודה כדכתיבנא לעיל דליתא, דהא מרן בית יוסף בטור אורח חיים הביא לשון הראב"ד ז"ל דכתב דאסור להסתכל באותו מקום וכל שכן הנושק וכו' והעתיקו שם בשולחן ערוך סעיף ד, ואם כן, כיוון דהתיר רבינו נשיקה - כל שכן הסתכלות ומוכרח דקאי בכל מיילי כדכתב הרב לחם משנה.

ומעתה קשה לי על הבית יוסף דהביא בטור אורח חיים דברי הראב"ד בסתם ולא ביאר דרבינו חולק עליו. ועוד קשה, דבטור אבן העזר (ריש סימן כה) העתיק דברי הרמב"ם בסתם, אלמא דסבירא ליה כוותיה ובסוף הסימן כתב דלא קאי "אין הלכה..." אלא אהפיכת שולחן - אלמא דפליגי עליה!

ועוד קשה, דהשולחן ערוך בטור אבן העזר הביא דברי הראב"ד להלכה בלי שום חולק ואיך יכתוב ההג"ה בסתם בטור אבן העזר סעיף ב דמנשק בכל איבר שירצה? לפחות היה לו לכתוב ויש אומרים! (תירוץ לזה ראה לעיל אות א. הערת העורך)

שמנשק בכל איבר שירצה, וכדכתב בהדיא הלחם משנה פרק ה' מִדְּעוֹת הלכה ז' (הערת העורך: וכן ההגהות מיימוניות קושטנטינא [מהדורת פרנקל, עמוד תיט]), וכמבואר בבית יוסף אבן העזר סימן כה, וכן הוא בהדיא בדברי הרמב"ם עצמו בפירוש המשנה פרק ז' דסנהדרין (וכן פירש בביאור הגר"א אבן העזר [סימן כה אות טו]) דברי הרמ"א שהעתיק לשון הרמב"ם, דלא כהבית שמואל שם שכתב דלא דווקא בכל איבר עיין (שם). כו' וכן דברי ספר האשכול [חלק א דף סא. וזו לשון 'ספר האשכול', לר' אברהם, חותן רבו של הראב"ד, בהלכות צניעות (דף לו ע"א במהדורת אלבק): "אבל חכמים אומרים אין הלכה כר' יוחנן בן דהבאי אלא כל מה שאדם רוצה לעשות באשתו עושה, משל לבשר הבא מן הטבח - רצה - אוכלו במלח ואוכלו, צלי ואוכלו, מבושל ואוכלו, שלוק ואוכלו, וכן, כשם שהבהמה בחייה בחזקת איסור עומדת וכשבא מן הטבע ונשחטה הותרת לו בכל אלו הטעמים, כך אדם, כיוון שקידש את האישה - הותרה לו בכל עניין. וארבעה מיני מאכל שהזכיר כאן כנגד חגרין אלמין חרשין וסומין שהזכיר ר' יוחנן בן דהבאי"], ובשיטה מקובצת בנדרים שם" [ה"ל: "על כן הביא משל מבשר ומדג הקנוי לאדם שאוכלו בכל עניין שירצה - אף האישה בתשמיש כן". ובד"ה 'לעשות עושה' כתב השיטה מקובצת: "ואין חסרון קדושה. הרא"ם ז"ל"].

ד. הרב יוסף קאפח הביא את דברי הלחם יהודה בפירושו למשנה תורה (הלכות דעות ה ד ס"ק כט עמוד ריב), וכך התנסח (נשים לב לציטוט אותו בחר לצטט מתוך דברי הלחם יהודה) "והאריך הלחם יהודה להקשות על הלחם משנה ולדקדק בדברי הבית יוסף אבן העזר סימן כה ובשיטת הראב"ד, ומסיק, אם כן מוכח דבטהורה מותר אפילו באותו מקום וזה ראיה ברורה דרבנו מתיר להסתכל, והוא הדין נמי נושק כפי משמעות דבריו דכתב 'ומנשק בכל איבר שירצה', והשולחן ערוך פסק להחמיר כהראב"ד" וכו'. ובהלכות איסורי ביאה (פרק כא אות טו) כתב הרב יוסף קאפח: "ודברי רבינו ברורים גם כאן גם בפירושו לסנהדרין שהובא לעיל, שאין שום איסור ושום נדנדוד עבירה לנשק בכל איבר שירצה ולמשמש בכל איבר שירצה וכפירוש רש"י בשבת דף קמ ב".

ה. כתב הרב יצחק רצאבי בשו"ת עולת יצחק (ב קפב) "אמנם, הנה להרמב"ם מותר אפילו לנשק שם, דסבירא ליה דמה שאמרו בנדרים (כ א) דחכמים פליגי אדרבי יוחנן בן דהבאי, קאי אכולהו מילי ולא רק על הפיכת שולחן, כדמוכח ממה שכתב בפרק כ"א מאיסורי ביאה הלכה ט

במנורת המאור [נר ג כלל ו חלק ו פרק ד] (סימן קפד) שהאריך שכוונת החיבור מציירת ציור הוולד ללא ספק, וכן נראה בבראשית רבה [פרשה עג אות ט] ועוד מאגדות חז"ל. **ודברים אלה אין לאומרים היום בפני מי שהוא עם הארץ בתורה**. עכ"ל הרב הנקין (הערת העורך: וקשה לדעת אלו הוראות נאמרו כמשל ואלו הוראות נאמרו כפשוטו, צא וראה את ההתייחסויות דלקמן למה שאמרו חז"ל (ברכות ה ב) שיסדר אדם מיטתו בין צפון לדרום. כתב הרמב"ן באגרת הקדושה "ידוע שאין פתי או סכל בעולם סובר כי מפני נתינת המיטה בין צפון לדרום זוכה אדם להיות לו בנים זכרים ושלא תהא אשתו מפלת נפלים". ומאידך, כתב האריז"ל (סידור האריז"ל עמוד מב) "כל המשמשים יזהרו שתהיה המיטה ראשה למזרח ורגליה למערב" - כפשוטו. וכבר ראיתי רב אחד שכתב כי העונשים הכתובים במסכת נדרים הם רוחניים ולא גשמיים. ראה הערת סיום 3 במאמר 'ואין חסרון קדושה בדבר'.

נמצאנו למדים, שדעת הרמב"ם, וכן דעת הגר"א והלחם יהודה בביאור דברי הרמ"א, וכן דעת ספר האשכול [חותן רבו של הראב"ד] ושיטה מקובצת, ורבינו אברהם מן ההר, הסמ"ק והאורחות חיים (שהביאם הרב הרצל יהודה הנקין) הינה, שמותר לנשק באותו מקום. הרב שמואל קדר (קדושת האוהל, עמ' כא) מנה עוד מן המתירים, וכדלקמן, זו לשונו: ובספר

ו. כתב הרב הרצל יהודה הנקין (שו"ת בני בנים, ד טז, פסקה ד): "כו' ומפורש בסמ"ק (מצוה רפ"ה) שכתב, לא יסתכל ולא ינשק ולא ישמש שלא כדרכה וכו' וכל זה מידת חסידות פן יבואו הילדים לידי מום אבל לא לשורת הדין. עד כאן לשונו. ובספר אורחות חיים בהלכות כתובות העתיק סיום לשון הסמ"ק. **הרי שעל פי דין מותר לגמרי ורק משום סכנה לילדים נגעו בו**. וקשה, כיון שגורם לילדים להיות בעלי מומים למה מותר? וצריך לומר לדעתם שאינו אלא חשש רחוק.

...וממה שאמר עליו אמימר (נדרים כ ב) שמלאכי השרת בקיאים בצורת הוולד מבואר שמיידי בהולדת בנים בעלי מומים וכמו בברייתא בפסחים הנ"ל. והוא לפי מה שסברו כולי עלמא בימי חז"ל ועד לתקופת האחרונים שמעשים ומחשבות והסתכלות בשעת תשמיש עושים רושם בוולד. ולכאורה מפורש כן בפרשת ויצא במעשה יעקב והמקלות. איברא אפילו היה הדבר כן, עדיין יש לומר שנסתנה הטבע כמו בהרבה עניני רפואה ומציאות. ואיך שלא יהיה, האמונה שעל ידי מעשים בשעת תשמיש נולדים בעלי מומים הייתה נפוצה גם בין חכמי היוונים ואומות העולם עד לפני כמה מאות שנה. ועיין

חומרא דאתי לידי קולא". כמו כן, מנה בין המתירים את המאירי, וזו לשון המאירי: "וכן יהא אדם צנוע בדרכיו, וכל שכן בענייני התשמיש. ואף על פי שאמרו כל מה שאדם רוצה לעשות באשתו יעשה, לא דברו חכמים אלא כנגד יצר הרע, שאי אפשר לכל בני אדם לקדש עצמם במותר להם, מכל מקום יהא אדם מקדש עצמו בכל דבר שבתשמיש הן בהפיכת שולחן והן בשאר מיני קלות ראש והדיוטות, ושלילת גדר טהרה". עד כאן דברי הרב שמואל קדר.

וכ"כ הרב מנחם בן אהרון אבן זרח (צדה לדרך, מאמר שלישי, כלל רביעי פרק יד) וז"ל: אשתו של אדם מותרת לו וכל שרוצה לעשות בה עושה, בועל בכל עת שירצה ומנשק באיזה אבר שירצה ובא עליה בן כדרכה ובין שלא כדרכה ובלבד שלא יוציא זרע לבטלה, ויש אומרים אפילו יוציא זרע לבטלה ובלבד שלא יהא רגיל בכך ואף על פי כן מידת חסידות הוא שלא יקל ראשו לכך וכו'. עד כאן לשונו.

עוד ניתן להוסיף, על פי עניית דעתי, באשר שאלתי תלמיד חכם חשוב האם ניתן להסיק משטף דברי הרא"ה קוק ז"ל (קובץ ו אות צט; אורות הקודש ג רצו פסקה לה. עיין שם) בנוגע לארבעת הדברים שאסרם רבי יוחנן בן

חסידיים (תקט) משמע גם כן כהרא"ם בשיטה מקובצת, וזו לשונו: אף על פי שאמרו נחש משמש פנים נגד פנים וכן דג ואדם לפי ששכינה דברה עמהם, אף על פי כן אמר רב: מה בין זה לבוגיתא וכו' וכן רצה לאכול בשר מבושל, רצה לאכול צלי, הכל רשות בידי האדם... גם במחזור ויטרי (מהדורת ר"ש הורביץ נרנברג תרפ"ג) סימן תקכח, הביא את שיטת חכמים החולקים על בן דהבאי בלא הסתייגות. עד כאן. והוסיף להסביר שם את טעמו של 'ספר חסידיים', וזו לשונו: "ספר חסידיים למד שטעם ההיתר לעשות כפי הנאתו, בכך שמיד אחר תשובת רבי: מאי שנא מן ביניתא, הביאה הגמרא: "ולא תתורו אחרי לבבכם" - מכאן אמר רבי: אל ישתה אדם בכוס זה וייתן עיניו בכוס אחר, אמר רבינא: לא נצרכא אלא דאפילו ב' נשיו. החשש לפגם בקישור בין אדם לאשתו בשעת החיבור ביניהם, והחשש לטומאת הלב הבאה מהרהור באשה אחרת (שאינה אשתו, ואפילו הרהור קל שבקלים שאין כל חשש שחם ושלום יבוא לידי מעשה), הביאה את חכמים לאפשר לאדם למלא את כל תאוותו באשתו. נראה שספר חסידיים שנכתב ליראי ה' ולחושבי שמו, לא ראה להחמיר בזה מחשש שזו תהייה

דהבאי, שמותרים להלכה, ואמר, שאכן נראה שלכך נוטה דעת הראי"ה קוק ז"ל.

בדברים דלקמן מסביר הרמב"ם (בפירושו למשניות סנהדרין ז ד) שלא מודדים את הדברים אותם שונא או אוהב ד' לפי האסור והמותר, אלא לפי מה שמלמדים אותנו חז"ל. מדיוק בדברים דלקמן (למשל, מזה שמנה תשמיש לאור הנר בחדא מחתא עם נשיאת בת עם הארץ וכדומה, שאינה אסורה על פי דין) מוכח לעניות דעתי שהרמב"ם הבין שמה שחז"ל אמרו "אסור" אין הכוונה "אסור" ממש, אלא "שנאו" (וכן כתבנו לקמן סימן טז אות א), וזו לשונו בעניין כוונת התשמיש: "לא יכוון אלא מה שהייתה כוונת הטבע כחכמת האלוהות, ואין זה חולק על מה שקדם ממאמרם 'כל מה שרוצה לעשות באשתו עושה', לפי שהעניין האסור והמותר אינן בעניין המרוחק והשנוא והמרוצה והאהוב ומה שראוי לעשות מדרך הצניעות ותכלית הפרישות; וכן אסרו חכמים לשמש אדם מיטתו עם אשתו לאור הנר ואין בזה עונש; וכמו כן אסרו לבוא על אשתו בשוקים ובגנות ובפרדסים וכיוצא בהן מן המקומות שאין בהם בית דירה, ומחייבין עליו מכת מרדות וכן הוא אצלם דבר שנוא לשמש

מיטתו ביום ולהרבות התשמיש ולהרבות נשים ולשאת בת עם הארץ או להתחתן בו, כו' ולהשיא קטנה לזקן או זקנה לבחור - כל זה שנוא בתורה". עכ"ל הרמב"ם. כך, לעניות דעתי, תתורץ הסתירה בין מה שכתב הרמב"ם (הלכות איסורי ביאה כא ט) "אשתו של אדם מותרת היא לו לפיכך כל מה שאדם רוצה לעשות באשתו עושה. בועל בכל עת שירצה" - משמע, בין ביום ובין בלילה - ובין מה שכתב בהלכה י: "אסור לאדם לשמש מיטתו לאור הנר כו' וכן אסור לישראל לשמש מיטתו ביום שעזות פנים היא לו ואם היה תלמיד חכם שאינו בא להמשך בכך הרי זה מאפיל בטליתו ומשמש". שיש לומר, שמה שכתב בתחילת דבריו - זה הכלל הגדול והמרכזי, שאין איסור לבעול בכל עת, אבל לא ראוי לשמש ביום, וזו הכוונה במילה 'אסור', וכפי שהסביר בפירוש המשניות דלעיל [וזכיתי לכוון בקושיה ובתירוץ לדעתו של הרב שמואל קדר ז"ל בספרו "קדושת האוהל", מובא בסימן יז אות ז לקמן].

ואמנם, מספר המדרש (תנא דבי אליהו זוטא פרק כב) על אותה זונה, שבא אליה תלמיד חכם, מתלמידי רבי עקיבא, ו"לא נתקררה דעתו עד שאמרה לו, בני, מקום שאתה אוהב

מלשון הרמב"ם שהעתיק הטור והובא בהג"ה בשולחן ערוך אין נראה כן כלל; שזו לשון הרמב"ם (הל' איסורי ביאה כא ט) "אשתו של אדם מותרת לו לפיכך כל מה שאדם רוצה לעשות באשתו עושה וכו' ומנשק בכל איבר שירצה". עד כאן לשונו. משמע להדיא שאינו מפרש כפירוש הראב"ד ז"ל, מדנקט לשון חכמים "כל מה שאדם רוצה" וסיים "ומנשק בכל" וכו', משמע דזהו פירוש דברי חכמים ובכלל כל מה שאדם רוצה היא [הערת העורך: וכן כתב הדיין הרב חנן אפללו (שו"ת אשר חנן חלק ג-ד סי' סט אות א), וז"ל: הא קמן פשיטא לן מנשק בכל איבר שירצה ה"ה אותו מקום, אחרת היה לו למעט הדבר]; וגם מדהוצרך להתיר נישוק בכל איבר ודאי דלא קאי אלא לאותו מקום שזכר רבי יוחנן בן דהבאי דאי לאו הכי מאי קא משמע לן? ומי אסר עד שיצטרך להתיר? ומה הוא האיבר שיעלה על הדעת לאוסרו עד שיתיר? ואם כן לשון הטור שכתב כלשון הרמב"ם ודאי דפליג על הראב"ד. ושוב ראיתי שכן כתב הבית יוסף שהרמב"ם חולק על הראב"ד ואף שהטור בסוף הסימן כתב כדברי הראב"ד, הוא ודאי חולק. ומינה - שכל החומרות שהחמיר הראב"ד והובא בבית יוסף אורח חיים שהמסתכל באותו מקום מעביר

מלולכך ומטונף מכל אברים [חמת מלא צואה וזבל] ואין כל בריה יכולה להריח ריחו, ולא נתקררה דעתו עד שתפסתו בחוטמו והניחתו על אותו הקבר, כיון שהריח ריחו נמאס בפניו ולא נשא אישה לעולם". אך אין למדים הלכות, וקל וחומר רמזי הלכות, ממדרש, בפרט מול דברי הפוסקים החולקים (ובפרט שהיום יש מוצרים המבטלים ריח זה, כך נודע לי)³⁴.

ז. כתב הרב רפאל בירדוגו זצ"ל (תורות אמת, חלק אבן העזר סימן כה), וז"ל: כתב בית שמואל (ס"ק א) "לאו דווקא, דבאותו מקום אסור כמו שכתוב בש"ס". עד כאן. אמת שכן כתב הראב"ד והביאו הטור שמפרש שמה שכתוב בש"ס זו דברי רבי יוחנן בן דהבאי, אבל חכמים אומרים "כל מה שאדם רוצה לעשות באשתו עושה" היינו על הפיכת השולחן דווקא. אבל

³⁴ ולהבדיל בין הספרות התורנית הכתובה לזו המופיעה באינטרנט, נציין מספר תשובות בד"ן זה: סיפר אברך אחד שפעם שאל את הרב הגאון רבי יוסף שלום אלישיב זצ"ל ואמר לו שמתר לנשק מבחוץ לאותו מקום וכו'; הרב יניב חניא כתב בתשובה שגם לאוסרים, המקום הנאסר הוא הפתח ממש, ולא מסביב, והרב אורי שרקי התיר לנשק באותו המקום באופן אקראי וציון שראוי להחמיר. והרב שריה דבליצקי שליט"א השיב לי בשיחה בלשון "לא ראוי", ולא אסר.

היה נמאס יעו"ש בעוד ראיות. וכן כתב בשדי חמד חלק א (עמ' קפג סק"ה) שאסף עוד פוסקים דס"ל הכי האי כללא. אף לפי עניות דעתי כדאי הוא שלא בשעת סיכוי לזיווג של הריון, וכל שכל שאם אותו מקום מכוסה בבגדי הלבנים מותר לנשק".

ח. חיזוק נוסף לדברינו נביא מדברי הרב יצחק משה (קדושת משה, בני ברק תשס"ט) בעניין זה, וז"ל (חלק השו"ת סימן ד):

...ומשמע שפסק (הרמב"ם) כחכמים וכמ"ש הרב המגיד וכל דברי יוחנן בן דהבאי לא נפסקו להלכה אלא עושה באשתו כל מה שרוצה ומותר אפילו לנשק אותו המקום וכל שכן להסתכל בו וכן להפוך מיטתו אלא שמידת חסידות להחמיר בזה (עמ' ע) "ולכאורה יפלא אמאי שביק (השו"ע) פשיטות הרמב"ם בפשט הגמרא ותפס כדעת הראב"ד, דהא הרמב"ם הוא אחד מעמודי ההוראה אשר מן בב"י נשען עליו כמ"ש בהקדמתו לב"י, ומה גם שפשט הגמרא משמע כן" (עמ' עב) "...איך שיהיה נמצאנו למדים דכל מחלוקת ר"י בן דהבאי וחכמים נמצאת במחלוקת הרמב"ם והראב"ד, דהראב"ד ס"ל לאסור מלבד הפיכת שולחן דשרי, והרמב"ם ס"ל דשרי בכל גוונא ומשם יפרד והיה

הבושה וכו' והמנשק עובר בבל תשקצו וכו' הכל ליתא לדעת הרמב"ם שהרי חכמים התירו בפירוש והיא בכלל "כל מה שאדם רוצה לעשות" וכו' ומותר לנשק באותו מקום וכל שכן להסתכל; וגם לשון הגמרא סתום: "אבל חכמים וכו' כל מה שאדם" וכו' ואם כדברי הראב"ד וכו' היה צריך לומר 'אבל חכמים אומרים מותר להפוך' וכו' וגם מה שכתב הרב ז"ל "עובר משום בל תשקצו" הוא תמוה. ד'בל תשקצו' הוא באוכל דבר מאוס אבל בנשיקה וחיבה בעלמא מה שיקוץ בזה? ודבר שנאהב לכל העולם, ואין הפרש בין זה ובין אוכל כרכשתא של בהמה. עכ"ל.

ועוד לעניין 'בל תשקצו' שכתב הראב"ד, התייחס הדיין הרב חנן אפללו (שו"ת אשר חנן, חלק ו-ז, סי' סח, עמ' תו), וזו לשונו: "כל שכן שאם חפצים בזה נראה שאין כאן בל תשקצו כי איסור זה תלוי בכל אחד ואחד כמבואר בפר"ח (יו"ד סימן פ"ד סק"ג) בדין תולעים במים, ותפס דלא אזלינן בעניין מאיסותא בתר רובא דעלמא אלא בתר כל חד וחד דהא מסתמא רובא דאינשי לא אכלי תולעים דדגים אם יודעים שישנם משום מאיסותא ורבינ' לא היה חושש לזה והיה אוכל' כיוון שהוא לא

הרמ"א אלא לומר דלהלכה לא קיימא לן הכי. או אפשר דסבירא ליה דכיוון שהרמ"א לא הגיה בסימן ר"מ סעיף ד, על כרחך שיש לבאר דאפילו הרמ"א לא התכוון כפשוטו. ומכל מקום הבית יוסף כתב במפורש דהראב"ד חולק על הרמב"ם.

אבל הגר"א כתב שמקור דברי הרמ"א בנדרים, וזו לשונו: ומה שכתב שמנשק וכו' רצה לומר זהו שאמר אר"י זו דברי וכו' שאוסר לנשק שם. אבל הראב"ד כתב דחכמים לא פליגי אלא אהפיכת שולחן אבל בשאר מודי וכן פסק באורח חיים סימן ר"מ סעיף ד. וראיה ממספרים שאמרו בחגיגה שם מגיד לאדם וכו', ומה שאמרו שם ובאשתו נידה, יש לומר דלענין בנים שאינם מהוגנים דווקא נידה. ופשוט דהגר"א סבירא ליה דהרמ"א מתיר בכל איבר כפשוטו וכשיטת הרמב"ם.

אלא שיש לשאול מדוע אם כן הרמ"א לא הגיה על דברי המחבר באורח חיים סימן רמ סעיף ד, ואפשר דסבירא ליה לרמ"א דכאן באבן העזר עיקר הברור הוא האסור והמותר בין איש לאשתו מהבחינה שבין אדם לחבירו והחיובים שיש בין בני הזוג (על אף דברי השולחן ערוך בסעיף ב, אבל באורח חיים עיקר הברור

למחלוקת מרן והרמ"א דמרן ס"ל כהראב"ד, והרמ"א ס"ל כהרמב"ם ומן התימה על יוסף הוא המשביר לכל הארץ אמאי שבק להרמב"ם שהוא אחד מעמודי ההוראה אשר כל ישראל נשען עליו ועל פיו הושתת ספרו הב"י, ונקט לדברי הראב"ד להלכה... (עמ' עג) "אבל מצד הקדושה יש להחמיר לכן מרן החמיר בזה... שוב ראיתי בספר במותר לו שהארץ הרחוב בזה והעלה להקל אלא שסיים שם (באות לו) בזו הלשון: ואף דאפשר למשדי נרגא בכל טעמי ההיתר שכתבנו, מכל מקום יודעים דברי רש"י כוח דהיתרא עדיף ועוד הארץ שם בדברי מוסר וטעמים שיש להקל בזמננו דור יתום אשר פרוץ מרובה על העומד" (עמ' עד).

ט. לסיום, נביא את ניתוחו ההלכתי של הרב שמואל קדר (קדושת האוהל): "ובבית שמואל שם אות א, כתב: ומנשק בכל איבר, לאו דווקא כל איבר דהא באותו מקום אסור כמו שכתוב בש"ס וכן כתב הראב"ד והטור. עד כאן. ודבריו צריכים ביאור דהא ודאי אין כן פשט לשון הרמ"א, ואף מה שכתב שבש"ס כתוב שאסור, גם זה אינו מוכרח וכפי שהתבאר לעיל בדעת הרמב"ם. ואפשר דהבית שמואל כלל לא התכוון לומר כן בדעת

לעשות עם אשתו כל מה שרוצה. ומטעם זה אף לא הגיה הרמ"א על המחבר בסימן ר"מ בכל מה שהפליג להחמיר אפילו כנגד הראב"ד וכפי שהתבאר לעיל, דאפשר שהוספה בקדושה אין לה שיעור ובלבד שהקדושה היסודית של רצון שניהם ושמחתם קיימת. רק שכל זה קצת דוחק אחר שהמחבר לא הקדים לבאר כן בסימן ר"מ. ואפשר דסבירא ליה למחבר דישאל קדושים בני קדושים הם, והוכשרה השעה להדריך את כלל ישראל על פי דרך הקודש שבקודש, וצ"ב" (עמ' לז).

למסקנה: המנשק באותו מקום יש לו על מה לסמוך.

בבחינה שבין אדם למקום), וזהו שראה לנכון לכתוב כאן את עיקר הדין ש"כל מה שרוצה עושה" ולכן הוסיף דאף על פי שמוותר בכל אלה, כל המקדש עצמו במוותר לו קדוש יאמרו לו" (עמ' לו).

"לפי זה, שמוא סבירא ליה לרמ"א דאף המחבר סבירא ליה כדרך הזאת, ולכן באבן העזר לא כתב המחבר לאיסור נישוק בכל איבר, וכן לא שאר גדרי קדושה שהביא בסימן ר"מ, ולא עוד אלא שאף כתב בסעיף ב שמוותר לספר עם אשתו כדי להרבות תאוותו ודלא כבסימן ר"מ שהתיר רק בשביל לרצות את אשתו וכנ"ל. ולכן רמ"א שהגיה באבן העזר לא כתב "ויש אומרים", רק כתב בסתמא דיכול

סימן ח

משמוש באותו המקום

א. כתב הרב קאפח (הלכות איסורי ביאה פרק כ"א אות טו): "ואין שום יסוד לדברי הלחם משנה לעיל בהלכות אישות פרק ט"ו הל' י"ח שאסור מן הדין למשמש באותו מקום וכפי שהעירוני שם אות טל". וכן כתב הרב יצחק רצאבי (שולחן ערוך המקוצר, סימן נג סעיף ז) "למשמש שם או להכניס אצבעו, מותר" (ברכי יוסף אבן העזר א סימן כה ס"ק ג, מהר"ץ בהגהותיו כתי" על הרמב"ם, שו"ת עולת יצחק ב קפב אות ב). ובחתימת תשובתו בשו"ת עולת יצחק כתב "וברור שהמחמיר בזה קדוש ייאמר לו, אבל עסקינו הוא לברר שורת ההלכה" (ולעניות דעתי נראה שמדויק הדבר מרש"י על שבת קמ ב ד"ה נקיט מרגניתא, שכתב "ואוחז הדדים בידו אחת והאחרת - עד אותו מקום". הערת העורך. גם הרב שלמה אבינר הביא הנהגה זו מגמרא זו אלא שהוסיף וכתב [עצם מעצמי עמ' 32] "בוודאי, רב חסדא מסר כן לבנותיו רק סמוך לחתונה, ואז כבר ידע מי יהיה החתן, ומי היו חתניו? כולם תלמידי חכמים גדולים, גדולי הדור" (בבא קמא תוס' ד"ה לדידי). גם בעבור תלמיד חכם גדול יש מקום להדרכה זו. לא כל תלמיד חכם הוא פרוש לעילא, פרוש לגמרי מהנאות העולם").

ב. ויסוד גדול למדנו לבושה המוזכרת בדברי הראב"ד באיסור הסתכלות ונישוק באותו מקום - מהתייחסותו של הרב משה שטרן לנידון דיין בעניין המישוש, אשר בנוגע לזה כתב (שו"ת באר משה, ג קנב אות טז) "איסור גמור אי אפשר לומר, אבל בוודאי חסרון קדושה וחסרון מידת בושה בדבר", והוסיף וכתב "אחר שקיבלתי הגיליונות לצורך תיקון, הראיתי דברינו אלה לרב גדול מארץ ישראל שיש לו יד ושם, מפורסם לבקי מובהק בשאלות אלו בפרט, והשיב לי ששאלות אלו מצוין ולא מצא ולא ראה מקום להחמיר, וכל הכתוב כאן הם דברים ברורים, והוסיף דלדעתו יש להקל קצת יותר מהכתוב כאן באישה כשירה שהבעל יודע הילוך מחשבותיה" (זאת אומרת, כפי שאמרנו (מבוא, היסוד השני), שאם קיים רצון האיש והאישה להרבות חיבה ביניהם [ובלשון הבאר משה - להרבות תאוותו או 'תאוותה'], אין סיבה לאסור. הערת העורך). ויותר מכך כתב הדיין הרב חנן אפללו (שו"ת אשר חנן, חלק ו-ז, סי' סח, עמ' תז): "...כי גם לאלו שאינם בעלי תשובה אלא

(שיר השירים ב ו), רצה לומר, ממשמש באותו מקום כדי שתתאוהו היא ותזריע תחילה ותלד זכר, כדתנן (יבמות לד ב) כל מעוכות של בית רבי - תמר שמם, רצה לומר, של בית רבי למדו מתמר ששלטה בעצמה והזריעה תחילה וילדה זכרים, אף הם למדו ממנה והיו ממשמשים באותו מקום כדי שיזריעו תחילה ויולידו זכרים. עד כאן. אף על פי שהפירוש המקובל שמעכו הבתולים, על כל פנים למדנו, דפשיטא ליה דאין בזה איסור ואולי אפילו מצווה כשהוא לתאוותה היא. ממילא נראה לפי זה דהוא הדין דשרי להכניס האצבע בפנים [והפנה שם לשו"ת נודע ביהודה קמא אבן העזר סימן נב ולבינת אדם הלכות נידה אות כג שמשמע משם "שאין שום איסור בדבר מצד צניעות"].

למסקנה: אין כלל איסור לבעל למשמש באותו המקום ולהכניס שם אצבע.

אפילו בני תורה ויראי שמים מותר להם ליגע שם בשעת הצורך בלא חשש. ובכל אופן המתחסד בכל זה תבוא עליו ברכה". ובמקום אחר כתב (שו"ת אשר חנן חלק ג-ד סי' סט אות ב), לגבי עצם העניין: "אך באמת שהמביט בגמרא בנדרים - אמר רבי יוחנן בן דהבאי ארבעה דברים סחו לי מלאכי השרת והמה הפיכת שולחן, נישוק באותו מקום, מספרים בזמן התשמיש, ומסתכלים באותו מקום עי"ש. ולא זכר ולא הועלה דין נגיעה באותו מקום, אם כן אין לנו לחדש דבר אחר שנחתם התלמוד... ואין כאן לעניות דעתי חוסר הצנע לכת או הסרת הבושה".

ג. מהמקור דלקמן נראה שיש צד לומר שיש קצת מצווה בדבר, וכך כתב הרב יצחק רצאבי (שו"ת עולת יצחק חלק ב סימן קפב עמ' רחצ): "...וכן כתב מה"ר ישראל הכהן זצ"ל בסגולת ישראל (כתב יד פרשת תזריע), וזו לשונו, "שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני"

סימן ט

"הוא למטה והיא למעלה"

כמוהו חריף, והיא תזריע תחילה והוולד זכר. אבל בשאר הלילות יעשה כפי הנאתו, כדי שלא יהרהר אחר נשים אחרות, ורק שיהיה רצון האישה, שהרי כתיב (משלי יט ב) "גם בלא דעת נפש לא טוב". כל אלה הדברים לפי דעת אשתו, ולפי דעתו, אם מצא אישה טובה שתהיה כרצונו באותם דברים "ויפק רצון מה" (שם יח כב); "רצה אלהים את מעשיך" (קהלת ז ט).

ב. ומדויק ממסכת כלה שרק בליל טבילה יש 'עניין' שלא לשמש הפוכים (וכן כתב הברכי יוסף לקמן אות ד), שבכלה רבתי (פרק א) כתוב "הוא למטה והיא למעלה" - הרי זה דרך עזות שמא הוולד הפכפכן. שמשו שניהם כאחד - הוולד יצא עיקש". וראה לעיל סימן ז אות ו את הערת הרב יהודה הרצל הנקין.

ג. והעיר על דברי הספר חסידים החיד"א בברית עולם (שם), "שמעתי מאחד מרבני דורנו זלה"ה כי הלכה למעשה נשאלה שאלה מעיר גדולה של חכמים קושטנדינה יע"א באחד

א. כתב הרב קאפח (הל' איסור"ב פרק כ"א אות ט): "גם מה שרבינו קורא משכב הפוך כלומר הוא למטה והיא למעלה אין בדבר שום עבירה", ולהלן נבאר דבריו.

כתב רבי יהודה החסיד בספר חסידים (סימן תקט): "אף על פי שאמרו (בכורות ה א) נחש משמש פנים נגד פנים, וכן דג ואדם, לפי ששכינה דברה עמהם, אף על פי כן אמר רב: מה בין זה לבוניתא כו' (נדרים כ ב), וכן 'רצה לאכול בשר מבושל, רצה לאכול צלי' (שם) - הכל רשות בידי האדם. רק בליל טבילה לא יתכן כי אם הוא למעלה והיא למטה, כי אין הנאה לאישה אם הוא למטה³⁵, ואז תתעבר כי קרוב לווסתה היא, ולאיש יש בליל טבילה תאוה, לכך טוב שתהנה היא ממנו, שאם תתעבר יהיה הוולד

³⁵ קביעה זו לא ברורה לכאורה. עיין תוספות ישנים (יבמות לד ב) שלא הגיוני לומר שהאישה בנדרים (כ ב) שהתלוננה שבעלה "הפך השולחן" הכוונה ל"הוא למטה", וזו לשונם: "ולא נהירא! שהרי היא לא הייתה קובלת על בעלה מזה, שהרי היא אינה מצטערת בכך".

שלא היה יכול כי אם היא למעלה וכו' ומצאו בשיטת נדרים כ"י לחד מרבואתא קמאי דשרי והורו הלכה למעשה. ואחר זמן רב מצאתי אני הדל דברי רבינו הללו דכשאינו ליל טבילה משמע דשרי וכן מצאתי ברבינו ירוחם (נתיב כ"ג סוף חלק א) שכתב בפירושו שהוא מותר עיין שם. והיה העלמ"ה מרבנן קשישאי הנזכרים שחיפשו מחיפוש עד שמצאו בכ"י כשיטת נדרים הנזכר" [והרב עובדיה יוסף הביא להלכה את דברי הספר חסידים והחיד"א (הליכות עולם ג פרשת וירא סעיף כב עמוד צז)].

ד. כתב הרב שלמה קמחי (בעל המלאכת שלמה) בספרו מימי שלמה (סימן רמ סעיף ה) וזו לשונו: "והנה, הגם שאיני כדאי להכניס ראשי בין עמודי עולם אי קאי הך עובדא ד'ערכת' לו שולחן אה'הוא למטה והיא למעלה', או קאי אה'בא עליה שלא כדרכה', מכל מקום נראה דקאי טפי הך עובדא ד'ערכת' לו שולחן אה'הוא למטה והיא למעלה', והוא: שכן נראה ממרוצת לשונו של הרב ברכי יוסף ז"ל שהביא להא דכתב מר"ן ז"ל הוא למטה שהוא דרך עזות הוא דווקא **בליל טבילה**, הא בשאר אין בו איסור. מזה משמע דכשאינו ליל טבילה שרי לבעול הוא למטה בכל עת שירצה,

ועל זה הביא מר"ו ז"ל שכן נראה מעובדא ד'ערכת' לו דליכא איסורא ומדלא נתן קצבה להא מילתא דהוא למטה כי אם דווקא בליל טבילה הוא דאיכא איסורא, אבל שאר לילות שרי לעולם, מה שאין כן הבא עליה שלא כדרכה לדעת האוסרים הוא ברגיל כיע"ש בדברי הרב ברכי יוסף ז"ל (באות ה), אם כן, לפי דברי האוסרים ברגיל אי אפשר לומר דרבי קאמר לה התורה התירתו, משום הכי נראה דטפי יש לומר כסברת ר"ו ז"ל דעובדא ד'ערכת' לו שולחן דקאי אהוא למטה דשרי אפילו ברגיל, אם לא בליל טבילה דאיכא איסורא, דאי קאי הך עובדא אהבא עליה שלא כדרכה, לפי דברי האוסרים דברגיל אסור לא הוה לי לרבי לומר בסתם התורה התירתה דמשמע דבין רגיל בין אינו רגיל, אלא הוה ליה לרבי לומר דהא דהתורה התירתה הוא דווקא באינו רגיל אבל אם רגיל אסור, ומדקאמר סתם רבי התורה התירתה משמע דקאי דהוא למטה והיא למעלה דשרי אפילו ברגיל כסברת ר"ו ז"ל, אם לא בליל טבילה דווקא הוא דאיכא איסורא וכמ"ש בספר חסידים" [הערת העורך: (1) לא זכיתי להבין מדוע נקט לשון איסור. מה גם שלשון הספר חסידים הוא "לא ייתכן", "טוב" (2) וכן, הספר חסידים תלה הכל ברצונם של בני הזוג

אפילו בעקבה ולא במקומות המכוסים שבה" בדין הסתכלות במקומות המכוסים שבאשתנו נידה, שפסק להחמיר, ובשולחן ערוך אבן העזר (סימן כא) העתיק להלכה לשון הרמב"ם דסבירא ליה להתיר מן הדין, שלא אסרו אלא במקום התורף בלבד. ובעל כורחנו לומר שביררה דעה אינו אלא מצד הצניעות ויראת חטא, ולא מצד איסור הרחקה מאשתנו נידה, ולכן לא כתב הדבר בלשון "אסור". ונסכם סימן זה בדברי הרב שמואל קדר (קדושת האוהל, עמ' כו), שכתב, וזו לשונו: אפשר שהמחבר סתם כאן כסתימת מסכת כלה שזו דרך עזות בכל עניין, על פי דרכו להעלות בקודש. עד כאן. לאחר חתימת התשובה ראיתי דברי הדיין הרב חנן אפללו שכתב ברורות (שו"ת אשר חנן, חלק ו-ז, סי' סח, עמ' תח): "וכאמור למסקנה ברורה, הרוצים (בני הזוג) לשנות צורת המשכב ידם על העליונה ומותר, כל שכן בשאר הימים שאינם מסוגלים להריון".

למסקנה: מעיקר הדין, אין איסור בתשמיש המיטה כשהאישה למעלה והאיש למטה, ואף בלילה טבילה.

(3) וכן, שאלתי רופא מוסמך ואמר לי שמבחינה רפואית, הקביעה שאם האישה למעלה היא לא תתעבר איננה נכונה (וכן כתב הדיין הרב חנן אפללו בשו"ת אשר חנן חלק ג-ד, סי' סט, אות ד). והשווה לעיל סימן ז אות ו].

ה. לגבי לשון השולחן ערוך בעניין זה, שכתב (רמ ה) "הוא למטה והיא למעלה זו דרך עזות", ניתן להבין טעמו על פי דברי הברכי יוסף באות ד דלעיל, ששייך רק בלילה טבילה, אולי בגלל שסברו שהאישה לא יכולה להתעבר אז. בנוסף לכך נשתמש בסברת הרב שלמה משה עמאר שהבאנו לקמן בסימן יז (אות ה) שכתב לעניין תשמיש המיטה ביום (שו"ת שמע שלמה אורה חיים ג ט) "וסתם תלמיד חכם הוא מכובד בדרכיו וכל דרכיו שקולים ומדודים, לכך, אם בא לעשות מעשה "בצורך גדול" אין בזה הכלל של עזות פנים". כמו כן נביא מה שכתב הרב דוד יוסף (הלכה ברורה, כרך א בירור הלכה סימן ב אות א עמוד כג): "כו' הנה כיוצא בזה מצינו כמה פעמים בשולחן ערוך שאינו כותב דין בלשון איסור, ואין זה אלא ממידת חסידות... וכיוצא בזה מצינו בשולחן ערוך יורה דעה (קצה ז "לא יסתכל

סימן י

תשמיש המיטה בשובע או ברעב

כתב בספר דרך פקודיך (מצווה א אות יא) דהיכא דאי אפשר - מותר לשמש מעומד, והביא ראיה מהגמרא בסנהדרין (ריש דף לח) גבי שלתיאל. ואף דבגמרא גיטין (ע א) איתא, שלושה דברים מתזין גופו של אדם ואלו הן: אכל מעומד ושתה מעומד ושימש מיטתו מעומד, הרי אנו רואין דהאוכל והשותה מעומד אינו בא לידי סכנה, והוא הדין המשמש מעומד אם נצרך לזה שלא לבוא לידי עבירה - מותר". [וזאת, על פי דברי הרמב"ם (הלכות דעות ד יט) "לא יבעול אדם והוא שבע ולא רעב".

למסקנה: אין איסור בתשמיש המיטה כששבעים או רעבים.

א. כתב הרב יצחק רצאבי בשולחן ערוך המקוצר (נג יז): "מדרכי הרפואה" - לא מדינא, אלא המלצה בריאותית - "שלא לבעול כשהוא שבע ולא כשהוא רעב, אלא כשיתעכל המזון שבמעיו. ושלא לבעול מעומד ולא מיושב" [ושלא כמו ה'בני ציון', הרב בן ציון הלוי ליכטמן (רמ"ס"ק יז), שאסר תשמיש מעומד ומיושב, עיין שם בטעמיו, ואינם מוכרחים. וכבר כתב בספר 'תורת חיים' - 'הנהגות ופסקים של רבי יוסף חיים זוננפלד' (עמ' 191 פסקים אות ד): "אם יש חשש שיבוא לידי הוצאת זרע לבטלה מותר לשמש מעומד, אבל לא יעשה כן בקביעות" (שלמות חיים הנדפס מחדש סי' רל"ד), והוסיף וכתב בביאורים (אות ג) "כן

סימן יא

שיחה בשעת תשמיש

הוייץ? מפני שמספרים בשעת תשמיש".

ג. נראה, שכל הדברים שכתבנו לעיל באותיות א' ב' מדויקים מדברי הראב"ד עצמו שכתב (בעלי הנפש, שער הקדושה) "אבל על האחרות (סיפור-נישוק-הסתכלות), אף על פי שאינו נידון עליהם דין חמור, מכל מקום, איסור יש בהן כאשר אמרנו למעלה, שאסור לאדם לספר בדברים אחרים בשעת תשמיש אלא אם כן הם צרכי תשמיש או שהוא צריך לרצותה" (ומקורו בגמרא חגיגה ה ב ונדרים כ א). הרי לנו שהקיש דין סיפור בשעת תשמיש - שהותר כאשר הוא בענייני תשמיש וכאשר נעשה לשם ריצוי האישה ונאסר כאשר הוא נעשה באופן של מנהג הפקר - לשאר הדינים, שגם יש לומר שיהיו מותרים באופן של חיבה והסכמה. ומפורש כתב הרב רפאל בירדוגו זצ"ל (תורות אמת, חלק אבן העזר סימן כה, סעיף ב): "קצת קשה ממה שכתב [יורה דעה סימן קצ"ה] באשתו נידה: "ולא יקל ראשו עמה", משמע דבטהורה שרי! ויש לומר דלאו כל קלות ראש שווה.

א. כתב הרב יצחק רצאבי (שולחן ערוך המקוצר נג ט) "ולא יספר עמה בשעת תשמיש ולא קודם לכן - אלא בענייני תשמיש", ובהערה כ"ה כתב שם לגבי האומרים שאסור לדבר בשעת התשמיש עצמו כי "נראה שהוא מידת חסידות, כי משמעות השולחן ערוך דבענייני תשמיש שרי אפילו בשעת תשמיש גופא, וכן נראה ממה שכתב בשתילי זיתים שם ס"ק לג בשם הלבבוש [וזו לשונו: "ובענייני תשמיש שרי כדי להרבות תאוותה ותזרע תחילה ותלד זכר (לבוש)"], ודוק". וחידוש גדול חידש ב'שיטה מקובצת' (נדרים כ ב; ד"ה הא במילי דתשמיש), שיש עניין לדבר בענייני תשמיש, וזו לשונו: "טוב לספר, שמתוך כך היה מוציא זרע בשמחה ומתוך כך היו בני יפים".

ב. אגב דברינו, נראה לומר שמכאן ראייה למה שרצינו לומר - כי הסתכלות ונישוק של חיבה מתוך הסכמה באותו המקום מותרים, כשם שדיבור של חיבה מותר בשעת התשמיש עצמו, ולא אמרנו באופן כזה (נדרים כ א) "חרשים מפני מה

לשונם בדיבור המתחיל 'מפני שמספרים בשעת תשמיש': "שיש להם לשמש בהצנע, והם משמיעים קולם, לכך נעשים הוולדות חרשים".

למסקנה: יש שכתבו שאין כלל איסור לדבר אפילו בשעת מעשה הביאה עצמו בדברי חיבה, ועוד, שיש שכתבו שטוב לעשות כן.

ומכל מקום בשעת תשמיש שרי כדלקמן, דבשעת תשמיש שרי לספר להרבנות תאוותו, ואם לא יקל איך יהיה הדיבור למלאות תאוותו?"

ד. על פי פירוש התוספות (נדרים כ א), מה שחז"ל גינו שיחה בשעת תשמיש הכוונה לשיחה כזו הנשמעת לבני אדם בחוץ, אך כל עוד השיחה נעשית בשקט, אין בכך בעיה, וזו

סימן יב

תשמיש דרך איברים

אחת) בקיום יחסים. הרופאה שלי אמרה לי להימנע מחדירה כמה שיותר, זה היה לפני כחודש, ועד עכשיו באמת נזהרנו אבל אני לא ממש יודעת מה לעשות וזה מתסכל, מצד אחד אנחנו מותרים ומצד שני זה יהיה שכבת זרע לבטלה ואנחנו לא רוצים להגיע לזה... וגם לא נעים לי מבעלי שממש רוצה אבל לא ממש אפשר... אני ממש עצובה, אני לא יודעת מה לעשות עם זה וגם בעלי כבר נהיה מתוסכל". ישנם גם מקרים בהם הבעל נאלץ להימנע מביאה מלאה לזמן מופלג. כאן מתעוררת במלוא עוצמתה השאלה איזו דרך הלכתית ניתן להציע בפניהם כדי לפרוק את המתח הגופני והנפשי בו הם שרויים ולהתאחד בשמחה.

צורך נוסף בבידור "דרך איברים" קיים גם באישה שהרופאים אסרו עליה זמנית להיכנס להריון מחשש סכנה לעוברים ואין בידיה אמצעי מניעה או שמסיבות בריאותיות לא יכולה להשתמש בהם³⁶ - האם מותר לבעל

³⁶ וכמו שהוזכר בשו"ת אשר חנן (חלק ג-ד, סי' מט), לדיין הרב חנן אפללו: "הנה בטענה

א. שאלת איסור או היתר "תשמיש דרך איברים" לוטה בערפל. בסימן זה ננסה לפזר את הערפל סביבה. כמובן שאין בידי הכהה הכוח לחדש דברים יש מאין אך נראה לבסוף כי ניתן להסביר פנים לצדדי ההיתר הקיימים. שאלת "תשמיש דרך איברים" נעשית רלוונטית ביותר ובמיוחד במקרים המאוד נפוצים בהם כרוך כאב במעשה הביאה. להלן פירוט חלק מהמקרים: (א) נשים שיש להן פצע ומכה באותו מקום, בפרט בסיבת החתך שנעשה לאישה תוך כדי הלידה (בלע"ז אפיזיוטומיה) ומעוניינת להחלים בצורה מלאה מאותו חתך. (ב) כאבים (בלע"ז וסטיבוליטיס) באותו המקום. (ג) סבל ממעשה הַבְּיָאָה עצמו (בלע"ז דיספרוניה).

(ד) אישה הסובלת מהתדלדלות הרקמה באותו מקום או התקצרות אותו המקום כתוצאה מהגיל.

לשם המחשת המצוקה נביא לשון שאלה אחת מני רבות: "וגם אני סבלתי מכאבים (ואפילו דימום פעם

באותו מקום³⁷ עד ליציאת הזרע (עיינין בהערות 42, 43 לקמן).

³⁷ כתב הרב יצחק רצאבי (שו"ע המקוצר, סימן קנ"ג ע"ב): "ואגב, בהא דאמרו בגמרא נידה דף י"ג ע"ב אלא דרך איברים, בני מבול ניהו יעו"ש, הנני להביא מה שמצאתי מפורש בזה בספר המספיק לר' תנחום הירושלמי שער דרכין בזה"ל, היינו שמשמש בחלק מן האיברים השקועים כגון בית השחי ודיבוק הירכיים או הארכובה או כפיפת הזרוע או בתוך ידה, והדומה לאלו הדברים הבזויים והמוזהמים וכו' מכלל פעולות החוטאים המתענגים, ופירוש המשנה [רצה לומר שהרמב"ם בפירוש המשנה ביאר באופן אחר, והוא ביבמות ריש פרק שישי. ועיינין עוד שם בפרק שביעי דסנהדרין. יב"ן] שדרך איברים הוא מזמן פגישת שני האיברים המכונה נשיקה עד הכנסת העטרה כולה, והו שקראוהו שימוש דרך איברים, ואם נשלם הכנסת כל האיבר נקרא גומר עכ"ל. ועיינין עוד בהגהות היעב"ץ על הגמרא שם, וכפירוש הרמב"ם מתבאר גם כן מתשובת הרדב"ז חלק ד סימן קעח. ובסוטה דף כה ע"ב איתא [לגבי איסור אשת איש שהיתה עם איש אחר], דרך איברים פריצותא בעלמא הוא, ופירש רש"י שוכב עמה בקירוב בשר ע"כ. ובפירוש מהר"ו על מדרש רבה נשוא (ט י) שישחוק עמה בהנאת איברים בלא תשמיש יעו"ש. ומתבאר למעינין שיש לנו בביאור ענין "דרך איברים" שלושה פירושים: א', רש"י, והיעב"ץ ומהר"ו אולי כוונתה. ב', הרמב"ם, וכן הרדב"ז. ג', ספר המספיק [אמנם ביבמות דף נה ע"ב פירש"י דרך איברים - מיעוץ איברים ודש מבחוץ בשאר איברים. ע"כ. הרי שצירף שני העניינים, הא' כעין פירושו בסוטה, והב' קרוב לפירוש ספר המספיק. ואפשר דבסוטה קיצר, וביבמות פירש

לשמש דרך איברים. שאלה נוספת שתתברר מתוך הדין הינה האם זרע שיוצא שלא בכונה, מתוך חוסר שליטה (הקרוי 'פליטה מוקדמת') תוך כדי חיבוק ונישוק נחשב להוצאת זרע לבטלה או שלא?

ב. ראשית יש לברר בשפה ברורה מהו תשמיש דרך איברים. ובכן, כתב רש"י (ביבמות נה ב ד"ה דרך איברים): "מיעוץ דדים ודש מבחוץ בשאר איברים". המאירי (סנהדרין סו ב) כתב: "דרך איברים, והוא הנקרא מעשה חידודים", ורש"י (שם) פירש כי מעשה חידודין, הכוונה, "מחדד ומקשה אברו בבשרה מבחוץ". אם כן, ביאה דרך איברים הכוונה חיכוך האבר בגוף האישה (לאו דווקא

שבאה לפתחנו באישה חולה במחלה הידועה וסכנה לה להתעבר בעת הטיפולים או בזמן גירת המחלה וכל מניעות ההריון על פי כדורים כימיים הקיימים ברפואה אינם בגדר מעשה אצלה על פי הוראות הרופאים, שיכולים לסבך אותה טפי, ושאר הדברים הקרויים אמצעים חיצוניים כמוך, או מכאניים כגון "טבעת" (דיאפרגמה) או התקן תוך רחמי (פתילה) אין טובים אצלה, שגורמים לדימומים ואין האישה הזו בדווקא יכולה להטהר לבעלה, ועוד, שאין על אמצעים אלו ודאות גמורה שמועילים למניעת הריון". ההערות לאורך סימן זה הן מאיתי, העורך.

מבושל, רצה שלוק³⁹. ובדומה לכך כתבו התוספות במסכת סנהדרין (נח ב ד"ה מי איכא מידי דלישראל שרי ולכותי אסור): "...ול"ל דלא אסיר אלא שעושה כך תדיר שלא תתעבר ויכחיש יופיה, אבל אם רוב תשמישו כדרכה אלא שבאקראי מתאווה לה שלא כדרכה - שרי⁴⁰".

וזו לשון הרמב"ם הצריכה לעניינינו: "אשתו של אדם מותרת היא לו לפיכך כל מה שאדם רוצה לעשות באשתו עושה. בועל בכל עת שירצה ומנשק בכל אבר ואבר שידצה ובא עליה כדרכה ושלא כדרכה⁴¹ בין דרך איברים⁴². ואף

³⁹ כתב הבית יוסף (אבן העזר סימן כ"ה ד"ה ומש"כ רבינו בשם ר"י וכו'): "וכתב הרא"ש שם דהאי שינויא בתרא עיקר". ובהערות על הטור, מהדורת שירת דבורה, כתבו: "וכן פסק המרדכי ריש הלכות נידה". והוא בסוף מסכת שבועות, סימן תשלב.

⁴⁰ כתב הרב ראובן מרגליות (מרגליות הים, סנהדרין נח ב): "ובתוספות אמרו שהותר כשאינו מתכוון להשחתת זרע וכן הוא ברמב"ם פרק כ"א מהלכות איסורי ביאה. מיהו, מדרכי חסידות אסור לעשות כך, שלא יקל ראשו ושיתקדש בשעת תשמיש".

⁴¹ כתב ה"רוח אליהו" על רמב"ם זה: "ושמעתי מהרב בנימין הלוי ז"ל... והשתא ניחא דהטעם שתשמיש שלא כדרכה הוא עינוי היינו לפי שאינו מקום תשמיש והמקום צד ומצטער בכך אבל אילו יצויר שתרגיל לשמש באותו מקום - חזר להיות כמו מקום

ג. שלושת המקורות העיקריים מאת הראשונים בנושא זה הם שיטת ר"י בתוספת (יבמות לד ע"ב ד"ה ולא כמעשה ער ואונן דאילו התם שלא כדרכה); לשון הרמב"ם בהלכות איסורי ביאה (פרק כא הל' ט) ותוספות רי"ד³⁸ (יבמות יב ע"ב ד"ה תנ)."

וזו לשון התוספות הצריכה לעניינינו: "ואמר ר"י דהתם מיירי בלא הוצאת זרע דשרי דכיון דליכא השחתת זרע לא הוי כמעשה ער ואונן. עוד אמר ר"י דלא חשוב כמעשה ער ואונן אלא כשמתכוין להשחית זרע ורגיל לעשות כן תמיד אבל באקראי בעלמא ומתאווה לבא על אשתו שלא כדרכה שרי כדאמר' בנדרים (דף כ ב) "כל מה שאדם רוצה לעשות באשתו יעשה, משל לבשר הבא מן הטבח ודג מן הצייד: רצה אוכלו צלי, רצה אוכלו

שיחתו. מיהו מצוי שרש"י שינה פירושו ממסכתא למסכתא, ומה גם שעשה כמה מהדורות כנודע]. הערת העורך: לענ"ד נראה כי הפירושים ל"דרך איברים" מסוגיית סוטה לא שייכים לגדר "דרך איברים" שנאמר בין איש לאשתו המותרים זה לזה, וכמו שיתבאר מדברי הרב יצחק רצאבי עצמו בהערה 42.

³⁸ רבי ישעיה די טראני, מגדולי ראשוני איטליה.

על פי כן מדת חסידות שלא יקל אדם את ראשו לכך". זו גרסת כתבי היד המדויקים⁴³.

הרמב"ם, כידוע ששינויי נוסחאות רבים נגרמו מדברים כאלו. וע"ע לקמן הערה ע"ב ד"ה עוד. ונראה לפי זה דבר מבטית דשרי לפום דינא אפילו להוציא שם בפי הטבעת, ודומיא דסיים להתיר דרך איברים בביאה כדרכה, שאי אפשר לומר דדוקא באופן שלא יוציא, דאיהא איסור יש בדבר. שכן דרך איברים פירושו תחילת ביאה פחות מכניסת עטרה כמ"ש הרמב"ם עצמו בפירושו המשנה ריש פרק ו' דיבמות, וכן שם בפרק ז' דסנהדרין משנה ד' [יש בזה פירושים אחרים, וכמו שהבאנו לעיל בס"ד לעיל חלק יו"ד הלכות כלה סימן קנ"ג הערה מ' ד"ה ואגב]. וגם שם בפירושו המשנה מסכת סנהדרין כתב כדבריו דלעיל בחיבורו, ולא סיים בשלא יוציא, ואדרבה, משמע שמותר... והגם שאין ראוי לפרסם דבר זה אפילו באקראי, אבל מפני שתורה 'אמת' כתיב בה, העלינו הדברים על הספר ובדיו".

⁴³ בדפוס וורשא, הנחשב לפחות מדוקדק, נכתב אחרת: "...ובא עליה כדרכה ושלא כדרכה ובלבד שלא יוציא זרע לבטלה, ואף על פי כן..." - "בנדפס השמיטו "בין דרך איברים" והוסיפו "ובלבד שלא יוציא שכבת זרע לבטלה" - לשון הרב קאפה, הערה טו. וכבר כתב מרכבת המשנה (הלכות מלכים ט ז): "שכל עניין שלא כדרכה נשמט בדפוס ויניציאה מחמת עלילת או לעג האומות". וכבר עמד על כך הרב קאפה במהדורתו המדויקת אות' ל' כי בכל כתבי היד שברשותו לא כתובות המילים "ובלבד שלא יוציא זרע לבטלה". במהדורת פרנקל גם כן ציין לגרסה

תשמיש ולית ליה צערא, ולכך גבי רחל ולאה שצדקניות היו, תשמיש במקום אחר שפיר הוי עינוי, אבל גבי שפחה גויה דמסתמה מפקרת עצמה נסתפק התלמוד דדילמא קא מתנהו. אלו דבריו ז"ל ודו"ק".

⁴² על פי פשט לשון הרמב"ם בהתאם לכתבי היד שיש לנו (והדבר מאומת עם לשונו בפירושו המשניות, כדלקמן אות ז) כתב בפשיטות שמותר לבוא על אשתו דרך איברים ולא סייג הדבר באיסור הוצאת זרע. מלבד שאין לעניות דעתי כל כך פשר למושג "ביאה דרך איברים ללא הוצאת זרע" - דמה טיבה ומה הבדל בינה לבין כל חיבוק ונישוק הקודם לכל ביאה?

וכדוגמת תמיהתנו זו תמה הרב רפאל ברדוגו לעיל סי' ז אות ז בנוגע לנישוק בכל איבר ואיבר - שאם אין הכוונה כולל אותו מקום - אין פשר להיתר זה, וכלשונו "ומי אסר עד שיצטרך להתיר? ומה הוא האיבר שיעלה על הדעת לאסרו עד שיתיר?" - באותו אופן נאמר שאם תשמיש דרך איברים הינו ללא הוצאת זרע, אזי מי אסר תשמיש זה עד שנצטרך להתיר? והרי תשמיש כעין זה הינו כשאר חיבוק ונישוק ומשמוש המביא לקישוי, ולפי הבנה זו כל תשמיש המסתיים באותו מקום מתחיל ב"תשמיש דרך איברים", אלא שתמוה לסבור כן.

ושמחתי לראות כי זכיתי לכוון בכך במפורש לסברתו של הרב יצחק רצאבי שכתב (שו"ע המקוצר אה"ע סי' רד הע' נו): "אבל בנוסחאות כת"י דידן דאינהו דווקנאי (וגם בחלק מכת"י אחרים, כנוכר ברמב"ם מהדורת פרנקל) ליתא סיוס זה של - 'ובלבד שלא יוציא שכבת זרע לבטלה'. ואם כן חכם אחר הוא שהוסיף הערה זאת בגיליון ספרו, ובאו אחריו מקצת מעתיקים והכניסוה בגוף לשון

יעשה, ולא יקרא משחית זרעו⁴⁴, שאילו כן אל ישכב אדם עם הקטנה ועם המעוברת ועקרה וזקניה⁴⁵.

ד. בעקבות דברי הר"י והגרסא הידועה יותר בדברי הרמב"ם כתב רבינו יעקב בעל הטורים (אבן העזר סי' כג) "אסור להוציא שכבת זרע לבטלה לפיכך לא יהא דש מבפנים וזורה מבחוץ ולא ישא קטנה שאינה ראויה לילד ואלו שמנאפים ביד ומוציא שכבת זרע לבטלה לא די לו באיסור הגדול שעושה אלא שהוא בנדוי⁴⁶". ובסימן כה כתב: "ואשתו של אדם מותרת לו לפיכך כל מה שירצה לעשות באשתו עושה: בועל בכל עת שירצה ומנשק בכל אבר שירצה ובא עליה בין כדרכה בין שלא כדרכה בין דרך אברים ובלבד שלא יוציא שכבת זרע לבטלה. ור"י פירש

וזו לשון התוספות רי"ד (יבמות יב ב ד"ה תני): "מעשה ער ואונן שאסרה תורה, כל שכוונתו שלא תתעבר כדי שלא יכחיש יופיה, ואינו רוצה לקיים פריה ורביה ממנה, אבל אם כונתו שלא תבוא לידי סכנה מותר, וכן נמי אם מתכוון לתאוות יצרו ואינו מתכוון שלא תתעבר - מותר, כדאמרין (בפ"ק דכתובות) [בפ"ב דנדרים] ההיא דאתא לקמיה דרבי אמרה לו שולחן והיפכו, והתירו רבי לשמש שלא כדרכה. והא ער ואונן שלא כדרכה שמשו כדאמרין לקמן במסכת, אלא וודאי הם שהייתה כוונתם שלא תתעבר היו עוברים אבל מי שכוונתו להשלים תאוות יצרו אינו עובר, שכל מה שרוצה אדם לעשות באשתו

⁴⁴ נמצאנו למדים מפשט לשונו שכשאמרו חז"ל השחתת זרע התכוונו לביטול האפשרות להביא את האישה לכדי עיבור דווקא מתוך כוונה שההיריון לא יפחית מיופייה, וזאת על ידי דרך של ביאה כדרכה והוצאת הזרע מחוץ לגוף. אך די בכוונה אחרת כדי להתיר הדבר (ולקמן [באות ד ואות ז] נראה שיש חומרה מיוחדת בדש בפנים וזורה בחוץ שלא שייכת בתשמיש דרך איברים שכולו בחוץ). כגון לתאוות יצרו או כדי שלא תבוא לידי סכנה - ונוסיף אנו - כדי שלא לצערה. עוד למדנו לכאורה על פי זה שדש בפנים וזורה בחוץ על מנת למנוע הריון שיסכן את היולדת - מותר.

המדויקת במדור שינויי נוסחאות למרות שלא שינה את הנוסח בפנים, אך אין זו ראיה לכלום, משום שלא שם לנגד עיניו לשונות מהדורות על פי כתיב יד תימן, אדרבא, בהקדמת המהדורה כתבו עורכי הנוסחאות: "ספרי תימן בני סמכא הם יותר מכולם. מפורסמת הצטיינותם של בני תימן מכל שבטי ישראל בדייקנותם ובהקפדתם הנפלאה לא לשנות מן המקובל... וכל הרוצה לדון בענייני דקדוק לשונו של רבנו ראוי לו לתפוס את עיקר נוסח תימן כפי שימצאנו במדור שינויי נוסחאות".

לבין דש מבפנים וזורה מבחוץ ששם עושה פעולה בכוונה להשחית זרעו כדי שאשתו לא תלד⁴⁷ ואינה דרך תשמיש ואדרבה, על ידי שזורה בחוץ ממעט בהנאתו".

ה. לאחר הקדמות אלו נתבונן במספר מקורות משלימים בסוגיה זו. כתב הראי"ה קוק על הלכה זו שבשולחן ערוך (שו"ת עזרת כהן סי' לה): "וזהו גם כן טעמא של היש אומרים בסימן כ"ה סעיף ב' בהג"ה שמתירין שלא כדרכה באקראי אפילו אם הוציא זרע, משום דסבירא ליה דגם בכהאי גוונא באקראי כיוון שהתורה התירה לשיטה זו הווי בכלל קצת מצווה ליתובי דעתיה בזה, וממילא אין זה ממש לבטלה"⁴⁸.

כתב רבי משה פיינשטיין בעניין ביאה שלא כדרכה (אגרות משה אבן העזר א סג ענף ג): "ופלא על הבית יוסף שכתב רק ש"דבר קשה הוא להתיר [לן] להיכשל בהוצאת זרע לבטלה אפילו

⁴⁷ "כדי שלא תתעבר ויכחיש יופיה" (רש"י בראשית לח ז).

⁴⁸ התורה התירה ביאה שלא כדרכה, ומי שמתעורר בו הצורך לכך - יש גדר "קצת מצווה" - ליישב דעתו ולהרגיעו על ידי שישימש באופן זה ולכן זה לא נכנס תחת גדר "לבטלה".

דאפילו בהוצאת שכבת זרע⁴⁵ נמי מותר לשמש שלא כדרכה ובלבד שלא יהא רגיל כן אלא אקראי בעלמא שמתאווה לאשתו לשמש שלא כדרכה אלא אסור להיות רגיל בכך".

על דברי הטור בסי' כג שכתב "אסור להוציא שכבת זרע לבטלה אפילו [לפיכך] לא יהא דש מבפנים וזורה מבחוץ" כתב ר' יהושע פלק (בעל הסמ"ע על ה"מ) בפירושו "הדרושה": "נראה פשוט דבזה אפילו ר"י מודה דאף על גב דכתב רבינו בשמו בריש סימן כ"ה דמותר לשמש עם אשתו אפילו שלא כדרכה ואפילו דרך אברים⁴⁶ ואף על פי שמוציא זרע לבטלה - שאני התם דמוציא זרע דרך שימוש ולא נתכוון להוציא זרע לבטלה אלא שבא ממילא מה שאין כן בדש מבפנים וזורה מבחוץ דנתכוון להוציא לבטלה וק"ל".

ופירש דבריו הרב הרצל יהודה הנקין (שו"ת בני בנים ד סימן יח אות ד): "שמחלק בין הוצאת זרע דרך איברים כשאני מתכוון אלא לצחק עם אשתו, להנאתו והוצאת הזרע ממילא באה,

⁴⁵ ולא כתב "שכבת זרע לבטלה".

⁴⁶ הרי לנו שהיה פשוט לו דמה שכתב הר"י "שלא כדרכה" כלל גם תשמיש דרך איברים.

שאינן בה שום צורך ומטעם זה מותר לצורך מצוות עונה ושמחת אשתו⁵⁰ לכן סברי הר"י והרא"ש מצד הגמרא דנדרים מקרא ד"כי יקח איש אישה"

סג סג

⁵⁰ ושוב, קל וחומר כדי לא לצער את אשתו. ונביא בזה את לשון הרב יונה בן חנון נבון, רבו של החיד"א, בשו"ת נחפה בכסף (חלק ב' אבן העזר סימן ג), וזו לשונו: "שאלה: מעשה בראובן שהיה לו חולי באבר השתן שנחפה והיה סכנה בדבר ואמרו לו רופאים בקיאים שהתרופה היה לילך לבית המרחץ לסוך האבר בשמן זית ולשפשף בו עד שיתחמם ויצא שכבת זרע לבטלה לרוב ויתרפא - אם שרי לעשותו כיוון שיש סכנה בדבר או דמי לאבירייהו דגילוי עריות דאסור אפילו במקום סכנה" והשיב להתיר, ואלו דבריו השייכים לענייננו: "גם ממה שכתב מור"ם באבן העזר סימן כ"ה דיש מקילין ואומרים שמוותר שלא כדרכה אפילו אם מוציא זרע אם נעשה באקראי ואינו רגיל בכך, נראה דאין איסור זה בכלל אבירה דגילוי עריות, דאם לא כן לא היו שרי לעשות כן באקראי כיוון שהוא אסור אפילו במקום פיקוח נפש... וגם בנידון מור"ם התירו לו כן באקראי כדי להצילו מעבירה חמורה דמשכב זכר וישביע יצרו באשתו שלא כדרכה אבל בנידון הבית שמואל שהוא כדי לברר ואין כאן שום הצלה מעבירה ולא קיום מצווה אחרת ודאי דאסור". נמצאנו למדים מדבריו שלשם הצלה מעבירה או לשם קיום מצווה, כאשר אין דרך אחרת - מותר להוציא זרע. וכאן, גם מתקיים התנאי של "לשם מצוות", שהן: כדי לקיים מצוות עונה [האיש והאישה החפצים בקרבה, שזה עיקר קיום העונה עבור האישה] וגם התנאי של להציל מעבירה - כדי להציל הבעל מהרהורי עבירה.

באקראי ושומר נפשו ירחק מזה", ובבדק הבית הוסיף שאילו היה רואה הר"י מה שכתב הזוהר בעונש המוציא זרע לבטלה שגדול משאר עבירות לא היה כותב זה עיין שם⁴⁹. הא אף אם היה רק איסור קל נמי לא רק שקשה להתיר אלא דאי אפשר להתיר לעבור איסור אפילו פעם אחת... אבל לפי זה ניחא דכיוון דפירוש לבטלה הוא לבטלה ממש,

סג סג

⁴⁹ כתב הדיין הרב חנן אפללו (שו"ת אשר חנן, חלק ג-ד, סי' סט אות ג): ובאמת שאנן הסקופא הנדרסת לא יכול להעיר על דברות הב"י אך אמרתי אולי קצת יש להליץ בעד ר"י ולהבין דברותיו שלכאורה תמוהים לנו. והנה ודאי ר"י אחד מבעלי התוספות ראה את דברי הגמרא בנדה מהו עונשו של המוציא שז"ל אם כן די לו בזה ואין הצורך לו לידע דברות הזוה"ק, אך ראה ר"י והתכוון בדבריו שכל עניין זרע לבטלה הוא בדווקא ער ואונן שהתכוונו להשחית זרעם לארץ והוא בתדירות. אבל הבא שלא כדרכה מחמת תאוה אקראית אין זה משחית הזרע שהתכוונה התורה כער ואונן והראיה שהתיר ר"י רק באקראי אבל בתדיר לא, שכן אם כן היה מותר אזי ודאי היו כמתכוון להשחית זרעו על הארץ. ועוד שר"י סב"ל שמתאוה לבוא על אשתו כדין מצוות עונה שהיא ודאי לא חשיב הוצאת שכבת זרע לבטלה. עד כאן. וראוי לציין כאן את דברי המהרש"ל (שו"ת מהרש"ל סי' צח): "אם היה רבי שמעון בן יוחאי עומד לפנינו, וציווה לשנות מנהג שנהגו הקדמונים, לא אשגחנין ביה, כי ברוב דבריו אין הלכה כמותו". ועיין עוד בכך בספר ברכת ה' לרב משה לוי, חלק א, עמ' צו-ק.

מתאווה לזה... אבל באקראי שמתאווה מותר אף שאינו צורך מצווה דגם זה שמתאווה נחשב לצורך בין איש לאשתו מחידוש הקראי⁵³... ושלא כדרכה אין להתיר משום מצוות עונה ושמחת אשתו משום דאין אישה נהנית בכך, דאדרבה, אקרי עינוי⁵⁴ ולא יקיים מצוות עונה בזה".

סג סז

⁵³ מכאן פתח לאוננות האישה לבעלה כשאין אפשר אחרת, וכפי שנאריך ונסביר בסוף הסימן.

⁵⁴ כמו שכתוב (בראשית לד ב) "ויענה" ופירש רש"י "שלא כדרכה". אמנם, נראה לי דאין כאן קביעה ואם תהיה מציאות שאישה תהנה מכך - לא ייאסר (וכדלעיל בדברי העור מקודש, הע' 49), ועוד, בתשמיש דרך איברים, גם אם אין אישה נהנית, הרי שסבל אין בכך. לאחר דברים אלו הפנה אותי ידידי לדבריו החשובים של שו"ת תורה לשמה (סימן רצט), וזו לשונו: "...נמצא גם ביאה שלא כדרכה חשיבה הנאה לאישה ומוכרח לפרש כמו שכתבתי שאף על גב שמצטערות מצד הביאה באותו מקום, הנה יש לה הנאה מצד אחר - מכוח דיבוק בשרם וחיבוקם זה על זה כי אפילו בא עליה דרך איברים בין ירכותיה שלא הזריע בפנים כלל ולא הכניס האיבר כלל אפילו בין השפיות - עם כל זה - היא יש לה הנאה מזה, וכן העניין בהנאה זו" (עיין שם). לענ"ד מוכח משטף לשונו שגם כן סובר להתיר ביאה דרך איברים, דלא העיר בזה דאסור, אדרבא, הסתייע בהלכה זו.

שהיא לקוחה לו לעשות בה כל חפצו שמזה אמר רבי "התורה התירתיך..." וזה שמתירין רק באקראי הוא משום דבעצם לא היה צריך להתאוות לזה, שהנאתו מועטת מבכדרכה ורק באקראי שייך להתאוות... אבל ברגיל ודאי אין לומר שהוא מתאווה לזה⁵¹ ואם כן הווי עיקר כוונתו להשחית זרעו שאסור כיוון שאין בזה צורך⁵². ולכן מתנה הר"י בזה ב' תנאים דאם מתכוון להשחית זרע אף אם הוא פעם הראשון אסור, ואם רגיל לעשות כן תמיד נמי אסור אף דאומר דהוא

סז סח

⁵¹ דייק וכתב "ברגיל", משום שבמקרה יוצא דופן של בעיה רפואית אצל אחד מבני הזוג יש אפשרות שיתאווה לדרכים אחרות ולא משום שרוצה להשחית זרעו 'לשמה', אלא כי רק כך מצליח להגיע לפורקן.

⁵² נמצאנו למדים על פי דבריו שהטעם שהתורה אסרה בביאה דרך איברים מכיוון שההנחה היא שהאישה חפצה בביאה מלאה ומסתמא אם אין חדירה היא נעצבת על ליבה. אם כן, אם רצון האישה בביאה שלא כדרכה מאשר ביאה כדרכה, מאין לנו הכוח לאסור? וזכיתי לכוון בכך לדברי העור מקודש (אבן העזר סי' עו ד"ה עוד מצאתי), וזו לשונו: "ובשלא כדרכה נראה שאינו יוצא ידי חובתו כיוון דכתיב 'אם תענה' כו' והיינו ביטול עונה כמו שאמרו חז"ל, וכתבי 'ויענה' ואמרו חז"ל - בשלא כדרכה. ואולי שם מצד שלא נתרצית, מה שאין כן כשמרוצה כיוון שבגילוי עריות יש חיוב בשלא כדרכה יוצא ידי חובת עונה גם אם לא מחלה לו להדיא על ידי שלא כדרכה חיוב העונה. וצלע"ע".

ר"י ודעימיה שלא כדרכה אף בהוצאת שכבת זרע, הוא לא משום דחשיב כתשמיש (שהרי הבא על הערויות שלא כדרכה חייב), אלא משום שהותרה הוצאה שכבת זרע לתאוותו בדרך אברים (אף על פי שאין זו ביאה בערויות, רק איסור לאו).

אדרבה, הסברה נותנת דכיון שלא כדרכה חשיב עינוי לאישה, הרי שמי שיצרו תוקפו ואינו רוצה לשמש עם אשתו כדרכה אך יכול להסתפק בתשמיש בדרך אברים, ודאי שעדיף שיעשה כן, מאשר שישימש כבהמה, שהרי תורתנו תורת חסד ומה לו לענות את אשתו ולהתגעל במקום הטינופת. נראה שהב"י הבין בר"י כדרישה, וזהו שצווה עליו שהתיר הוצאת שכבת זרע לבטלה. נראה דסבירא ליה לר"י שכל שמוציא זרעו לתאוותו (ולא כדי להשחית זרעו) באקראי, ואינו רגיל בכך, אינו כער ואונן.

שארין הזרע ראוי להיווצר ממנו ולד... וכן להשחית זרע שנקלט במעי אישה, אף על פי שעדיין לא נתעברה ממנו, ודאי אסור שלא לצורך, כדמוכח מדלא שרי לשמש במוך אלא לג' נשים דווקא. ואיברא, לצורך, אף להוציא זרע לבטלה להשחיתו על הארץ שרי, כדאשכחן (יבמות עו א) לענין בדיקת הנקב בגובתא דש"ז דמותבינן ליה אבי פוקרי. שמע מינה דאיסור חמור זה הותר מכלל אצל צורך מצווה."

ו. כתב הרב שמואל קדר ז"ל (קונטרס 'גדרי הוצאת זרע לבטלה' ענין ג אות ב): "הטור כתב שהמתיר שלא כדרכה מתיר אף בשאר אברים (וכן הוא ברמב"ם עפ"י גירסת כתבי היד המדויקים, כנ"ל). וכתב הדרישה אות ג דלשיטת ר"י יש ללמוד דכל תשמיש שאינה כדרך הארץ נכלל בשם שלא כדרכה, והיינו דרך אברים, וזהו בכלל מה שנאמר בגמרא דכל מה שירצה יעשה. לפי זה למתירין שלא כדרכה אפילו בהוצאת שכבת זרע, מותר אף כשעושה כן בדרך אברים"⁵⁵. נמצא לפי זה דמה שהתיר

⁵⁵ דבריו אלו הם יסוד גדול בנידונו. ואולי ניתן להוסיף על דבריו אלו את הגדרת המהרש"ל מהי הגדרת תשמיש שמוותר להוציא בו זרע, וזו לשונו (ים של שלמה, יבמות פרק א אות ט) לגבי המושמשת במוך: "והנראה בעיניי, אף שהמרדכי פירש בשם ריב"ן כדעת ר"ת וכן כתב הר"ן, מכל מקום נראה פירש רש"י (יבמות יב ב) עיקר - המשמשים במוך - לפני תשמיש קאמר, ואין זה כמטיל על העצים דסוף סוף דרך תשמיש בכך וגוף נהנה מן הגוף ודמי למשמש הקטנה". שכל עוד גוף נהנה מן הגוף, גם אם הזרע לא מגיע לייעודו, שם תשמיש עליה, ובשו"ת שאילת יעב"ץ (א מג) השיב האם מותר לאשת איש שזינתה להפיל עוברא, אם יש איסור מצד הוצאת זרע לבטלה: "...ותדע משלוש נשים המשמשות במוך, ויתרה עליהם הזקנה, שבכולן אין איסור לנושאן, אף על פי שמוציא זרעו לבטלה. אלא ודאי לא מיקרי לבטלה כי אם כששחת ארצה, ומטעם הנוכר, אף על פי

סנהדרין (דף נ"ח עמוד ב' בד"ה מי איכא) כתבו שאם רוב תשמישו כדרכה אלא שבאקראי מתאווה לה שלא כדרכה שרי. עד כאן לשונו. הרי שאפילו כמה פעמים נקרא באקראי כל שאינם הרוב, וכאן כיוון שישימשו שלא כדרכה רק עד הווסת ואחר כך ישוב לשמש כדרכה שפיר מקרי באקראי אף על פי שבאותו חודש כל הביאות תהינה שלא כדרכה. ובפרט שעושים כן כדי שאחר כך תוכל האישה להתעבר וללדת וולד בריא ולא משום תאווה יש לומר שהכל מודים... אך כל זה הוא באופן שיכול הבעל לבוא עליה כדרכה אם ירצה ולכן למה להתיר לו שלא כדרכה אפילו באקראי, ואף על פי כן לדעת ר"י מותר ובזה חוכך בבית יוסף להחמיר והרבה פוסקים לא הודו לו, ברם כאן שמצד הסכנה אינם יכולים לשמש כדרכה גם הבית יוסף יודה⁵⁶ (אות א). "ויש לדקדק בדברי רבי כי בשלמא "התורה התירתך", אבל

סג סז

⁵⁶ יש כאן יסוד גדול, שגם מש"כ הב"י נגד ביאה שלא כדרכה (וכפי שלמדנו שכלול בזה "דרך איברים") הכוונה כשהבעל והאישה בריאים והכל בסדר ובמקום לשמש כדרכה מתאווה לשמש שלא כדרכה, אך ברגע שיש שעת הדחק הלכתית (בין מצד עיכוב הריון על פי גדרי ההלכה, ובין מצד שהגבר לא יכול להזרוע בגלל בעיות בריאותיות בדרך רגילה ובין אם יש לאישה בעיה רפואית וסבל בביאה הרגילה) - הרי שיהיה מותר לשמש שלא כדרכה.

מסתבר לפי זה, שאדם שאשתו טהורה אך אינו יכול לשמש עמה כדרכה כי יש לה מכה באותו מקום, ואינו רוצה לשמש עמה שלא כדרכה כי זה עניו לה ואף מאוס בעיניו, ורצון שניהם ושמוחתם בחיבוק ונישוק וכל שאר מעשי קרבה כדרך כל הארץ, ובכלל שמחת שניהם לשמש באיבריה (שהרי אינם יכולים באופן אחר) עד יציאת הזרע כדרך כל תשמיש, יודה הרמ"א שמעשה זה אינו בהכרח מרוחק מהקדושה (שהרי עתה אינו יכול לקדש עצמו במותר לו), ואין זה מוציא זרע לבטלה, שהרי קיים מצוות עונה לשמחת אשתו באופן היותר נכון שהיה יכול, ואפילו אם יעשה כן כמה פעמים כמחויב בעונת אשתו, עד אשר תבריא. עכ"ל הרב שמואל קדר ז"ל.

ז. כתב הרב יהודה הרצל הנקין (שו"ת בני בנים ד סימן יח) בנוגע לאישה שהרופא אסר עליה להיכנס להריון עד שתקבל חיסון מסוים ואסורה גם להשתמש בגלולות ואין בידם אמצעי מניעה אחרים, האם מותר לה לשמש שלא כדרכה: "לעניות דעתי מותר להם לשמש כן אפילו כמה פעמים עד ווסתה. עיין ברמ"א באבן העזר סימן כ"ה סעיף ב' שהתיר תשמיש שלא כדרכה באקראי, ובתוספות במסכת

שהקשה בשו"ת אגרות משה שם סימן ס"ד, יש לומר לדעת הרי"ד שמוך חמור טפי כי דומה למטיל זרעו על העצים ועל האבנים ולכן החמירו בו אפילו במקום סכנה, מה שאין כן שלא כדרכה שבפירוש נתרבתה ממשכבי אישה" (אות ד). "וגדר תאוות יצרו היינו שמתחשק לבוא על אשתו בהווה ויצרו חזק עליו מה שאין כן אם מחשב באיזה אופן תוכל לספק תאוותו לעתיד - אסור⁵⁷, כי כן היה חטאו של ער שביקש שתמר לא תתעבר כדי שלא להכחיש יופייה ושלא לגרוע מהנאותו ממנה גם להבא" (אות ה). "ומה שהביא שכל מה שאדם רוצה לעשות באשתו עושה עכ"ל והוא ממסכת נדרים שם, דווקא באשתו ולאפוקי המאונן לבדו⁵⁸ שאסור אף על פי שגם הוא אינו עושה אלא לתאוות יצרו" (אות ו). "ומה שהביא ראייה מקטנה ומעוברת וכו' צריך עיון כי שם אין לו דרך אחרת

ס ס

⁵⁷ הרי שגם בכוונה שלא תיכנס להיריון הכוונה דווקא מסיבת שמא יכחיש יופייה אך מצד שאר הצדדים להיתר (כגון לתת לאישה לנוח הן פיזית והן נפשית, בהתאם להוראת חכם) יהיה לכאורה מותר לבוא על אשתו שלא כדרכה או דרך איברים - ובהסכמת שניהם כמובן.

⁵⁸ דבריו אלו חשובים למקרה בו נדון בסוף הסימן לגבי איש בעל חולי שלא מצליח להוציא זרע אלא על ידי אוננות.

מהו "ואני מה אעשה לך"? עד כאן לשונו. וכי אין דברים שהתורה התירתם וחכמים אסרום? אלא הכי קאמר, כיוון שהתורה התירה ביאה שלא כדרכה ולא מצינו שחכמים אסרוה, אף אני איני רוצה לאסור כי אין למהר לחדש איסורים בדברים שבין בעל לאשתו" (אות ב).

על דברי התוספות רי"ד המוזכר לעיל באות ג העיר הרב הרצל יהודה הנקין (שם ענף ד): "ומה שכתב 'וכן נמי אם מתכוון לתאוות יצרו ואינו מתכוון שלא תתעבר מותר כדאמרינן ההיא דאתא לקמיה דרבי וכו' והתירו" עכ"ל, לא חילק בזה בין אקראי לתדיר ומשמע שבכל עניין מותר ושלא כשיטת ר"י ומותר אפילו מדרבנן כמו שמוכח מהנשים שבאו לפני רבי ורב, וכן פירש נכדו הריא"ז בקונטרס הראיות בסנהדרין דף נ"ח שם את דעת זקנו. ולפי זה שונה תאוות יצרו משאר המניעים שהזכיר להיתר כי השאר אסורים על כל פנים מדרבנן, ומכל מקום לא חש מלהזכירם יחד כיוון שמדאורייתא כולם מותרים. ואם תאמר היאך אפשר שיהיה מותר לכתחילה לשמש שלא כדרכה משום תאוות יצרו המכוערת ואילו לשמש במוך כדי להציל מן הסכנה אסור כמו

החכמים לאישה ששאלה על כך, אמר לה: התורה התירתיך לו. עד כאן לשונו בתרגום הר"י קאפח, ומן הסתם במוציא זרע קאמר⁶⁰ (ענף ה). "והנה ממה שהזכיר הרמב"ם דרך אברים בחדא מחתא עם שימוש כדרכה ושלא כדרכה משמע ששוים לענין הוצאת זרע, וראיה לדרישה. ודחה הר"י קאפח שהרמב"ם סמך על מה שכתב בהלכה י"ח שאסור להוציא זרע לבטלה וכן העירו בהוצאת פרנקל בלקוט שינוי נוסחאות, והוא לפי מה שבספר יד מלאכי הביא בכללי הרמב"ם אות ל"ו שדרכו של הרמב"ם לסמוך על מה שיכתוב אחר כך באותו פרק. וז"ל הרמב"ם בהלכה י"ח: אסור להוציא שכבת זרע לבטלה לפיכך לא יהיה אדם דש בפנים וזורה מבחוץ ולא ישא קטנה דאינה ראויה לילד וכו' עכ"ל. ואם לדוש בפנים ולזרות מבחוץ אסור - כל שכן אסור דרך איברים, כי שם גם דש בחוץ

שבפירוש המשנה שבדפוס נפלו שיבושים רבים, אין זה מובן אלא למי שיעיין היטב בזה ובכל מהלך וסדר דבריו, ואז יבין הדברים לאשורם.

⁶⁰ נראה לעניות דעתי פשוט שנוסח זה מאשש את גרסת כתבי היד בהל' איסורי ביאה, שם הרמב"ם כתב "בין דרך איברים" ולא הזכיר "ובלבד שלא יוציא שכבת זרע לבטלה", וכן כאן לא סייג ההיתר באיסור הוצאת זרע.

לבעול מה שאין כן כאן מי מכריחו לבוא עליה שלא כדרכה, יבוא עליה כדרכה. ואולי הלשון אינו מוסב על תאוות יצרו הקודמת לו אלא חוזר על כל מה שהתיר מדאורייתא, שלזה מביא ראיה מקטנה ומעוברת וכו' שאין ההיתר מן התורה תלוי ביכולת להוליד. הרי שהרי"ד תלה את ההיתר בכוונה בלבד ולא התנה שיהיה רק באקראי וכן דעת נכדו הרי"ז בקונטרס הראיות. וכן הוא בחידושי רבינו יונה בסנהדרין שם, וז"ל: אלמא איענוש ער ואונן אלא על שהיו משחיתים הזרע אבל אם בא עליה כהנאתו ואינו משחית הזרע אין בכך איסור וכן כתב הרב עכ"ל, שהתיר לשמש שלא כדרכה כשמתכוון אך להנאתו ולא הזכיר באקראי. ולא ראיתי מעירים בזה" (אות ז). "ועיין בפירוש המשניות במסכת סנהדרין פרק ז' שגם שם לא התנה שלא יוציא זרע, וזו לשונו: מותר לאדם לבוא על אשתו שלא כדרכה ודרך אברים או איך שירצה⁵⁹ וכך הייתה תשובת אחד

⁵⁹ כתב הרב יצחק רצאבי (שו"ת עולת יצחק ח"ב סי' רמג עמ' תיז): "ודע, שמדברי הרמב"ם בפירוש המשנה פ"ז דסנהדרין מוכח דמפרש דלא כהתוספות ושאר הראשונים דהיינו שמשפשף מילתו בידו או ברגלו, אלא פירושו המתחכך עם אישה שהיא ערווה עליו, באחד מן האיברים כגון ביד או ברגל, וכתב שלוקה כי זה דאורייתא בכלל לא תקרבו לגלות ערווה יעו"ש. רק מפני

הדרישה, אבל כיוון שכתב מה שכתב שוב יש לדייק כן ברמב"ם⁶¹ (ענף ו).
 ח. כתב ה'עזר מקודש' (אה"ע כה. על דברי הב"ש סק"ב): "ויש מקום נוטה לומר שלהמתירים שלא כדרכה פעם אחת, מתירים בזה גם לחינם כיוון שאינו ביטול עונה ולא ביטול פריה ורביה. ועל כל פנים לצורך מותר לכולי עלמא ומכל שכן לעשות שלום".

ט. כתב הרב אלטר יחיאל בן יוסף בנצאל (שו"ת מנחת יחיאל סימן יח אות ו): "אמנם בתירוץ השני שבתוספות ביבמות כתבו דדווקא תמיד אסור אבל באקראי בעלמא שלא כדרכה אף שמוציא זרע לבטלה מותר כדאמרינן בנדרים "כל מה שאדם רוצה לעשות באשתו עושה. משל לבשר הבא מן הטבח ודג מן הצייד רצה אוכלו צלי. רצה אוכלו מבושל. רצה - שלוק". עכ"ל. יעויין שם. והנה מחלק הר"י בתירוץ

⁶¹ ולעניות דעתי, לכאורה, זה הפשט ברמב"ם בהלכה י"ח שרק שם פירש מה נחשב הוצאת זרע לבטלה וכתב "אסור להוציא שכבת זרע לבטלה", וכעת מסביר מה נכלל בגדר הדבר: "לפיכך, לא יהיה אדם דש מבפנים וזורה מבחוץ ולא ישא קטנה שאינה ראויה לילד אבל אלו שמנאפין ביד ומוציאין שכבת זרע לא די להם שאיסור גדול הוא אלא שהעושה זה בנדוי הוא יושב". וממילא, ביאה דרך איברים המוזכרת בהלכה ט, על פי הדפוסים המדויקים, לא נחשבת להוצאת זרע לבטלה.

כמו שפירש"י ביבמות דף נ"ה עמוד ב' וגם זורה בחוץ. ומיהו, לפי החילוק של הדרישה אין כאן כל שכן, כי הדש בפנים וזורה מבחוץ מתכוון להשחית הזרע כדי שאשתו לא תלד - מה שאין כן המחנך באשתו דרך איברים שעושה רק להנאתו והוצאת הזרע באה ממילא. ומה שהמשיך הרמב"ם בהלכה י"ח ולא ישא קטנה דאינה ראויה לילד עכ"ל ורבים תמהו למה כרך הרמב"ם דבר זה שאיסורו קל עם דש בפנים וזורה מבחוץ החמור, אין כוונת הרמב"ם שיש איסור בבעילת אשתו הקטנה אלא שלכתחילה אסור לשאת אותה, ולא משום חומרת מעשה הביאה אלא משום דהווי כמתכוון מראש להוציא זרע שלא לפריה ורביה. ודוחק לאמר שהרמב"ם סמך על מה שכתב בהלכה י"ח שאסור להוציא זרע לבטלה כי הא גופא קשיא מה נקרא לבטלה ומה לא, והרי לדעה א' בתוספות אסור להוציא זרע בביאה שלא כדרכה כלל, דמקרי לבטלה. ולכן, גם אם נלמד מהלכה י"ח עדיין לא למדנו לדעת הרמב"ם האם מותר להוציא זרע בביאה שלא כדרכה, ולכן אין לנו אלא פשט לשונו בהלכה ט' שהשווה ביאה כדרכה ושלא כדרכה ודרך איברים ולא אסור להוציא זרע. ולא הייתי מתעורר לזה אלמלא דברי

להוציא זרע שלא כדרכה⁶³ אך כיוון דמצינו בער ואונן דנענשו על זה מיתה בידי שמים על כורחך צריכים לחלק דדווקא דומיא דער ואונן אסור גם על ידי אשתו דהמה התכוונו להשחית הזרע תמיד בכונה כדי שלא תתעבר כמו דאמרין שם ביבמות ומזה ילפינן דהא דהתירה תורה באשתו הוא באקראי בעלמא, היינו שמה שחייבו התורה לקיים עונתה ולשמש עמה זה בוודאי צריך להיות כדרכה דהא בשלא כדרכה לא קיים מצוות עונה לפי שמצטערת אישה בביאה שלא כדרכה כמו שכתבו בתוספות שם ביבמות וגם דצריך לקיים מצוות פריה ורביה על כן צריך בזה לשמש כדרכה אבל באקראי ובין עונה לעונה התירה לו התורה לעשות כל מה שליבו חפץ ואף להוציא זרע על ידי שישימש עימה שלא כדרכה וזה הוא הטעם של הר"י ודו"ק".

י. אחרי הקדמת כל הנ"ל יקל עלינו להבין מה שכתב רב חשוב אחד החפץ בעילום שמו, וזו לשונו: "העזר מקודש

⁶³ אולי מסגנון לשונו ניתן לחזק כאן ההיתר באיש בעל חולי שלא מצליח להוציא זרע בביאה כדרכה אלא רק כאשר אשתו מסייעתו בידיה - דיהיה מותר, שלכאורה הגדר כאן הוא שכל עוד אשתו עימו והדבר נעשה על ידיה - שיהא מותר.

השני דבתמידות אסור להשחית זרע אבל באקראי בעלמא מותר שלא כדרכה אף שמוציא שכבת זרע לבטלה ולכאורה הא לא מצינו כזאת בכל התורה שיהיה מותר לעשות איסור לכתחילה באקראי ותמיד אסור אך כוונתו פשוט דהא התורה התירה לעשות עם אשתו כל מה שליבו חפץ ומתאוה וקבלו חז"ל דאף לבוא עליה שלא כדרכה וממילא דמותר אף אם מוציא שכבת זרע לבטלה באשתו כיוון שמתאוה לזה ומעיקר הדין מותר שכך קבלו חז"ל כמו דאמר רבי ורב שם בנדרים ואף דילפינן מקרא ד"נשמרתם מכל דבר רע" דאסור להוציא זרע לבטלה ואף פעם אחת אסור דאין שום חילוק באיסורים בין פעם אחת או שני פעמים זה דווקא שלא על ידי אשתו⁶² אבל על ידי אשתו קבלו חז"ל מקרא שכתב הר"ן דמותר לעשות כל מה שחפץ ואף

⁶² ובכך מתרץ אגב אורחא (וזכיתי לכוון לדבריו) את הסבר הבית יוסף על הגירסא הפחות מדויקת של הרמב"ם שם כתובה ההוספה "ובלבד שלא יוציא זרע לבטלה", וז"ל הבית יוסף (אה"ע כה ד"ה ובלבד): "ומכל מקום כתב שיהיה שלא יוציא שכבת זרע לבטלה כי היכי דלא תיקשי הלכתא אהלכתא ודרבי יוחנן אדרבי יוחנן בפרק כל היד (גי' יג א) המוציא שכבת זרע לבטלה חייב מיתה וכ"כ התוספות (יבמות לד ב)."

דרך הבנה משלהם ואסור להבין אותם בדרך פשטנית ומגושמת. אני לא מצליח להיזכר כעת היכן הרמב"ן הזה, אבל באמת חבל על הטרחה לחפש כי אסור להשתית עיון בהלכה על דברים ששייכים לחלק הנסתר שבתורה.

העזר מקודש מדגיש כמה פעמים שלא שייך כלל לשון השחתה כלפי החפצא של הזרע ושלשון השחתה נופל רק על מניעתו מהאישה⁶⁴. מכוח זה פתאום קלטתי שאולי הייתה כאן רק בעיה בהבנת הנקרא להבין את המילה 'השחתה'. לזה הבאתי את

⁶⁴ להלן ציטוטים מלשון העזר מקודש (אבן העזר עו א): "לפי מ"ש במקו"א גדר איסור השחתה הוא רק במה שנוגע לעונה או לפריה ורביה והיינו טעמא דהפוסקים ז"ל שהתירו שלא כדרכה פעם אחת"; "אין איסור השחתה על פי הרוב - רק מצד החיוב דעונה דאשתו כשהוא מבטל בזה עונתה"; "אך על כל פנים כל מה שמזריע שייך לאשתו"; "ולזה לא שייך איסור בפעם אחת בשלא כדרכה מצד עונה שכיוון שהיא מתרצית בשלא כדרכה, לא גרע זה ממחילות עונה לגמרי (ורק לגבי פרישות לגמרי ממנה לא מהני מחילה שעל ידי פיוס לפעמים) מה שאין כן שלא כדרכה שאין זה גדר פרישות וכל שמרוצה מכך מסתמא הוא ברצון גמור ואין עוד חשש"; "ושם גדר השחתה שנוכרה בתורה הקדושה לא שייך כלל כי אם בצד מה שנגרע על ידי זה עונה או פריה ורביה שבדרך היתר גמור ולא זולת זה כלל".

הבהיר והדגיש שהלשון 'השחתה' לא נופל על החפץ של שכבת הזרע עצמו. זה כמו זרעי עגבנייה, למשל: אם יש אדמה ומים, לזרוק אותם זו השחתה בגלל שהיה אפשר לזרוע אותם אבל אם אין אדמה ומים, אין שייכות לומר השחתה לגבי לזרוק אותם כי אינם ראויים מילא לכלום ואין להם ערך מצד עצמם לולא שיהיו עגבניות. גם לי זה מחודש, גם לי היה פשוט תמיד שמה שכתוב שאסור להוציא זרע לבטלה מדובר על השחתת החפצא של הזרע ואיכשהו "דילגתי" על השאלה אין בדיוק זה קשור לנישואי קטנה.

השאלה הייתה מה היסוד להבנה הזו שהפשטות שהשחתת זרע מדובר על השחתת החפצא של זרע. רק לאחרונה אחרי שעיינתי בעזר מקודש פתאום האיר לי מתוך דבריו שאולי היסוד של זה הוא רק בגלל שטחיות בקריאת מה שכתוב. אם כתוב "לא להשחית זרע" ההבנה השטחית שכנראה הזרע כחפצא הוא דבר בעל ערך שאין להשחית. ואולי זה מתחבר לרמב"ן שנמצא באיזה מקום בתודעה כיוון שהוא ציורי ומיוחד ונשאר בזיכרון על אנשים קטנים שנמצאים בתוך הטיפות. אני חלילה לא מזלזל רק שאלה סתרי תורה עמוקים ויש להם

אלא מעשה של לשמש עם כוונה למנוע מהזרע לצמוח. ולשון הרמב"ם מרווחת ופשוטה ובהירה".

העולה מן הדברים: ההבנה הרווחת היא כי הוצאת זרע לבטלה נמדדת בצורה "מדעית" - בכל פעם שיוצא הזרע שלא באותו המקום וכי כל מקרה אחר מלבד ביאה כדרכה נאסר מכל וכל. אמנם, מעיון בדברי הפוסקים נמצאנו למדים שלא כן הדבר אלא כי המדד הוא יותר "רוחני", הכוונה, תועלת - לתועלת לא נקרא לבטלה.

למסקנה: (1) לשם מניעת הריון: כתב הרב החשוב הנ"ל: "...וחיוב פריה ורביה תלוי בחיוב עונה שהוא תלוי בדרך ארץ כפי טבע האנושי, וממילא בכל האופנים האלה ודומיהם כמו שאינו חייב משום עונה אינו חייב גם משום פריה ורביה וממילא מותר לעשות תחבולות למניעת הריון כל שאין בהם איסור השחתת זרע לבטלה... שהאיסור המיוחד בזרע לבטלה מלבד עיקר דין חיוב פריה ורביה הוא רק כשאינו דרך תשמיש". אמנם, לאחר כל זאת, הורה לי הרב הרצל יהודה הנקין בפירוש כי אין להתיר לבני זוג תשמיש דרך איברים כתחליף להשתמשות

המשל מזרעי עגבניות [שאינם כשאר זרעים שנאכלים בעצמם]. הרי בכל ביאה שלא להריון הזרע נשחת וגם כשיש הריון זה רק זרעון אחד וכל השאר נשחתים ואין שום בעיה וזה לכתחילה ומצווה. אז בהכרח זה לא כמו ההבנה המגושמת השטחית שיש שם מיליוני אנשים קטנים שהרגת אותם, וממילא זה לא שונה מרוק ומי רגליים. וכשחושבים על זה רגע זה פשוט. ההשחתה כאן היא לקחת דבר שיכול לצמוח ובמקום לשים אותו באדמה לשים אותו על סלעים, אבל אם אין אדמה לא שייך כלל השחתה על החפצא של הזרעים מצד עצמו ולא עלה זאת על דעת אדם מעולם, ומהיכי תיתי לומר שלשון הרמב"ם להשחתת זרע הפשוט והסתמא זה על החפצא של הזרע.

אומרים בישיבות ש"פשוט" זה קודש אבל "פשוט" זה טרף. אולי ההרגשה שלנו שמשמעות הלשון הפשוטה היא שההשחתה מתייחסת לחפצא היא רק מצד הטרף של לקרוא פשוט ומגושם ולא זה הפשוט האמיתי ברמב"ם.

לפי זה נישואי קטנה והשחתת זרע ביד הם אותו גדר, ששניהם אינם קשורים כלל להשחתה של החפצא של הזרע

לא פירש, אך נראה לי כי סברתו היא שאיננו רוצה להביא לכך שתשמיש דרך איברים יהיה נפוץ תחת היתר גורף ושישתמשו בו מפאת כל סיבה הקלה ביותר. לכן, המלצתי היא לשאול שאלת רב בכל מקרה לגופו. בפרט, שהרב הרצל יהודה הנקין מתיר תשמיש שלא כדרכה לשם מניעת הריון לזוג שאסור לאישה לקחת גלולות ואין בידיהם אמצעי מניעה אחרים, ולכאורה, על פי הבנת הרב שמואל קדר ז"ל בסוגיה זו, יהיה מותר תשמיש דרך איברים לשם מניעת הריון במקרה זה.

(2) לשם מניעת כאב הנגרם כתוצאה מהביאה (אפילו שסיבתו אינה הביאה עצמה) פשוט שמותר לשמש "דרך איברים", הלא ראינו שלשם שלום בין בני הזוג מותר השימוש שלא כדרכה, ואם לשם תאוה מותר - וודאי שיהא מותר למטרה נעלה של מניעת צער אשתו. ואפילו אם חפץ הבעל להחמיר ולא לבוא על אשתו באופן זה אך חושש שיוציא זרע לבטלה בידיים - וודאי שעדיף שיבוא על אשתו דרך איברים, הלא נלמד קל וחומר מדברי

לא שעושה כדי להשחית הזרע כער ואונן מה שאין כן אם אשתו חולנית".

באחד מאמצעי המניעה המקובלים⁶⁵. לכן, אין לנו אלא דבריו. ומפאת חוליו

⁶⁵ וכפי שהשיב הנצי"ב (שו"ת משיב דבר סימן פח) "ונראה דהר"י שבתוספות כתובות שכתב דגם לפני תשמיש יש להתיר משום שאינו מכוון להשחית לטעמיה קאי ביבמות (לד ב) לענין שלא כדרכה שכתב דאפילו משחית זרעו שם שרי משום שאין מכוון לכך. ואף על גב דכתב דרק באקראי מותר, פשוט דבאמת אין נפקא מינא בין באקראי בין בתמידות אלא משום דבאקראי אינו עושה כן משום שרוצה להשחית זרעו אלא רוצה לטעום טעמא שלא כדרכה וכלשון הגמרא הוריות (יא) דאמר בעינא לטעום טעמא דאיסורא. אבל בתמידות הרי אינו עושה אלא כדי להשחית הזרע ממילא הוא הדין כאן שמשמש במוך משום סכנת האישה שרי, אבל רוב הפוסקים לא ס"ל כהר"י לענין שלא כדרכה להכי נראה דלפני תשמיש אסור ואחר תשמיש שרי וטוב שתרחוץ בחמין כמבואר ביו"ד ס"י קפ"ו. ונראה טעם התוס' גם בשלא כדרכה גם במוך דס"ל דכל דרך תשמיש לא מיקרי מוציא זרע לבטלה שהרי שרי לשמש עם קטנה והוא הדין שלא כדרכה, דמשכבי אישה כתיב, ואף על גב דכתיב בעונשין מכ"מ ההיקש הוא לכ"ד כדאיתא בקידושין (כב ב) ועוד משכבי אישה כתיב כו' ובאמת הוא מחלוקת התנאים בסנהדרין והוי שלא כדרכה כמו כדרכה והיא אינה ראויה להתעבר אבל דווקא באינו מכוון לכך כדי להשחית הזרע - דאם כן הוי מעשה ער ואונן. אבל באקראי אינו מכוון לכך וה"ה במשמש במוך דהוי כדרכה ס"ל דלא גרע משלא כדרכה שהרי באיסור מיקרי תשמיש ונענשין על זה אלמא דמקרי תשמיש ואינו אסור אם

ה'חלקת מחוקק' (שו"ע אה"ע סימן כג):
 "שאם אחד מתיירא שלא ייכשל
 באשת איש או באשתו נידה ח"ו, טוב
 לו להוציא זרע לבטלה משייכשל ח"ו
 באיסור אשת איש או בנידה", והרי כאן
 אשתו טהורה.

(3) לשם הנאת הבעל והאישה, ברצון
 שניהם, עולה מן הדברים דלעיל
 שמוותרת ביאה "דרך איברים", אך כל
 עוד אין בעיה רפואית, מן הישר והראוי
 ודרך הטוב להרגיל עצמם בביאה רגילה
 כדרך כל הארץ ויצאו מכל חשש ספק
 ומחלוקת, שכן מחלוקות גדולות יש
 בדבר, ואולי, יותר מאשר מחלוקות -
 חוסר בהירות⁶⁶.

⁶⁶ וראוי לצטט כאן מדברי הרב חיים דוד הלוי
 (שו"ת עשה לך רב א לט), שנסאל בנוגע
 לגילוח בחול המועד, וכך ענה בחתימת
 תשובתו: "ולכן, אף כי מחובתי כרב למחות
 ולהוכיח בנועם על כל עבירה ואיסור נגד
 ההלכה, מעולם לא מחיתי ולא העירותי על
 כך לאיש, ויתר על כך - איני נוהג להזכיר
 הלכה זאת ברבים. ולכן, אם סבלך אינו גדול
 ביותר, כדאי לכבד ולפאר את המועד
 כדרישת ההלכה במקוריותה. אבל אם חש
 ומרגיש אתה ביטול מצות החג שהיא
 "ושמחת בחגך והיית אך שמח", שהיא מצווה
 מן התורה, ומצווה גדולה וחשובה ביותר, אל
 תצפה אפוא להיתר משום רב בישראל,
 ותסמוך בכוח שיפוטך על המקלים שהזכרנו,

(4) כאשר הבעל לא יכול ליהנות
 בביאה מלאה משום בעיה רפואית:
 נקדים לשון רב חשוב ששיתף אותי,
 העני, בשאלה אותה נשאל, וזו לשון
 השואל בשינויים קלים: איני יכול לבוא
 על אשתי כי איני יכול להגיע לקישוי
 בגלל בעיה רפואית שלא ניתנת לפתרון.
 ולכן כשאני עם אשתי ואני משמח
 אותה, מתעורר אצלי צורך גדול
 לאוננות כי רק כך אני מסוגל להוציא
 כמה טיפות ולהגיע לפורקן - האם
 מותר לי לעשות זאת? "והבן אדם
 וודאי מסכן וסובל", כותב הרב החשוב.

ומצוי הוא יותר אצל אנשים שאינם
 צעירים, שרק דרך אוונות הדבר
 אפשרי. נראה, שרק במצב זה יש
 להתיר לאשתו לענגו באופן זה, דאין
 להם דרך אחרת, והדבר בכל זאת נעשה
 על ידי גופה ולא בידי הווא. ואם כי רחוק
 הדבר מ"דרך איברים" המצויה (וכפי
 שהבאנו לשון רש"י בריש הסימן), מכל
 מקום, הן כאן והן כאן הזרע לא יוצא
 באותו מקום, ובשעת הדחק אין מנוס
 מלהודות דמה לי יצא הזרע על גופה
 ומה לי לא יצא הזרע על גופה (דלא
 מצינו שיהא זה תנאי); ומה לי יצא
 הזרע על ידי חיכוך בגופה ומי לי יצא

אף כי מעטים הם, ויהיו כל מעשיך לשם
 שמים".

תלמיד חכם חשוב (אחד מנותני ההסכמה לחיבור) השיב לי בעל פה כי אף שאינו מורה כדברינו לשואלים אותנו, מכל מקום, המעוניין לסמוך על ההיתר המובא במסקנת סימן זה, יכול לסמוך. ותלמיד חכם חשוב אחר כתב לי על סימן זה, "זו לשונו: "...אני מאוד מודה לו על עבודתו היסודית בנידון והרחבת יסודות ההיתר. אני חושב שיש מצווה לפרסם דבריו, כי זה יכול להציל הרבה אנשים מחטאים חמורים ולתת להם אפשרות לחיות חיים מאושרים וקדושים, בברכה..."

עוד מתברר מתוך הבנת משמעות 'לבטלה' כי זרע היוצא ללא שליטה (אם כי יש דרכים לטפל בכך) מתוך התרגשות, לא נחשב הוצאת זרע לבטלה, משום שזה נעשה בתוך מסגרת יחסי האישות.

בשולי הדברים: כתב רב חשוב אחד החפץ בעילום שמו: "הקנאות בנושא השחתת זרע, שדווקא כאן פתאום נעשה חיוב מוחלט להשתגע ולהינזק נפשית, ועושים מזה מרכז כל התורה, ומגייסים דברים מספרי קבלה שלא נועדו אלא ליחידי סגולה הבאים בסוד ה' ויש בהם גם אזהרות נוראות מאוד בהרבה עניינים ששום אדם לא מקפיד

הזרע בעזרת ידיה, כשאיך דרך אחרת כאמור. לאחר כתיבת דברים אלו זכיתי לשוחח (י"ג ניסן תשע"ב) עם הרה"ג הרב הרצל יהודה הנקין, ה' ירפאהו, ושאלתי מפורשות שאלה זו, וענה לי כפי שכתבנו - שבשעת הדחק כזו מותר לעשות כן על ידי אשתו, וישתדל, כשיוצא הזרע, לכוון שיצא באותו מקום עד כמה שניתן ושייך לפי התנאים, וכלול היתר זה ב"תשמיש דרך איברים" [ונוסיף כאן מדברי הדיין הרב חנן אפללו (שו"ת אשר חנן, חלק ו-ז, חלק אבן העזר, סי' עו, עמ' תכד), בנוגע לנשיקת האישה באותו מקום של בעלה: "...אלא שלעולם אם כבר שייך דימוי כדרכה או לאו אזי דמי יותר לתשמיש דרך איברים וכנזכר ביבמות (נהב) וכפירש"י מיעוץ דדים ודש מבחוץ בשאר איברים עיין שם. ואין לומר שפירושו כאן הוא דווקא אלא לעולם כוונתו והדומה לזה כך שהוא הדין אישה הנושקת באותו מקום דיליה הוי דרך איברים ולדברי הטור ומור"ם ז"ל (אה"ע סימן כה א) מותר בדווקא שלא מוציא זרע לבטלה, וכ"ה לר"י, ולא דמי לשלא כדרכה ועיין במש"כ באוצ"ה (שם סק"ח). ואפשר שאין בכלל ליחס נישוק וכו' לדרך איברים משום דאין כאן דישה בפה כדמיון דש מבח[וין] כאצל הטפשים וכבהמות ידמו, אלא נשיקה גרידא".]

עליהם ואינם מיועדים כלל לציבור הרחב, כל זה לא ממקור קדוש נובע, אלא הוא עצת היצר להרוס את האפשרות לחיי תורה בריאים ושמחים"⁶⁷.

⁶⁷ שתי הוספות ברצוני להוסיף על דבריו: (א) הזוהר הידוע בפרשת ויחי (רי"ב) האומר שאין תשובה על הוצאת זרע עוסק במוציא זרע לבטלה - "בריקניא", הכוונה, במאונן לבדו - "מאן דזני בידוי", ואין לכך שייכות לנידון בסימננו זה [וביקשני ת"ח חשוב להוסיף כי בתניא (צג א) כתוב כי "תשובה עילאה" מועילה לתיקון חטא זה, ומהי "תשובה עילאה"? מפרש שם (צח ב): עבודת ה' מתוך יראה ואהבה ללא ציפייה לקבלת שכר. וכתב הגר"ח וואלוז'ין בכתר ראש (סידור הגר"א עפ"י נגלה, פסקה קלג) כי על ידי לימוד תורה יש תיקון. וכן כתב ר' צדוק הכהן (צדקת הצדיק פסקא קח)]. (ב) כל הלשונות אותם מצאתי העוסקים בחומרת אותם 'המשקרים בברית הקדושה' עוסקים באותם הבאים על הנכריות או על הנואף אישה יהודית זרה ("דמשקר בברית קדישא" [ח"ב ג ב]; "דמשקר בהאי ברית" [שם פו ב]; "באנתו אחרא כאילו משקר" [ח"ג מד ב]; "דמשקר באת רשימא" [שם רסו א]) ולא במי שבא על אשתו דרך איברים. כמובן שלא הבאתי מקורות אלו כדי להקל באיסור הוצאת זרע לבטלה ובאוננות, האסורה, שעליה נאמר (שו"ת באר שרים חלק ה סימן מט אות ב בשם המהרש"ג), "דרך לבטלה לגמרי למלאות תאוותו הוא תוקף האיסור אבל לצורך איזה תיקון לא חמור כל כך".

תנאי המקום והזמן

סימן יג

תשמיש בחדר עם ספרי קודש

המזוזה בפנים החדר, ואין שם דלת כלל, מותר לשמש בו מיטתו, שהרי המזוזה נמצאת למעלה מעשרה טפחים מן הקרקע, והיא קבועה ומחוברת אל פתח הבית. וכל שכן שיש להקל אם המזוזה מכוסה, אפילו בכיסוי אחד (סעיף ט).

למסקנה: יש המתירים לשמש בחדר עם ספרי קודש מודפסים.

א. כתב הרב דוד יוסף (הלכה ברורה, חלק ג סימן מ): כו' אבל ספרי קודש או סידורים שנדפסו בדפוס או בצילום חשמלי המצוי בזמנינו, ויש להם כריכה - מעיקר הדין רשאי לשמש מיטתו בחדר שיש בו ספרים אלו, ואינו צריך לכסותם, ומכל שכן כשמכסה עצמו בסדין או בשמיכה בשעת תשמיש. ומכל מקום טוב להחמיר לכסותם (סעיף ח). חדר שמזוזה בפתחו, אפילו נמצאת

סימן יד

תשמיש בתחילת או סוף הלילה

דאפשר גם שיצא שכרו בהפסד. דכבר הובא לעיל דחכמים שבחו לבית מונבז על ששמשו ביום כיון שבליילה היה להם אונס שינה [נדה יז א] (ופירש רש"י "דמתוך שהוא נאנס בשינה אינו מתאווה לה כל כך ומשמש לקיום מצות עונה בעלמא או לרצונה ולבו קץ בה והוא מבני תשע מדות"). ואפשר שהמחבר לא חש לזה כיוון שכבר כתב לעיל שראוי שימעט הנאתו ותאוותו וכנ"ל.

ג. וכן כתב הרב משה בן מכיר, בעל סדר היום (סדר קריאת שמע שעל המיטה), בנוגע למעלות שנמנו בשעת החיבור: "אבל אם האדם רואה שיצרו מתגבר עליו ובא לו לידי חימום או מחשבה ויבוא לידי חטא אין להשיגח בכל הזמנים האלו ובכל העניינים האלו" ["בשם הגר"י קניבסקי שהיה מורה להתיר שלא להמתין עד חצות אם עקב כך ישתבש סדר יומו למחרת ויש בזה משום ביטול תורה וזמן תפילה וכדומה". פסקי תשובות, ר' שמחה רבינוביץ, הערה 148].

ועל כולנה נציין את דברי הרב רפאל בירדוגו זצ"ל (תורות אמת, חלק אבן העזר סימן כה) שהקשה על היתר השו"ע לשמש ביום, וזו לשונו: "ותיקשי הרי

א. השולחן ערוך כתב (רמ ז) "לא ימש בתחילת הלילה ולא בסופה" והסביר: "כדי שלא ישמע קול בני אדם". אם כן, מהנוסח "לא" ומנתינת הטעם אנו למדים שסעיף זה הינו המלצה קדושה (וכמו שכתב ערוך השולחן [רמ יג] "ואם אי אפשר לו באמצע הלילה אין קפידא בזה") ותלוי מקום - האם זה מקום רועש בו הרבה אנשים עוברים.

ב. סיוע להבנה זו אנו לוקחים מלשונו של הרב יצחק רצאבי (שולחן ערוך המקוצר נג, י) "טוב ליזהר, כשהדבר אפשרי, שלא לשמש לא בתחילת הלילה ולא בסופה, כדי שלא ישמע קול בני אדם ויבוא לחשוב באישה אחרת, אלא באמצעיתה". הרב חיים סופר בכף החיים (רמ אות נה) הביא את הים של שלמה (על בבא קמא פרק ז סימן מג) שכתב שהנהגה זו, שלא לשמש בתחילת הלילה או בסופו אינה "אלא לפרושים או למי שליבו נוקפו שיהרהר באחרת". והרב שמואל קדר (קדושת האוהל, עמ' כו כז) העיר על דברי הים של שלמה, וזו לשונו: ויש להוסיף על דברי הים של שלמה

אלא שכבר שינה טעמו ולא כתב לישנא דאסור כמו בסעיף שאחריו [שכתב "אסור לשמש בשווקים וברחובות"].

למסקנה: על האדם לטהר מחשבתו בשעת תשמיש, ועם כל זה, אין איסור לשמש בתחילת הלילה או בסוף הלילה.

שומע קול אדם! [לא ישמש בתחילת הלילה ולא בסופה כדי שלא ישמע קול בני אדם ויבוא לחשוב באישה אחרת אלא באמצע הלילה". שולחן ערוך או"ח רמ ז] אלא הדבר ברור שאין זה אלא חסידות גדולה, וכן עמא דבר, ותמיהא על הרבנים הפוסקים הטור והשולחן ערוך שעירבו מילי דחסידותא עם דברים שמעיקר הדין,

סימן טו

הסתכלות והתכסות לפני תשמיש

ויש שאכן עלולות להיראות כאינן יפות בעיני בעליהן, לכן אמרו חכמים (נידה יז א) שיש לכבות את האור משום (ויקרא יט יח) 'ואהבת לרעך כמוך'. כמובן, אין לכלה להתבייש יותר מדי. סוף סוף, אם החתן בחר בה, ברור שהיא יפה מאוד בעיניו. לאורך ימים, עודף צניעותה עלול להפריע לחתן שירגיש שלהסתכל בה הוא מעשה אסור ויפתח רגשי אשמה". אם כן, אומר הרב שלמה אבינר שההסתכלות באשתו הינה דבר המותר, וזה ייתכן רק באור.

ג. לעצם דין הצניעות בחדר סגור כאשר הגוף מגולה ניתן להוסיף וללמוד לעניינינו ממה שכתב הרב יצחק יוסף (ילקוט יוסף, כרך א, עמ' רס סעיף ח): היוצא לנקביו צריך לנהוג בצניעות בבית הכיסא, ויצמצם בגילוי גופו רק מה שמוכרח לו לגלות שלא לטנף בגדיו. ואף על פי שאמרו בגמרא שלא יגלה מאחריו יותר מטפח, ומלפניו טפחיים - בזמן הזה שבתו הכיסאות שלנו יש בהם מחיצות ודלת סגורה, אין להקפיד בשיעור הנזכר. וכתב בבן איש חי

א. כתב הרב יצחק רצאבי בשולחן ערוך המקוצר (סימן נג סעיף ה) "אסור לשמש מול האור", ובהערה יא שם הוסיף: "ברם, התביעה והפיס קודם לכן שרי, וכן מוכח [מסגנון השאלה] בשו"ת תורה לשמה להגאון רבי יוסף חיים סימן תק"ד". וכן כתב הרב הרצל יהודה הנקין (שו"ת בני בניס ד יז אות ג) "בשעת חיבוק ונישוק לקראת תשמיש יכולים להדליק את האור כרגיל". והמשיך וכתב בשולחן ערוך המקוצר (סעיף יג) "וצריכים להיות אז" - בעת התשמיש עצמו - "בקירוב בשר, אלא שיכסו את גופם בסדין מלמעלה". משמע, שלדעת העולת יצחק, לפני התשמיש עצמו אין חובה לכסות את גופם בסדין מלמעלה, וכן כתב במפורש הרב שלמה אבינר (עצם מעצמי עמ' 83), שהדרכת חז"ל לעניין התכסות בזמן תשמיש "מתייחסת לזמן עצמו של יחסי האישות ולא לפני כן".

ב. כתב הרב שלמה אבינר (אחותי כלה - ליל כלולות, פסקה 6 עמוד 58) "יש כלות שמתביישות מאוד משום רגש הצניעות ויש החושבות שאינן יפות,

תשמיש, שרואה בעיקר את פניה, נחשוש שיראה בה דבר מגונה? מאידך גיסא, אם יראה בה דבר מגונה קודם התשמיש אפשר שלא יתגבר על עצמו, וישמש עמה אף על פי שמגונה בעיניו. נראה שהמקיל כסברת משכן ישראל, מחויב לזכור שאין לעשות כן אלא ברצון אשתו ושמחתה ויודע שאינה חוששת לגנאי לפי שמכרת עצמה ומכינה עצמה היטב לתשמיש, דבלא זה וודאי עוברת על "ואהבת לרעך". ובעמ' לה כתב: "נראה שבאור מועט אין חשש שתתגנה עליו, ועל כן מותר בלא האפלת טלית, ומסתברא דאף ערוך השולחן, החושש שמא יסתכל באותו מקום, יודה דבכהאי גוונא באור מועט אין לחוש שיסתכל באותו מקום, לפי שגם אם יסתכל אין זו ראייה". עד כאן. ואחתום בלשון החזון אי"ש שכתב (אגרת הקודש): "וההסתכלות באשתו מותר מפני שרצון התורה באהבה ביניהם ואהבה היא ההכנה למצוות העונה העתידה, מה שאין כן באסורה לו".

למסקנה: לפני התשמיש, בזמן הקירוב, מותר להיות בקרבת אור, וכן, מי שאינו מתכסה באותו הזמן לא עובר על איסור.

(פרשת ויצא אות ה), דבזמן הזה שבת הכיסאות שלנו יש בהם מחיצות ודלת סגורה, אין קפידא כל כך במקום חשש טינוף הבגדים. עיין שם. וכן כתב בכף החיים (אות יג). ועיין עוד בספר בית ברוך על החיי אדם (כלל ג הערה יא).

ד. להלן דבריו הבהירים של הרב שמואל קדר (קדושת האוהל, עמ' לד): "הסתכלות במקומות המכוסים לאור הנר קודם תשמיש: בספר משכן ישראל עמ' עט כתב: וחשש זה של 'יראה בה דבר מגונה' אינו אמור אלא על זמן התשמיש עצמו, שאז אדם מקפיד יותר, וגם החסרון ב"ואהבת לרעך כמוך" אמרו רק אם תתגנה בשעה שהוא משמש (עיין ר"מ אישות ג יט), ולכן לא נאסרה ראייה באשתו, ולא אור קודם תשמיש, שאם יראה בה דבר מגונה בידו לפרוש. עד כאן. וראה שם בעמ' נ שההסתכלות בגופה שייך בזה דרך קדושה כשכוונתו לתכלית טובה להתחבר אל אשתו כמו שאמרו: "טוב מראה עיניים מהלוך נפש" - טוב מראה עיניים באישה יותר מגופו של מעשה, עיין שם. ואף שבראש ספרו הביא הסכמות מרבים מגדולי הדור, צריך עיון, דאם קודם תשמיש לא מצא בה דבר מגונה, מדוע בשעת

סימן טז

התכנסות בשעת תשמיש

שונאן וכו' והמשמש מיטתו ערום עכ"ל. ואילו בגמרא שלפנינו במסכת נידה (יז א) חסר דבר זה בדברי רבי שמעון בר יוחאי ובמקומו נאסר להשתין ערום לפני מיטתו וכן נפסק באורח חיים סימן רמ"א כו' ברם הרמב"ם וסמ"ק ושאר ראשונים והטור ושולחן ערוך השמיטו דבר זה והבו דלא נוסף באיסורים, אבל הרוצה להתקדש יותר יתכסה במצעי מיטתו כו'.

וראיתי בהקדמת הזוהר (עמוד 28 [יד ב]), וזו לשונו: 'וסטרין דילה וחמאת כל אינון דקא משמשי ערסייהו בגלויא דגופיהון לנהורא דבוצינא'. פירוש, שמשמשים מיטותיהם בגילוי גופם לאור הנר, 'כל אינון בנין דנפקין מתמן הוו נכפין וכו' על גלויא דשמושא'. עד כאן לשונו. והעירני לזה בספר מתן בסתר על מסכת נידה. הרואה יראה שהזוהר זן במי שמשמש מיטתו לאור הנר דהויין ליה בנין נכפין כדברי הברייתא במסכת פסחים ומפרש הזוהר שהאיסור הוא לשמש מיטתו גם ערום וגם לאור הנר שהם ב' לרעותא, וכן הוא לפי פירוש

א. כתוב במדרש (ויקרא רבה כא ח) "אמר רבי שמעון בן יוחאי: ד' דברים הקדוש ברוך הוא שונאן, אף אני איני אוהבן כו' והמשמש מיטתו ערום". הזכרנו בתחילת החיבור (הקדמה), כי מטרתנו היא לברר את שורת הדין. וודאי, על פי המדרש, יש עניין שלא לשמש מיטתו ערום אך אין להסיק מהמדרש שיש בכך איסור, שהרי אין פוסקים הלכה ממדרש, כידוע. אמת שאין עניין בדווקא לעשות כן לאחר שרואים את רוח דברי המדרש אך עדיין חשוב לעניות דעתי להבהיר את הדברים בסגנון לשון של "איסור" "מצווה" או "עבירה" כדי שאלו שמזדמן להם צורך לכך מסיבות מסוימות, ידעו, שאינם עוברים בכך על איסור, וכדלהלן אות ב (וכמו שכתב הרמב"ם, מובא בסימן ז אות ד).

ב. כתב הרב הרצל יהודה הנקין (שו"ת בני בנים ד יז) "עוד נשאלתי דרך הטלפון מזוג אחד, האם מותר להם לשמש מיטה כשהם ערומים כו'. הקפידה שלא לשמש מיטתו ערום מקורה בויקרא רבה: אמר רבי שמעון בן יוחאי: ארבעה דברים הקב"ה

דעתי גם הגאון רבי שלמה קלוגר לא היקל בזה אלא לענין ספרים כנ"ל. אבל לגבי תשמיש לאור הנר מודה דלא מהני".

ולפי זה, בבית אפל מותר לשמש מיטתו ערום לגמרי לדעת רשב"י. ומה שקשה ממסכת ביצה שם (כב א) שלא מצאו עצה להתיר לשמש בחדר שיש בו נר כי אם על ידי מחיצה או כפיית כלי ואם כהקדמת הזוהר למה לא הורו להתכסות בסדין? יש לומר אין הכי נמי, אלא שכמעט מפורש שם שלא היה לו במה להתכסות, שהרי אמרו אין לו לעשות מחיצה וכו' עד כאן לשונם. וכתב בספר הרוקח שעשיית המחיצה היא על ידי פריסת בגדו, ואם לא היה בבגדיו בכדי לפרוס מחיצת 'טפחים גובה וד' רוחב כל שכן לא היה בו כדי להתכסות הוא ואשתו ולכן לא הציעו לו לעשות כן.

ואין לסמוך על זה להתיר לשמש לאור הנר אבל לשמש ערום בחדר אפל שמוותר לפי הקדמת הזוהר ולא הובא איסורו בשולחן ערוך פשוט להקל". עכ"ל הרב הנקין.

ג. רבי אלעזר אזכרי כתב (ספר חרדים, פרק נא) שטעם ההתכסות הוא 'משום צניעות', ואם כך, הרי באנו לכלל סוגיית צניעות, וכפי שהוזכר טעם זה בלבישת בגדים בצניעות, שיש אומרים שזו מצווה דאורייתא ("להיות צנוע דכתיב (דברים כג טו) 'היה מחניך קדוש', וכתוב (מיכה ו ח) 'הצנע לכת עם אלוהיך', ואמרו חכמים (ברכות טב א) 'אין

הסולם (אות רנא עמ' רלה, שכתב: "...ורואה כל אלו המשמשים מיטתם כשהם ערומים, לאור הנר") ושלא כניצוצי זוהר שכתב שדברי הזוהר הם לאו דווקא ולא הביא כל ראייה. ולפי זה, אם גופו מכוסה בסדין מן הכתפיים ולמטה שאז בוודאי אינו נקרא ערום אינו ניזוק אף על פי שהחדר מואר והוא רואה מחוץ לכסותו, והוא חידוש גדול. והגם שאין מורים כזוהר להקל נגד הגמרא אבל כאן אפשר לפרש את הגמרא לפי הזוהר, שמה שאסרו לשמש לאור הנר הינו שהביאה עצמה והדישה לא תהיה לאור הנר אלא מוסתרת ממנו, והלא אם גופו וגוף אשתו מכוסים בסדין אין התשמיש גלוי לאור הנר [הערת העורך: כתב הבן איש חי (שו"ת רב פעלים א ט) שראה בספר "שנות חיים" לרבי שלמה קלוגר "שכתב, שאם האיש והאישה מכסים כל גופם בסדין גדול ורחב בשעת תשמיש, אין צריך מחיצה ולא כלי בתוך כלי" אלא שלא קיבל דבריו. והוסיף הרב עובדיה יוסף (הליכות עולם ג פרשת וירא סימן כא) וכתב בד"ה "ומה שכתב הגאון רבי שלמה קלוגר שאם משמש מיטתו בכיסוי של סדין גדול ורחב ידיים, אפילו יש בחדר נר - מותר, אין דבריו מחוורים וכמו שהשגתי עליו בתשובה", וזו לשונו: "וכן לגבי תשמיש לאור הנר יש להזכיר צירוף להקל לפי מה שכתוב בזוהר הקדוש בהקדמה (יד ב) דכל אינון דקא משמשי ערסייהו בגילויא דגופיהון לנהורא דבוצינא כל בנין דנפקין מתמן הוו נכפין וכו'". אלמא דבכיסוי גופם לית לן בה. אך לפי עניות

להסתבך בדבר אסור, כגון עבירות הנגרמות על ידי התגברות היצר או שנאה לאשתו", ובהמשך דבריו (עמ' 83) כתב "אך גם בזמן יחסי אישות עצמם, אין זה איסור גמור, אלא הדרכה של צניעות" (וכן כתב בעמ' 86). והסביר דבריו (עמ' 87) "אם כן יש לנו ספק ספיקא באיסור דרבנן, שמא אין הלכה כן, שהרי לא מובא דין זה ברמב"ם ובשולחן ערוך, ושמא אינו אלא מידת חסידות", ובדומה לכך כתב הרב יצחק רצאבי (ספר קדושת משה לרב יצחק משה, בתשובתו למחבר, סי' טו עמ' צח): "והנלע"ד שצריך להיות תחת כיסוי כל מה שאפשר, אך מי שאי אפשר לו לית לן בה, והווה ליה כבית מרחץ שצריך בני אדם לילך שם ערומים ואין בזה משום חסרון צניעות, כמבואר במשנה ברורה (סי' ב סק"א) אף זה דרך וצורך וממילא ליכא נמי משום "הנני בחדרי חדרים מי רואני? כי הקב"ה מלוא כל הארץ כבודו" כנזכר בשו"ע שם סי' ב, כי זה מיירי בלבישת בגדים בעלמא, אבל לצורך מצוות עונה וכדומה שרי".

וכתב תלמיד חכם אחד חשוב החפץ בעילום שמו "לומה שנאמר לגבי הנהגת צניעות בזמן תשמיש עניינו על דרך זו, ואיני בא חלילה לזלזל בשום סעיף בשולחן ערוך רק אומר

צנוע אלא הצנוע בבית הכסא... וגם בתשמיש המיטה צריך להיות צנוע, גם בכל דבר צריך להיות בצניעות ולא בפרציות". סמ"ק, מצווה נז, וכן כתב הרב אלעזר מנחם מן שך ב'מכתבים ומאמרים' חלק ג רס"ג, משום שנכללת בכמה פסוקים בתורה), ויש אומרים שזו מידת חסידות (כמו שכתב הרב דוד יוסף (הלכה ברורה, א כב), לגבי לבישת בגדיו מתחת לשמיכה "ומכל מקום נראה שדברים אלה אינם מן הדין, אלא ממידת חסידות, להנהיג עצמו בדרך הצניעות, ולזכור שהקדוש ברוך הוא "מלוא כל הארץ כבודו", ואם אינו עושה כן - אין בזה איסור מן הדין. ולכן, מי שקשה עליו ביותר ללבוש בגדיו בשכיבה תחת השמיכה רשאי להקל בעניינים אלו" (וראה לעיל סימן טו אות ג)). נוסף לבאר עניין זה בעזרת דברי הרב שלמה אבינר שכתב (עצם מעצמי עמ' 86), "מי שסובר שאין זה מן הדין אלא מידת חסידות, יאמר שזה שונה מלבישת בגדים, כי כך הדרך ואין בזה חסרון של צניעות, וזה דומה לרוחץ בנהר שאינו חייב להיות לבוש, שהתירו כיוון שכך דרך בני אדם ואי אפשר אחרת, וכן כאן אי אפשר אחרת, כגון בנידון הזה שיש בזה קלקול התענוג".

ועוד כתב שם (עמ' 78-77) בנוגע לתשמיש ללא כיסוי ועוד דברים: "מעיקר הדין כל הדברים האלה מותרים. אין זה קדושה אבל זה מותר. עדיף לעשות דבר מותר מאשר

אפשר שאין חוסר צניעות אצל המשמש ערום במקום שלא הצריכו חכמים האפלת טלית, ובוודאי שאין הקדוש ברוך הוא שונאו. אפשר שהדברים אמורים אפילו למעלת ר' יוסי המובאת בשולחן ערוך (אורח חיים סימן ב סעיף א' וב'): שלא יגלה בשרו, ושלא יאמר הנני בחדרי חדרים מי רואני, כי הקדוש ברוך הוא מלוא כל הארץ. שכן אפשר לחלק בין המגלה עצמו שלא לצורך לבין המגלה עצמו לצורך וכפי שהותר בבית המרחץ. ואף גבי תשמיש לקיום מצות עונה אפשר דחשיב כצורך. ומסתבר שאף לדברי התוספות לא נצרך הכיסוי אלא בשעת התשמיש ממש ולא קודם לכן, ואף השולחן ערוך בסעיף ד לא אסר להסתכל אלא באותו מקום וכן כתב בספר משכן ישראל עמ' עט שלא נאסרה ראייה באשתו ולא אור קודם תשמיש" (עמ' כט). "ושמא אף המדרש לא נתכוון אלא במקום שאנשים נוספים נמצאים בחדר אך ישנים, ויש חשש, גם אם רחוק, שיתעורר מאן דהוא, או שמשמשים במקום שאינו סגור במנעול ובריח, ועלול מישהו להיכנס פתאום. נראה שכן עולה מהקשר הדברים במדרש: אמר רבי שמעון בן יוחאי ד' דברים הקדוש ברוך הוא שונאן, אף אני איני אוהבן, האוחז באמה ומשתין,

שמי שלא נזהר ללבוש גרבי תחת הסדין אין מקום שיזהר יותר דווקא כשהוא בזמן תשמיש, ואדרבא, שם שייך גדרי שלום בית וחסד ואהבה וכיו"ב".

וכתב רבי רחמים נסים יצחק פאלאג'י (יפה תלמוד, חלק ג נידה פרק ב, דף יז ע"א): "ובחופת אליהו רבה שבסוף ספר ראשית חכמה שער ג' כתב: ג' דברים מביאין את האדם לידי עניות. אחת היא המשמש מטתו ביום ערום. יע"ש. דשמע מינה נמי דבלילה בלא נר ליכא קפידיא אם הוא ערום".

ד. ואחתום בדבריו הבהירים של הרב שמואל קדר בחיבורו קדושת האוהל: "ויש לדון בהכרח ההלכתי שבכיסוי. דהנה בנידה (טז ב - יז א): אמר רבי שמעון בן יוחאי: ארבעה דברים הקדוש ברוך הוא שונאן ואני איני אוהבן, הנכנס לביתו פתאום, ואין צריך לומר - לבית חבירו, והאוחז באמה ומשתין מים, ומשתין מים ערום לפני מיטתו, והמשמש מיטתו בפני כל חי. על כך כתבו התוספות: ויש ספרים דגרסי הכא משמש מיטתו ערום וכן הוא בויקרא רבה, וטעמא שיש לו להיות צנוע בשעת תשמיש כדאמרינן בנדרים דף כ א. נראה שלאור גירסת הגמרא שלפנינו

משנה אישות פרק ג הלכה כג). משמע מהרמב"ן שאין דרך העולם להתכנסות, וחכמים אף לא רצו להטריח לעשות כן לצורך הברכה. פשוט שאין בזה לשלול את מעלות הצניעות הראויות לצנועים...

ויש פוסקים שלא הזכירו במפורש את חובת הכיסוי, רק סתמו שצריך להיות צנועין, ראה ערוך השולחן סימן רמ סעיף ג, ואף במעשה דרבי אליעזר כתב בסעיף יד: ויש לבעל נפש ליזהר בהם כשיש ביכולתו. ובקיצור שולחן ערוך סימן ק"נ סעיף א', כתב: וישמש בהצנע האפשרי. ודברי טהרת ישראל צריכים בירור. לאור כל הנ"ל יש לדון אם במקום חם מאוד שהכיסוי מפריע לקיים מצוות עונה כראוי, יש חוסר צניעות בהסרתו, או שזהו "ההצנע האפשרי" (כלשון קיצור שולחן ערוך הנ"ל) (עמ' לא).

למסקנה: זוג שאינם מכסים עצמם בשעת תשמיש לא עוברים על איסור, ויש מתירים לעשות כן מצד עיקר הדין.

והמשמש מיטתו ערום, והאומר דברים שבינו לבין אשתו בפרהסיא, והנכנס לביתו פתאום, ואין צריך לומר לתוך ביתו של חברו. על פי ביאור זה נוכל לומר שבמקבילה של המדרש המובאת בגמרא בנידה כנ"ל, לא נשמטה הפסקה: "המשמש מיטתו ערום", אלא נתפרשה: והמשמש מיטתו בפני כל חי (ואפילו עבדים), עיין שם. ספק אם זו אף הבנת התוספות במדרש, שהרי ציינו להנהגת רבי אליעזר שהייתה בלא הקשר לחשש שאחרים יראוהו.

בחידושי הרמב"ן (פסחים דף ז ב), כתב: והא דאמר שמואל כל המצוות כולן מברך עליהן עובר לעשייתן, כלל גדול הוא ולא אמר בו חוץ, ובירושלמי במסכת ברכות (פרק ט הלכה ג) אמרו חוץ מקדושין בבעילה, ונראה לי הטעם לפי שאין ראוי לברך על המצווה אלא כשהיא מזומנת לפניו לעשותה, ובאותה שעה הוא עם האישה במיטה ואין ראוי לברך משום "ולא יראה בך ערוות דבר", ולא הצריכוהו חכמים לבעול הוא בבגדו והיא בבגדה ולהתכנסות בשעת ברכה, זהו טעם הירושלמי. עד כאן לשונו (והובאו דבריו בר"ן בפסחים שם, במגיד

סימן יז

תשמיש ביום בחדר השוץ

תעשה דברים המגונים בפני בעלה וזהו
"שבח האישה ופארה" ו"תתאמץ בכל

יכולתה" לדבר זה, אך ברור שאין זה 'איסור'.

מלבד זאת, נרָאָה עוד שאין טעם זה
עומד במבחן המציאות, ועל כן
מוכרחים אנו לומר שזהו איסור
סגולי, כמו אותם האיסורים הסגוליים
שאינם חובה על כל אדם ואדם,
וממילא נשארה הנהגה זו לקרויים
'בעלי נפש', ולא בכדי התבטאו חז"ל
בסגנון זה (נידה יז א) "ישראל קדושים
הם ואין משמשין מיטותיהם ביום".
וכן כתב הרב הרצל יהודה הנקין (שו"ת
בני בני ד יז אות ב): "...ומכל מקום
מסתבר שלרב הונא האיסור הוא קל
יותר מאיסורים אחרים שכן הלשון
'ישראל קדושים הם' וכו' עכ"ל,
משמע שאינו אסור מעיקרו אלא
שישראל נהגו בו איסור (ראה מאירי
שבת קכ ב): "שכל שיש בו איסור אין בו
מקום לקללת חכם" - וכן להיפך - ראה
שיטת שיבולי הלקט (עניין שבת, סי' עה)
בעניין גדר שניים מקרא ואחד תרגום
שמקורו בברכות ח א ואכמ"ל. הערת העורך)
ובדומה לשומן של גיד הנשה במסכת
חולין (צא א) עיין שם ששם אמרו
באותו הלשון 'ישראל קדושים הם'

א. כתב המגן אברהם בנוגע לתשמיש
המיטה ביום (ס"ק נו): "ובסוף פרק 'אף
על פי' (כתובות סה ב) משמע דבבית
אפל מותר לכתחילה".

בסימן זה נתקשיתי הרבה, ולא היה
לי ברור כיצד הנימוקים לאיסור
תשמיש עומדים במבחן המציאות.

בגמרא (נידה יז א) כתוב שהטעם
לאיסור תשמיש המיטה ביום הוא
מצד "בין אדם לחבירו" - שמא יראה
באשתו דבר מגונה ותתנגה עליו, אך
קשה להבין שהכוונה לאיסור גמור
אלא ללשון התרחקות (שהרי למשל,
אמרו חז"ל (קידושין מא א) "אסור לאדם
שיקדש את האישה עד שיראנה משום
'ואהבת לרעך כמוך"', ושמענו על חוגים
ידועים שלא חששו לדבר הזה למרות
שנכתב בלשון איסור וכמו שכתב ערוך
השולחן אבן העזר כא ה וזו לשונו: "כשצריך
לישא אשה מותר להסתכל בה לבדוקה אם
היא יפה שישאנה... ולא עוד אלא שראוי
לעשות כן דהרי אסור לקדש אשה עד
שיראנה" (וכן, ב'איסור' תשמיש בשנות
רעבון - ראה תוספות תענית יא א ד"ה אסור
ושו"ת משפטים ישרים [ברדוגו] סימן פ).
וכמו שכתב הבן איש חי ב'חוקי הנשים' (פרק
יג) שהאישה "צריכה לתת דעתה" שלא

העורך: כתב המהר"ל בחידושיו למסכת כתובות [יז א], בפירוש דעת בית הלל שמי שנשא כלה שאינה נאה - יש לשבחה: "כי אין דבר זה נקרא שקר, ואף על גב שהכלה בעצמה אינה נאה וחסודה, מכל מקום כלפי הבעל שבחר בה היא חסודה בעיניו, וזה שאמר 'מי שלקח מקח מן השוק ישבחנו או יגננו בעיניו?', כלומר, שאין ראוי שיגננו אחר שלקח המקח הרי היה נאה בעיניו, והוא הדין הכלה - אין רוצים לשבח הכלה מצד עצמה, רק כאשר הוא מצד החתן. אבל במערבא היו אומרים 'לא כחל ולא סרק ויעלת חן', ודבר זה יותר ראוי לאמרו שהרי באמת הייתה מעלת חן בפני החתן, שהרי לכך לקחה ואין כאן 'מדבר שקר תרחק' וזה מבואר". ובדומה לכך כתב הרב אלישיב קנוהל [עת דודים, עמ' 18] "לעיתים קיים חשש, בעיקר אצל האישה, שמא אישה לא יאהב את מראה ללא בגדים. חשש זה עלול ליצור אצלה מחסום מלנהל חיי אישות נינוחים ונעימים. כבר חז"ל הדריכונו "חן אישה על בעלה" (סוטה מז א). פירוש, ברגע שאישה נושאת חן בעיני האיש והוא מפתח אהבה כלפיה, הוא יאהב גם את מראה גופה. רגש האהבה והקרבה יוצרים תהליך זה, ואין לה לחשוש שמא הוא לא יאהב אותה".

ג. תמיהה שנייה: אם טעם הלכה זו הוא מצד שלא יראה בה דבר מגונה, אזי, מדוע האיסור הוא רק בשעת תשמיש ולא לפני שעת התשמיש, שהרי - כפי שהתבאר בסימן טו לעיל, מותר להיות טרם התשמיש ללא בגדים ואף בקרבת אור - והלא יכול לראות אז דבר מגונה באשתו,

וכו' והוא קל משאר איסורים ועיין בדרכי תשובה סימן ס"ה סעיף קטן ס"ו. ועל כן כבודו ישכיל לדעת מתי להשיב לשואליו בלשון אסור ומתי בלשון רפה כגון 'חכמים לא ראו את הדבר בעין יפה' וכיוצא מלשונות אלה, ומתי לא להשיב כלום".

ב. נרחיב קצת את דברינו. תמיהתנו הראשונה היא: אם טעם האיסור לשמש ביום הוא מצד 'בין אדם לחבירו' - שלא יראה בה דבר שלא יהיה לו או לה נעים בו, הרי רשאים בני הזוג למחול זה לזה, אם רצונם בכך, ואין אפשר לחייבם לעשות אחרת מרצונם? וכמו שכתב רבי יעקב עטלינגר: "דלטעם זה, אם היא רוצה בכך ומוחלת על בזיונה - יהיה מותר" (ערוך לנר, נידה יז א) [ראה 'כצאת השמש בגבורתו' (עמוד קנ) ומקורו: מגדולי התורה לרא"י ברומברג טו, כח; הנודע ביהודה ומשנתו ע"ח, ועוד)] שם סופר על חתנו של הנודע ביהודה, רבי יוסף מפוזנא, שכל ימיו אשתו הייתה מבזה אותו בפני הסובבים אותו, וזאת, על פי בקשתו, כדי שלא יתגאה]. ובדומה לכך כתב לי הרב כפיר ברוך מבורך דדון, זו לשונו "הואיל ובני הזוג מכיירים אחד את השני, ויודעים אם יש מום חס ושלום או דבר מגונה, וכבר מורגלים בדבר, ומשום כך בטל הטעם שמא יראה בה דבר מגונה...ומה עוד שהרמב"ם והשולחן ערוך לא הביאו טעם זה כלל, ובודאי שיש לסמוך על זה ולהוסיף לסניף להתיר" (הערת

כדת. ולדרכנו נעיר: צא וראה שלא הקשה הכיצד ראה את אשתו ערומה - הלא עלול היה לראות בה דבר מגונה! אלא רק עסק ביישוב החשש שמא יבוא בשל כך על אשתו טרם טבילה).

והמכה בפטיש של תמיהה זו הינו מה שכתב הבן איש חי (שו"ת תורה לשמה סימן קד) לגבי המנהג לשמש עם כלה בתולה בפעם הראשונה לאור הנר, ונימק באמרו: "נראה דשרי בודאי משום הכרח כדי שיראה דם בתוליה לנגד עיניו ואם ישמש במחשך יהיה לבו נוקפו אולי הייתה בעולה ועשתה איזה עורמה להביא עדים מלוכלכים בדם עוף וכיוצא וקנחה בהם ותאמר אלו דם בתולים שלה. ולכן, כדי שלא יהיה ליבו נוקפו בזה ובכיוצא בזה, הותר לו לשמש לאור הנר כדי שיהיה הכל גלוי לנגד עיניו ויתברר אצלו כי בתולה היא ובזה תהיה חביבה בעיניו ויכרות ברית אהבה עמה כו' והוא לטובת שניהם - החתן והכלה". ואם חשיבות ראיית דם הבתולים עולה על הנימוק של 'ואהבת לרעך כמוך' - ועוד יותר - שגורמת ל'ואהבת לרעך כמוך' כדבריו, אזי קל וחומר, שיהא מותר כשיש הסכמה בין שני בני הזוג לדבר הזה ומרגישים שזה יגביר חיבתם זה לזה (ועל פי ערוך השולחן (רמ טז) שכתב שהטעם שהותר לתלמיד חכם לשמש ביום הוא משום "דהתלמיד חכם

ואיך ייתכן להתיר?! ועל דרך זו נוסף: הרי יש המתירים להסתכל במקומות המכוסים של אשתו אפילו כשהיא נידה! ולמה לא אסרו 'שמא יראה בה דבר מגונה'?! (ראה שו"ע יו"ד קצח ס"ק יד בט"ז וראה הליכות עולם לרב עובדיה יוסף חלק ה עמוד קלח שכתב: "ועל כל פנים נתבאר שדעת הרמב"ם והרב המגיד והריב"ש והטור ומרן השולחן ערוך שמוותר מן הדין להסתכל במקומות המכוסים באשתו נידה, ולא אסרו להסתכל באשתו נידה אלא במקום התורף. ומה שכתב מרן השולחן ערוך (יורה דעה סימן קצה ז) "לא יסתכל אפילו בעקבה ולא במקומות המכוסים שבה" - יש לומר שאין זה מן הדין אלא דרך חומרא וחסידות, לחוש לדברי הראב"ד בהשגות שמחמיר. כו' והגאון ר' רפאל ברדוגו צ"ל בספר תורות אמת (דף כו ע"ד), הביא לשון מרן השולחן ערוך (סימן קצה), וכתב, צריך עיון שלא זכר הרב שרבים וגדולים מתיימים להסתכל בכל גופה אפילו במקומות המכוסים שבה. וכמבואר בהרמב"ם והרב המגיד פרק כא מהלכות איסורי ביאה, וכן כתב הרב בית שמואל". עד כאן. ובשו"ת יביע אומר (ד, יורה דעה סימן טו), כתב: "ועיין בתשב"ץ (סי' תפג) שכתב וז"ל, אישה שטובלת צריכה ליקח חבירתה עמה לראות אם טבלה כדון, או בעלה, או נערה יתרה על בת י"ב שנה ויום אחד, אבל לא גויה, הואיל ואיתחזק איסורא. וכ"ה באורחות חיים יו"ד (עמוד קמט) בשם מהר"ם. ומוכח שאין כל איסור במה שרואה אותה ערומה לפני טבילתה. ויש לדחות שמכיוון שמיד היא טובלת חשוב כמי שיש לו פת בסלו, ולא חיישינן דילמא שביק היתרא שתהיה מותרת לו מיד בטבילתה זו ואכל איסורא לבוא עליה קודם שתטבל

זיכרונם לברכה סתמו העניין משום תקנה והמשכיל יבין". וכמו כל דברים הסגוליים המפורשים, בהם אין חובה לחשוש למי שלא חושש, ובפרט, שנשתנו הטבעים כידוע (השווה: כף החיים י"ד פז בעניין דגים וחלב. וראה מה שכתב הרב הרצל יהודה הנקין, הובאו דבריו בסימן ז אות ו לעיל). לכן, מובן מה שכתב הבן איש חי בסוף תשובתו (שם) כי "אלמנה וגרושה אפילו בבעילה ראשונה צריך ליזהר משום אור הנר", הרי שכתב "ליזהר" ולא "אסור" - משום הטעם הסגולי. עיין שם.

וכן כתב הדעת תורה (שולחן ערוך רמ סעיף יא), "יעויין שם בדיני נידה מבעל התרומה ז"ל בסופו, וזו לשונו: האיש אינו רשאי לבעול את אשתו לא כנגד השמש ולא כנגד הירח ולא כנגד הכוכבים ולא כנגד הנר וכו', לפני הכוכבים - למה? שמא תתעבר ותלד ויעמדו בניה מלוגלגים בלשונם וכו'. עיין שם". הרי: א. שסובר שזהו דבר סגולי. ב. שהחשש הוא רק בתשמיש לשם הריון.

ה. גם למחמיר יש לידע את מה שכתב המאירי (נידה ז א): "אף על פי שאסור לאדם לשמש מיטתו אלא בלילה - כל שרואה עצמו מצד טבעו

יזהר מלהסתכל בערוה", על פי מה שהסברנו את שיטת הרמב"ם בסימן ד שהמסתכל באותו המקום לא עובר על איסור, בטל טעם האיסור לשמש ביום. אך אז תהיה סתירה על הרמב"ם עצמו שכתב שלא לשמש ביום לכתחילה. אלא, שיש לתרץ כפי שכתבנו לקמן באות ז ויתיישבו הדברים).

ד. לכן, אחר כל זאת, אין מנוס מלהודות שזו הנהגה סגולית שמבוססת על תורת הסוד ולא על תורת הנגלה, כמו שמוכח מדברי הבן איש חי שכתב (שנה ב סוף פרשת וירא) כי "מותר לשמש כל זמן שלא האיר היום כו' ובבין השמשות ראוי להחמיר" - והרי בבין השמשות ניתן לראות זה את זה, וכן, ממה שכתב כי טעם איסור תשמיש לאור הנר הוא משום שלא יהיו בניו נכפין (פסחים קיב ב), וכן, ממה שכתב בשו"ת תורה לשמה (סי' ע) "וראיתי ברעיא מהימנא... אלא מהכא אוליפנא מאן דמייחד צריך בלילא ולמכבי שרגא וביממא לאו אורח ארעא דרבנן לשמש מיטתן אלא בליליא אורח צינעא וכו' הרי גם על פי הסוד, ולחכמים עצמן, לא נקט איסורא אלא "לאו אורח ארעא". וכמו שכתב הרב משה בן מכיר ב'סדר היום' (סדר קריאת שמע שעל המיטה) לאחר שהביא את הטעם שלא ישמש ביום משום 'דרך הבהמות' ו'שמא יראה בה דבר שאינו הגון' אמר: "והם

מדובר דווקא בתלמיד חכם אלא גם במי שאינו, וזו לשונו: "כו' ומתוך כך נראה דלצורך מותר (לשמש ביום בבית אפל), לא מיבעי לתלמיד חכם וכהווא דאיתא בסנהדרין (קז א) גבי דוד שהפך משכבו של לילה למשכבו של יום, ופירש רש"י כדי שיהא שבע מתשמיש ולא יהרהר אחר אישה כל היום, ובוודאי שימש בבית אפל או בהאפלת טלית, אלא אפילו בכל אדם וכהא דאמרין במציעא (בבא מציעא קז ב) י"ג דברים נאמרו בפת שחרית וכו' ונזקק לאשתו ואינו מתאוה לאישה אחרת, ופירש רש"י - אם בעל הרהורים הוא דשרי כדי להינצל מהרהורי עבירה דקשין מעבירה" (ויש להודות שהבני ציון סובר שם שאם יצרו לא מתגבר עליו אסור לשמש ביום, לא כמו שכתב המגן אברהם שבבית אפל מותר לשמש לכתחילה), וכן כתב רבי משה בן מכיר בספרו 'סדר היום' (סדר קריאת שמע שעל המיטה) לאחר שעסק בדיני תשמיש ביום או לאור הנר ובמעלות זמן התשמיש שהמדרגה הראשונה שבהן היא "שיזדווג עם אשתו בלילה ולא ביום", וזו לשונו: "וכל זה אנו אומרים למי שרוצה לדקדק על עצמו בשעת הריון אשתו שיהיה דבר נאה ומתקבל ויצא לאור משפטו ויצא פרי צדיק עץ חיים, ובעניין אחר גם בלא דעת נפש לא טוב, אבל אם האדם

נאנס בשינה בלילה ואי אפשר לו לרצות או שהיא מצד טבעה נאנסת בשינה בלילה ואינה מתרצית - מותר לו לשמש מיטתו ביום בהצנע על הדרכים שהזכרנו כדי שיהו ביאותיו בריצוי ובחיבה ולא דרך דריסה וטירוף". ובדומה לכך כתב השתילי זיתים (רמ מ) כי מותר לשמש בבית אפל ביום "מפני צורך גדול, דהיינו, כשיצרו מתגבר עליו". בזיקה לפרשנות התורה כתב אור החיים הקדוש (בראשית כו ח ד"ה מצחק את רבקה): "ולדברי האומר "מצחק" - משמש מיטתו, אולי שהיה באחד הדרכים שמותר אפילו ביום, כמו שתאמר לרפואה וכמו שכתב רמב"ם (הלכות דעות ג ב), או כמעשה, הובא בש"ס (כתובות סה א) דביתהו דאביי דגלית וכו' ואזל רבא וכו' כי הצדיקים יחשו לדומה דדומה לכיעור לבל יכשלו בו".

כתב הרב שלמה אבינר בנוגע לתשמיש ביום ועוד דברים (עצם מעצמי, עמ' 77-78), "מעיקר הדין כל הדברים האלה מותרים. אין זה קדושה אבל זה מותר. עדיף לעשות דבר מותר מאשר להסתבך בדבר אסור, כגון עבירות הנגרמות על ידי התגברות היצר או שנאה לאשתו". והוסיף הבני ציון (סימן רמ ס"ק יג) כי לא

(וירא שנה ב אות נו) הוסיף וכתב כי "ואין כאן עונש של בנים נכפים דאמרו רבותינו ז"ל, יען כי אותו תשמיש אינו ראוי להריון, כי עניין זה הוא סגולי".

ז. אחתום בדברים שכתב הרב שמואל קדר (קדושת האוהל עמ' יד הע' ז): "...ולפי זה לכאורה צריך עיון בביאור השני המובא בראב"ד לאיסור ההסתכלות לשיטת ר' יוחנן בן דהבאי, דמשמע שם דרק להסתכל באותו מקום אסור לאור הנר קודם תשמיש אבל בשאר מקומות אין איסור. וזה תימא, דהא יש לאסור להסתכל אף בשאר מקומות שמא ימצא בה דבר מגונה וכנ"ל. ואפשר שכוונתם שאכן אסור להסתכל לאור הנר אף קודם תשמיש בשום מקום בגוף, רק המסתכל באותו מקום הויין לו בנים סומין.

...ושמא אפשר דסבירא ליה להמגיד משנה דחכמים אכן התירו לעשות עם אשתו כל אשר חפץ ואף לשמש באור, על זה כתב הרמב"ם בהלכות איסורי ביאה פרק כא, שבועל בכל עת שרוצה. ולפי זה הותר לו מעיקר הדין אף להסתכל לאור הנר. ומה שכתב הרמב"ם שם בהלכה ז: אסור לאדם לשמש מיטתו לאור הנר וכו' וכן אסור לישראל לישמש מיטתו ביום שעזות פנים היא לו. כל זה כבר

רואה שיצרו מתגבר עליו ובא לו לידי חימום או מחשבה ויבוא לידי חטא אין להשיגה בכל הזמנים האלו ובכל העניינים האלו אלא יעשה מעשהו בסתר בהצנע לכת וכל מה דאפשר לשנות ישנה ולזכות יחשב לו כי לטובה מתכוון להינצל מלבוא לידי חטא אחר גדול מזה והכל לפי מה שהוא אדם לשקול כל העניינים בשקל הקודש וגם את זה לעומת זה להעלותם במאזני צדק לכלכל דבריו במשפט ולעולם לא יימוט". וכן כתב הרב שלמה משה עמאר (שו"ת שמע שלמה אורה חיים ג ט) "וסתם תלמיד חכם הוא מכובד בדרכיו וכל דרכיו שקולים ומדודים, לכך, אם בא לעשות מעשה "בצורך גדול" אין בזה הכלל של עזות פנים". ובכלל, על פי הטעם של ר' יעקב עמדין (סידור היעב"ץ, הנהגת ליל שבת, פרק ז) הדבר לא נאמר דווקא בתלמיד חכם, ורק משום "שמחמת לימודו, אין לו פנאי לדבר זה בכל עת - לכן הקלו אצלו בכך". וברור, שאם היה זה איסור ברור ומוחלט, לא הייתה מועילה סיבה זו.

ו. עוד יש לומר, שניתן להקל עוד בתשמיש שאינו לשם הריון, כפי שכתב בשו"ת תורה לשמה הבן איש חי "והנח להם לישראל כי יש להם על מה שיסמוכו בזה", וב'בן איש חי'

בעת עונתה מחמת הבושה שירגישו בני הבית בתשמיש, אלא שעושים כן רק ביום שכל הילדים בבתי הספר, וחיפשות חוות דעת ממני אם נכון הדבר. והשבתי לכבוד תורתו שנכון הוא לדינא אם ומרגישים בעצמם אי יכולת לשמש בביתם בשעות הלילה שהילדים כבר גדולים ויכולים להרגיש בכל דבר, קל וחומר בקול נשימתם, כך שיכולים להעמיד הזוג והבנים במבוכה רבה. חוץ מהרעיון שהוא איסור גמור לשמש במקום שיכולים להרגיש בהם כדאיתא בשו"ע (או"ח רמ ו) שאסור לשמש בפני אדם אפילו על ידי הפסק מחיצה עד כאן. ויש להורות להם לשמש מיטתם ביום (שכבר כל בני הבית בבית הספר) אף לכתחילה רק שיהא בבית אפל, והם דברי השו"ע (שם סי"א) ק"ו בנידון דידן שהוא צורך גדול או אונס וכיו"ב".

למסקנה: המשמש ביום יש לו על מה לסמוך; בפרט כשיש התעוררות מצד אחד מבני הזוג לתשמיש המיטה, או כשבליילה אחד מבני הזוג מרגיש תשוש ללא רצון לשמש; לא רק לתלמיד חכם אלא גם לכל אדם, ובפרט אם אין זה תשמיש לשם הריון; ובפרט אם בלילה יכולים להרגיש בהם בני ביתם, שאז מן הדין לשמש ביום.

בגדר הקדושה ולא מעיקר הדין, וכפשוט לשון רב הונא: ישראל קדושים ואין משמשין מיטותיהן ביום (נידה יז א) [הערת העורך: וכן דעתו של מחבר שו"ת שערי צדק (אה"ע סי' ה) "שכתב אליבא דהרמב"ם (פכ"א ה"י) והשו"ע שפסקו לאסור תשמיש המיטה ביום משום עזות כמבואר בש"ס נידה יז א) 'ישראל קדושים הם ואין משמשין מיטותיהן ביום' שזהו רק בגדר קדושה ופרישות. אבל מדינא אין בכלל איסור ונמי שאין חשש שמא יראה בה דבר מגונה משום שהיא מעוניינת לזה, ועוד שכבר רגילה בה ובגופה, אין לחוש" (מתוך: שו"ת אשר חנן חלק ג-ד סי' סט אות ז)]. ולפי זה אפשר שאף הראב"ד מודה שמעיקר הדין מותר בכל הנ"ל, ולכן לא הגיה על הרמב"ם בהלכות איסורי ביאה, וכל מה שכתב בשער הקדושה הוא אכן בבחינת מעלת הקדושה וכפי שהקדים שם שהקדוש פורש מן המותר לו. וצריך ביאור".

ח. לאחר חתימת התשובה נזדמן לידי שו"ת אשר חנן לדיין הרב חנן אפללו, וכך כתב שם (שו"ת אשר חנן, חלק ו-ז, סי' עה, עמ' תכא):
 "על דבר שאלתך בזוג בוגר בעלי תשובה המתגורר בדירה קטנה של שני חדרים יחד עם חמשת ילדיהם הגדולים ומחמת הדוחק והמקום אינם יכולים לשמש מיטתם בלילה

סימן יח

נטילת ידיים לאחר תשמיש

זה לא שמענו. אלא, אף על פי שמצטרפות שתי טומאות להדדי ליכא קפידא".

ב. וכן כתב הרב יוסף משאש (שו"ת מים חיים, חלק אורח חיים, עמוד ב סימן ג): "הנטילה קודם ואחר הביאה - הבאר היטב באורח חיים (רמ"ק כד) משם האר"י ז"ל יעויין שם. ולא שמענו מי שנהג כן, ומה גם קודם אין לה טעם כי אי-אפשר שלא ימשמשו במקומות המכוסים ויטמאו הידיים כמו שנתבאר באורח חיים (ד יח), וגם מרן ז"ל שם הביא דין נטילה אחר תשמיש בשם יש אומרים, ולא זכר של קודם (=ולא הזכיר נטילה שלפני תשמיש. הערת העורך), יעויין שם. וגם של אחר לא נהגו ואין ראוי לנהוג, כי מוכרח לעמוד לילך אצל כלי הנטילה אפילו סמוכים למיטתו ודבר זה הוא סכנה גדולה כמו שנתבאר בגיטין (ע א): שימש מיטתו ועמד - קרוב למיטתו יותר מן החיים. עיין שם (טענתו זו האחרונה לא זכיתי להולמה עם שיטתו, דאורחיה דלא חש לכגון דא). ומה גם בימי הקור שכל הגוף רותח מדמו, ולהמתין מעט ואחר כך יקום ליטול,

א. כתב הרב יצחק רצאבי (שו"ת עולת יצחק, חלק א אורח חיים מט): "מיהו אין מקור בש"ס ופוסקים להיות דבר זה (נטילה לפני תשמיש) מחוייב מדינא, ואפילו הנטילה שאחר כך המובאת כבר בשולחן ערוך, ועיין בבית יוסף שהביא מקור לזה ממנה"י אבוהב [ואין זה בעל מנורת המאור] בין הדברים שהוסיף בשם בעל אורחות חיים, מה שלא נזכרו בתשב"ץ ורד"א ומרדכי וכל בו. ולפיכך לא הביאו בשולחן ערוך אלא בשם יש אומרים כו'. ובכן, לכתחילה טוב להחמיר שהנטילה תהיה מיד אחר תשמיש [אחר שנה מעט] אבל אם חוזר מיד לישון אינו צריך כלל (כו' [ו]ראוי להחמיר)". ובמקום אחר (שו"ת עולת יצחק א אור"ח סימן מט עמוד קלה) כתב: "הסברא נותנת שכשחוזר לישון מיד אחר כך אין צריך נטילה כלל, מאחר דבשינה שורה רוח רעה שהיא חמורה טפי מכל שאר רוחות רעות דמצריכות נטילה, ואם כן קם ליה בדרבה מיניה. והא למה זה דומה? למי שנטל ציפורניו וכשגמר הוצרך ליכנס לבית הכיסא, האם נאמר שייטול מקודם בשביל הציפורניים?

סתמא דדינא בסימן ד סעיף יח, ולא נקט נטילת ידיים דתשמיש, יעויין שם, והלכה כסתם".

למסקנה: מי שאינו נוטל ידיו לאחד תשמיש יש לו על מי לסמוך.

גם זה אי אפשר כי תכף חוטפתו שינה ובפרט שאין כל המזגים שווים. יש נח אחר חצי שעה ויש יותר ויש פחות, גם לא כל העתים שוות, ואין מי שיכול לעמוד על שיעורו וחמירא סכנתא. ונוסף עוד באישה שעמידתה והילוכה גורמים השחית הזרע כו' ואם כן שניהם פטורים, וכן הוא

סימן יט

תשמיש לאור הנר ולאור החשמל

"ואפשר עוד דנר חשמל קיל טפי, בפרט לפי מה שכתב בשו"ת זכר יהוסף דחום הנר מזיק, ואפשר לצרף לדבריו את דברי המילי דחסידותא". הערה ח שם. וכתב הרב מאיר מאזוז (ירחון אור תורה, שנת תשמ"ט, עמ' תרפה) בעניין התשמיש, "...ובפרט באור החשמל בימינו דקיל טפי מאור הנר לעניין סכנה".

[2] ויש אומרים, שהחשש הוא רק בקרבה לאור הנר ולא בריחוק ממנו ("יש אומרים דכשהנר עומד בצד ורק קרן הנר מגיע אליו אין קפידא". שמירת הגוף והנפש שם סעיף ג. שו"ת יביע אומר שם) ויש להוסיף מה שכתב בספר שמירת הגוף והנפש [א מבוא פרק ח] בשם הרב שמחה זיסל מקלם "כי כל עניינים הסגוליים שמצוינו בחז"ל (כלומר, שלא ידענו טעם נגלה) צריך לדקדק בהם רק כמו שכתוב בלשון חז"ל ולא יותר". וכתב עוד שם (סימן לא אות ב עמוד צז) "הנה, הכלל בדברים סגוליים שאין לך בו אלא חידושו".

[3] ועל כולנה - יש אומרים שכיום אין לחשוש לסכנה זו של נכפים (שמירת הגוף והנפש חלק ב סימן רסז סעיף ב: "יש אומרים דאין לחשוש מסכנה זו [עמידה לפני הנר ערום] בזמן הזה" (והנה, בתוספת שבת כאן אות טז כתב דאין כאן קושיה מהגמרא פסחים, דאיתא בכמה דוכתי שעכשיו נשתנו הסגולות והטבעים

א. האם מותר לשמש לאור הנר? בפשטות, נראה שאסור. אמנם, לקמן נראה שיש כמה צדדים הראויים להצטרף ולהתיר על פי עיקר הדין.

ב. הנה, הגמרא (פסחים קיב ב) קושרת את עניין הסכנה שבעמידה ערום בפני הנר (והזכירו המשנה ברורה שו"ע סי' רמה ס"ק כז) לסכנה שבתשמיש בפני הנר. אם כן, אם נתפרש עניין הנר במקום אחד, ניתן ללמוד ממנו למקום אחר. ומה נתפרש בעניין עמידה ערום בפני הנר?

[1] יש אומרים, שאין לחשוש לדבר זה אם נמצא הנר בעששית, זהו צד ראשון להקל (כן כתב הרב יוסף יצחק לרנר בספר שמירת הגוף והנפש [ב סימן רסז סעיף ד] "יש אומרים דאין קפידא לעמוד ערום כנגד נר המונח בעששית" [מילי דחסידותא]), ויש מוסיפים ואומרים שהאיסור לעמוד ערום בפני הנר לא נאמר בנורת חשמל (ספר שמירת הגוף והנפש, שם, ומקורו, משו"ת יביע אומר ג יורה דעה סימן ז) [דכשהנר בעששית בדפני זכוכית אין צד חשש. ולפי דבריו יש להקל בכל נורית חשמלית המונח בתוך קופסה. ואולי הנורית עצמה נחשבת כמו נר בעששית]. הערה ז שם. 'בשו"ת יביע אומר בסוף התשובה כתב

והשולחן ערוך שהשמיטו את כל העניין של בנים בעלי מומים".

אם כן, נמצאנו למדים - ומקיישים - שכשם שהיום לא חוששים לעמוד עירומים בפני הנר - כך יש לומר לגבי תשמיש לאור הנר. ואף הרוצה לחוש לכך, הרי שיכול לסמוך על צדדי ההיתר שנאמרו בעומד ערום בפני הנר, והם - אם הנר רחוק, או, אם הנר בעששית (או, אם מדובר על נורת חשמל).

ג. חיזוק נוסף לדברינו שלא נאסר תשמיש לאור הנר הוא, שכן יוצא מפורש מפיהם של שני גדולי עולם, שאינו איסור גמור - הלא המה רבי דוד קמחי, הרד"ק, ורבי אברהם בן הרמב"ם. כתב הרד"ק על הפסוק (בראשית כ"ג) "ויהי בערב ויקח את לאה בתו ויבא אתה אליו ויבא אליה": "הודיענו בסיפור הזה שאין ראוי לאדם לשמש מיטתו לאור הנר, כל שכן לאור היום". ובדומה לכך כתב רבי אברהם בן הרמב"ם (המספיק לעובדי ד', פרק י"ב "כבישת הכוחות והמעשים", עמ' 252 מהדורת פלדהיים תשס"ח) "וגינו כמעט עד כדי איסור (את התשמיש) לאור היום או לאור הנר". הרי לנו, שהבינו את לשון חז"ל 'אסור', שלא כאיסור גמור.

שהיו בימי הש"ס, וגם, הכל לפי טבע הארצות. הערה א שם]. וכן כתב הרב יוסף משאש (שו"ת מים חיים א צז): "וטעם איסור תשמיש לאור הנר נזכר בש"ס דפסחים (ק"ב ב), וזו לשונם: העומד בפני הנר ערום הוי נכפה, והמשמש מיטתו לאור הנר הויין לו בנים נכפים. עד כאן לשונם. וכן איתא במסכת כלה (סוף פרק ראשון), עיין שם. ודבריהם זיכרונם לברכה הם היפך מראה עיניים. שהרי עינינו הרואות תמיד בכל לילה שהנשים הולכות למרחץ ולטבילה, הן טבילות מצווה הן להתקרב או לניקיון בעלמא, ועומדות ערומות לאור הנר ומעולם לא אירע שום כפייה לאחת מהן. וכן, כמה פעמים בימות הקיץ רוחצות ביחידות בחדרי בתיהם לאור הנר ולא אירע להם דבר. וכן רגילות גדולה יש גם לאנשים בזה [הכוונה, לגברים. הערת העורך], ותהילות לאל לא קרה להם דבר מעולם. ועוד, שהדבר פשוט שרבותינו זיכרונם לברכה חשבו הכפייה מחמת שדים, כמו שכתוב בש"ס דראש השנה (כ"א א), וכן הוא בספרי האזינו על פסוק "יזבחו לשדים", וזו לשונם: "מה דרכו של שד? נכנס לאדם וכופה אותו". עיין שם... והנה, כל זה יקשה אף לדעת המאמינים במציאות השדים, אבל לדעת כמה מרבוותא המכחישים מציאותם ומפרשים מאמרי הש"ס הנזכרים ודומיהם על פי רמזים והלבשות, כמו שכתב בספר אור יקרות, אם כן: כפייה אין כאן; איסורא אין כאן". וכן כתב הרב הרצל יהודה הנקין (שו"ת בני בנים ד יז אות א) בנוגע "לשאלת כבודו אודות זוג צעיר הרוצים לשמש מיטתם לאור הנר כי אומרים שיהיה מזה. ...ותלו את המניעה בסכנת הולדת בנים בעלי מום ובזה אפשר שנשתנה הטבע כמו הרבה דברים ברפואה, ...וכן יש לומר בדעת הרמב"ם

טעם זה של שמא יראה בה דבר מגונה, ויתכן דאם איש ואשה הורגלו זה בזה ואין חשש שמא יראה בה דבר מגונה, בטל טעם זה והוא סניף גדול לטעם ההיתר...

...כוננתי לומר שהואיל ובני הזוג מכירים אחד את השני, ויודעים אם יש מום חס ושלום או דבר מגונה, וכבר מודגלים בדבר, ומשום כך בטל הטעם שמא יראה ערוות דבר, הרב משאש זצ"ל מדבר על הנקיות וכו', וכנראה שפירש דברי הגמרא דבר מגונה, הוא נקיות, אך אני, נראה לענ"ד שהמדובר הוא במום בגופה, ומה עוד שהרמב"ם והשו"ע לא הביאו טעם זה כלל, ובוודאי שיש לסמוך על זה ולהוסיף לסניף להתיר".

ניתן להוסיף לדבריו את הסברו של הרב מאיר מאזוז בטעם מה שכתב הבן איש חי (שנה ב סוף פרשת וירא) "שחתן בליל חופתו משמש לאור הנר ושכן הוא מנהג קדמון בעיר בגדאד אפילו לאדם חכם וחסיד בלי שום פקפוק", וכתב הרב מאיר מאזוז בנוגע לכך: "המנהג אצלנו בג'רמא להורות בפשיטות כדברי הבן איש חי, והטעם ברור כי החתן בליל חופתו אינו יודע כלום (ועל דרך שאמר בכתובות [י א] אסבוהו כופרי מברכתא חביטא ליה) וממשש כאשר ימשש העיוור

ד. הצד השלישי המצטרף לסוגיית "תשמיש לאור הנר" קשור לטעם שנאמר במניעת תשמיש ביום (נידה יז א) "שמא יראה בה דבר מגונה", וכך כתב הרב יוסף משאש (שו"ת מים חיים, א צ), "...משום "ואהבת לרעך כמוך", דשמא יראה בה דבר מגונה ותתגנה עליו, כמו שכתוב שם בנידה עיין שם, ואף דבזמן הזה גם האי טעמא לא שייך, כי הניקיון הולך וגדל מיום ליום במידה נפרזת, ובפרט אצל הנשים, ובפרט בימי טהרתן, מכל מקום, כבר רבותינו אסרו דבר זה זולת בבית אפל או לתלמיד חכם אם יאפיל בטליתו, כמו שכתוב שם בנידה עיין שם. וכן פסק הרמב"ם בהלכות איסורי ביאה (כא י, עיין שם). וכן פסק מרן באורח חיים סימן ר"מ ובאבן העזר סימן כ"ה עיין שם. והכל הוא משום פריצות וצניעות, ומכל מקום נראה פשוט דבאקראי בעלמא לפרקים שרי אם גבר עליו החומר להשביע גם את עינו, דלא גרע זה מביאה שלא כדרכה אף אם יוציא שכבת זרע לבטלה דשרי מדינא באקראי כמו שכתב שם מור"ם באבן העזר עיין שם. והמקדש עצמו במותר לו קדוש יאמר לו".

עכ"ל הרב יוסף משאש.

כתב לי הרב כפיר ברוך מבורך דדון, וז"ל: "וברמב"ם ובשו"ע לא הובא

על מה שכתב בשולחן ערוך (אה"ע כה ה) "אסור לאדם לשמש מיטתו לאור הנר ואפילו על ידי האפלת טלית" כתב הרב רפאל בירדוגו זצ"ל (תורות אמת, חלק אבן העזר סימן כה): "נראה דגם לתלמיד חכם אסור. ומכל מקום אם היה חשש עיבור נראה דשרי לתלמיד חכם על ידי האפלת טלית. דב' טעמים יש באיסור אור הנר: אחד, סגולתי, שהבנים נכפים, ואחד משום "ואהבת לרעך כמוך", וכשאינן חשש עיבור הווי אור הנר כמו ביום, ומיהו מלשון הזוהר נראה קצת דשרי אפילו יש חשש עיבור, ועיין בזוהר סוף בראשית וצריך עיון. וכן נראה להדיא מהש"ס דבהאפלת טלית שרי ולדידי חזי לי דבזמן הזה הווי אור הנר כיום לכל דבריו, דחשש נכפים אין חוששין לו כלל כשם שאין חוששין מזוגות, שכמה הזהירו בגמרא עליהם ולית דחש להו, גם משיבתא (יומא ע"ב) לית דחש לה כי בזמן הזה תש כוח המזיקין ואין להם כוח. ובטעם "ואהבת לרעך כמוך" די בהאפלת טלית, מלבד שאפשר עוד לומר שזה בימיהם, שהיו [ישנים ערומים]."

לאחר עריכת התשובה, נזדמן לי הספר 'עצם מעצמי' של הרב שלמה אבינר שכתב שם (עמ' 78-77) בנוגע לתשמיש בחדר בו יש אור קטן ועוד

באפילה... ואין לפקפק אחר הוראתו בקדושה של הגאון החסיד בעל בן איש חי זצ"ל" [ירחון אור תורה תשמ"ט עמ' תרפה-תרפ"ו]. ונראה לעניות דעתי, כי אם היה הדבר איסור גמור לכל הדעות, לא היה עולה על הדעת להתיר משום שהחתן "מממש" כאשר יממש העיוור באפילה", והיו דורשים ממנו 'להסתדר'. אלא שזו ראייה נוספת לאופן בו יש להתייחס ללשון 'אסור' בסוגיה זו, וכפי שנכתב באות ג לעיל. ועוד, ראה דברי המאירי (נדרים כ ב): "ואף על פי שאסור להשתמש מיטתו לאור הנר - תלמיד חכם שאני עוסק בתורה כל הלילה וכשרוצה לישן מעט הוא פוקד את אשתו וישן לו מעט ומטהר עצמו וחוזר למשנתו עכ"ל".

ועיין באריכות בסימן יז שם דנו בטעם זה.

ה. הצד הרביעי, באיזה תנאי ניתן להתיר תשמיש לאור הנר (או נורת חשמל), הוא על פי מה שכתבנו לעיל בשם הזוהר (סימן טז אות ב), שרק כשבני הזוג כלל אינם מכסים עצמם ומצויים לאור הנר נאמר האיסור, אך לא כשהם מכוסים בחלקם.

דברים: "מעיקר הדין כל הדברים האלה מותרים. אין זה קדושה אבל זה מותר. עדיף לעשות דבר מותר מאשר להסתבך בדבר אסור, כגון עבירות הנגרמות על ידי התגברות היצר או שנאה לאשתו".

למסקנה: המשמשים לאור הנר או לאור נורת חשמל יש להם על מה שיסמכו.

אוסף מסקנות הסימנים

כללים

סימן א טז ימים המותרים בתשמיש

למסקנה: אין איסור לשמש בכל יום ויום בשנה מלבד תשעה באב ויום הכיפורים (יומי אבלות שלו ושלה).

סימן ב טז תדירות התשמיש

למסקנה: כל ערום יעשה בדעת בעניין תדירות העונה, ואין להימנע כאשר שניהם חפצים בדבר רק משום שאין זה תואם את העונות אותן קבעו חז"ל על פי מצב דורם.

סימן ג טז הנאה בתשמיש המיטה

למסקנה: יש חשיבות בהנאה מתשמיש המיטה ולא לעשותו כמי שכפאו שד, אלא כלשונו של הרב יצחק משה (קדושת משה, בני ברק תשס"ט, עמ' ז): "...ומכל מקום אין לעשות המצווה בצורה מהירה וחפוזה שאין ממנה הנאה לאישה, אלא אדרבה, חז"ל ציוו שצריך לקיים הזיווג דווקא עם פיוס בשמחה וריבוי תאוה".

סימן ד טז הימנעות מתשמיש המיטה בגלל אי-אפשרות לטבול למחרת

למסקנה: אסור לאדם להימנע מלשמש אם זה מטעם שלא יוכל לטבול למחרת כשהאישה אינה מוחלת.

פרטים

סימן ה טז הסתכלות באותו המקום - עבור הגבר

למסקנה: המסתכל באותו המקום אצל אשתו יש לו על מה לסמוך (והרב שריה דבליצקי שליט"א השיב לי בלשון "לא ראוי", ולא אסר).

סימן ו טז הסתכלות ונישוק באותו המקום - עבור האישה

למסקנה: המסתכלת והמנשקת באותו המקום אצל בעלה, יש לה על מה לסמוך.

סימן ז טז נישוק באותו המקום

למסקנה: המנשק באותו מקום יש לו על מה לסמוך.

סימן ח טז משמוש באותו המקום

למסקנה: אין כלל איסור לבעל למשמש באותו המקום ולהכניס שם אצבע.

סימן ט טז "הוא למטה והיא למעלה"

למסקנה: מעיקר הדין, אין איסור בתשמיש המיטה כשהאישה למעלה והאישה למטה, ואף בליל טבילה.

סימן י טו תשמיש המיטה בשובע או ברעב

למסקנה: אין איסור בתשמיש המיטה כששבעים או רעבים.

סימן יא טז שיחה בשעת תשמיש

למסקנה: יש שכתבו שאין כלל איסור לדבר אפילו בשעת מעשה הביאה עצמו בדברי חיבה, ועוד, שיש שכתבו שטוב לעשות כן.

סימן יב טז תשמיש דרך איברים

מפאת אריכות המסקנות, יש לעיין בהן במקורן בסימן עצמו.

תנאי המקום והזמן

סימן יג טז תשמיש בחדר עם ספרי קודש

למסקנה: יש המתירים לשמש בחדר עם ספרי קודש מודפסים.

סימן יד טז תשמיש בתחילת או סוף הלילה

למסקנה: על האדם לטהר מחשבתו בשעת תשמיש, ועם כל זה, אין איסור לשמש בתחילת הלילה או בסוף הלילה.

סימן טז טז הסתכלות והתכנסות לפני תשמיש

למסקנה: לפני התשמיש, בזמן הקירוב, מותר להיות בקרבת אור, וכן, מי שאינו מתכסה באותו הזמן לא עובר על איסור.

סימן טז טז התכנסות בשעת תשמיש

למסקנה: זוג שאינם מכסים עצמם בשעת תשמיש לא עוברים על איסור, ויש מתירים לעשות כן מצד עיקר הדין.

סימן יז טז תשמיש ביום בחדר חשוך

למסקנה: המשמש ביום יש לו על מה לסמוך; בפרט כשיש התעוררות מצד אחד מבני הזוג לתשמיש המיטה, או כשבליילה אחד מבני הזוג מרגיש תשמש ללא רצון לשמש; לא רק לתלמיד חכם אלא גם לכל אדם, ובפרט אם אין זה תשמיש לשם הריון; ובפרט אם בלילה יכולים להרגיש בהם בני ביתם, שאז מן הדין לשמש ביום.

סימן יח טז נטילת ידיים לאחר תשמיש

למסקנה: מי שאינו נוטל ידיו לאחר תשמיש יש לו על מי לסמוך (יש לעיין בגוף הסימן עצמו).

סימן יט טז תשמיש לאור הנר ולאור החשמל

למסקנה: המשמשים לאור הנר או לאור נורת חשמל יש להם על מה שיסמכו.

מאמר

"ואין חסרון קדושה בדבר"

לבירור יחס היהדות לחיי האישות

פתיחה / עמוד קד

פרק א / עמוד קה

פרק ב / עמוד קיג

אחרית דבר / עמוד קכו

הערות שוליים / עמוד קכז

פתיחה

חיי האישות, או, כפי שנקראים בלשון ההמון "יחסי מין" הנם אחד התחומים העמומים ביהדות. הם אינם חייבים להיות כאלו אך כך הוא מצבם הנוכחי. ומדוע? מפאת שדעתם הברורה של חכמים בתחום זה לא זכתה לחלחל ולהגיע אל רוב שכבות העם, הן מהבחינה המחשבית והן מהבחינה ההלכתית. וכך, עלו בהם קמשונים - כל מיני אי הבנות וכל מיני 'זליגות' והשפעות מהנצרות! באמרי 'הבחינה המחשבית' כוונתי לכל הנוגע ליחס לחיי האישות - האם הם דבר מאוס, דחוי, שעדיף למעט בו כמה שניתן, או שהם דבר חביב, טוב, ואפילו קדוש. ובאמרי 'מהבחינה ההלכתית' כוונתי להלכות צניעות - מה מותר ומה אסור באמת, תוך קשב פנימי ואמיתי לאופיו של הדור וצרכיו. "והאמת והשלום אהבו".

פרק א

"בבקשה, בבקשה, תענו לי מהר, כי אני מרגישה נורא עם עצמי" / "אני מרגיש רע כשאני לא מסכים" / "האם העובר על הנהגות אלו הוא חוטא?" / "אנו כלואים בין יראת שמיים לטבע האדם" / "זה מאוד מתסכל אותי" / "הלכות אלו הכו אותי כרעם ביום בהיר" / "מה זאת השנאה והפראנויה שיש לדת ממין?" / "האם עבירה בידינו?" / "מעולם לא קרה שלא הסכמתי עם נושא מסוים בדת עד כדי כך שאני מתכוון לעבור על זה ללא נקיפות מצפון" / "מדוע באים חכמים וקובעים שזה לא צנוע ולא יאה?" / "יוצא שאשתי נבהלת מהזיווג, ואני מרגיש כבעל עבירה. המתיחות בינינו גוברת" / "אנו נהנים מאד בחיי האישות. אולם המציאות היא שההנאה הרבה היא כתוצאה מכך שגילינו כמה דברים שמרבים מאד את ההנאה. דא עקא, שהיה נראה לי פשוט שהם בעייתיים על פי ההלכה, ולכן אני ממש ב"אוי לי מיוצרי-יצרי" קלאסי. ולכן הכל מלווה בייסורי מצפון כבדים. קשה לי לחיות במחשבה שאני עושה דברים שהם לכתחילה בניגוד לדעת השולחן ערוך, כאשר בכל תחום אחר בחיים באופן פשוט התחנכנו לבדוק תמיד מה כתוב בשולחן ערוך ובמשנה ברורה וכך לנהוג, כך למדתי בישיבה ומרבתי. מאידך, איני מסוגל לוותר כעת על הנאת הזוגיות שלנו"

אלו הם חלקי ציטוטים שנאמרו על ידי אנשים דתיים, מי יותר ומי פחות, המתארים את המתח, הבלבול והקונפליקט שהם מרגישים בין רצונם הפרטי ובין רצונם להיות נאמנים להלכות צניעות שבעולם ההלכה היהודי². כמובן, אנשים שאינם שומרי תורה ומצוות מתבטאים בצורה הרבה פחות עדינה ויותר מתריסה לנוכח הלכות צניעות, כמו "בחורות חייבות לעשות דברים שהן לא רוצות, או שהן רוצות לעשות דברים אבל אסור להם כי זו 'פריצות'. וכמובן, גם גברים מדוכאים באופן דומה. כי זו מהות הדת - דיכוי. ובמיוחד של היצר

המיני". או, "כיצד אומרים ביהדות שאשתו של אדם מותרת לו עם כאלה איסורים?" לא ניכנס כעת לדיון בשאלה האם ההתבטאויות שהוזכרו מוצדקות אם לאו. השאלה היותר מהותית לדעתי היא, האם, לנוכח ההתבטאויות הללו אין מקום לחשבון נפש 'יהודתי' בנוגע לדיני צניעות? כיצד הגענו למצב בו כך נראית ההלכה היהודית כלפי פנים וכלפי חוץ? האם אין לעשות 'בדק בית' בתחום זה כאשר רואים שאנשים מגיעים להתחבטויות ולמסקנות כפי שהובאו? הכיצד הגענו למצב בו אנשים מרגישים שהדת שונאת את יחסי האישות? הכיצד הגענו למצב בו אנשים מרגישים כלואים בין יראת שמיים וטבע האדם בתחום זה? התרגלנו, הדתיים, לספוג ביקורות מבית ומחוץ על ההלכה תוך כדי פיתוח מנגנון אוטומאטי של דחייה. דתי 'רציני' לא יתרגש לטענות כנגד חובת אכילת מצה בפסח או איסור אכילת חזיר, אמנם, האם לא ניתן לפחות להבין מדוע נרקמה אווירה כה שלילית כלפי הלכות צניעות?

כלפי מה הדברים אמורים? כלפי אלו מ'הלכות צניעות' עלו ההתבטאויות שהוזכרו? בעיקר כלפי ההוראה לקיים יחסי אישות בחושך גמור; כלפי חובת ההתכסות בקיום יחסי אישות; כלפי איסור ההסתכלות והנישוק במקומות הצנועים. האם ניתן להישאר אדיש לנוכח התיאורים הרגשיים בהם משתפים אותנו ומגלים בפנינו זוגות נשואים דרך פורומים של אתרים ברשת האינטרנט, כגון כיפה, מורשת, או ynet יהדות וכו' המתנים את מצוקתם ואומרים כי נשותיהם לא מצליחות להגיע לסיפוק מיני אלא אם כן יותרו להם אותם הדברים הנזכרים, או שאומרים כי אינם מצליחים להגיע לסיפוק באופן ההלכתי המגביל וכי ככל שהיחסים ביניהם יותר צנועים - כך הם פחות מספקים; או זוגות שאומרים שעקב ההקפדה על הלכות צניעות הם מרגישים שהחיבור ביניהם אינו אמיתי, מאולץ, משעמם וחסר כל גירוי; או אישה שאומרת שמרגישה תסכול רב על העונג שמוסב לה מדבר שחושבת שהוא אסור, ובפרט, מפי אדם המתקרב

לדת התמה ואומר "האם אדם דתי אינו 'יודע' את אשתו?", או חוזר בשאלה שכותב "פשוט, ככה רבנים החליטו לאסור את המותר כדת משה וישראל, שאפילו אדם דתי נשוי לא חלילה ידע באמת איך נראית אישה".

חלק מהרבנים מתייחסים לגילויים אינטימיים אלו של בני הזוג בשלילה, למשל, רב אחד אומר כי "התבוננות כזו ובוודאי נישוק, יכולה לגרום לנזק בלתי הפיך לנפשו של הגבר" - מבלי לציין, על איזה נזק נפשי מדובר? וכי מדוע לא רואים ברחוב בכל פינה גברים חולי נפש בשל הדבר הזה? ועוד מוסיף שחכמים גם "מציינים נזקים גדולים לתינוק שנולד מתשמיש שבו הבעל הסתכל באותו מקום" מבלי לענות כיצד יהלמו דבריהם את המציאות!³; מדריך חתנים אחד הגדיל לעשות, כפי עדות החתן המודרך, להסביר לחתן כי ההתעסקות במימד הגופני פוגמת בקדושה, או כי איבר המין הנשי הוא טמא, וכי אסור לזהות כלל את צורת גוף אשתו, ועוד ועוד איסורים; רב אחר כתב, כי בשלבים טרם החיבור מותר לראות רק "צללית עמומה מאשתו" מבלי לראות את גופה "בבירור". רב נוסף כתב, שלמרות רצונם של בני זוג להתקלח זה עם זה, הרי שהדבר אסור⁴, ולמרות שאשתו של אדם מותרת, "לעולם ישמור על צניעות גם ביחסיו עם אשתו", ומוסיף וקובע כי "הצניעות טובה לנפשו ולנפשה, לכבודו ולכבודה" וכי "עליהם להתבייש להיות עירומים זה מול זה, ודבר זה לטובתם". האם ההנחיות דלעיל תואמות את רוח המדרש בו מסופר על שרה⁵ ש"הייתה צנועה יותר מדאי, אמר לה אבינו אברהם אין זו שעת הצניעות אלא גלי את דדיך (שדייך), כדי שידעו הכל שהתחיל הקדוש ברוך הוא לעשות נסים. גלתה את דדיה (שדיה), והיו נובעות חלב כשני מעינות". האם ההנחיות דלעיל תואמות את דברי ד"ר אברהם שטיינברג שכתב במאמרו⁶ 'השקפת היהדות על החיים המיניים' כי היהדות "מאפשרת ואף מעודדת את הצדדים החיוביים והלגיטימיים של האקט המיני ונמנעת מהתחסדות יתר, סגפנות ופרישות מינית מוחלטת"? אתמהא!

לאור יחס כה שלילי לצרכי השואלים, קל יותר להבין מאיזה מקום בנפש מגיעות הציטטות שהבאנו בראש הפרק; ולא פלא לראות מה שכתבה אישה אחת, כי "מדריכת הכלות אשר הנחתה אותי בטרם חופתי יכלה לעמוד על בימת הקאמל-קומדי-קלאב בהנחיות ש'הרביצה' בי. תהיתי אם היא רצינית או שהיא עושה את עצמה. בבית קראנו - בן זוגי ואני - את דיני הטהרה ושקלנו לתבוע את הרבנות על הפחדות לגבי איכות הילדים שיצאו לנו אם לא נשמור דינים אלו. די אם אומר כי איומים אלו לא התקיימו והם אינם מתקיימים. יש מספיק ילדים נפלאים ונורמאליים להורים שואינם שומרים ומספיק ילדים שלא שפר עליהם גורלם להורים ששומרים מכל משמר". ידוע הסיפור על תלמיד שאמר לרב, 'אני כופר באלוהים!', אמר הרב, 'גם אני כופר באלוהים!' תמה התלמיד, 'אתה, רב, כופר באלוהים?'; - 'כן', ענה הרב, 'באלוהים שאתה מדמיין גם אני כופר'. אך אבוי אם הרב יודה באלוהים המדומיין בו יש לכפור! ובנמשל, - אלו החומרות שבהלכות צניעות שהפכום לעיקר הדין. אלו פנים יהיו ליהדות, לתורה, להלכה, כש'חדר הקבלה' של הלכות צניעות נראה כך!?

אמנם, השאלות הפנות בנושאי אישות הנעמדות בפני תשובה רבנית שלילית לא 'יורשות בטל'. כל מי שלא החניק את הצורך הטבעי-האנושי שלו בחיי אישות חש שעליו למצוא מפלט לצרכיו, לרצונותיו, ומה קורה כאשר אינו יכול לקבלם במסגרת הזוגית המותרת? (ולא, אין אנו עוסקים כאן בצדיקים ובפרושים שענייני האישות שהזכרנו 'לא מדברים' אליהם, לא מושכים אותם), אחד המשתתפים בפורום שיתף את חבריו וכתב, כי אם היו הוא ואשתו אוסרים את המותר, לבסוף, היו מגיעים להתיר את האסור חס וחלילה, "והייתי נופל בנושא שמירת עיניים באינטרנט - שזה האיסור האמיתי". "אם לא הייתי מסתכל על אשתי בהיתר", אומר אדם שהודרך שאסור להסתכל כלל באשתו, "הייתי עלול ליפול חס וחלילה במראות לא צנועים באינטרנט רק כדי לדעת איך נראית

אישה, ואבוי לאן זה היה מדרדר אותי". וודאי, אין בעצם הסכנה הטמונה (התמונה...) באינטרנט בכדי להתיר איסורים, אך כאשר ברי לנו שיש על מי לסמוך בהלכות ובהיתרים הנוגעים לחיי האישות, האם החומרות בתחום זה והחשש המופרז מ'פגימה בקדושה' ידחו את החשש שגבר - או אישה - ירעו בשדות זרים? האם יעלה ציור מעוות כזה על הדעת, ציור בו גבר ואישה מרגישים מיואשים ומתוסכלים, רעבים למגע ואינטימיות כשהם זה עם זה, וכשהם לחוד, כל אחד נכשל בעבירות חמורות של צניעות, בין בכוח הדמיון ובין במציאות ממש?⁷ היש יותר 'פגימה בקדושה' מאשר דבר זה?⁸ בשפה יותר ברורה ונחרצת כתב אחד המשתתפים בפורומים כי "לא ייתכן שברחוב ובמקומות אחרים רואים בחורות כמעט ערומות, ובבית עם אשתך אתה תשים חושך כדי שחלילה לא להסתכל - הרי באופן אוטומאטי יעלו לך לראש המראות שראית ברחוב". כעת, האם המציאות בשטח שתיארנו תואמת את דעת אנשי המקצוע? או, האם התיאורים שהבאנו הינם יוצאי דופן ואינם מלמדים על הכלל? הבה ונקרא את דברי הרב מאיר גד שמחוני, בעל קליניקה לטיפול וייעוץ זוגי, וכך הוא כותב, "זו מציאות בדוקה ממספר רב של שנות עבודה בנושא זה, שאכן הבעלים נוהגים כלפי חוץ, באמירות שלהם, במעשים שלהם כשהם עם נשותיהם, כפי שכתוב בספרים", בספרי ההלכה, "ואחרי כן הם נמצאים באינטרנט באתרי הזימה השונים, יושבים ובוהים בסרטים וחולמים על מציאות מעוותת שמציגים בסרטים הללו, כי אין שם טיפה אחת של מציאות אמת: אין שם חיי אישות אמיתיים, רק סנוור, עיוות, העמדת האישה כאובייקט לסיפוקו של הגבר בלבד. ועוד, לאחר מכן הם באים בדרישות אל הנשים שמתלוננות שחיי האישות אינם נדרשים להן כי הן אינן סובלות אותם והן יכולות לחיות בלעדיהם, מלבד קיום המצווה בליל הטבילה, ומצפים מהן להיות כנשים שראו בסרטים. אז, חיי האישות נעשים מרים עוד יותר, עלובים עוד יותר, וחיי הזוגיות יורדים לטמיון⁹. כאן נשאלת השאלה 'מה מותר ומה אסור' כדי לשמור על חיי

זוגיות 'טריים', גם אחרי עשרות שנות נישואין, גם אחרי לידות רבות, ובכל זאת המסגרת המשפחתית נשארת מאושרת, שמחה ומלאת חיים ולא מנוונת של שני אנשים זרים שגרים תחת גג אחד כי יש להם ילדים משותפים. כאן באה הנקודה של קיום הפסוק בו נאמר¹⁰ 'ושימח את אשתו אשר לקח', לא את עצמו, לא באנוכיות... אלא דואג בראש ובראשונה לאושרה של אשתו¹¹, לשמחת החיים שבה, לחדוות היצירה שבה¹² רק בגלל שהיא נשואה לו, ולא בגלל שום דבר אחר, ולצורך זה מותר הכל¹³; ולצורך זה, כל המעשה, שאני לכאורה המתיר לו, כי יש רבים וגדולים ממני שלמדו אותי כך, יש בו המון צניעות, כי הוא מונע את הריצה לסרטי הזימה; כי הוא מונע הליכה למקומות חשוכים למצוא שם רגעי קסם גנובים; כי הוא מחזק את חיי הזוג ללא כל אמצעים אחרים¹⁴. הדיין הרב חנן אפללו כתב¹⁵, "...והבנתי אחר כמה שנים של היכרויות עם אנשים בעלי בתים פשוטים חלקם בני תורה וחלקם תלמידי חכמים אשר סובבים בטירוף הדעת במעשים אלו כיצד ינהגו כי בכתובים היבשים קרי השולחן ערוך באורח חיים ואבן העזר, סגר ואטם מרן מלכא זצ"ל הכל במשכב של קדושה אחת כהראב"ד ותו לא". וכחתימה אחרונה בנושא זה נביא את דברי הרב חיים רבי¹⁶ "...וקולות שלו (של הרב עובדיה יוסף) בהלכה לסמוך על עיקר הדין הם בגדר חומרות, כי הם עוזרים לשמור מאוד על הקדושה. ומאידך, המחמירים בדיני טהרה גורמים בעקיפין קולות בקדושה, שהרי הרהורי עבירה הם איסור תורה...הכלל של כל הדברים האלו כדי להיות עובד ה' באמת, בבית אפשר לנהוג בקולות, וגם קולות בהלכה בין בעל ואשתו, וירבה בזה שלום בית. ואם חושב להחמיר ואשתו 'לא בראש שלו', צדיק מה פעל?"

ובהשראת אמרת חז"ל¹⁷ "חכמה בגוים - תאמין", הבה ונראה את דבריו המשלימים של ד"ר הארוויל הנדריקס, בספרו "לשמור על האהבה הזאת"¹⁸: "יש הרואים בריבוי הפורנוגרפיה אות לשחרור מההדחקה המינית", כאילו זה

המסתכל בתמונות פריצות משחרר את הרסן הרוחני או גם הטכני שעייב בעדו מלעשות כן ועכשיו הוא 'משוחרר'. "ואולם, הפורנוגרפיה משקפת הדחקה". הדחקה של יצר שהיה אסור וחנוק ופרץ את כל הגבולות, שכן המכור לפורנוגרפיה איננו משוחרר אלא מכור, מכור לתאוות; "התאוות הן הצד השני של מטבע הפורטיטניות (תנועה נוצרית שדגלה באורח חיים סגפני). כאשר אוסרים להתבטא בדרך נורמאלית, עלולה ההתבטאות ללבוש צורה מוגזמת ומעוותת, בגלל המאמץ לשמור על שיווי המשקל". אדם רוצה להיות 'בטוח' שהוא לא בצד המתנזר והמסתגף בענייני צניעות אז הוא משלח כל רסן, אך - "הדרך הזו אינה יעילה, כיוון שהיא רק מחזקת את הגישות השליליות", כאילו האישה, עניינה לספק את תאוותיו המיניות של הגבר, כאילו הקשר הזוגי מבוסס רק על בשר ולא על רוח וגוף; "ולמרות זאת, היא נותנת ביטוי לדבר" - הוא הצורך בקשר חם - "שבלעדיה היו מדחיקים אותו. אבל האורגיות והמרתונים המיניים אינם משוחררים יותר מיחסי מין המתבצעים בתנוחה המיסיונרית"¹⁹, לאור החשמל". כמו שאמרנו, שהשחרור הוא פונקציה של שליטה נפשית, של איוון, של פגישה עם כל הצדדים בנפש, ולא של התרת הרסן²⁰. יחסי אישות הנעשים ללא ברקים ורעמים יכולים להיות איכותיים ממצים ומספקים יותר מיחסים הנעשים מהצד החומרי, הבשרני, וכפי שאמר חכם אחד, 'אם הנפש אינה חפצה, שום טכניקה לא תשכנע אותה. ואם הנפש חפצה, שום העדר טכניקה לא יניא אותה'. "אפילו הרומנים הרומנטיים הבלתי מזיקים, לכאורה", אומר ד"ר הארוויל הנדריקס, "שנשים רבות מכורות להם, מתארים גברים מוגי-לב שכופים את הנשים למלא את פקודותיהם, ונסיכים נאים המחלצים אותן מחייהם השוממים; הרומנים האלה הם ביטוי מסולף של המין". כי אלו מצבים שמקבעים את ההנחות 'המקובלות' שהגבר עניינו תאוה והאישה - רגש²¹. כאילו האישה היא יצור חסר אונים. "הם סוג של פורנוגרפיה. תרבות ששוללת הנאות - מולידה הנאות מעוותות: שימוש נפוץ בסמים ובאלכוהול, לדוגמה, ואלומות". הנאה אמיתית מקורה ביצירה.

כשהאדם לא מצליח ליצור - הן דברים רוחניים והן דברים מעשיים, הוא 'משפריץ' את כעסו החוצה בצורה של יצירת קשר לא בריא וכוחני עם העולם²². "למעשה האונס", לאו דווקא אונס במובן הפשוט, אלא כל מעשה שנעשה מצד הגבר או האישה ללא הסכמת הצד השני - "אין כל קשר להנאה מינית, אבל יש לו קשר מלא להיעדר הנאות או להתכחשות להנאות. ביטול האישיות של הזולת בעת האונס מבטא את האני השסוע, את הניסיון הנואש להתחבר עם הצד השנוא בתוך עצמך. האנס סובל מחסך חושי, מהדחקת הארוס (יצר החיים והמיניות), משנאה עצמית עמוקה המכוונת נגד אובייקט שנוא; זאת הנוסחה הבדוקה ל'אלימות'. וכמו שנאמר על אמנון שעינה את אחותו תמר כששכב עמה "וישנאה אמנון שנאה גדולה מאוד"²³.

פרק ב

הזכרנו על קצה המזלג את היחס המעוות שקיים אצל חלק מהאנשים לחיי האישות, אשר מתוך הבנה לא נכונה של חיי פרישות וקדושה (כאילו המשוואה היא "חול = טומאה; קודש = טהרה"), 'מטמאים' את עולם החול. לכן, מספר הרב שלמה אבינר, "רבינו הרצי"ה (הרב צבי יהודה הכהן קוק), לא המליץ לחתן ולכלה ללמוד את אגרת הקודש [המכילה הדרכות פרישות] לקראת הנישואים²⁴. וזאת מתוך הבנה שלדורנו הסוער לא מתאימה הדרכת השל"ה לבניו ותלמידיו שיש לדעת בעל פה את כל אגרת הקודש של הרמב"ן²⁵. על בסיס הנחייה זו, מנחה תלמיד הרצי"ה, הרב שלמה אבינר בעצמו וכותב²⁶ "אין לכלה לצפות מהחתן שיהיה קדוש מהרגע הראשון ולהסתייג מרצונו ליהנות באופן כשר. וגם היא עצמה אין לה להתקדש בתחום זה דווקא, כאשר לא הגיעה לקדושה בשאר תחומי החיים, ובייחוד כאשר בזה היא גורמת צער לזולת". וכשנשאל²⁷, "מה עדיף, להשתדל להוסיף דרגות של קדושה או ליהנות אחד מהשני בפשטות וכשרות?", ענה "התלבטות זו שכיחה אחרי הנישואין אצל חתן וכלה יראי שמים. אבל היא נמשכת לפעמים הרבה זמן, ולא פעם גורמת להריסת שלום הבית. אפשר לנסח את התשובה לשאלה הזאת במשפט קצר: "חיים ואחר כך קדושה". זאת אומרת שבני הזוג צריכים ללמוד לחיות ביחד באהבה ואחוה חיבה ורעות, וכן גם לגבי ענייני זיווג וחיבור, ועל יסוד זה, ורק על יסוד זה, יש מקום לבנות קומות עליונות יותר של קדושה וטהרה".

ראוי לצטט במקום זה את דבריו המאירים של רבי יהונתן אייבשיץ²⁸: "...אבל בינוני: הולך בדרך ממוצע, נותן פנים ליצר הרע לנפש בהמה, אוכל ונהנה מתאוות המשגל וכדומה להנאת וחמדת הגשמי, אך נותן פנים ליצר הטוב מבלי לאכול כי אם דבר המותר ובזמן הראוי בשבתות וימים טובים, אבל לא להרבות תענוגים בחול ולעשות ח"ו כל ימיו כחגים, ולא ייתן לנשים זרים חילו ולא ייתן

עיניו בנשים אחרות ויכרות ברית לעיניו וכדומה בכל דרך ממוצע, אשר ממש אין דבר שאין בו מעץ הדעת טוב ורע, וזהו כל עניני בינונים. וצדיקים הנ"ל הם האוכלים מעץ החיים, ובינוני מעץ הדעת טוב ורע, מתהפך מרע לטוב ומטוב לרע".

לא יתכן שאדם יעשה מעשים של פרוש בדברים הנוגעים לבין אדם לחברו טרם הוכיח את עצמו בפרישות שבין אדם למקום, וכפי שמתמצת בדברי הרמב"ם שכתב²⁹ "ואף על פי כן", שבני הזוג מותרים זה לזו, "מידת חסידות שלא יקל אדם את ראשו לכך" - מידת החסיד לעשות כך³⁰. וממשיך הרב שלמה אבינר וכותב, "אם האישה משדרת לבעלה שרק לו יש צורך ליהנות ולא לה, ושהיא מתייחסת ליחסי אישות רק כאל מצווה שמטרתה להקים דורות בישראל, היא גורמת לו תסכול נורא"³¹.

אם כן, מהו היחס הראוי לחיי האישות? כתב הרב יוסף דב סולובייצ'יק³², "האדם עובד את בוראו בגופו, באכילתו ובפעולה מינית, ויפה עבודה זו מעבודת התפילה. צא וראה כמה האריכה התורה שבכתב ושבעל פה בהלכות עריות ומאכלות אסורות וכמה קצרה בכללי תפילה". אם כן, חיי אישות הנעשים בצורה הראויה, יש בהם בחינה היפה יותר מעבודת התפילה, הרוחנית גרידא. ישנו מדרש מדהים העוסק ביחסו של בורא עולם לכל הנושא הזה, וכך אומר המדרש³³ "דרש רבי אבהו, מה פירוש הכתוב "מי מנה עפר יעקב ומספר את רובע ישראל"³⁴? - מלמד שהקדוש ברוך הוא יושב וסופר את רביעיותיהם של ישראל, מתי תבוא טיפה שהצדיק נוצר הימנה. ועל דבר זה נסמית עינו של בלעם הרשע, אמר: מי שהוא טהור וקדוש, ומשרתו טהורים וקדושים יציץ בדבר זה?" ובכן התשובה היא: כן! אלוהים שהוא טהור ומשרתו טהורים וקדושים משגיח בעניינים הללו, גם הם חלק מיוחד של הבריאה. ישנם השוללים את פרסום עיקרי דיני הצניעות,

באמרם, שקשר חם ומעמיק בין בני הזוג יכול למלא את החלל של התאוה, וכי בני זוג שמתאווים לדברים הללו, עליהם רק לחזק את הקשר הנפשי ביניהם, והתאוה הלך תלך לה... אלא, שהשאלה הקשה הינה שאלת הגבול. היכן עובר הגבול בין המוגזם ללא-מוגזם? הלא גם השוללים מודים שאי אפשר לקשר זוגי שיעמוד על בסיס קישור נפשי גרידא! יש צורך טבעי ואמיתי לבטא את הקשר גם דרך המישור הגופני³⁵, ומאידך, גם קשר שיהיה משולל כל רסן לא יוכל לגבות על חסר של קישור נפשי עמוק, אם ישנו. נמצא, שאנו מסכימים כי חובה על הקשר הזוגי להיות מורכב הן מממד נפשי והן מממד גופני³⁶. ניתן להניח, כי הקשר הרוחני, מעצם היותו כזה, איננו מוגבל. יש בו אין סוף דרגות של התקשרות, של עליות (כמובן, גם של נפילות, כאשר כל נפילה היא פתח לבנות קומה חדשה שלא הייתה קיימת בין בני הזוג). אך מהם גדר הקשר הגופני? היכן עובר גבול הטעם הטוב? בשאלה זו, שהיא בעצם שאלת הצניעות, ניגע בהמשך, אך בינתיים נאמר, כי כל דבר שההלכה מתירה נכלל בגבול הטעם הטוב (ולשם כך ייעדנו את החיבור ההלכתי "קדושת אמת").

כתב רב אחד בתשובתו לאישה שהייתה נתונה במצר - בין ההלכה הכותבת שאין לבעל להסתכל באותו המקום, ובין בעלה, שביקש לעשות כן - וכך השיב: "מניסיון, כאשר אדם מבין שהדבר הוא איסור ממש, הוא לא מתאוה לו". ובכן, האם אותו רב, שכבודו במקומו מונח, יוכל להסביר מדוע כה הרבה אנשים, גברים ונשים דתיים, עוסקים בשאלה זו גם לאחר שהבינו שמבחינה ראשונית הדבר אסור? האם אין זה סימן שיש לבדוק לעומק את החלטיות האיסור?³⁷ האם ניתן לפטור אותם בטענה שמחובתם להתיישר לרף הלכתי מחמיר? ידוע שהיצר משתוקק לאיסור, "מים גנובים ימתקו"³⁸, את זה אפשר לומר באדם פרטי, אך האם ניתן לומר זאת אל מול ריבוי אנשים בימינו החפצים בכך כאשר גלוי וידוע לפנינו שהדבר איננו מוסכם לאיסור בפשטות כל כך בהלכה?³⁹ וודאי, אם היה

זה איסור גמור ומוחלט, היינו מפטירים ואומרים "אין חכמה ואין תבונה ואין עצה כנגד השם"⁴⁰, נכון, אמרו חכמים⁴¹ "איבר קטן יש בו באדם", וכוונתם⁴² ליצר התשמישי, "מרעיבו שבע; משביעו רעב". וכיוונו לומר, שככל שאדם נופל בתאוה, הוא נצמא לה עוד יותר, וככל שמרסן את התאוה, היא מתאזנת ונרגעת, אך מי הוא אשר יוכל לחתוך ולומר שמי שמשמש לאור עדין⁴³ או מי שמבקש להסתכל באותו המקום נחשב למשביע את יצרו? שמא זה נקרא המרעיב את יצרו ועל ידי הרעבה זו ישבע וירגיש סיפוק?⁴⁴ הלא אם זה נכלל בהלכה להיתר, סימן שזה דבר המוכר כצורך נורמאלי!⁴⁵ אנו יודעים שדרכו של היצר הרע, של התאוה, להסית את האדם לדבר האסור, אך האם בשל כך מותר לנו לאסור את המותר בצורה החלטית וחותכת? נשתמש כעת בסברת הראב"ד, (שלמרבה הפלא הוא המקור לפסיקה המחמירה של השולחן ערוך⁴⁶, שהייתי מייחל לדעת מה הייתה דעתו על מציאות ימינו⁴⁷), האומר, "אף על פי כן, כיוון שהיא לו דבר היתר - אינו צריך להלחם עם תאוותו, רק שיסתפק מן ההיתר כדי שלא ייתן דעתו על האיסור"⁴⁸. אם כן, אומר הראב"ד, ברגע שתשוקתו המינית של האדם מסופקת הוא יירגע, ולא יחשוב כיצד לספק אותה באופן האסור!⁴⁹ הראב"ד לא אמר במקרה כזה, 'לא! גדור את עצמך מהקצה המותר כדי שלא תגיע לקצה האסור'. במכתב הדרכה שכתב רבי אברהם ישעיהו קרליץ, המוכר יותר בכינויו "החזון איש", הוא מסביר לחתן שדברי חכמים בפרקי אבות⁵⁰ "אל תרבה שיחה עם האישה" לא כוללים את השתדלותו של הבעל "להראות אהבה וקירוב, בריבוי שיחה וריצוי", "ולא", אמרו חז"ל הדרכה זו, "בשנה ראשונה, שצריך להשתדלות האחדות"⁵¹. ובאו רבנים חרדים אחריו, כרב שמחה כהן, מחבר הספר "הבית היהודי", ואמרו, שכיון שמוסד הנישואין בימינו כה מעורער, נשאר הדרכה זו, של ריבוי חיובי של שיחה עם האישה לאורך כל החיים. ובאם נרצה להיות יצירתיים, נזכיר את הדרכתו של הרב שלמה אבינר שהובאה לעיל, בה אמר כי לכלה - והגדרת כלה לעניינינו היא כל עוד לא הגיעה לקדושה

בשאר תחומי החיים - אין לה להסתייג מרצונו של החתן ליהנות באופן כשר, וגם לה אין להתקדש. מעתה, אם החתן והכלה לא 'הספיקו' להתקדש כבר בשנתם הראשונה, תקפה עליהם ההדרכה של השנה הראשונה גם בשנים שאחרי כן, והיא: ליהנות הנאה נורמאלית וכשרה על ידי כל האמצעים המותרים לשם כך. ובמפורש כתב החזון אי"ש⁵², "הפרישות הבלתי טבעית ביחס לאשתו מביאה להרהור מרובה".

ומה בדבר ההנאה? אצל חלק מהאנשים הדתיים, ההנאה היא לא דבר מובן מאליו, היא מצלצלת באוזנינו כדבר זר, מנוכר, 'לא לשם שמיים'⁵³. פלא הוא, שלא רק בענייני אישות ההנאה נחשבת למילת גנאי, אלא אפילו בלימוד התורה, יש שחשבו להימנע מהנאה, כפי שעסק בכך האדמו"ר מסוכוטשוב כששמע על 'חידוש' זה, וכתב⁵⁴ "עיקר מצוות לימוד התורה - להיות שש ושמח ומתענג בלימודו ואז דברי תורה נבלעין בדמו. ומאחר שנהנה מדברי תורה הוא נעשה דבוק לתורה... וכיוון שיצר הטוב מתגדל מזה, בוודאי זה הוא עיקר המצווה. הלומד לשם מצווה ומתענג בלימודו, הרי זה לימוד לשמה וכולו קודש כי גם התענוג מצווה".

האם המילה 'הנאה' פסולה היא בהקשר יחסי האישות או שמא מותרת? כותב הרב שלמה אבינר, "הנאה כשרה מותרת, אך אין היא עבודת השם אלא עבודת עצמו". הקדושה, אומר הרב שלמה אבינר, "זו דרגה חשובה וטובה, ואין צורך בנקיפות מצפון על כך" שאיננו שם. "הנאות כשרות מותרות, אך קדושה זו דרגה אחרת"⁵⁵. לפני שמגיעים למדרגת הקדושה יש לדרוך במדרגות הנקיות, והזריזות - ובקיצור - בכל החלק הראשון של הספר מסילת ישרים לרמח"ל. אפשר להוסיף שכאשר האדם מכוון, דרך ההנאות המותרות עם אשתו, להיות קשור אליה יותר, בכך הוא 'מעלה את הניצוצות' בלשון חסידית, ממעשה האישות⁵⁶.

וכדי לנחם (ולשמח) את אלו החושבים ומאמינים שאם יעשו כפי הדרכות הקצה שמאפשרת ההלכה, כמו שהזכרנו, יפגמו בקדושתם ובמדרגתם ובחיייהם הרוחניים, נצטט את דבריו המתומצתים והחריפים של הרא"ם ממיץ, בעל 'היראים', שבדבריו בחרנו לקרוא למאמר, וכך הוא כותב בנוגע לדברי הגמרא על הסתכלות ונישוק באותו מקום, על 'הפיכת השולחן', ועל שיחה בשעת תשמיש, ש"כל מה שאדם רוצה לעשות באשתו עושה", ואומר: ואין חסרון קדושה בדבר (!)⁵⁷ האם קראנו היטב? אומר הרא"ם, כי כוונה הגמרא לומר שגם אם אדם עושה את הדברים הללו, אל לו לחשוש שהוא מחסר בקדושה. ונוסיף על דבריו את דברי המהר"ל⁵⁸ "והחבור הזה", בין איש לאישה, "הוא", מתקיים, "בכל עניין" - הכוונה, לשיחה בשעת תשמיש ושאר הדברים שנמנו במסכת נדרים - "אף אם אינו עומד בו ומוטבע בו, [ואלו דברים מופלגים בחכמה מאוד]", וכפי שהסביר ר' חנוך גבהרד⁵⁹: "העובדה שהוא מבקש לאכול את הדג פעם שלוק, פעם מבושל ופעם צלוי", משל לסגנונות התשמיש הזוגיים, "מוכיחה שהוא אינו קץ בו, אלא מבקש לטעמו באופנים שונים". ועל כלנה נציג את לשונו של רבינו בחיי שכתב⁶⁰ "והרכיב בהן עוד כח אחר, תכספנה בו למשגל להיות מן האיש תמורתו בעולם, ונתן הבורא יתברך, לאדם שכר עליהם - התענוג בהם". אומר רבינו בחיי, העונג של האדם ביחסי האישות הוא שכר שהקב"ה נותן; מעתה, אדם מן השורה המנסה לברוח בכל דרך מלחוש עונג זה, בעצם בורח מהשכר שהקב"ה מבקש ליתן לו⁶¹.

בדומה לכך כתב הרב שלמה אבינר⁶² לבעל שאשתו "רוחנית מאוד, לומדת הרבה אמונה בספרי מהר"ל ועוד, והיא טוענת שהתנהגותי בענייני זיווג גסה, חסרת עדינות וסותרת את הקדושה", וכך השיב הרב: "עליך להסביר את הצד האידיאלי שיש בזה, והחשיבות שיש בזה, שאין קדושה להימנע מזה, אדרבה, הימנעות עלולה לסבך את החיים. לכן מוצאים ברמ"א דרכי היתר מבהילות

במקרים של חולשה. אין זה סותר קדושה". והסביר הרב לאישה מדוע לא נפגמת קדושתה, אלא אדרבא, גְּדֹלָה, וכך כתב⁶³ "אין לך חסרון מבחינת קדושת התורה, שהרי את "קרקע עולם", כלומר נפעלת, ועושה הכל בשבילי. אדרבה, זכות גדולה היא שאת עושה לו חסד, וכל העושה מצווה, קדושה חודרת בו, כנוסח הברכות "אשר קדשנו במצוותיו". לכן, אם את עוזרת לו בזה, אמנם אינך מתמלאת קדושה של טהרת יחסי האישות, אך את מתמלאת קדושה של עזרה לחבירו, ומה לי קדושה זו ומה לי קדושה זו".

כתב ר' שמואל בוטח⁶⁴ "את האושר בנישואים אי אפשר להשיג על ידי הטלת עוד ועוד איסורים מיניים המגבילים את הרפרטואר המיני של בני הזוג מעבר לאיסורים הקשים מלכתחילה של המונוגמיה המוחלטת. להוסיף התחסדות מיותרת פירושו לפעמים להזמין צרות לנישואים ולמנוע את תהליך ההתחברות של הזוג. התמקדות מינית מוחלטת בבן/בת הזוג היא הצורה האולטימטיבית של מין קדוש. רש"י כותב כי אי אפשר להגיע לקשר אמיתי בין בעל לאישה ללא הנאה: 'מכיוון שאינה נהנית מקרבתו, לא תדבק בו (מתורגם)'. לסוג כזה של קשר מספק לשני הצדדים אפשר להגיע במיוחד כשהנאה היא המרכיב המרכזי בדבק המיני"⁶⁵.

מכאן נגיע ביתר קלות להגדרה שכה רבים התקשו בה, בנוגע למושג 'צניעות', או הקדושה שבחיי האישות, עליה דבר הרא"ם כשאמר ש'אין חסרון קדושה'. מדוע אמר הרא"ם שאין חסרון קדושה? כדי שנדע שאם אנו שומרים על הצניעות המהותית, העיקרית, אין בהיתרים ההלכתיים בכדי לפגום באותה קדושה. ומה עניינה של אותה צניעות מהותית? - הסביר הרב-המטפל מאיר גד שמחוני כי "חיפוש צניעות דווקא במקומות הפרטיים ביותר, בעת חיי האישות עם האישה הוא צביעות ולא צניעות... האדם יחיה חיי אישות עם אשתו בביתם, במקום

מסודר, ולא בשוק או ברחובות או בפרדסים, שהם מקומות הזנות (כי אז ערכה של אשתו יורד בעיניו והיא כזונה עבורו והוא מזלזל ודוחה אותה מעל פניו). זו הצניעות הנדרשת - כבוד לאישה, הערכה לאישה, סיפוקה המלא ודאגה לספקה בסיפוק מלא⁶⁶, ואז הכל נעשה בדיוק כפי שהקדוש ברוך הוא רוצה שנחיה את חיי האישות שלנו, וזו הצניעות במיטבה". ונחזור על דבריו בפרק הקודם: "...ולצורך זה, כל המעשה, שאני לכאורה המתיר לו, כי יש רבים וגדולים ממני שלמדו אותי כך, יש בו המון צניעות, כי הוא מונע את הריצה לסרטי הזימה, כי הוא מונע הליכה למקומות חשוכים למצוא שם רגעי קסם גנובים, כי הוא מחזק את חיי הזוג ללא כל אמצעים אחרים". וחכם אחר כתב, "זו מטרת הצניעות, כלומר, להגביר ולא לדכא את המשיכה של הגוף האנושי ולהגביר את הארוטיקה של המפגש המיני בין בעל לאשתו". הראב"ד, בעל החומרות בתחום זה, הגדיר לעניות דעתי במשפט אחד וממצה את הצניעות הפנימית, כשאמר⁶⁷ "הזהיר על האדם שידבק באשתו ולא באשת חברו". על ידי מילוי הדרכה זו ביכולתנו להגיע לקדושה. לא למדרגת הקדושה של הגאון מווילנא אך קדושה הראויה לנו.

כעת, אחרי שבררנו את שורת הדין, את 'גבולות הגזרה', את הרובד הבסיסי שבנישואין, ברצוני לגעת במעט ברובד נוסף - בהזדמנות הנפלאה שהמפגש הזוגי מעניק לנו בתחום עבודת הנפש, לגעת במה שמתחולל, או יכול להתחולל, בנפש.

נודע בשערים איסור 'הוצאת זרע לבטלה', או 'אוננות' בלשון ימינו. מבלי להיכנס להסברת האיסור לעומקו, נאמר בקצרה, כי יש בגופנו שני איברים המשמשים לחיבור - הפה, הוא המחבר הרוחני, על כן נאסר לדבר לשון הרע, המגביה את האדם על חשבון הנמכת האחר, המפריד בין אנשים⁶⁸, והשני, הוא איבר הרבייה, הוא המופקד על החיבור הגשמי. ברגע שהאדם לא משתמש

באיברים אלו לשם חיבור עם האחר, אלא לחיבור וסיפוק עצמי פנימי, הן על ידי אמירת לשון הרע והן על ידי הוצאת זרעו לבטלה, בכך הוא משאיר את השפע לעצמו. השפע יוצא ממנו וחוזר אליו. בכך, הוא מחלל את תפקידם של איברים אלו: החיבור. אם כן, הוצאת זרע לבטלה היא הביטוי המעשי של חטא האנוכיות. כעת, האם יכולה להיות שייכות לחטא זה כאשר הבעל נמצא עם אשתו? נראה לעניות דעתי שכן. ברגע שאדם 'משתמש' באשתו בהתמדה רק⁶⁹ לשם מימוש תאוותו העצמית גרידא, בלא שימת לב לצרכיה, רצונותיה, משאלותיה (או כ'עונש' על כך שאיננה שמה לב לצרכיו ורצונותיו⁷⁰), הרי שיש בכך בחינה רוחנית של הוצאת זרע לבטלה - השארת השפע לעצמו, על אף שמבחינה מעשית הזרע יצא שלא לריק. וכפי שכתב ר' שמואל בוטח⁷¹ "חיי מין ללא כללים מובילים לביזוי המין ולהפיכתו למשהו לא אישי, ולהחלפת האהבה וההנאה ארוכות הטווח בהתמכרות חושית קצרת ימים שבסופו של דבר ממיתה את המיניות ומכוונת אותנו להתייחס אל גופנו בבוז. ...המיניות האנושית מטבעה היא משהו שמושך אותנו מבפנים החוצה, ויוצר מתוכנו כוח משיכה כלפי חוץ, כפי שצריך להיות. אין זה דבר פרטי או ייחודי. אין זה דבר שאנחנו יכולים ליהנות ממנו הנאה מלאה לבדנו. עלינו תמיד לחשוב על הזולת. המיניות היא אמצעי מדרגה ראשונה לקירוב שני אוהבים זה לזה⁷²; אם הופכים את התהליך הזה ומנצלים אותו למטרה אחרת, אם הוא משמש רק להנאה עצמית ולא כדי למשוך אלינו מישהו אחר, אנחנו הורסים את מנגנון ההתקשרות של שני בני אדם זה לזה"⁷³. ונראה לי, שלכך התכוונה אחת הנשים בפורומים כשכתבה את התגובה דלקמן: "אישה רוצה לראות שאכפת לך ממנה. לא מעצמך. גבר שכל העניין שלו הוא להגיע לאקט עצמו ואחר כך לישון בשקט - נותן לאישה תחושה של 'השתמש וזרוק'. אישה זקוקה למגע שפועל אצלה על הרגש. ובאמת זה צריך להיות כמה שיותר, לא רק בלילה. כשהיא תרגיש אהובה ורצויה, ותדע שאכפת לך ממנה, אני מאמינה שיהיה לה יותר קל להשתחרר ולהתמסר"⁷⁴. אם כן,

הצורך הרגשי של האישה במעשה האישות הוא חיוני והכרחי. לא יעלה על הדעת שיהיה חיבור גשמי ללא חיבור רוחני. אך, האם זה כל רצונה של האישה - הרגש? כותב הרב המטפל, הרב מאיר גד שמחוני: "בחיי האישות יש לאישה הנאות פיסיות בדיוק כמו לגבר, לא שונות ממנו. ההבדל היחיד הוא שהגבר יכול להגיע להנאותו האישית בתוך דקותיים ואילו האישה מתחילה להתעורר אל הנאות אלו רק לאחר כעשר דקות או יותר של הכנות לחיי אישות, ואילו להנאה מלאה, כמו שהגבר מגיע באותן דקות ספורות, היא תגיע רק לאחר כעשרים דקות וטיפול נאות שלך בה להביאה לזאת, אחרת גם בתוך שעתיים היא תישאר בתחושה של בול עץ"⁷⁵.

כעת נציג את הגישה הכללית במקשה אחת, כפי שניסחה היטב ד"ר הארוויל הנדריקס⁷⁶: "התפקודים הקשורים למינים והסטריאוטיפים המיניים הכפויים עלינו שנידונו עד כה, משפילים במיוחד בתחום המין. ההדחקה המינית של גברים ושל נשים נעשית בדרכים שונות לחלוטין. הנשים בחברתנו מנותקות מההנאה הגופנית של המין; ואילו הגברים - מנותקים מההנאה הרגשית. נשים, על פי הסברה, "נותנות" חסדים מיניים. גברים "לוקחים" את הנאותיהם. בעיקרו של דבר, הנשים מנותקות מהמין והגברים מהמיניות". וכפי שאמר הוגה אחד בספק בדיחות ספק עצבות: 'הנישואים הם המחיר שהגברים משלמים תמורת המין. המין הוא המחיר שהנשים משלמות תמורת הנישואים'. "כולנו מכירים את הסטריאוטיפים: גברים רוצים רק מין ונשים רוצות רק אהבה (או חיבה). גברים נהנים ממין; לא כן הנשים. יתירה מזו; גברים אמורים לרצות רק במין. נשים אמורות לרצות רק באהבה. את הבנים מחנכים לראות במין כיבוש, ואת הבנות לראות בו אמצעי להשגת אהבה. הבורות הרגשית הנלמדת מפריעה לגברים רבים להתנסות במין כבכלי ביטוי לכל מיני רגשות וצרכים... רוב הנשים היוזמות בתחום זה נתקלות ביחס שלילי או באין אונות. כיוון שהמין הפך אצל

הגברים למקור כוח, עיסוקן של הנשים בתחום זה מאיים עליהם... אם הגברים הפנויים רואים במין כיבוש, ונשים פנויות רואות בו דרך להשגת גבר, הם שוללים מעצמם את הקשר הרוחני ואת החיות המלאה המצויים במיניות האמיתית. קשר זוגי שבו הגבר אינו יכול לנהוג ברוך והאישה אינה יכולה לנהוג בתוקפנות⁷⁷, הוא קשר בעייתי וזוגיותו מוגבלת. מטרתנו היא להיות בני זוג שלמים, בקשר זוגי שלם.

...לגבי גברים, משמעות הדבר היא, ביטוי הצורך ברוך, ופתיחות להנאה הרגשית שבמין. לגבי נשים, המשמעות היא, ביטוי הצורך בסיפוק מיני ופתיחות להנאה הגופנית שבמין. ולא מדובר כאן על טכניקות, לא על משך הזמן ואף לא על ביצועיים אקרובאטיים. מדובר בכך שתמצאו בני זוג שאיתם אתם חשים בנוח, שבחברתם תוכלו לדבר על הצד הפגיע שלכם, על תשוקותיכם, על הפנטסיות שלכם; בני זוג שתוכלו לתת להם ולקבל מהם". ובדומה לכך כתב ר' שמואל בוטח⁷⁸, "דורנו הוא בעת ובעונה אחת גם הפעיל ביותר מבחינה מינית וגם הבודד מכל הדורות. אם המין הוא הקרבה הגופנית הגדולה ביותר ששני בני אדם יכולים להגיע אליה, איך זה שאין הוא מוליד אינטימיות רגשית? איך ייתכן ששני בני אדם מסוגלים ליהנות מתענוגות הגוף ובכל זאת לא להיות קשורים במיתרי הלב? אני מדבר כל הזמן עם צעירים המספרים לי שאף על פי שהם יוצאים - או חיים יחד - כמה שנים, הם עדיין אינם מוכנים להינשא בגלל שאינם מרגישים שהם מכירים זה את זה במידה מספקת". נשוב לדברי ד"ר הארוויל: "משמעות הדבר היא, החלפת תפקידים; ניסוי הדברים הלא מוכרים והלא נוחים: האישה תנסה להיות תוקפנית⁷⁷; הגבר ינסה להיות פאסיבי ולקבל. ללא ספק נחוצים כאן קלילות וחוש הומור, ואין לגשת לדבר בכובד ראש ובחומרה. גם הדמיון עוזר. הכוונה היא שרשה לעצמנו ליהנות, ונהנה גם כאשר ניכנס לנעליו של האחר.

ומדובר גם בדו-שיח. התקשורת עם בן הזוג תאפשר לנו להכיר אותו, לחדור אל המסתורין של האחר השונה מאתנו. חובה על הזוגות לדבר על המין; להגיד בדיוק מה הם רוצים, מה הם אוהבים ומה אינם אוהבים. הדו שיח משרת שתי מטרות: הוא מבטא את צרכיכם ואת רצונותיכם, והוא מאפשר לכם ודורש מכם לשקול את צרכי ורצונותי של האחר. השיחה על המין היא ארוטית כשלעצמה, ומביאה לידי אינטימיות. כפי שצוין קודם, הדו שיח מבוסס על ההנחה בדבר שוויון. הוא מצריך היכרות עם האחר וכבוד לתחושותיו המיניות ולהעדפותיו המיוחדות⁷⁹.

השתנות הדור

האם דורנו שונה מהדורות הקודמים? האם יש יסוד להנחה שלנו כי לדורנו יש לפסוק הלכות צניעות בסגנון אחר תוך כדי הסתמכות על עיקר הדין והפוסקים המתירים? ואם הוא שונה, האם גם בענייני אישות? שלא בענייני אישות מצאנו למשל את התייחסותו של הרב אברהם יצחק הכהן קוק, שכתב⁸⁰ לעניין תוכן וסגנון של ענייני חזרה בתשובה לדור, שאינו יכול להיות אמיתי וקולע למטרה מבלי להסתכל באופי הדור, ובעניין היחס ל'פורקי עול' שהיה עוין יותר עד הדורות האחרונים, כתב החזון אי"ש⁸¹ כי יש לקרוב בעבותות אהבה ולא לרחק אותם. כעת, נתייחס לשאלתנו השנייה, האם גם על היחס לדיני אישות להשתנות לאור המצב הברור לעין כל בעל שכל בדורנו, שהוא הפריצות - בדיבור, במראות ובסרטים וכו' מחד, והרצון להשקיע בזוגיות איכותיות ופנימית מאידך המוביל להתעוררות השאלות המרובות בענייני צניעות. למשל, אומרת הגמרא⁸², כי תלמידי חכמים חייבים בחיי אישות פעם בשבוע, וכך נפסק להלכה בשולחן ערוך⁸³. אמנם, למרות זאת, באו האחרונים⁸⁴ וחיידשו שמשום פריצות הדור - הדור שהיה בזמנם(!) לפני חמישים שנה ומאה שנה [מבלי להזכיר את הפריצות בדורנו] - יש להורות לתלמידי חכמים לקיים 'עונתם' פעמיים בשבוע. לאור זאת אנו מבינים כי פריצות הדור היא מדד להקל בעניינים אלו בתוך ההלכה⁸⁵, וכפי שכבר הסברנו מדוע. לכן, כלל לא ברור מניין הגיעו למסקנה ההפוכה באנציקלופדיה היהודית⁸⁶ בנוגע להדרכת הרמב"ם בענייני אישות, שכתב⁸⁷: "וירא שמים יהא נזהר ויבוש ויכלם לעשות דברים אלו, וכן המקדש עצמו במותר לו - קדוש יאמר לו", והוסיפו את המשפט דלקמן: "ובפרט בדורות הללו ראוי להחמיר בכל אלו וכיוצא באלה".

אחרית דבר

תחושות מעורבות ליוו אותי בכתיבת החיבור; מחד, הקושי שהתלווה לחיבור - ההרגשה שאני עוסק בדברים גשמיים ונמוכים לכאורה, ומאידך, תחושה של שליחות, ובפרט לאחר שנחשפתי לעיסוק בנושא זה הנעשה בעילום שם באינטרנט על ידי אנשים טובים ותמימים שבסך הכל רוצים לשמח את בוראם ואת בן זוגם. תוך כדי כתיבת החוברת נזכרתי במאמר חז"ל⁸⁸ "אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא: ריבונו של עולם, לא חסיד אני? שכל מלכי מזרח ומערב יושבים אגודות אגודות בכבודם, ואני - ידי מלוכלכות בדם ובשפיר ובשליא כדי לטהר אישה לבעלה!"

עוד חששתי ממה שנראה כגילוי פנים מחודשות בתורה, בהלכה ובמחשבה, אלא שנחמתי בראותי מה שכתב הרב משה אביגדור עמיאל⁸⁹ "אף על פי שעלינו לומר בכל יום ויום "אני מאמין באמונה שלמה שזאת התורה לא תהא מוחלפת ולא תהא תורה אחרת מאת הבורא יתברך שמו", אבל הרבה פנים לתורה ובכל תקופה ותקופה, לפעמים בתקופות יותר ארוכות ולפעמים בתקופות יותר קצרות, מצאו פנים חדשות בתורה... אין אנחנו יכולים להוסיף על התורה אפילו כקוצה של יו"ד כמו שאין אנו יכולים להוסיף בעצם הטבע אפילו כשיעור של יתוש קטן אבל מדור לדור ומתקופה לתקופה מוצאים אנו חלקים בתורה מבחינת אתכסיא ומכניסים אותם לבחינת איתגליא".

התועלת היוצאת מחיבור זה, ולו לרגע אחד לחיזוק התא הזוגי, תהא שכרי מעמלי.

העורך

¹ כתב חכם אחד בעילום שם: עיקר העיקרים נובע אפוא מכך שאין כל סתירה בין היות האדם צלם אלוהים לבין יחסי אישות. אין מדובר בשני פנים של אותו אדם, ואין מדובר במאבק פנימי שתוך האדם - החלק הבהמי שלו הנמשך לחיי אישות ואילו החלק העילאי הרואה בחיי אישות חרפה לאדם. צליל מעין זה כלל אינו עולה מדברי התנ"ך והנביאים. אנו מוצאים צלילים של פרישות מאוחר יותר, מעט מאוד בדברי חז"ל וככל שאנו מעמיקים יותר ויותר למציאות של גלות, החשכת כוחות וצמצום עוז החיים הטבעיים, הולכים צלילים אלה וגוברים. כל אלה הם תוצאות של גלות, שיצרה שני ענינים שהשפיעו על היחס המיוחד הזה. ראשון בהם הוא עצם החיים בגלות, שהם חיים לא טבעיים, המצמצמים את דמותו של האדם וקוראים לו להתכנס בתוך עולמו. עניין זה הוא מרכזי מאוד במשנתו של הרב קוק זצ"ל, ובדרך זו ביאר פעמים רבות את הפער בין החיים הגופניים והיחס אליהם כפי שהוא צריך להיות לבין המשתקף ממקורות שנכתבו בעולמה של גלות. שני בהם הוא החשיפה המתמדת והאינטנסיבית לזרמים דתיים אחרים בעולם - בין אם מדובר בנצרות הקתולית ובין אם מדובר באסלם הצופי. המפגש עם זרמים אלה העמיק מאוד את התפיסה הדתית הפרושית, ויסודות שנמצאו בעולמה של היהדות בפרישות יחידאית של ההולכים בנתיבות נזירות הפכו להדרכת הכלל ולפיתוח משנה פרושית שלמה. עד כאן לשונו.

וכן אמר הרב משה אהרון שוחטוביץ (עפ"י 'בניין הבית', עמ' 87), כי מתוך אורך שנות הגלות, נכנסה השפעה זרה מבית מדרשה של הנצרות, עד שרואים שמדברים ומדפיסים דברים שיצאו מהנצרות אל תוך ספרי הקודש שלנו.

² כפי שבאות לידי ביטוי בשולחן ערוך, חלק אורח חיים סימן רמ.

³ רב אחד הסביר: "אחר שהבנו שיש ראייה רוחנית [ודיבור ו]תקשורת רוחנית, מובן שכשהורים מקיימים יחסים בצורה שהיא לחלוטין לא מגומסת ובודאי שאינה בקדושה, הדבר גורם בהכרח שהנשמה שיורדת לעולם ונכנסת בגוף הנוצר - הגוף יהיה פגום בדיבור ובראייה הרוחנית שלו, עד כדי אילמות ועיוורון רוחני".

⁴ לשם הידיעה: מקלחת משותפת מותרת. וכן כתב הרב שלמה אבינר (עצם מעצמי, עמ' 141) "מעיקר הדין אין איסור להתקלח יחד". ופשוט.

⁵ מדרש רבה נג ט. בכוונה כתבתי "רוח המדרש" כיוון שאיני מתיימר להציגו כאילו גילתה שרה חזה לעין כל הנוכחים; גברים ונשים.

⁶ ספר אסיא-כרך רביעי, הוצאת ראובן מס בע"מ, ירושלים, תשמ"ג.

⁷ שאלתי את נחשון דוד כרמי, מה עושות נשים שאינן מסופקות מינית, וכך ענה לי:

...מהקולגות שלי אני שומע על מטופלות שבאות עם תחושה שלא מגיע להם ליהנות. הן באות עם אמונה מאוד עמוקה שלהנות זה לא דבר טוב וחס וחלילה שתראה לבן זוגה שהיא נהנית... נשים שאינן מסופקות מינית תוותרנה הרבה פעמים על הסיפוק, הן יחליטו שזה לא מעניין אותן או שייעשו מאוד מרירות. הן גם יכולות לשנוא גברים, מתוך מחשבה שכל גבר הוא אנס, או - שיצהירו שהן לסביות; יש כאלו שמתמכרות לרומנים או סדרות טלנובלה בטלוויזיה, כמו שהוזכר במאמר בשמו של הארוויל הנדריקס, ויחיו בעולם של פנטזיה; או, שהן נהיות גברים בעצמן, 'כרישות': "סקס למען סקס בלבד". עד כאן דבריו.

ומה קורה לבעל שמגלה כי אשתו 'משוטטת' באינטרנט, נלמד מהעדות הבאה: "...השלמנו בסופו של דבר, אך משהו בחיינו וביחסינו היה נכה וחבול ולא ניתן להירפא. חיינו שעד לאותו אירוע היו מבוססים על אימון הדדי נפתחו לחשד, לאי אמון, למעקב אחריה, לתכנון מופרע של גיחות פתאומיות הביתה על מנת לתפוש אותה בקלקלתה, לבושה על החשד ואי האמון, לקנאה שלא נותנת מנוח, להשלמה שפצע מדמם בקרבה".

"מעבר לזה, (ובאופן לא קשור) בעלי "נופל" לעתים באינטרנט. המקרים האלה גורמים לי לעתים לחוסר רצון למגע בכלל, ומגע מיני בפרט". מתוך אחד הפרומים.

⁸ בימים עברו, המושג 'קדושה' היה מיוחס לכל זוג המקיים יחסים בנאמנות וללא בגידה, זה היה המודל הראוי להערכה. היום, 'קריטריון' הקדושה עלה דרגה, כך שאנשים גם בודקים מה היה סוג הכוונה ומה היו התוצאות ביחסי האישות. נכון, יש דרגות של קדושה ביחסי האישות, אך מאידך, גם את הזוג הזה שנופל מדי פעם יש להעריך ולדעת שלצערנו, כיום, אפשר להגיע לרמות טומאה הרבה יותר גבוהות מאלו הנזכרות במאמר. הערת נחשון דוד כרמי.

כאשר גבר מחובר אל רגשותיו המיניים, אך מכוון את האנרגיות המיניות שלו כלפי בת זוגו בלבד, שליטה זו משפיעה עליה באופן ברור. בכל פעם שגבר

מפותה על ידי האפשרות למין, ושומר על נאמנותו הבלעדית לבת זוגו, הוא יוצר את הביטחון אשר יאפשר לבת זוגו ליהנות יותר ממין. בכך שאינו נכנע להזיותו על אודות נשים אחרות, הוא לומד לשלוט על האנרגיות המיניות שלו, כך שיוכל להאט את תהליך הפורקן ולהחזיק מעמד זמן רב יותר עבורה. אין ספק כי מחשבות ותמונות שונות עשויות לעלות בדעתו, אך כל עוד הוא חוזר למודעות לבת זוגו, תשוקתו ושליטתו ימשיכו לגדול. מוב"ה, עמ' 149.

⁹ יאנג ושותפיו... מביאים מחקר שגילה כי מעטים מן המכורים למין אינטרנטי נשאר מעוניינים במין עם בני זוגם לנישואים. רבים מהם המשיכו לקיים יחסים ללא התלהבות ורק מעטים לא זאת בלבד שהגירוי שלהם להמשך יחסים עם בני זוגם גבר אלא יחסיהם איתו נעשו סוערים יותר, עשירים יותר ומפרקנים יותר. הנזקים העלולים לצמוח מן המעורבות האינטנסיבית במין באינטרנט ובקשרים מתהדקים והולכים בצ'טים, אינם רק בתחום המיני אלא אף בתחומים הרגשיים, בתשומת הלב המוקדשת לבני הזוג, בפתיחות אליהם, בהאזנה הקשובה להם, בקבלתם המלאה. הסחות הדעת מבני הזוג עלולות להיות תדירות, הפתיחות עלולה להתמעט. העניין המשותף פוחת. לעתים מתגלה קוצר רוח. המתח עלול להתגבר.

...פרקים רבים מקודשים בספרות המקצועית לפגיעה הקשה בכך הזוג בנישואים בהתגלות היחסים הרומאנטיים, האינטימיים והאירוטיים באינטרנט שמקיים שותפו. שניידור וויס בספרם "הסייברספייס נחשף: פנטאסיה פשוטה או אובססיה" ואהרון בן זאב בספרו "אהבה ברשת" מדגישים את אפשרות הפגיעה בכך הזוג, התגובות הקשות של הנפגע והנזקים הנגרמים לו. "בני זוג נבגדים שכאלה מתארים את תחושותיהם: שיכרון לב, איבוד הערך העצמי, תחושת נטישה, השפלה, בידוד, דחייה, פגיעה, בגידה, חוסר אמון, חשד, פחד והיעדר אינטימיות".

"אחת הסכנות הגדולות שעומדות בפני הזוגיות היום היא הפורנוגרפיה". זוגיות - מדריך למשתמש, עמ' 154.

¹⁰ דברים כד ה.

¹¹ מרן רבנו יוסף קארו היה חסיד שבישראל, וכתב בשולחן ערוך דברים שהם ממידת חסידות שמקורם מהזוהר, כגון חלק מדיני נטילת ידיים. אבל סימן זה הוא מדינא, וכל אחד צריך לקיים את כל הסימן. דין זה שכל מעשיו יהיו לשם

שמים, כתבו הרמב"ם בי"ד החזקה (הלכות דעות ג ב), וחיובו מדינא, כמו דיני שבת וכדומה. ועוד כתב ספר החינוך (ואתחנן, מצווה תיח) דמי שאוכל ונהנה שלא לשם שמים אלא מאהבת עצמו, עובר על מצות עשה של (דברים ו ה) "ואהבת את ה' אלוהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך", וזה פשטיה דקרא שאסור שתהיינה אהבות אחרות חוץ מאהבת ה'. אהבת תורה, אהבת ישראל ואהבת ארץ ישראל, הם חלק מאהבת ה'. הרב אביגדור הלוי נבנצל, ביאור 'ביצחק יקרא', שו"ע או"ח רלא א.

¹² זו נקודה חשובה. האיכויות האלו, של הדאגה לאושר הכללי של האישה, מעוררות את החשק המיני כולו. הערת נחשון דוד כרמי.

¹³ מתוך המחקר והטיפול באנשים בנושא קשיים בחיי האישות אנו יודעים שיש שלוש דרכים בהם אנשים מעוררים את עצמם מינית: א. הדרך החושנית. האדם מתמקד ב"איך" הוא חווה את העולם, במגע, בריח, בשמיעה. תשומת הלב מובילה למלאות שעשויה להוביל לרצון לחלוק את המלאות עם בן הזוג בדרך של חיי אישות או שהחוויה שבני הזוג חולקים עומדת בפני עצמה בלי הכרח לחיי אישות מלאים. החושים האלו מזוהים אצלם כמעוררים מינית. ב. אינטראקציה עם בן הזוג. יש עובדה ידועה מהמחקר והניסיון הקליני שבן או בת זוג שמגלה כך עניין מיני הוא הדבר הכי מעורר (בהנחה שאין מניעות אחרות). ג. פנטאזיה. דמיון של תרחישים אפשריים ובלתי אפשריים שיש בהם מוטיבים מעוררים. בדרך כלל, אלו הפונים בשאלות לרב, מבקשים אישורים להתנהגויות מהסוג השני, של האינטראקציה. מהמחקר אנו יודעים שגם הדרך הראשונה והשלישית הם מרכיבים של תפקוד מיני תקין. לכן: (1) נכון שאנשים ילמדו כיצד להתרכז בתחושות שלהם, מה נעים להם [מקביל לדרך הראשונה]; (2) חשוב שירגישו שמותר להם לעשות שימוש חיובי בדמיון [מקביל לדרך השלישית]. הערת נחשון דוד כרמי.

¹⁴ דברים דומים לאלו אמר הרב משה אהרון שוחטוביץ (עפ"י 'בניין הבית', עמ' 178), כי כאשר אדם מקיים מצוות עונה לפי דרגתו, נעלמות ממנו בעיות הרהורי עבירה, אך כאשר אדם מקיים את המצווה בפרישות נשגבה, למעלה ממדרגתו, אזי לא יינצל מהרהורי עבירה, ואדרבא, יגדלו הרהוריו. וסיפר שאמר לו הרב אהרון לייב שטיינמן בשם ר' חיים מוולוז'ין כי "אם עוסקים ב'ראשית חכמה' בבית - נשאר 'אשת איש' בחוץ. אך אם עוסקים ב'אשת איש' בבית - זוכים

לדרגה של 'ראשית חכמה' בחוץ". והסביר, שאברכים שעוסקים בטהרה ופרישות, כפי הדרכת הספר 'ראשית חכמה', עם נשותיהם, הם סבורים שעולים במדרגות הקדושה, אך נכשלים באשת איש ברחובה של עיר, ואז, הם מאשימים את 'הפריצות של הרחוב' בהרהוריהם, והם - רק אנוסים. אך אם היו דבוקים לנשותיהם, כפי דרגתם, אז היו זוכים להינצל מהרהורים.

¹⁵ שו"ת אשר חנן, חלק ו-ז, חלק אבן העזר, סי' סח, עמ' תה.

¹⁶ מתוך הסכמתו לספר קדושת משה; הרב יצחק משה, בני ברק תשס"ט עמודים 9-10. וכמין סיכום כתב שם הרב המחבר, הרב יצחק משה בעמ' י: "דיש בני אדם והמה מבני עליה אשר רבו חומרותיהם ומתנהגים בחסידות, בוודאי שיש להם להחמיר בכל מה שאפשר ובלבד בהסכמת האישה, ולעומתם המון העם שכל היום נמצאים ברחובות הנהר שיש להקל להם כמה שאפשר כדי שיסתפקו בנשותיהם ולא יבואו ח"ו להרהר באחרות, וגם ישנם אנשים אשר הדרך הממוצעת דרכם ולהם צריכים להקל במקרים מסוימים ולהחמיר במקרים מסוימים וכל ערום יעשה בדעת ואכמ"ל".

ובלשונם של הראשונים, כתב רעיון זה הרמב"ם (שמונה פרקים, פרק ה), וזו לשונו: "כשיבוא האיש הסכל לאסור הזיווג יותר ממה שנאסר מן הבעילות יהיה עושה מעשים רעים והוא לא ידע, ויגיע אל הקצה האחר ויצא מן המיצוע לגמרי".

¹⁷ איכה רבה ב יג.

¹⁸ עמ' 199-198.

¹⁹ יחסי מין בקשר נישואין ארוך טווח פירושה בהכרח מידה מסוימת של שגרה; ואין זה משנה כמה אתה יצירתי וספונטני - תמיד תיווצרנה מתכונות החוזרות על עצמן. כל עוד אנו תופסים את השגרה כבעיה, אנו חשים לחץ לפתור אותה. הרעיון של שגרה כבעיה מקורו בשלב ירח הדבש, כשכל עניין המין עם בן הזוג היה חדש, או בסרטים, שאינם מראים, בדרך כלל, מין בחיי הנישואין לאחר השלב הראשוני כדבר מרתק ומסעיר. במין ההתחלתי יש חידוש והפתעה. אין בו שגרה רבה, אך לאחר ששה חודשים של מין עם אותו אדם מובטח כי תהיה ביחסים שגרה רבה. מה יקרה, אם נפסיק להגדיר שגרה כבעיה? מה אם נתחיל לראות אותה כגורם המאפשר שלוה ובטחון? תחושת בטחון מביאה לסוג של אינטימיות, שבמסגרתה ניתן לנסות דברים חדשים. מכיוון שאנו יודעים למה

לצפות, איננו עסוקים יתר על המידה במה שיקרה הלאה. עניין זה יכול לאפשר גישה רגועה יותר וחיפוש הדדי אחר שינויים מיניים מתוך הומור וקלילות המאפיינים משחק. באורח פרדוקסלי, אם כן, ככל שאנו פחות רציניים בגישתנו לשגרה, כך אנו חופשים יותר לנסות דברים חדשים - והשגרה פוחתת!. טובים השניים, ד"ר קלייר רבין, עמ' 116.

²⁰ כאשר אנו רוצים לגלות את נתיבי ההתקשרות שבין איש לאשתו, עלינו לחפש את עיקריהם בנתיבים הכלליים שבין אדם לחברו. זאת, שלא כדברי היהודי המפורסם זיגמונד פרויד, שטען שהיחס בין בני הזוג בנוי על המשיכה המיוחדת הקיימת בין האיש לבין האישה בתור זכר ונקבה, וזהו סוג אחר של קשר מאשר היחס בין אדם לחברו. לדעתו, אותה משיכה היא הלזו של חיי הנישואים, היא חזות הכל, והצלחת חיי הנישואים תלויה בתקינות חיי האישות האינטימיים... איננו מכחישים שהסתבכויות רבות קשורות לאופי יחסי האישות בין בני הזוג, ואולם אין לראות בזה את יסוד הקשר... אחת הסיבות העיקריות לכישלון הנישואים היא, שהפגישה בין האיש לבין האישה בנויה כפגישה בין זכר לנקבה ולא כפגישה בין בני אדם, מה שהופך את יחסיהם לנמוכים וכושלים. רעים אהובים, הרב שלמה אבינר, עמ' 175-176.

²¹ הוא מעוניין במין. היא מעוניינת ברומנטיקה... בחדר השינה שלנו, ניכר כי גברים ונשים שונים אלו מאלו, אולם ייתכן כי היקף השוני אינו ברור לנו. רק באמצעות הבנת וקבלת ההבדלים הגלויים והגלויים פחות בינינו וקבלתם, נוכל להגיע לאינטימיות אמיתית ולמין אדיר. כולנו מודעים לכך שמין נוטה להיות חשוב יותר לגברים, בעוד רומנטיקה היא חשובה יותר לנשים, אך בדרך כלל איננו מבינים מדוע. ללא הבנה עמוקה יותר של הבדל מהותי זה, מרבות נשים להמעיט בערך חשיבותו של המין עבור גברים, ומאשימות אותם לעתים קרובות בשטחיות מפני שהם מעוניינים בדבר אחד בלבד. שיפוטיהן של נשים הופכים חמורים פחות כאשר הן מגלות את הסיבות האמיתיות לכך שגברים מסוימים נדמים כמעוניינים במין בלבד. בעזרת הבנה עמוקה יותר של ההבדלים המיניים, המבוססים על התפתחות היסטורית והתניה חברתית, יכולות נשים להבין מדוע, עבור גברים רבים, עירור מיני הוא המפתח להתחברות אל רגשותיהם והכרה בהם. מוב"ה, עמ' 13.

...הנישואין נקלעים למבוי סתום: היא אינה מקיימת מגע מיני מפני שאין קרבה; הוא אינו יכול להתקרב אליה, מפני שהיא נמנעת ממין. שני הצדדים נקלעים למאבק של "או או". היא מרגישה, ש"או שהוא יהיה יותר חם כלפי, או שאמשיך להימנע ממין". אך, למעשה היא מונעת מעצמה סיפוק מיני. הוא מרגיש ש"או שהיא תתחיל להיות יותר מינית כלפי, או שאצטרך לסגת ממנה" אך בכך הוא מונע מעצמו סיפוק רגשי. כל אחד מן השניים הופך צורה אחת של אינטימיות לתנאי מקודם לגבי השנייה... הפגיעה, שחשים גברים כשהם נדחים מינית, אינה פחותה מן הפגיעה, שחשות נשים הנדחות רגשית. לא כדאי לאשה לפול למלכודת של תפישת הגבר כמכונה חסרת רגשות - אפילו זהו אידיאל תרבותי. התעלמות מאזורי הפגיעות של הגבר מביאה, למשל, לכך, שנשים אינן מבינות כמה עלול כעס מצידן להפחיד גבר. אשה, המביעה כעס גלוי על פגיעה רגשית, עלולה להביא על עצמה התרחקות נוספת מצד בעלה... אשה היודעת כיצד להביע בצורה בונה כעס, אכזבה או כאב, אינה צריכה לתת ביטוי לרגשות אלה בדרך של המנעות ממין. בעל הפתוח לידן בתחושת פגיעה בנושא מין, לא יצטרך לסגת רגשית מאשתו. טובים השניים, ד"ר קלייר רבין, עמ' 119-120.

²² יסוד הכעס בא מצד חסרון היצירה הרוחנית. קיבוץ כוחות רוחניים, העומדים לצאת אל הפועל בצירור ובתפארת מובלט, דוחקים את הנשמה ומצעררים אותה בקצפון פנימי. כל מלחמות גויים, וכל רצח ושווד שבבני אדם, עד כל רוגז שבבעלי חיים, מארס הנחש עד עקיצת קטן שברמשים, בכוונה של היזק, בא מצד הכעס הכללי, האצור בעולם, שמצד עיצור כוח היצירה. הראי"ה קוק, אורות הקודש ג עמ' רמג.

²³ שמואל ב יג טו.

²⁴ אחותי כלה, עמ' 71.

ובספר בניין הבית (עמ' 92) כתב בשמו של הרב משה אהרון שוחטוביץ כי רבי אליהו די וידאש בספר ראשית חכמה (שער הקדושה פרק טז) בעצמו מדריך את הלומד ללמוד גם את החלק במנורת המאור העוסק בחיי האישות. ושמע מגדולי ישראל כי הלומד ראשית חכמה בלא מנורת המאור, דומה למתחיל לבנות בית מהגג; והרבה דעות משונות ששמע מאברכים נבעו מכך שלמדו ראשית חכמה בלא מנורת המאור בנוסף.

²⁵ לעניין הדינים, צריך ללמוד לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי הטור באורח חיים סימן ר"ם, ובטור אבן העזר סימן כ"ה, לא ייפול דבר ארצה מכל המוזכר שם. וצריך האדם להיות בקי בעל פה בכל מילה ומילה הכתוב שם, זולת מעניין דין הפיכת השולחן המוזכר שם כבר כתבתי למעלה מה שכתב בזה הספר החרדים אליו תשמעון. ולעניין הרמזים מחשבות הסודות, צריך לידע ללמוד ולשמור בחיבור קטן הכמות ורב האיכות שחיבר איש האלוהים הרמב"ן ז"ל ונקרא אגרת הקודש. כו' ואתם בניי יצ"ו, הנה אני מזהיר אתכם ואת זרעכם וזרע זרעכם עד עולם, וכל תלמידיי הסרים למשמעתי שילמדו אלו השני סימנים בטור הנ"ל, ופרק יז מראשית חכמה בשער הקדושה, וכל כך הרבה פעמים תלמדו שיהיו שגורים בעל פה, ואל תשנו מכל הכתוב שם. ואז אשריכם וטוב לכם בעולם הזה ובעולם הבא, ויהיו לכם בנים הגונים, ותהיו מכת הזוכים ומזכים, דהיינו שתרכו כמה נשמות קדושות. של"ה, שער האותיות, עמק ברכה עז.

²⁶ אחותי כלה, עמ' 69-68.

²⁷ עצם מעצמי, עמ' 8. ובעמ' 115 כתב לאישה: "ומה שאת מהרהרת בזמן הזיווג על צדיקים, כדי שהבן הנולד או הבת הנולדת יהיו צדיקים, ודאי מחשבה טהורה וקדושה היא, אבל המחשבה הפשוטה לעשות חסד לאדם שאיתו כרתת ברית חיים - קודמת".

²⁸ ספר יערות דבש, חלק ראשון, דרוש א.

²⁹ משנה תורה, הלכות איסורי ביאה כא ט.

³⁰ פעם שאל אותי תלמיד, מדוע אני נוהג בחומרה מסוימת שעליה אמר המשנה ברורה שראוי לירא שמים להחמיר. השבתי לו: "כשאתה קורא במשנה ברורה פנייה לירא שמים, אתה משוכנע שהכוונה אליך. לי אין יומרות כאלו". וראוי גם לציין: נאמר שירא שמים ראוי שיחמיר, אך לא נאמר שהחומרה מביאה לידי יראת שמים! הרב יהודה עמיטל, 'והארץ נתן לבני אדם', עמוד 75.

³¹ זו תופעה חדשה. קם דור חדש של גברים, שעסוקים בשאלה האם האישה נהנית או לא. זה אפילו הפך לתנאי ליחסים עבור גברים מסוימים. מדובר על גברים שסיפוק ההנאה לאישה הוא חלק מהסיפוק של האגו הגברי שלהם. אם כן, יש לזה מימד של הדדיות וגם מימד של מבחן הגבריות. יש להדגיש ולומר, שאם הגבר מתייחס ליחסי האישות כמבחן לגבריותו, במקום להיות קשוב

לאישה, יש סיכוי שהוא לא יצליח ביחסי האישות. דאגה כנה לאישה לא צריכה לבוא כדי לספק את הצורך להרגיש גבר, אלא מרצון כן שהאישה תרגיש נאהבת, וכשזה מורגש היא מרגישה נאהבת ברמה הרגשית. הערת נחשון דוד כרמי. להלן תיאור של אחד ממשותפי הפורומים שמספר על רעייתו: "היא חונכה באולפנא ובבית הוריה חינוך נוקשה מלא אידיאליים, היא מוכנה לוותר על כל חשקיה בשביל מטרות ולא מתפשרת עליהם כלל. גם אני הייתי כך בתחילת דרכנו. כיום, אחרי שנפתחתי לעולם יש לי עוד רצונות כמו הנושא המיני. אני כיום רוצה יותר גיוון, תנוחות אחרות, והיא בשלה - היא תמיד בעד אותה תנוחה מסורתית. המין כלל לא חשוב לה ותמיד יש לי הרגשה שהיא עושה זאת לרצות אותי. אין לה כלל צורך בהנאה המינית. שוחחתי איתה הרבה פעמים והיא לא מוכנה להשתנות".

³² חוברת הדרום, מאמר 'ובקשתם משם', עמ' 53.

³³ נדה לא א.

³⁴ במדבר כג י.

³⁵ יש לאמירה זו הרבה על מה להיסמך בכל הקשור למחקר המדעי על המוח. חוקרת בשם הלן פישר, מהמובילות בעולם בחקר המוח ביחסי האהבה, אבחנה שלוש מערכות התנהגותיות בעלות מקבילות מוחיות, ואלו הן ההתנהגויות: תאוה; התאהבות; קשר. התאוה היא דחף שחפץ בהרבה שותפים. לכן, המחשבה שברגע שהקשר הזוגי יתחזק תתבטל התאוה היא מוטעית. גברים שלא יינתן להם כלל מקום להתאוות, אפילו עם נשותיהן, יחפשו את זה במקומות אחרים. אנו מדברים על תאוה כדחף, זה צורך אנושי שאנו משקיעים בו מחשבה ותכנון, לא איזה רגש חולף. לפי זה, יש לנווט את התאוה אל האישה ולא להכחיש אותה. בכלל, זו טעות לחשוב שההלכה, ובפרט בעניינים אלו, שווה לכל נפש, מבלי לקחת בחשבון נתונים כמו גיל, טמפרמנט ואישיות. אין קריטריון אובייקטיבי בדברים אלו, וזה היופי של 'תורת חיים', שהיא דינאמית. זה היה היתרון של מסורת התורה שבעל פה לפני השתלטות התרבות שהספרים יודעים יותר טוב ממורים חיים. הערת נחשון דוד כרמי.

³⁶ כמה מחקרים שנערכו על ידי גויים הוכיחו שיש קשר בין דרגת הנאת האישה בשעת החיבור ובין ההצלחה בנישואים: ככל שהאישה מתענגת יותר, כך מגדירים שני בני הזוג את עצמם כמאושרים יותר, וכן נמוכים יותר אחוזי

הגירושין. יחד עם זה, אין זה הגורם היחיד. כשליש מהנשים המגדירות את עצמן כאומללות בנישואים מכירות בכך שהן נהנות בשעת החיבור באופן קבוע. הוא שאמרנו שסיפוק היצר אינו הכל, ובוודאי שאין בכוחו לתקן את כל המשברים. משל לצמח שסובל בלי מים, ופורח בבוא הגשם, אבל אם שורשיו מתו, כל מי העולם לא יועילו. עצם מעצמי, הרב שלמה אבינר, עמ' 67.

³⁷ ויש לשנן את דבריו החשובים של הראי"ה קוק, שכתב בעניין פסיקת ההלכה על פי עיקר הדין בימינו (שו"ת אורח משפט סימן קיב): ובאמת אגיד לכבוד תורתם, שמה שהחמיר בעניינים כאלה הגאון חתם סופר ז"ל, כנראה מסגנון לשונו, היה לפי זמנו צורך שעה מפני התפרצות הריפורם [=רפורמים], שהיו חפצים תמיד לעשות תיקונים בדת חס וחלילה, וכל הוראה שהייתה יוצאת נגד המנהג המפורסם הייתה נותנת יד לפושעים, על כן לא רצה לשנות את המנהג... אבל בימינו אין זאת הפרצה מסוכנת כלל, כי בעוונותינו הרבים עכשיו הרוצה לפרוץ גדר ואינו מבקש לו שום היתר מרבנים, ועושה כל מה שליבו חפץ בלא שום תיקון, ושאלת תיקונים בדת הייתה ללעג ולקלס, גם להמתחדשים, על כן אין שום חשש להתיר מה שהוא מותר על פי דין תורה, אף על פי שעל פי הוראה לא היה מקודם מנהג על זה להתיר. וכבר כתבתי למעלת כבוד תורתם שאני יודע ברור תכונת בני דורנו, שדווקא על ידי מה שיראו, שכל מה שיש להתיר על פי עומק הדין מתירין אנחנו, ישכילו לדעת, שמה שאין אנו מתירין הוא מפני אמיתת דין תורה, וימצאו רבים הדבקים בתורה שישמעו לקול מורים בעזרת השם, מה שאין כן כשיתגלה הדבר, שישנם דברים כאלה, שמצד שורת ההלכה ראויים הם להתיר ורבנים לא חשו על טורחם וצערם של ישראל, והניחו את הדברים באיסורם, יוצא מזה חס ושלוש חילול השם גדול מאוד, עד שרבים המתפרצים לומר על כמה גופי תורה, שאם הרבנים רוצים היו יכולים להתיר, ועל ידי זה יוצא משפט מעוקל.

³⁸ משלי ט יז.

³⁹ השווה טענה דומה מסוגיה אחרת: "האם מותר לתושבי ארץ ישראל לנסוע לטיול בחו"ל? רוב הרבנים תוקפים בחריפות את הנוהג הרווח הזה. אך רוב גדול של בני עדתם, כולל יראים ושלמים, נוסעים לטייל בחו"ל ללא כל היסוס, ואף מקפידים לעלות לתורה עם שובם כדי לברך 'הגומל'. בנושאים רבים יש פער בין דרשות הרבנים לבין הפרקטיקה הרווחת בציבור. כולם יודעים שאסור

לדבר לשון הרע, ובכל זאת מדברים. אך כולנו גם מתביישים בלשון הרע שלנו. איש לא יציג בפני חבריו בגאווה תמונות משיחת לשון הרע שקיים באחרונה. הנסיעות לחו"ל הן מקרה נדיר שבו הפער בין הדרשה לפרקטיקה אינו רק במישור המעשי, אלא גם במישור הערכי-עקרוני: רוב הציבור אינו רואה כל פסול בטיול קצר בחו"ל". הרב חיים נבון, מדור עיונים, עיתון שבוע, י"ד אב תשע"ב.

⁴⁰ משלי כא ל.

⁴¹ סוכה נב ב; סנהדרין קז א.

⁴² ראה רש"י שם.

⁴³ אמר לי יועץ האישות נחשון דוד כרמי כי יש משהו מאוד חזק ועוצמתי בהסתכלות בני הזוג זה בעיני זה בשעת המעשה עצמו.

⁴⁴ ומה נענה אנו המנסים להיות איש במקום שאין איש, להורות לרבים הדרך שילכו בה, אותם המקולקלים במחשבה מראשיתם שאי אפשר לעקור מחשבה של איזה צורה או תנוחה שראו או עשו בנערותם השם ירחם, ותלונה בפיהם שתשמיש רגיל הוי כמצוות אנשים מלומדה, ואף שלום בית פעמים נפגע רק מאותו תשמיש שחוזר ונשנה אותו דבר (הוא למטה והיא למעלה וכיו"ב כהשו"ע), בלא חידוש, והאיש צמא והאישה צמאה לשינוי בצורת הזיווג בטהרה וקדושה, ומנקר במוחם אותם צורות ואותו סיפוק שזה רק ממלא תאוותם. וכמה בני תורה אברכי חמד בעלי תשובה באים לפתחנו שמחשבת העבר אינה מזניחה אותם גם בלימוד ובתפילה, ויצר הרע מעלה בזכרונם את אותם העריות של העבר, ואין מנוח עד שיספקו יצרם בדרך זו, אך כמוכן שכעת באשתו שנשואה לו כדת וכדין וטהורה כדת משה. ועל ידי הנחה זו אין ספק אצלי שמותר כמעט הכל בשעת הצורך להרגיע הנפש הקלוקלת הצמאה (למעט ח"ו הוצאת זרע לבטלה שלא כדרכה ובפי הטבעת, או משגל נסוג וכדומה) והנח לישראל, כי כאמור אנו מדברים מתוך דברי הש"ס והרמב"ם ומור"ם ז"ל, ולא מאיזה סברא מהכרס כנגד השולחן ערוך ושאר האחרונים, שסביר להניח שיוודו לנו בזמנינו שהכל שעת הדחק והצורך.

...אתה הוראת לדעת בנידון דידן ככל שינסה להרבות נפשו בדבר תשמיש בצורה שאינה רגיל, אין הוא מרווה נפשו אלא גורם צמא נוסף וילך ויגבר אצלו תאוה לתעלולים חדשים עד שיבוא לאיסור גמור, כך שראוי לו יותר לגדור

עצמו בתהפוכות ומרעיבו שבע (סוכה נא ב). זאת ועוד שראוי לכל בעל תשובה להתרחק מהשינויים בהלכה והוא התיקון לפגם שפגם בהיותו נער עם נערה (תשובת המשקל). אמנם נראה דלא באתי ח"ו לחלוק על ר"י והרמב"ן ורבינו בחיי הנ"ל שכל איש וגופו וכל איש ונפשו, ישנם כאלו שכדאי המה שלא יפתחו להם שום פתח לנסות להרוות נפשו הצמאה לאיזה תהפוכה או נישוק שונה שאינו בגדר הצניעות כי ההיפך יבוא עליו, אך מאידך ישנם כאלו שעד שלא תיתן ההיתר לאותו עניין, הנפש תלך ותאבד, ודי לה להרוות צמאה פעם או פעמיים זכר לעניין מהעבר ותו לא, ומשביעו שבע, נמצא שלא כל הנפשות והאצבעות שווים, קל וחומר שתלוי הוא גם ברחמה ודרך הנרתיק ותאוות המשגל של אשת חיקו, הילכך יעשה שאילתא הלכה למעשה אצל גדול ממנו בכל תהפוכה ותהפוכה, והבן. הדיין הרב חנן אפללו, שו"ת אשר חנן, חלק ו-ז, סי' סו, עמ' שצו-שצז.

...איך שיהא לפי עניות דעתי, בעלי תשובה שהיו רגילים בזה בעברם הקלוקל וקשה עליהם פרידה או (ו)סילוק מחשבה בכזאת של נישוק באותו מקום, הרי שעת הדחק ושעת הצורך להם, כי פעמים העניין מפריע להם בהמשך עבודת השם עד שיתנו לנפשם מנוח מזה, נכון לסמוך על הרמב"ם והאשכול והסמ"ק ור"א מן ההר והארחות חיים ומור"ם ז"ל דסבירא ליה הכי שמנשק בכל איבר שירצה, שיש לפרש כולל אותו מקום. שם סי' סח.

⁴⁵ אין הכוונה לומר, שכל מה שהאדם עושה להנאתו אין בו חשש לפגיעה בקדושה. ודאי שעלול להיות מצב, שהאדם ייסחף אחרי תאוותו ויתמכר לה, ובכך הוא יידרדר מבחינה רוחנית ויתרחק מן הקדושה. גם אם הדברים נעשים בתוך התחום המותר על פי ההלכה, עדיין עלול האדם להגיע למצב של "נבל ברשות התורה", כדברי הרמב"ן הידועים בתחילת פרשת קדושים. אלא שלפי הגישה שנציג, מצב פגום זה הוא רק כאשר האדם מגזים, שוקע בסיפוק יצרו בצורה חריגה ומתמכר להנאות גופו; וכל עוד הדברים נעשים במסגרת הצורך הטבעי והנורמאלי של האדם, אין פסול בהנאה שבדבר מצד עצמה. ודאי אין הכוונה לומר, שלפי גישה זו ההנאה היא הקדושה. ודאי שהקדושה נמצאת בהתעלות הרוחנית שבמעשה ולא בסיפוק הגופני שבו. אלא שלפי גישה זו, ההנאה אינה מנוגדת לקדושה, ואין בה פגם מצד עצמה. הרב שמואל אריאל, מאמר 'קדושה בחיי האישות', צוהר, גיליון 20, עמ' 70-71.

⁴⁶ השולחן ערוך בהדרכתיו בידי אישות מכוון לפרישות, שהיא דבר עצום. בדרך כלל, אין השולחן ערוך פוסק חומרות, אלא עצם הדין, ומוסיף "המחמיר תבוא עליו ברכה". כמובן, לא כל אדם מסוגל להחמיר על עצמו, אך ככל שהוא אדם גדול יותר כך ראוי להחמיר... יחד עם זה צריך לדעת שאין מגיעים אליה בחזק יד או בדליגה, אלא היא מופיעה מתוך התרוממות כללית של האדם. אחותי כלה, הרב שלמה אבינר, עמ' 69-70.

⁴⁷ השווה: "מפשט דבריהם, כל שכן מהרמב"ם כאן (פי' המשנה סנהדרין ז ג) מוכח עדיין שעיקר הדין בקיום יחסי אישות בין איש לאשתו מותרים בכל דהוא, ורק לאותם אנשי חסידים ירחיקו הדבר, קל וחומר בן בנו של קל וחומר בזמנינו, בעלי תשובה המבקשים בכל מעשים אלו לעשות כן אין למנוע מהם, שכן אי אפשר לכפות מידת חסידות על דבר שמעיקר הדין מותר שכל העושה באשתו עושה, ועוד שרחוק זמנינו ודורנו שפניו כפני הכלב שאפילו פרסום דל וקלוש על מוצר מאכל מצמידים ומבליטים תמונת נשים וכדומה, ומה שייד לבקש חסידות, וכאמור די לנו לתפוס את עיקר הדין ופשט ההלכה המתרת בכמה דוכתי ולא ח"ו לתפוס בדברים גדולים ששייכים לחסידים, ואף נמי יכול להיות שבימינו זוהי עצת יצר הרע וקיימא לן דור דור ודורשיו. אמור מעתה שאף על פי שמרן השולחן ערוך בכל סימניו הן באורח חיים והן באבן העזר נתן אותותיו לחומרא ולחסידות פעמים כהראב"ד בבעלי הנפש (שער הקדושה עמ' קעט) וכן אלה שנזכרו במסכת כלה (א ט) ופעמים לחומרא אף יותר מהם כדין הפיכת שולחן ועוד, ואין כאן המקום להאריך בהם ועיין לקמן. ועל דעת זה פסקו הרבה לחומרא כשיטתו, ובצדק שאנו קיבלנו הוראות מרן השולחן ערוך כל שכן בידינו ערווה (אם נקראים דיני ערווה, ואפשר לומר שהמה דיני איסור והיתר) שהולכים לחומרא, אך לפי עניות דעתי בימינו ובזמנינו, קל וחומר אצל בעלי תשובה, אולי יודה מרן השו"ע זיע"א להתיר מה שאפשר בלא לעבור את הגבולות הגבוהות ולהקל ולסמוך על דברי חכמים בש"ס וברמב"ם בכל הדינים הקשורים אצלו אם והשעה צריכה לזה במבקש זאת. ולפי קוצר דעתי זו מציאות שנכפתה עלינו ועל כל מורה הוראה חל עליו חובת הבנה לאותו דור להמציא לו תרופה למכתו, בפרט בנושא כזה שיש הרבה סימוכין לאילנות גדולים להישען בכל הנושא הזה שעושה באשתו מה שרוצה" (הדיין הרב חנן אפללו, שו"ת אשר חנן, חלק ו-ז, חלק אבן העזר סי' סו, עמ' שצה).

⁴⁸ בעלי הנפש, מהדור' הרב קאפח, עמ' קיח.

⁴⁹ אמר הרב משה אהרון שוחטוביץ (עפ"י 'בניין הבית', עמ' 207), כי יש רעב אמיתי ורעב דמיוני. כשלאדם יש רעב אמיתי, אזי אם יאכל, ייעשה שבע וישקוט יצרו. אך אם הצורך שלו בא מתוך דמיון, הרי שאין לדבר סוף. ואדם צריך להכיר עצמו היטב כדי להבדיל בין שני סוגי רעב אלו.

⁵⁰ פרקי אבות א ה.

⁵¹ האיגרת לא מופיעה בב' כרכים של "אגרות", ופורסמה לראשונה ע"י הרב שלמה וולבה, חוברת הדרכה לחתנים, עמ' 21.

⁵² טור אבן העזר סימן א סעיף ד.

⁵³ כתבה אישה אחת מבית חרדי: "כשהתחתנתי עם ר. בעלי, אותו הכרתי בשידוך, נשאתי בתוכי את כל מה שחונכתי עליו. התביישתי בגופי. לא רציתי לחשוף אותו, לא הכרתי אותו בעצמי, לא ידעתי לענג אותו, לא ידעתי היכן מקומות הגירוי והריגוש שלי, לא עלה בדעתי להעניק חיים ולהט ופורקן לגוף המוצנע והמיוסר הזה".

⁵⁴ הקדמה לאגלי טל.

⁵⁵ אחותי כלה, עמ' 68.

⁵⁶ נראה לומר, שהקדוש ברוך הוא הטביע במעשה זה את ההנאה, כדי ליצור קישור חזק בין בני הזוג. מצוות עונה אינה רק במעשה החיצוני, לספק את הצורך הגופני, אלא מגמתה לחזק את הקשר הפנימי שבין בני הזוג, "ודבק באשתו והיו לבשר אחד" (בראשית ב כד). לשם כך, צריך האדם להיות שותף במעשה זה בפנימיותו, ולא רק לעשותו באופן חיצוני. וההנאה והשמחה שבדבר, יש להן תפקיד משמעותי בחיבור ובקישור של בני הזוג זה לזה. הרב שמואל אריאל, מאמר 'קדושה בחיי האישות', צוהר, גיליון 20, עמ' 77.

ברור לכל שמלבד סיפוק הצרכים הגופניים הקיימים אצל כל אדם, התרומה העיקרית של חיי האישות לחיי המשפחה היא דווקא בהתעלות הרוחנית שבהם, ובבניין נדבך חשוב בחיי האהבה של בני הזוג. תפיסת חיי האישות כמצווה, וממילא כחלק מחיי הקדושה של 'ישראל קדושים', שופכת אור על חיים אלו, מרוממת אותם, ומביאה את בני הזוג להתעלות רוחנית. הרב אלישיב קנוהל, עת דודים, עמ' 5.

נשים חושבות לעיתים קרובות כי גברים מעוניינים בדבר אחד בלבד: מין. אולם האמת היא כי למעשה, חפצים הגברים באהבה. גבר רוצה באהבה בה במידה שאישה רוצה באהבה, אולם בטרם יוכל לפתוח את ליבו ולהכניס פנימה את אהבתה של בת זוגו, יש צורך בעירור מיני כתנאי מקדים. בדיוק כפי שאישה זקוקה לאהבה כדי להיפתח למין, כך זקוק גבר למין כדי להיפתח לאהבה. כהנחיה כללית, אישה זקוקה למימוש רגשי בטרם תוכל לכוונה למגע מיני.

אולם גבר מקבל חלק גדול מסיפוקו הרגשי במהלך יחסי המין. נשים אינן מבינות עובדה זו בנוגע לגברים. הסיבה הסמויה לכך שגברים כה נחפזים לקיים יחסי מין היא כי באמצעות יחסי המין, מסוגל גבר לחוש טוב. במהלך היום, הגבר הופך כה ממוקד בעבודתו, עד כי הוא מאבד מגע עם רגשותיו האוהבים. המין מסייע לו להרגיש שנית. באמצעות המין, מתחיל ליבו של הגבר להיפתח. באמצעות המין, יכול הגבר להעניק ולקבל אהבה במידה המרבית.

כאשר מתחילה האישה להבין הבדל זה, משתנה כל נקודת ההשקפה שלה בנוגע למין. במקום לראות בתשוקתו של הגבר למין דבר מה גס ומנותק מן האהבה, היא יכולה להתחיל ולראות בתשוקה זו את דרכו שלו למצוא בסופו של דבר את האהבה. רגשותיה של אישה בנוגע לעיסוקו המתמיד של הגבר במין יכולים להשתנות באופן קיצוני כאשר היא מבינה מדוע זקוקים גברים למין. מוב"ה, עמ' 27-28.

⁵⁷ שיטה מקובצת נדרים כ ב ד"ה לעשות עושה.

⁵⁸ באר הגולה, הבאר השני.

⁵⁹ שיעורים בהגדות חז"ל, נדרים כ ב, עמ' 15 בשם התפא"צ.

⁶⁰ חובות הלבבות, השער התשיעי שער הפרישות, פרק א.

⁶¹ לולי דמסתפינא הייתי דורש בהקשר זה את מאמר חז"ל (ירושלמי קידושין ד יב): "עתיד אדם ליתן את הדין על מה שראו עיניו ולא אכל".

⁶² עצם מעצמי, עמ' 69.

⁶³ עצם מעצמי, עמ' 79.

⁶⁴ סקס כשר, עמ' 84-85.

⁶⁵ ...כל זה אמור אם אין לך צער נפשי או גופני מהעדר ההנאה הגופנית. אם יש צער, וודאי חשוב מאוד להדריכו שלא יהיה כן, שמא לא תוכלי לעמוד בזה

לאורך ימים ויופיעו סיבוכים שיהיה קשה לתקנם. עצם מעצמי, הרב שלמה אבינר, עמ' 82.

⁶⁶ אין די בהבנה שחיים מהנים עם בעלה אינם פריצת גדרי צניעות, ושכפניו אמורה היא לגלות את יופייה; שהנאה גופנית היא דבר המובן ומתבקש מאליו מיחסים גופניים, ושאין בכך חטא; שרצונה ליהנות מהמגע ולא לסבול ממנו אינו "שיא האגואיזם בהתגלמותו". להפנים כל זאת רגשית - דרוש זמן. פעמים קצר מאוד ופעמים ארוך יותר. עת דודים, הרב יחיאל פאוסט, עמ' 14.

⁶⁷ בעלי הנפש, מהדור' הרב קאפח, עמ' קטז.

⁶⁸ ואמרו רבותינו, מה נשתנה (המצורע) משאר טמאים לישיב בדד? הואיל והוא הבדיל בלשון הרע בין איש לאשתו ובין איש לרעהו אף הוא יבדל. רש"י ויקרא יג מו.

⁶⁹ ודאי את צודקת באומרך שאינך יכולה לסבול רק אהבה גלויה כזאת, ויותר את משתוקקת להבנה ולהקשבה. זו מידה טובה באישה שאין באיש, שהצד הרגשי שבמגע בין איש ואשתו חשוב לה יותר מהצד הגופני, וכאשר חסר הצד הפנימי של שייכות נפשית, אז הצד הגופני הופך למעמסה בלתי נסבלת, ולמחנק של גיהנום על ידי חדירה זרה לאינטימיות החיים. כל זה נכון וצודק, אבל בכל זאת צריך לעשות לו חסד. השמחה לעשות חסד גוברת על אי הנעימות הנוראה הזאת, כדברי המגיד משנה בסוף הלכות לולב, שאדם צריך לעשות את הטוב באשר הוא טוב ולשמוח על כך, ואז יקל לו הטורח. גם אם זו מעמסה עלייך, היא לא תיחשב לעומת השמחה לעשות לו חסד ולעשות רצון ד' לשמח בריותיו. ודאי את צודקת שעדיף דבר הנעשה לפרקים בצורה עמוקה ויסודית ולא דבר שנעשה בצורה שטחית ובינונית. כל זה עלייך להסביר לו, אבל לא בדרך שמקפחת את הפת שבסלו. עצם מעצמי, הרב שלמה אבינר, עמודים 113-114.

...מאידך, על האישה להיות מודעת לצרכיו של בעלה, ולהיות מוכנה לפעמים להיענות לו גם אם אין לה כעת רצון לחיבור מלא. לא פעם הקרבה הגופנית תעורר אצלה את החשק. עת דודים, הרב יחיאל פאוסט, עמ' 22.

כעיקרון, יש בזוגיות פן של שירות. 'לי די בסוג אחד של גבינה אבל אשתי מעוניינת בחמישה סוגים'. אני קונה לה את מה שהיא רוצה כי זה מספק לה איזה שהוא צורך, למרות שזה לא מה שאני צריך.

אם ישנה אווירה של ביטול העצמי בשביל האחר, אזי יש מקום לזה גם בחיי האישות. יש להודות שזה לא פשוט כי בהקשר המיני, 'החפז' עשוי לעורר הקשרים שליליים של ניצול. בספר "דרך גבר" מאת דיוויד דאידה מתוארים מספר שלבים ביחסים. יש זוגות שכל הזוגיות שלהם בנויה על 'סחר חליפין' - "את מספקת את צרכיי ואני מספק את צרכיך". השלב הבא הוא השלב שבו אומר כל אחד מבני הזוג: "אני רוצה לעשות לך טוב". אם ברוב הזמן היחסים מתרחשים ברמה השנייה, הרמה האישית, אז הקשר יכול להכיל גם יחסי מין חפוזים שהם לכאורה יחסים לא אישיים וזאת משום שזה נעשה בהקשר רחב של אהבה. הערה נוספת. כל משא ומתן לגבי יחסי אישות חשוב לקיים מחוץ לחדר השינה, בישיבה ולא בשכיבה, לבושים ולא ערומים. כאשר השיחה לא נעשית באופן הנ"ל, האדם הרבה יותר פגיע ובעל קושי נפשי לעכל ולעבד סירוב, אם ייאמר. הערת נחשון דוד כרמי.

...בן הזוג המרוחק יכול, מצידו, להעניק קרבה מינית ללא החרדה הקשורה ל"הכרח להנות מזה", אלא רק כדרך לתת - כשהשני נזקק לכך. פירוש הדבר, כי שני בני הזוג מקבלים את העובדה, שאין כל רע בעשיית אהבה למען הצורך של אחד משניהם. נותן ה"מתנה" הזאת אינו חש אשם בשל העובדה שאינו מגורה. הוא אינו מצפה לכך - ונותן פשוט לשם הנתינה. יש אנשים המתקשים לקבל מתנה כזאת ("אינני רוצה לעשות את זה, אם אתה לא נהנה כמוני!"); אך אם בן הזוג ה"נזקק" מוכן פשוט לקבל, יקל עליו הדבר את ההמתנה לסיום תקופת הריחוק. טובים השניים, ד"ר קלייר רבין, עמ' 118.

כדי לנהוג בסבלנות ולהקדיש באופן סדיר את הזמן אשר לו זקוקה אישה במהלך יחסי המין, צריך גבר ליהנות מדי פעם מ'חפז'. כאשר הוא יכול לציית לדחפיו מדי פעם ולספק את הצורך שלו "ללכת על זה" ללא כל הבנייה הדרגתית והמשחק המקדים, הוא יכול בקלות רבה יותר להקדיש לה את הזמן שלו היא זקוקה בהזדמנויות אחרות. מוב"ה, עמ' 77.

עירור מיני הוא האמצעי העיקרי המאפשר לגברים לחוות תחושה מרבית. ליבו של גבר מתחיל להיפתח בעודו מגורה. כאשר גבר חווה עירור ועומד ליזום יחסי מין, הוא מצוי במצבו הפגיע ביותר. בשלב זה, הוא יכול לחוש באופן העמוק ביותר את כאב הדחייה. אם הוא כבר חש פגוע ודחוי על ידי בת זוגו, יגרם לו

העירור המיני לחוות כאב זה בשנית. הוא עשוי לחוש עירור ולהתחיל לחוש כעס, בלא להבין כלל מדוע. שם, עמ' 85.

⁷⁰ ניצול מיני שבו אחד מבני הזוג מפיק הנאה לעצמו בלי התייחסות לשני, קורה לעיתים קרובות, כשהזוג לא טיפל בנושאים אחרים בנישואים. המין הופך אז פורקן למתח, שהצטבר במערכת יחסים עקרה. האמת היא, אם כן, כי בן הזוג הבלתי מתחשב מביע בכך את כעסו. למעשה, הוא אומר באופן בלתי מודע: "ממילא אינני מקבל הרבה בקשר הזה, לפחות אנסה לקבל כמה שיותר במין". טובים השניים, ד"ר קלייר רבין, עמ' 115.

⁷¹ סקס כשר, עמ' 20.

⁷² אף שיש מדענים הגורסים שבאורגזמה הנשית אין כל תכלית, היא בעצם גורמת לכך שהאישה מוסיפה לשכב אחרי יחסי המין, מחזיקה את הזרע באופן סביל ומגדילה את סיכוייה להתעבר. מלבד זאת, כמובן, האורגזמה היא עונג צרוף, וכל דבר הגורם הרגשה טובה מעורר רצון לשוב ולעשותו פעם אחר פעם - וזה בדיוק מה ש'אימא טבע' תכננה. אחרים העלו את האפשרות שהאורגזמה הנשית התפתחה כדי ליצור שותפות חזקה יותר בין בני זוג: היא גורמת לנשים להרגיש קרבה ואמון כלפי בני זוגן. אורגזמה מבטאת את הסיפוק המיני של אישה ממאהבה ואת מסירותה לו. המוח הנשי, לואן בריזנדיין, עמ' 109.

⁷³ זה מזכיר את עקרון 'הנרקסוזם', כלשון הפסיכולוגים, שהוא ביטוי לאנשים המרוכזים בעצמם. השלב הנרקסיסטי הבריא מתרחש בין הגילאים 2 ל- 7. הפסיכולוגים מאמינים שילד המקבל את הצרכים שלו, ייפך לאלטרואיסטי (=משפיע לאחרים), ואם לא קיבל את זה, כל חייו הוא יהיה עסוק בעצמו ולא יהיה מסוגל לאהוב. ילדים להורים אנוכיים המשתמשים באחרים כדי לספק את צרכיהם (של ההורים) לא מקבלים את מה שהם צריכים. הציבור הדתי, כהכללה, מחנך את הילד להיות אלטרואיסטי, לזהות את הצרכים של האחר, לעיתים עוד לפני שהספיק לזהות את צרכיו הוא, אפילו הרגשיים, ולחוות את השלב הנרקסיסטי באופן בריא. אין בכוונתי שאין לחנך ילד לגמילות חסדים וכדומה, וודאי, יש לשתול בילד ערכים חברתיים, אך כהורים ומחנכים, עלינו להכיל את זה שהילד עדיין לא בשל ליישם את הערכים הללו, לכן, אם נכפה עליו קוד התנהגותי לפני שהוא מוכן, ייווצר אצלו בלבול. אין לצפות מילדים בגיל הצעיר להשפיע לאחרים ולבייש אותם על כך שהם אנוכיים. הערת נחשון דוד כרמי.

⁷⁴ אם גבר רוצה כי בת זוגו תרגיש פתוחה למין, עליו לגעת בה בחיבה פעמים רבות בכל יום כאשר אינו חפץ במין. הוא יכול לאחוז בידה, לכרוך סביב זרועו, ללטף את כתפיה ואת זרועותיה, והכל בלא לרמוז כי הוא מעוניין במין. אם הפעמים היחידות שבהן הוא נוגע בה מתרחשות כאשר הוא חפץ במין, היא מתחילה לחוש מנוצלת או לחשוב כי הוא מקבל אותה כמובנת מאליה... שמעתי כי נשים זקוקות לעשרים נגיעות לא-מיניות ליום כדי לבנות הערכה עצמית גבוהה. כאשר שמעתי טענה זו, החלטתי לבחון אותה. התחלתי בעשר פעמים ליום, והדבר פעל באופן נפלא. היא החלה לזרוח יותר מיד. כעת, אני מרבה יותר להפגין חיבה כאשר אני בקרבתה. בתחילה עשיתי זאת רק מפני שידעתי כי היא אוהבת זאת. בכל פעם שנגעתי בה, יכולתי לחוש בביורר כי היא מתענגת על כך. היא נהנתה מכך עד מאוד. הרהרתי: "איזו תגלית נהדרת." לאחר מכן, עם חלוף הזמן, התחלתי ליהנות מכך באמת ובתמים בעצמי. לא זו בלבד שמגע הוא דרך נהדרת להתחבר ולחוש קרובים זה אל זה בכל עת, אלא שהוא גם משייף לעתים את הקצוות המחוספסים, ומאפשר לנו לחוות שוב את אהבתנו זה אל זה. מוב"ה, עמ' 187-188.

כל בני האדם זקוקים למגע למען בריאותם הנפשית, לא רק נשים. גברים שאף אחד לא נוגע בהם יוזמים מריבות כדי שיגעו בהם, או לחילופין מטרידים מינית, או הולכים למכונני עיסוי וכדומה. נשים שבעליהן לא נוגעים בהן עלולות ליזום מריבה כדי שירביצו להן, ובכך יתייחסו אליהם. דרך אחרת בה נשים שבעליהן לא נוגעים בהן נוקטות היא, לקיחת הילד הקטן והפיכתו ל'בעל אלטרנטיבי'. במצב כזה, שהילד מספק את צורכי אימו, הוא לא מתפתח בצורה בריאה. - כל זה באנשים שלא חנקו את הצורך במגע. יש אנשים שכתגובה לחסר במגע נוטשים את הגוף וחיים רק 'בראש', הם אומרים, 'אני לא צריך יחסי אישות, אני רוחני, אינני צריך אישה'. ברוב המקרים הם מרמים את עצמם. לעיתים הם יגיעו למצב בו הם נוגעים בילדים כי יש לגיטימציה חברתית לגעת בילדים וללטף אותם, אך אם הם עושים את זה ממקום של נזקקות מודחקת וזה עלול להתבטא בצורות חולניות. הערת נחשון דוד כרמי.

⁷⁵ את האישה צריך להביא למצב רוח מתאים. לפני יחסי המין יש צורך לפתח מערכת יחסים נוחה ונעימה, ועל האישה להיות מסוגלת להפסיק לכעוס על בן זוגה. כעס הוא אחת הסיבות השכיחות ביותר לבעיות ביחסי מין. רבים

מהעוסקים בטיפול מיני אומרים שלגבי אישה המשחק המוקדם הוא כל מה שקורה בעשרים וארבע השעות הקודמות להזדווגות איבר המין הזכרי. לגבי גברים - כל מה שקורה בשלוש דקות הקודמות. מאחר שחלקים רבים של מוח האישה פעילים בעת ובעונה אחת, כדי להיכנס למצב הרוח המתאים עליה להרגיש נינוחה וקשורה בקשר חיובי עם בן זוגה. משום כך דרושות לה עשרים וארבע שעות תמימות כדי להיכנס למצב הרוח המתאים. המוח הנשי, ד"ר לואן בריזנדיין, עמ' 109-108.

⁷⁶ לשמור על האהבה הזאת, עמ' 201-199.

⁷⁷ יותר מתאים לכתוב "באקטיביות"; ובהמשך "אקטיבית".

⁷⁸ סקס כשר, עמ' 16.

⁷⁹ לא זו בלבד שהגבר סבור שהוא כבר אמור להיות מומחה מיני, אלא שהאישה רוצה כי הגבר ידע מה הוא עושה. היא מצפה ממנו לדעת באורח אינטואיטיבי מה לעשות. כמו כן, היא עשויה להימנע מלומר לו מהן העדפותיה, מפני שאינה רוצה כי המין יהפוך לבעל נוסחה קבועה, כי אם יהיה דבר אשר הם מגלים יחד. בסתר ליבה, עשויה אישה לחוש כי אם הוא הגבר הנכון, או אם הוא אוהב אותה באמת, הוא ידע מה לעשות. רגשות אלה מתאימים להזיות רומנטיות, אך הם אינם יוצרים מין אדיר. בנוסף לכך, נשים נרתעות לעתים קרובות מלחשוף את רצונותיהן, מחשש שבני זוגן ישפטו אותן בדרך כלשהי, או ימנעו מלמלא את רצונותיהן. ממגוון של סיבות, חלק מן הרומנטיקה ביחסי המין נפגעת אם היא נאלצת לומר לו מה לעשות. מוב"ה, עמ' 52.

⁸⁰ אגרות הראי"ה, ב שעח.

⁸¹ הלכות שחיטה, יורה דעה טו.

⁸² כתובות סב ב.

⁸³ סימן רמ סעיף א.

⁸⁴ ביאור הלכה, סימן ר"מ, דיבור המתחיל תלמיד חכם.

⁸⁵ אמנם יכולים אנו ללמוד מתוך גדרי העונה המשפטיים גם קנה מידה מסוים לגבי הגדר הערכי. שכן מסתבר, שחכמים לא יחייבו אדם בחיוב משפטי, כאשר מבחינה ערכית אין הדבר ראוי. וממילא, יכולים אנו ללמוד מגדרי העונה קנה מידה מסוים על גדר הקדושה, שכל מה שחייבו חכמים ודאי אינו מנוגד לקדושה. כידוע, חיובם של הטיילים הוא לקיים חיי אישות בכל יום; ומכאן,

שאפילו שיעור כזה איננו בגדר "נבל ברשות התורה", שהרי לא ייתכן שחכמים יחייבו אדם להיות נבל ולעבור על מצוות "קדושים תהיו" (להבהרה - אין כוונתי להמליץ לנהוג כמנהג הטיילים, וודאי שבמקרים רבים הנהגה כזו תהיה מוגזמת מבחינה פיסית ונפשית, ותביא לירידה רוחנית. אך אנו רואים, שאפילו גדר כזה אינו בגדר "נבל ברשות התורה", וחכמים העריכו שיש אנשים שזהו הצורך הטבעי שלהם; ואם זוג מרגיש בתקופה מסוימת צורך בחיי אישות בתכיפות גדולה מן הרגיל, אל לו לחוש שהוא פוגע בקדושה). הרב שמואל אריאל, מאמר 'קדושה בחיי האישות', צוהר, גיליון 20, עמ' 75. וראה לעיל הערות 44 ו- 47 בשם הדיין הרב חנן אפללו.

⁸⁶ אנציקלופדיה יהודית 'דעת', ערך מיניות, באינטרנט.

⁸⁷ משנה תורה, הלכות איסורי ביאה כא ט.

⁸⁸ ברכות ד א.

⁸⁹ 'לנבוכי התקופה', עמ' 261, 263.

ג. שו"ת הלכתית קצר

שאלות שעלו מתוך תגובות הקוראים

1. טיפות שלפני הביאה

שאלה: האם הטיפות המועטות שיוצאות לפני הביאה נחשבות להוצאת זרע לבטלה?

תשובה: לא. זהו נוזל סיכה ולא טיפות זרע, וכן ידוע מכמה וכמה רבנים גדולים שאין בכך משום הוצאת זרע לבטלה.

2. מקלחת משותפת

שאלה: האם ישנו איסור במקלחת משותפת בחושך?

תשובה: לא. ומעיקר הדין מותר גם להתקלח באור. כמוכן מתוך הסכמה משותפת.

3. תשמיש בעמידה

שאלה: האם יש איסור לשמש בעמידה?

תשובה: לא. מכל מקום הפוסקים כתבו שללא הכרח אין לשמש בעמידה (ראה לעיל בשו"ת קדושת אמת סימן י').

4. תשמיש פנים כנגד עורף

שאלה: האם מותר לשמש פנים כנגד עורף?

תשובה: זו לשון הדיין הרב חנן אפללו (שו"ת אשר חנן חלק ג-ד סי' סט אות ג עמ' קצא): "...אבל לענין הפיכת שולחן בפירוש שהוא תשמיש באותו מקום אך כמעשה בהמה פנים כנגד אחור כדברי הראב"ד שהלכה כחכמים ובוודאי שאין כאן הוצאת זרע לבטלה הגם שנראה שוב מהשולחן ערוך שלא דבר בזה, שדרכו לאסור, אך כדאי לייחס השמטת הדין משולחנו שזה דרכו שלא לדבר בדברים אלו על גליונות. אבל באמיתות הדין לא נראה לאסור וכל שכן לרמב"ם והתוספות והר"י והרא"ש והמרדכי והטור והראב"ד ומור"ם והשל"ה והברכ"י והא"ר, ועוד,

שתשמיש באותו מקום אין איסור על פי הגמרא כחכמים ורבי ורב. ומכוח זה קשה לי לאסור הדבר אף שהעניין לא הוזכר בשו"ע ובב"י להיתרא ולא לאיסורא נראה שהשאיר הדבר לצורך גדול או לזמנים אחרים טובא. ומכח זה לעניות דעתי יש לומר: הרוצה לשמש עם אשתו פנים כנגד עורף מותר לו מעיקרא דדינא באקראי אבל שוב יש לומר: ירא שמים יחמיר בכהאי גוונא בכל עניינים אלו".

5. תשמיש בחדר עם פסוקים התלויים בקיר

שאלה: האם מותר לשמש בחדר בו תלויות תמונות שכתוב בהם פסוקים?

תשובה: כתב הרב שמחה רבינוביץ' (פסקי תשובות, סימן רמ, עמ' תתרי-תתריא): "ואותם תמונות וציורים אשר בעיקרם עומדים לייפוי הבית אך לפעמים משולב בהם פסוקים או פתגמי חז"ל, אין בהם קדושה ומותר לשמש נגדם בלא לכסותם" (ש"אין בו קדושה גם אם כתוב בכתב יד אדם ולא בדפוס. הערה 136 שם).

חלק ד - שאלות ותשובות קצרות בתחום הנפשי

הבהרה: אספתי וערכתי לטובת הקוראים מתוך חומר מקצועי¹ תשובות קצרות לשאלות נפוצות. התשובות אמורות לשמש יותר כהכוונה כללית וגם אחרי קריאת התשובה יכולים להיות גורמים נוספים היכולים להשפיע על התשובה לכאן ולכאן וטוב אילו יתבררו אצל אנשי מקצוע.

יש לציין כי השאלות עברו עריכה מקצועית של נחשון דוד כרמי ולו התודה.

הדברים הם בגדר המלצה בלבד ואינם מהווים תחליף להתייעצות רפואית במקרה של סימפטומים.

1. חוסר חשק
2. הגבר היוזם
3. המראה קובע?
4. התעכבות בעוררות
5. חוסר חשק בהריון
6. חוסר חשק אחר לידה
7. חוסר סיפוק
8. חובת ההנאה
9. שינוי ללא סיבה

הקדמה

קצת קשה לחלק במעשה האישות בין היבטים נפשיים לגופניים, שהרי הדברים קשורים זה בזה, ובכל זאת, למען הסדר, ניסיתי לחלק בין הדברים.

חלק ד - שאלות ותשובות קצרות בתחום הנפשי

1. חוסר חשק
שאלה: אין לי חשק לקיים יחסי אישות עם בן זוגי, מה ניתן לעשות?

¹ הסקסולוגית גילה ברונר [03-5305970]; הסקסולוג נחשון דוד כרמי [054-9249297]; היועצת המינית טלי רוזנבאום [050-5689572], ועוד.

תשובה: גם בזה, הרבה פעמים, שייך הכלל "אחרי המעשים נמשכים הלבבות". הרבה פעמים אין לנו חשק לעשות פעילות ספורטיבית או ללכת לעבודה אך אחרי שאנו "נכנסים לזה" אנו מתחילים ליהנות ומתעורר החשק, אמנם מסיימים עייפים אך מסופקים.

כמו כן, הרבה פעמים מתחילים לקיים יחסי אישות ללא חשק אך עם הימשכות היחסים מתעורר החשק והרצון, מאידך ניתן לאזן את הדברים עם דברי ד"ר קלייר רבין (טובים השניים, עמ' 113): "כולנו למדנו, כי אנכיות היא תכונה שלילית. מאחר שאנו נוטים לתפוש מיניות כנתינה, כשנפגע הקשר המיני אנו מנסים, בדרך כלל, "לתקן אותו" על ידי יתר נתינה לבן הזוג. וזוהי, בדרך כלל, טעות חמורה, שיכולה ליצור מעגל שלילי של תסכול המסתיים בהימנעות... אך מין הוא אחד התחומים המובהקים, שבהם מובטח לך כי ככל שתנסה יותר בכוח - המצב רק ירע! כמו תפקודים גופניים אחרים, מין הוא התרחשות ספונטנית ביסודה, שאינה ניתנת לבקרה מאולצת".

הגורם החשוב במצב הזה הוא הנסיבות. חשוב שיחסי האישות יהיו בזמן שאתם פחות עייפים (הבעיה די שכיחה אצל זוגות צעירים עם ילדים קטנים). חשוב שהמעשים יהיו נעימים, כלומר, שכן או בת הזוג יודע איך לענג את החושים - שהם השער לעוררות המינית. חשוב שתדברו על ההעדפות שלכם מבחינת מגע, ריח, טעם, שמיעה וכו'. בן או בת הזוג לא יכולים לדעת מה מעורר אצלכם את האהבה מעצמם.

2. הגבר היוזם

שאלה: אני מתוסכל מזה שבדרך כלל אני זה שיזום את הקרבה הגופנית, מדוע אשתי איננה עושה זאת כמוני?

תשובה: מבחינה ביולוגית, ההורמון טסטוסטרון הנמצא אצלך מביא אותך ליזום יותר יחסי אישות. אך אל תטעה שבשל כך רעייתך נהנית מהיחסים פחות, היא יכולה ליהנות אפילו יותר. המיניות של האישה בעיקר אחרי השנה הראשונה לנישואין מבוססת יותר על רצון לקרבה ואינטימיות רגשית, אך אין זה אומר שאיננה חפצה במגע גופני, בהנאה הגופנית, אדרבה, מבחינה פיזית אישה היא מולטי-אורגזמית ויכולה לחוות סיפוק מיני פעם אחר פעם ללא צורך בהתאוששות כמו אצל הגבר. סיפוק מיני אפשרי בעיקר אצל האישה גם ללא אורגזמה כלל.

בספר "המוח הנשי" (עמ' 118) כתבה המחברת ד"ר לואן בריזנדיין: "המקום וכוח העיבוד המיועדים למין במוח הזכר גדולים פי שניים מאלה המיועדים למין במוח הנקבה... הדבר גורם לאינטראקציות מעניינות בין המינים. גברים נדרשים לא אחת לשדל נשים לקיים איתם

יחסי מין, ואילו אצל נשים אין זה בדרך כלל הדבר הראשון שהן חושבות עליו".

3. המראה קובע?

שאלה: אינני צעיר/ה, אני מרגישה/ה שהמראה שלי איננו טוב ולכן אין לי חשק לקיום יחסי אישות, האם זו מחשבה נכונה?
תשובה: אמת שגיל המעבר מציב אתגרים חדשים ביחסי האישות אצל זוגות מבוגרים אך המרכיב המרכזי בסיפוק מיחסי אישות איננו המראה הגופני אלא השאלה לאן מכוונות המחשבות שלכם בזמן יחסי האישות ומהי איכות המערכת הרגשית שלכם.
 המראה הוא רק ההתחלה של יחסי האישות. ברגע שנוצרת קרבה, הרבה יותר חשוב המגע, הריח והאישיות של בן הזוג. מחקר שהתפרסם לאחרונה על חיי אישות משובחים קבע שדווקא זוגות מבוגרים חווים יחסים יותר טובים בזכות הבשלות הנפשית.
 כתב ג'ון גריי (מחבר גברים ממאדים ונשים מנוגה), "כאשר גבר אוהב אישה, והיא מביעה את נשיותה במערכת היחסים שלהם, הוא נמשך אליה, ולא אל גופה בלבד. ככל שהוא נמשך אליה יותר, כך הופך גופה ליפהפה יותר עבורו. משיכה שטחית וגופנית בלבד לא תוכל להחזיק מעמד לאורך זמן. לעתים קרובות, משיכה גופנית בלבד נשרפת במהירות, כגפרור".

4. התעכבות בעוררות

שאלה: אנו בגיל 40 ושמים לב שלוקח לנו יותר זמן מפעם להגיע לעוררות מינית, האם זה נורמאלי?
תשובה: כן, זה נורמאלי ביותר. יש זוגות שמתלוננים על כך גם בגילאי 30. זה קשור בין השאר גם לירידה בהורמונים. אם זה מפריע לאחד מכם כדאי לשוחח על זה ברוגע ובפתיחות, להתרגל לשינוי בקצב ולהשקיע יותר זמן ב'משחק המקדים'. יש זוגות הנהנים מהאפשרות להארכת זמן העוררות.

5. חוסר חשק בהריון

שאלה: האם זה נורמאלי שאין לי חשק ליחסי אישות בתחילת תקופת ההיריון?
תשובה: זה נורמאלי. הבחילות, העייפות וההקאות משפיעים על החשק. בנוסף לכך, אולי את חוששת שההריון ישנה אותך, את מראך החיצוני, ובכלל - את התוכניות העתידיות שלך לחיים. יש נשים שחוששות שהיחסים יפגעו בעובר. יש נשים שחוששות שיחסים בתחילת ההיריון

יגרמו לזירוז הלידה מכיוון ששמעו שיחסים הם עצה לזירוז לידה לקראת סוף ההריון.
 אם לא קיבלתם הוראה מפורשת מרופא להימנע מיחסי אישות, אין שום סכנה וסיבה מהותית להימנע מיחסים בזמן ההריון.
 בתקופה זו יש להשתדל לעשות דברים הנעימים לשניכם, גם אם אינם כוללים ביאה מלאה, וכן לשמור על איכות הקשר הנפשי ביניכם. כמו כן, גם בשליש האחרון של ההיריון מצוי שיש ירידה בתשוקה המינית.

6. חוסר חשק אחר לידה

שאלה: אני חצי שנה לאחר לידה ולא חזר לי החשק לקיים יחסי אישות כפי שהיה לפני הלידה, מה קורה לי?
תשובה: הדבר יכול להיות קשור למגוון גורמים: השינויים ההורמונאליים; ההנקה; גלולות למניעת הריון גורמות גם לרגישות ויובש באותו מקום שגם כן משפיעות על החשק; המצב הנפשי והפיזי החדש של האישה לאחר הלידה; דימוי גוף נמוך; ירידה במתח השרירים באותו מקום עלולה ליצור ירידה בתחושת ההנאה. כדאי לחזור בהדרגה לקיום יחסי אישות מלאים. את זקוקה בשלב הראשון להקדיש תשומת לב לעצמך - להקדיש לעצמך זמן, אמבטיות, הרפיה, התעמלות.
 הסכנה היא שחוסר החשק יעורר חוסר חשק כרוני ויפגע בזוגיות. כל הנ"ל זקוקים לתמיכה המיוחדת עבורם - הן תמיכה שמקורה בבעל והן תמיכה שמקורה בגורמים מקצועיים.

7. חוסר סיפוק

שאלה: אינני יודע לשים את האצבע על מקור הבעיה, אך אינני חש מסופק מיחסי האישות עם רעייתי. מה ניתן לעשות?
תשובה: בעיות בתחום יחסי האישות יכולות להיות קשורות במגוון נושאים, כגון: גורמים חברתיים; גורמים תרבותיים; חוסר ידע; תקשורת לקויה; בעיות זוגיות; בעיות רפואיות. כמו כן, נשים העמוסות בעבודה - בין בתוך הבית ומבין מחוצה לו, גם אם מעוניינות ביחסים, לא יכולות להיות 'סתם כך' רעננות. לכן, כנראה שעליכם להיעזר בייעוץ או דרך שיחה פתוחה לקדם את עצמכם.

8. חובת ההנאה

שאלה: אנו מרגישים מותשים לאחר שאנו מנסים להגיע לכך שאשתי תגיע לסיפוק מיני ('אורגזמה') ולא מצליחים.

תשובה: האווירה החברתית סביב יחסי אישות הביאה למצב לא בריא בו זוגות חושבים שאורגזמה של האישה היא תנאי בל יעבור והכרחית ליחסי אישות מוצלחים.

יש להעיר על כך שתי הערות: א. בצורת חשיבה זו מסיימים את היחסים ללא הנאה גם ממה שיש ליהנות, כמו משאר הקרבה הגופנית והנפשית. ב. מרוב ההתכוונות למטרה זו מרחיקים את הסיכוי להגיע לאורגזמה.

וכהשלמה, נצטט מדברי ד"ר לואן בריזנדיין (המוח הנשי, עמ' 105): "נשים המאוהבות בכל ליבן, נמצאות בשלבים הראשונים של אהבה לוחטת ומרגישות שבני זוגן חושקים בהן ומעריצים אותן, יגיעו כנראה ביתר קלות לאורגזמות. עבור נשים אחרות, הביטחון שבמערכת יחסים יציבה או בנישואים מאפשר למוחן להגיע לאורגזמה ביתר קלות מאשר עם אדם חדש". ועוד נכתב שם (עמ' 103), כי "הריגוש המיני מתחיל, למרבה האירוניה, כשהמוח כבה. הדחפים יכולים לזרום למרכזי ההנאה ולגרום לאורגזמה רק לאחר שפעולתה של האמיגדלה - מרכז הפחד והחרדה של המוח - מושבתת. לפני שהאמיגדלה חדלה לפעול, עלולה כל דאגה של הרגע האחרון - בנוגע לעבודה, בנוגע לילדים, בנוגע ללוחות זמנים, בנוגע להכנת ארוחת הערב בזמן - להפריע להתקדמות אל האורגזמה".

9. שינוי ללא סיבה

שאלה: אינני שמה לב לשום שינוי שעבר עליי, לא ברמה הפיזית ולא ברמה הנפשית, ובכל זאת פתאום אינני מגיעה להנאה ביחסי האישות. מה יכולה להיות הסיבה?

תשובה: במשוואה שהצבת חסר גורם אחד: הבעל. יכול להיות שאת מגיבה לבעיות המיניות של בעלך (כמו בעיות בקישוי, חוסר חשק, פליטה מוקדמת או מעוכבת). אם זהו מקור חוסר ההנאה שלך, ברגע שתדאגו לשיפור המצב - גם העוררות שלך תחזור.

חלק ה - שאלות ותשובות קצרות בתחום הגופני

הבהרה: אספתי וערכתי לטובת הקוראים מתוך חומר מקצועי¹ תשובות קצרות לשאלות נפוצות. התשובות אמורות לשמש יותר כהכוונה כללית וגם אחרי קריאת התשובה יכולים להיות גורמים נוספים היכולים להשפיע על התשובה לכאן ולכאן וטוב אילו יתבררו אצל אנשי מקצוע.

יש לציין כי השאלות עברו עריכה מקצועית של נחשון דוד כרמי ולו התודה.

הדברים הם בגדר המלצה בלבד ואינם מהווים תחליף להתייעצות רפואית במקרה של סימפטומים.

1. חומרי סיכה מעכבי היריון
2. רוק כחומר סיכה
3. סוגי חומרי הסיכה
4. הגעה משותפת לסיפוק
5. סיפוק מיני ונאמנות זוגית
6. חיכוך ממושך
7. ביאה יבשה
8. כאבים בהריון
9. יחסים מזרזים לידה
10. יחסי אישות בהריון
11. הנאה בעזרת מים
12. קשיים בביאה
13. אין-אונות גברית
14. שינויים בתפקוד בגיל מבוגר
15. שפיכה מוקדמת
16. סיפוק מיני נשי

¹ הסקסולוגית גילה ברונר [03-5305970]; הסקסולוג נחשון דוד כרמי [054-9249297]; היועצת המינית טלי רוזנבאום [050-5689572], ועוד.

הקדמה

כתב הרב אלישיב קנוהל (עת דודים, עמ' 21): "אחד הרצונות של בני הזוג בחיי האישות הוא להגיע לשיא (אורגזם - פריקה מינית) ביחד, או לחילופין ששניהם יגיעו לשיא, אפילו שלא באותו הרגע. חשוב להדגיש, אצל הרבה זוגות הדבר לא קורה בכל פעם, גם אחרי שנים, ואף על פי כן הם מאושרים ביחד, גם בחיי האישות שלהם. אין זה מעיד על כישלון כלשהו, זוהי המציאות בכל החברה האנושית. מכל מקום, השאיפה של שניהם היא בוודאי להגיע לכך. פהכוונה כללית נראה שהעיקר הוא שהם יאהבו אחד את השני וירצו להנעים אחד לשני, כתוצאה מכך, בחלק מהמקרים הם יגיעו גם לשיא, ובאחרים הם יחוו חוויית דבקות שגם היא חשובה מאוד לשניהם".

קצת קשה לחלק במעשה האישות בין היבטים נפשיים לגופניים, שהרי הדברים קשורים זה בזה, ובכל זאת, למען הסדר, ניסיתי לחלק בין הדברים.

חלק ה - היבטים גופניים של מעשה האישות

1. חומרי סיכה מעכבי היריון

שאלה: האם יש קשר בין חומרי סיכה לכניסה להיריון?
תשובה: ישנו קשר מסוים. חומרי הסיכה מכילים מגוון חומרים העלולים ליצור סביבה שלא תיטיב עם הזרע לכן הם אינם מומלצים לזוג החפץ בהיריון. חומר הסיכה המומלץ שהוא גם ידידותי לזרע נקרא "פרה-סיד" - "PRE-SEED". ניתן למוצאו בבתי המרקחת.

יש לציין כי הדעות חלוקות בנושא זה: נתפרסם מחקר לאחרונה בו נמצא כי לסוג חומר הסיכה לא הייתה השפעה על שיעור הכניסה להריון. האפקט השלילי של חומרי הסיכה על הזרע הודגם רק מחוץ לגוף.

2. רוק כחומר סיכה

שאלה: האם ניתן להשתמש ברוק כחומר סיכה?
תשובה: לא מומלץ. זה עניין אסתטי ומעשי. רוק כידוע עלול להכיל גם חיידקים וכך, עלולים להגיע חיידקים לאיברי המין ולזהמם. הסיכוי

והסיכון להעברת זיהומים מהפה לאיברי המין הוא יותר קטן אך קיים. כמו כן, יש סיכון בכך שעלולות לעבור מחלות ויראליות כמו הרפס מהפה לאיברי המין.

3. סוגי חומרי הסיכה

שאלה: האם יש סוגי חומרי סיכה העדיפים יותר?

תשובה: ניתן לחלק את חומרי הסיכה לשלושה סוגים: (1) על בסיס מים. (2) על בסיס שמן. (3) על בסיס סיליקון.

מרכיב המים בחומרי הסיכה שעל **בסיס מים** מתאדה אחר זמן קצר ולכן כדאי לשים לב האם יש להוסיף מהחומר או מעט מים חמימים בשנית.

חומרי הסיכה שעל בסיס מים הם העדיפים ביותר משום שפותרו במיוחד עבור יחסי אישות. החומר vaxisil מכיל ויטמין E ומומלץ עבור נשים הסובלות מכאבים בקיום יחסים.

חומרי סיכה שעל **בסיס שמן** - ניתן להשתמש בשמנים צמחיים טהורים באיכות טובה, ובמיוחד שמן קוקוס אורגני או שמן שקדים מתוקים. יש להימנע משמנים מבושמים שמכילים חומרים שעלולים לגרות את הרקמה. אפשר גם להשתמש במשחות או קרמים נטולי ריחות. חשוב לדעת שהם בדרך כלל נספגים מהר ויש צורך להוסיף עוד. כמו כן, כדאי לדעת שאת רוב השמנים קשה לנקות מהמצעים לאחר היחסים. יוצא דופן לטובה הוא שמן הקוקוס.

וואזלין איננו מומלץ משום סמיכותו. הוא סותם נקבוביות וקשה מאוד לשטיפה.

חומרי סיכה על **בסיס סיליקון** - אלו חומרי סיכה מעולים, אולם הם יותר יקרים ופחות נפוצים.

אם שום חומר מחומרי הסיכה המסחריים לא מתאים, ניתן להשתמש בשמנים מינרליים עדינים באיכות טובה, ובמיוחד שמן קוקוס אורגני או שמן שקדים מתוקים.

4. הגעה משותפת לסיפוק

שאלה: בעלי ואני איננו מצליחים להגיע לסיפוק המיני ('אורגזמה'²) יחד ומרגישים תסכול. אני מגיעה לסיפוק אחריו ומרגישה שזה אחרי כל ההתרגשות...

תשובה: זה נורמאלי. הציפיות שלכם גבוהות. עליכם לשנות את המבט על התהליך. ההתרגשות מתחילה בבעלך וממשיכה אצלך. אם תאמצו את המטרה של חיבור רגשי רוחני ועונג כללי אולי גם זה יקרה.

התמקדו ביופי היחסים ביניכם במה שקיים. מחקרים מלמדים שרוב הנשים מגיעות לאורגזמה כתוצאה מגירוי ישיר של הדגדגן ולא מהחדירה עצמה (יש גם נשים המגיעות לאורגזמה דרך מגע מתאים בחזה ובאיברים אחרים). לכן, אין לכם להיות טרודים מכך. כמו כן, אפילו בגירוי ישיר, לא תמיד מגיעות הנשים לאורגזמה, לעומת הגברים, שבדרך כלל בכל פליטת זרע מגיעים לאורגזמה. שביעות הרצון שלכם כזוג ואיכות הקשר היא מה שחשוב.

5. סיפוק מיני ונאמנות זוגית

שאלה: אני חתן בשנותיו הראשונות, ואיני מצליח להגיע לסיפוק מיני ('אורגזמה') ביחסי האישות. בפעמים הראשונות הייתי מצליח להגיע לסיפוק ובזמן קצר אך כיום אינני מצליח. אודה על האמת, שאני נכשל בעוונותיי באתרים אסורים ומכל מקום, אז, כן מצליח להגיע להנאה. גם אשתי פגועה מן העניין ומרגישה אשמה שאיננה מושכת אותי כלל.

תשובה: שאלת חכם חצי תשובה, ואכן הסיבה המרכזית לבעייתכם היא הפורקן אותו את חש במקומות אסורים. שם אינך צריך להתאמץ להתרגש, אינך זקוק לדמיין, שם אתה במרכז, שם אינך צריך לתת לאחר. עליך ללמוד מחדש איך להגיע לסיפוק תוך כדי מילוי סיפוקו של האחר. חשוב להבהיר לזוגתך שאין בה בעיה כלל.

² אורגזמה נחשבת לשיא התענוג ביחסי אישות. בעת האורגזמה ישנה עליה בדופק ובקצב הנשימה. אצל האישה מתרחשות התכווצויות קצביות של הנרתיק ושרירי רצפת האגן. לעיתים קרובות משתחררת מן השופכה כמות קטנה של נוזל. אצל הגברים מופיעות התכווצויות קצביות הגורמות לפליטת נוזל הזרע.

6. חיכוך ממושך

שאלה: לא הצלחתי להגיע לשפיכת זרע אחרי חמש דקות מהחדירה, האם זה בסדר להמשיך ולנסות?

תשובה: מומלץ שלא להאריך בחיכוך באותו מקום יותר מחמש דקות משום שהדבר יכול לפגוע ברקמות העדינות שם. אלא שיש לסייג כי במידה ויש מספיק רטיבות באותו מקום ניתן להמשיך בחיכוך כל עוד זה נעים לאישה. מה שכדאי לעשות הוא לנסות לעורר את עצמך יותר במקום להתמקד במאמץ להגיע לשפיכה. עוררות יכולה להיות באמצעות התמקדות בתחושות או במחשבות המביאות אותך לכך.

7. ביאה יבשה

שאלה: אינני יודעת עד כמה להתעקש שלא תתקיים ביאה כאשר אני מרגישה יובש באותו מקום, מה עוד ניתן להסביר לבעלי?

תשובה: מלבד הצער והכאב הנגרם לך, השייך לפגיעה ב"בין אדם לחבירו", חשוב להוסיף שחדירה יבשה פעם אחר פעם יכולה לגרום לדלקות וזיהומים באותו מקום ולירידה בחשק המיני שלך. כמו כן, חדירה יבשה עלולה לגרום לבעל לירידה בחוזק הקישוי (ובחוזק ההנאה) עד לכדי קשיים להגיע לקישוי וירידה בחשקו המיני גם כן. לכן יש להקפיד, כאשר יש יובש באותו מקום, להשתמש בחומרי לחות על בסיס מימי (כמו: SURGILUBE, FEMINA, KY) או על בסיס שומני (כמו: VIELLE, שמן שקדים, שמן גבט חיטה) בעיקר באזור הפתח. ניתן לרכשם בבתי המרקחת ללא מרשם. גם הגבר צריך למרוח חומרים אלו על האבר.

8. כאבים בהריון

שאלה: אני בהריון, יש לי חשק ומשיכה לבן זוגי אך כואב לי במעשה הביאה. מדוע ומה ניתן לעשות?

תשובה: שלב ראשון: יש לדעת כי אין לקיים ביאה כשאותו המקום כואב. בשום אופן. תשמיש כאשר אותו המקום כואב רק מחמיר את הכאב וגורם לקרעים עדינים בדופן הפנימי, דלקות, צריבות, וקיבוע הכאב. שלב שני: יש להיבדק אצל גורם רפואי לברר מה הסיבה לכאב. כמו כן, יכול להיות שהסיבה לכאב היא ביאה עמוקה מדי ולכן יש לבצע ביאה עמוקה פחות.

9. יחסים מזרזים לידה

שאלה: האם נכון שקיום יחסים מזרז לידה?

תשובה: חשוב להבחין בין זירוז לידה פעילה לבין השראת לידה (=גרימת צירים לפני תחילת לידה). אין תשובה ברורה במחקר לגבי האפשרות שיחסים מזרזים ולא ברור איזה מרכיב ביחסים הוא הגורם המשמעותי. בזרע יש מרכיב כימי שנקרא פרוסטגלנדין והמחשבה היא שהוא גורם לריכוך צוואר הרחם ולזירוז של לידה שכבר התחילה. אורגזמה נשית הכוללת כיווצים של הרחם גם היא דומה במידה מסוימת ללידה.

כמו כן, צירים מוקדמים יכולים להתעורר אף בלא חדירה אלא אפילו על ידי הגעת האישה לאורגזמה (המלווה בכיווצי הרחם), המגרה את הרחם להמשך פעילות. גם עיסוי הפטמות (כל עוד איננו גורם לכאב ולחוסר נעימות) משחרר אוקסיטוצין, העשוי להביא להתפתחות צירים. אם בשבועות הראשונים להיריון מתעוררים צירים מוקדמים יש להתיעץ עם גורם רפואי מוסמך בנוגע להימנעות מיחסים.

10. יחסי אישות בהריון

שאלה: האם יחסי אישות עלולים לפגוע בעובר?

תשובה: זאת לדעת כי יחסי אישות לא פוגעים בעובר, וזאת בתנאי שההיריון איננו בסיכון - אין "שליית פתח", האישה איננה מדממת ואין לה היסטוריה של הפלות.

11. הנאה בעזרת מים

שאלה: אני מגיעה להנאה מינית ('אורגזמה') בעזרת זרם מים חזק באותו מקום ולא מצליחה להעתיק הנאה זו כאשר אני עם בן זוגי, זה מתסכל אותי.

תשובה: קודם כל יש צורך להתאזר בסבלנות. דבר שני לעורר מגע משותף נעים מבלי לשאוף באותם הפעמים להגיע להנאה. להיכנס לאווירה רומנטית, לאווירה של שחרור ורוגע. לדאוג שהמגע יהיה רטוב על ידי שמן או ג'ל סיכה. כמו כן ניתן להיות מעל הבעל תוך כדי תנועה שתספק הנאה. אל תעוררי בתוכך רגשות אשם על כך. הערוץ הזה שפתחת להנאה עצמית לא סותר את יכולתך להגיע להנאה עם בעלך. להיפך - כך ביכולתך להכיר את עצמך וכך תטיבי להסביר לו איך לענג אותך והוא ייצא נשכר באשר מאמציו יישאו פרי בדמות תענוגך.

12. קשיים בביאה

שאלה: עוד לא הצלחנו לקיים ביאה מלאה. אני מרגישה שכל פעם אני מתכווצת בצורה בלתי רצונית ולא מאפשרת את החדירה. מה קורה לי? **תשובה:** יש לך הפרעה שכיחה מאוד בקרב נשים (עד 17% מהנשים) הקרויה וגניזמוס. לידה טראומטית או טיפול אונקולוגי גם עלולים לגרום לכך. יכולים להיות מספר סיבות לוגניזמוס: פחד מכאב; חינוך שמרני; ניסיון מיני ראשוני מכאיב; טראומה מינית שעברת או שרק שמעת עליה. לפתירת הבעיה יש להיעזר בגורמים מקצועיים תוך רתימת הבעל למטרה המשותפת מתוך סבלנות, שותפות והכלה.

13. אין-אונות גברית

שאלה: אני בגיל 30 ופתאום לא הצלחתי להגיע לקישוי ביחסי האישות?

תשובה: זה מצב נפוץ עד למאוד. יש לדעת כי קישוי הוא לא רק תגובה פיזית לגירוי פיזי אלא מעיד ומאותת גם על מצב נפשי ומתח, בין אם ישנו בינך לבין עצמך ובין אם בינך לבין זוגתך. יש קודם לבדוק האם השתנה משהו במערכות הללו. וכן, האם הנכם משקיעים כראוי ב'משחק המקדים'. כמו כן, יש לבדוק האם אתה חפץ ביחסי אישות כי באמת יש לך צורך או כי 'משעמם לך' או כי התרגלת, ובמילים אחרות - אולי ישנה הגזמה בתדירות יחסי האישות. וכן, האם משהו במראה הפיזי השתנה באורח קיצוני ומפריע לך? לאחר מכן, אם הבדיקה והתיקון לא העלו דבר - ניתן לבדוק אצל רופא האם ישנה בעיה רפואית. לחץ מהמצב רק יחמיר את הבעיה. אחת הטעויות במצבים אלו היא שהאישה מפרשת מצב זה כחסרון בה עצמה, דבר שלרוב איננו נכון.

כל גבר, בכל גיל, יכול לקרות לו באופן חד-פעמי שלא יגיע לזקפה ואין זה מעיד על בעיה גופנית. יכולות להיות מספר סיבות לכך, כגון, שתיית יתר של אלכוהול; עצבנות; מתח; עייפות; עוררות מינית נמוכה. לעומת זאת - סוכרת; השמנת יתר; עישון; תרופות להפגת דכאון והפחתת לחץ דם יכולים להביא לבעיות בזקפה לאורך זמן.

יש לציין כי הזקוקים לקחת ויאגרה והדומה לה לשם כך, לא יחששו, וכמובן שאין בכך מניעה מבחינה הלכתית, אלא אדרבא, מצווה, כמבואר בשו"ת אשר חנן חלק ו-ז ס"ט עמ' תי.

14. שינויים בתפקוד בגיל מבוגר

שאלה: פעם הייתי יכול להגיע לקישוי רק ממחשבות על יחסי אישות, והיום כבר לא, מה קורה איתי?

תשובה: סביר להניח שאתה כבר מעל גיל 40. רוב הגברים מעל גיל 40 זקוקים לתוספת של גירוי פיזי כדי להגיע לקישוי כפעם. הצד השני של מטבע זו, החיובי, הוא אצל גברים שהתלוננו בעבר על שפיכה מהירה, כיוון שבהתבגרותם, תהליך העוררות שלהם נעשה איטי יותר. הקישוי גם עלול להיות רך יותר מאשר פעם. כמו כן, הזמן בו נמשך הקישוי מתקצר בדרך כלל. ככל שמתקדמים בגיל, פער הזמן בין הוצאת זרע לחברתה גדל. זהו תהליך נורמאלי שקשור לירידה באספקת הדם לאשכים. גם כמות הזרע היוצאת כל פעם ועוצמת הפליטה וההנאה - נחלשים. כל אלו מהווים אתגר בעבורכם כזוג להעמיק את ההנאה הנפשית.

15. שפיכה מוקדמת

שאלה: בעלי לא מספיק לחדור וכבר שופך בחוץ. אני מרגישה מזולזלת ומנוצלת.

תשובה: בעלך לא שולט על השפיכה המוקדמת, היא איננה רצונית, ובפרט אם קרתה זו בביאה הראשונה שקיימתם. היי בטוחה שגם הוא מתוסכל מן הדבר. יכול להיות שהדבר קשור גם ליושב ממנו את סובלת או בעיות בקישוי שהוא סובל מהם. גם מצב רוח ירוד ולחץ יכול להשפיע על כך. אם אינכם רואים שינוי למרות השתדלותכם, מומלץ לפנות לגורם מקצועי. ככלל, ישנן שתי סיבות לכך: האחת, להיטות יתר, והשנייה - חרדה. בנוגע ללהיטות יתר, למדו, אילו דברים מביאים את בעלך למצב זה, ונסו למתן ולווסת אותם. בנוסף, יש תרסיסים, טבעיים וסינטטיים, המיועדים לשם ריסוס על האבר, המעכבים את השפיכה המוקדמת, שניתן להשתמש בהם (וכמובן שאין בכך מניעה מבחינה הלכתית, אלא אדרבא, מצווה, כמבואר בשו"ת אשר חנן חלק ו-ז ס"ו סט עמ' תי').

16. סיפוק מיני נשי

שאלה: אינני מגיעה לאורגזמה בחדירה, האם זו בעיה?

תשובה: לא. זו כלל איננה בעיה. הרבה נשים לא מגיעות לכך. זו איננה המטרה. מכל מקום, כדי לסייע לכך ניתן לנסות לשנות לתנוחה שמביאה ליותר חיכוך בשילוב כיווץ ושחרור שרירי רצפת האגן.

חלק ו

תגובות הקוראים למהדורה הראשונה והשנייה:

👉 [כתב אליי ראש ישיבה חשוב אחד:]

"קיבלתי את החוברת ונהייתי מאוד מקריאתה.

אכן מבחינת השקפתית, החינוך שקבלתי מאמו"ר זצ"ל והדרך שבה אני מחנך ילדיי ותלמידיי היא תואמת מזה שכתבת בחיבורך והוא שהקב"ה ברא עולם טוב ואין שום איסור ליהנות מעולמו ואדרבה אנו מברכים שלא חיסר בו כלום ליהנות בני אדם וברא גילה ורינה ודיצה ואהבה.

החידוש החשוב של החוברת הוא לעגן בהלכה התנהגויות שהלימוד בספרים הרגילים לא מאפשרים להתיר ומצווה גדולה עשה כן המחבר וודאי מצווה לפרסם את החוברת הזאת".

👉 [כתב אליי רב ידוע:]

" שלום רב. הספקתי לדפדף ולראות בקופיא. מרשים ומרגש. אם הספקתי לקרוא נכון - זה סוג הספרים שכבר שנים ייחלתי לו".

👉 "שמחתי לראות שסוף סוף ישנה גישה חדשה בתחום זה. שמחתי לקרוא שלא תמיד נוקטים בגישת ההפחדות".

👉 "אני כרגע קראתי חלק גדול מהספר והתרשמתי מאוד מההיקף ומאיכות הכתיבה. אני מודה לך מאוד על כך שהחלטת להפיץ אותה. חידשת לי בה דברים רבים".

👉 "כאחד שקיבל הדרכה לא לחבק ולנשק את אשתו בליל כלולות שמא יאבד את כוחו ולא יצליח לקיים את בעילת המצווה, החוברת שלך שימחה אותי עד מאוד, יישר כוח ועלה והצלח".

👉 "אינני מוצא מילים להודות לך על החיבור הנפלא. יש כאן המון חידושים בכל התחומים ואני אומר את זה כזוג נשוי קרוב ל-10 שנים".

👉 "אני מקווה ומאחל לכל עם ישראל שלום בית המרובה באהבה נתינה הודית. בעז"ה בזכות ספרים כמו שלך, ישתפרו איכות חייהם של זוגות רבים, וביניהם גם שלנו".

👉 "החיבור הועיל עד מאוד אך יש צורך בקריאת הפרק השלישי ובשינונו. על מנת לשנות דפוס חשיבה שאיתם הגענו מהבית, מהסביבה ומהדת. החיבור הועיל לי בהבנה שיש לשנות דפוס חשיבה ושיש להקנות לדור הצעיר את ההסברים הנכונים ולא ההסברים שמעלים רגשות אשם נוראיים וכל זאת למען שלום בית וזוגיות תקינה".

תגובות הקוראים למהדורה השלישית:

👉 "יישר כח גדול. עברתי ברפרוף על הספר ובע"ה אעבור עליו בעיון. ממה שראיתי בינתיים אין לי אלא לומר לך אשריך! יפוצו מעיינותיך החוצה. ספר חשוב מאוד מאוד".

👉 "יקירי! מעשה טוב ונפלא עשיתם בהוצאת החוברת לאור. רבה הבורות במחננו, וחששות של מותר ואסור ממלאים לבבות תועים ומטעים..."

👉 "עברתי על הספר, ובחלקו אף זכיתי לעיין. מתוק מדבש ונופת צופים. אין ספק שעליו נאמר מאמר אחד הצדיקים - אין ראוי לאמת להיות ביישנית או פחדנית! לי אישית נתחדשו חידושים רבים ואין ספק שכל מי שעוסק בהדרכת התנים וכלות עליו לדעת דברים אלו על בוריין ובפרט בדור פרוץ זה, מוטב שידע שעושה בהיתר (על סמך קולא מהפוסקים וכו') ולא יחמיר חומרא המביאה לידי חטא וד"ל".

👉 [כתב אליי רב ידוע:]

"לא הכרתי את הגרסאות הקודמות ולראשונה נחשפתי לחיבור החשוב הזה רק עתה. יישר כוחך, נראה לי שימושי ביותר בהדרכת זוגות צעירים, וגם לא צעירים. לך בכוחך זה והושעת את ישראל".

👉 "יישר כח על הספר. הדברים תועלתיים ביותר והינם כתובים בבהירות ובטוב טעם ודעת. אשריכם! חזקו ואמצו!"

👉 "סיימתי את כל החוברת שלך 'דבר סתר' ועזרה לי מאוד. החלקים השונים חשובים מאוד וביאו תועלת גדולה לציבור".

👉 [התייחסות מתוך אחד הפורומים:]

"אכן הכותב מביא בספר את הדעות התומכות בצמצום ההגבלות על יחסי האישות בין בני זוג בזמן שהם מותרים זה לזה. האם אלו דעות מקלות? האם זו קולא בהלכות צניעות או חומרא בהלכות חיבה בין איש לאשתו? בדוגמא שפתחה את השרשור הזה, יש זוג שבלבל בין חומרה בדיני צניעות לבין קולא ב'ואהבת לרעך כמוך'. חיים של קדושה ופרישות לא יכולים לבוא במחיר של רגשי אשמה ותסכולים אצל אחד מבני הזוג. יש תחומים רבים בהלכה שבהם נטיית הפוסק היא לאחוז בגישת הפוסקים המייצגים צד אחד. כך למשל בדיני נידה בהלכות כתמים יש נטייה לקולא ובעוד תחומים. נטייה זו אינה מראה על חוסר רצינות אלא על הדגשת צד אחד מסיבה שהיא סיבה תורנית הלכתית.

המצב בתחום המדובר הוא שעד היום שמעו בעיקר את הפוסקים המחמירים בהלכות צניעות ופרישות ולא נשמעו דעות אחרות. בדורנו יש מזרכבות בנושא זה בשל עולם המתירנות שסביבנו, וגישה פסיקתית הנוטה לכיוון שאליו נוטה הספר היא מקובלת ולגיטימית לחלוטין (רוב מה שמוכא בשם תלמידי חכמים חשובים, גם אני הקטנה שמעתי מתלמידי חכמים שונים בהשתלמויות שונות).

זאת ועוד, אם תעיני במשפטי הסיכום של כל פרק תראי שלרוב הניסוח הוא "הנהוג בצורה כזו וכזו יש לו על מה שיסמוך". אין כאן הכרעה חד משמעית לצד אחד אלא מתן לגיטימציה לנהוג כדעת הפוסקים המזכרים. הכותב מיטיב

להבחין בין דין לבין מנהג, בין יסודות ההלכה לבין המלצות לנהוג בפרישות יתר. ניסוחיו הם זהירים כדבעי... וגם אני התייעצתי עם תלמיד חכם לפני שכתבתי את כל הנ"ל".

“...כך הקדוש ברוך הוא - מפקידין לו הבריות טיפה
של לכלוכית בחשאי, והקב"ה מחזיר להם נפשות
משובחות שלמות בפרהסיא”
ויקרא רבה יד ב